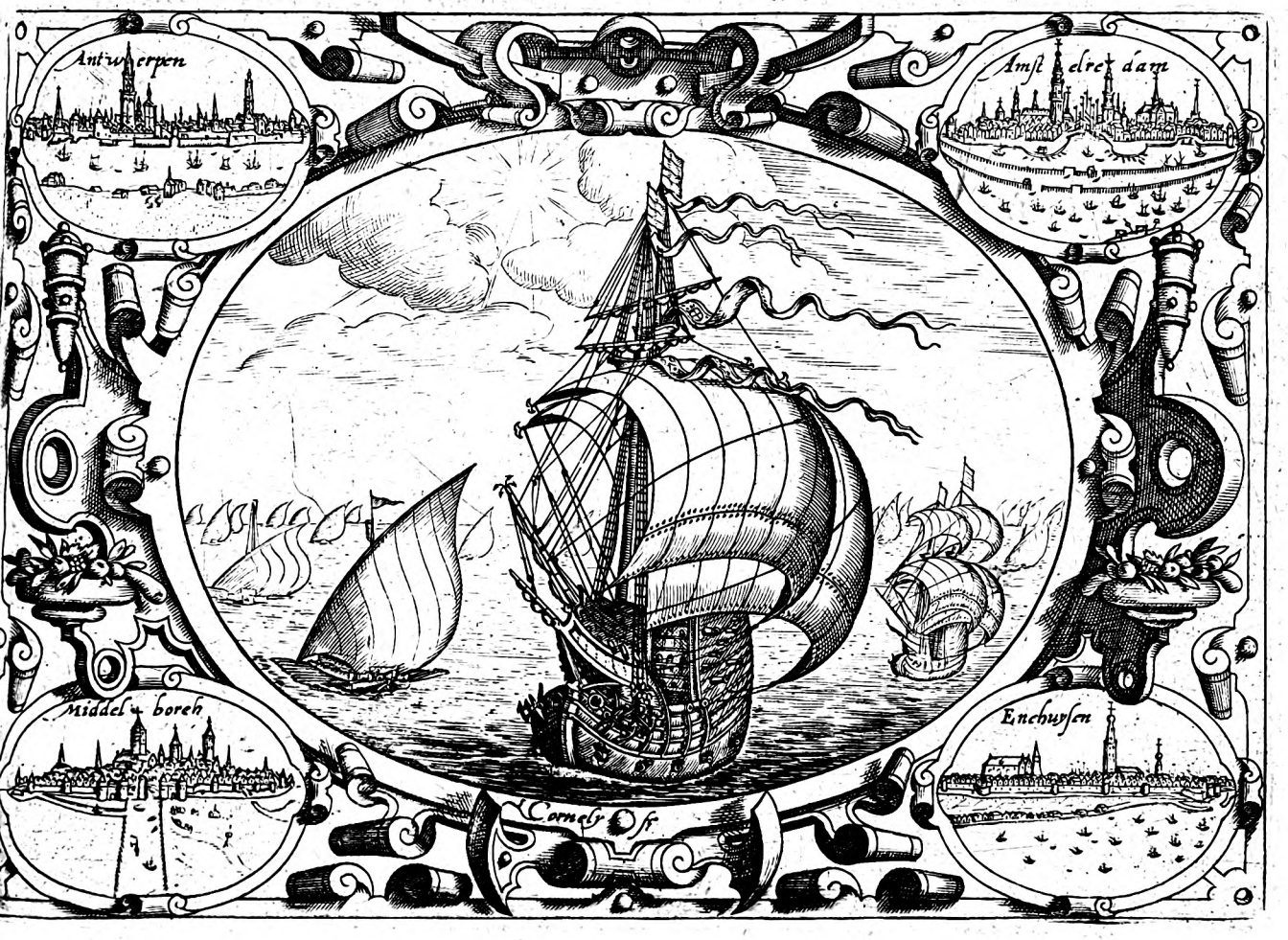
NAVIGATIO
AC ITINERARIVM
IOHANNIS HVGONIS LINSCOTANI IN ORIENTALEM SIVE LVSITANORVM INDIAM DESCRIPTIONES EIVSDEM TERRÆ AC TRACTVVM

Littoralium. Præcipuorum Portuum, Fluminum, Capitum, Locorumque, Lusitanorum hactenus navigationibus detectorum, signa & notæ. Imagines habitus gestusque Indorum ac Lusitanorum per Indiam viventium, Templorum, Idolorum, Ædium, Arborum, Fructuum, Herbarum, Aromatum, &c. Mores gentium circa sacrificia, Politiam ac rem familiarē. Enarratio Mercaturę, quomodo & vbi ea exerceatur. Memorabilia gesta suo tempore iis in partibus.

Collecta omnia ac descripta per eundem Belgicè, Nunc vero Latinè reddita, in vsum commodum ac voluptatem studiosi Lectoris novarum memoriaque dignarum rerum, diligenti studio ac operâ.

AMSTELREDAMI
Veneunt Apud Iohannem Walschaert, 1614.

Digitized by Google

AD ILLVSTRISSIMVM ET SERRENISSIMVM HESsie Lantgravium in fabulam Europæ alluſio.

TRanſvexit pelago frustra obluctantibus undis
Candidus intactam taurus Agenoridem.
Fertur & aſserto mundi per devia gressu,
Quem pietas alis ſubvehit alma ſuis.
Sidus ad hoc torque patriæ pater inclyte clavum.
Et tumidi placidam ſe dabit era maris.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

ILLVSTRISSIMO ATQVE SERENISSIMO PRINCIPI AC DOMINO D. MAVRITIO LANTGRAVIO HESSIÆ, COMITI IN CATZENELNbogen, Dietz, Zigenhain, Nidda, &c.

MAgna sunt, Illustrissime Princeps, inter res mortalium virtus, & sapientia. longè vero maximum esse pietatem, qui non advertit, néque quid virtus ipsáque sapientia sit, satis mihi videtur advertere; Sunt illa quidem ad constituenda imperia, vindicandam legum auctoritatem, & res firmandas mutuo sibi; eíque pro rerum humanarum sorte satis firmo auxilio; hæc bene & salubriter consulendo, fortiter agendo altera. At quanto pietas, quam in vera Dei cognitione, puróque ejus cultu positam accipio, & conciliandis inter se animis utráque efficacior & instituendis recte actionibus certior dux, tanto ad tuendam reip. tranquillitatem, & securitatem firmius præsidium, si enim hæ; quod sapientum plerísq. persuasum est, in bonarum legum observatione majori ex parte conquiescunt, apud quos major sperari; & diuturnior possit, quam ubi pietatis studio ducti officium singuli suum sponte faciunt? quæ æternæ veritati innixa, & utilis ad omnia, non florentia tantũ, sed beata etiam imperia & respublicas facit, cùm ipsa virtutis moderatrix sapientia & vindex sapientiæ virtus hujus luce destitutæ vix ulli nobis bono sint futuræ, quod non raro simulacra pro rebus, speciosa pro honestis, & salutaribus amplexæ ipsæ sibi interitus sint causa. Quod non eo (herculè) dixerim, ut tam præclara utiliáque divinę benignitatis dona vel momento elevem; (quis enim hoc probus ferat?) sed ut agnoscamus nihil hominibus posse in hac vita contingere præstantius pietate, nihil quod adversus omnem insultum præstet tutiores, nihil quod hominem Deo propius conjungat. Vt vero referendas esse huc omnes animi dotes nemo sanæ mentis non intelligit, ita & obvium cuíq. est stipatã virtute seu fortitudine & sapientiæ studio pietatẽ clarius elucere, & bono pub. latius se, & uberius diffundere: quod in magno principe, quem te Christiana resp. agnoscit, quam in privatis evidentius, in C. T. illustriss. memoriæ majorib. evidentissimũ, quorũ insigni virtute servata hæc Hessiaci imperii amplitudo & asserta sua Germanię libertas, sapientia stabilita regioni tranquillitas, pietate excitatus admirabilis omnium istic ordinum consensus.

Quæ Hessiæ tuæ fœlicitas, quam alibi ab avorum jam memoria magna Christiani orbis pars desideramus magis quam speramus, adeo néq. hac temporum calamitate, néq. adolescentiæ tuæ imperio est inminuta quin optimi quíque intelligant, tam pertinaci C. T. studio, quam fęlici domesticarum virtutum æmulatione eo provectam, ut quo apud eam quísq. illustriori dignitate sit; aut loco, eo ad principis sui exemplum, laudẽ è continentia, quam profuso aut insano luxu malit petere, virtutem & sapientiæ studium vel antiquissimo

Digitized by Google

natalium ſplendore potiora habeat, certiorem in pietate quam opum magnitudine fœlicitatem ponat ut vel hinc liquere poſſit tam eſſe verum quã vetus vitam principis vivam eſſe legem, eóque vel ſolo nomine beatas dici poſſe reſp. ubi qui imperant, actiones conſiliáq. ſua ad pietatem omnia metiantur, quod ſine hac néque fortitudo, néque ſapientia nomen aut dignitatem ſuam tueri, ſine his conſtare imperiũ non poſſit, conjuncta abſolutã boni principis imaginem conſtituant. Quam ut ſpeciatim C. T. vel potius proavorum noſtrorum proſperitati Cattis gratulemur, fecit hinc nata illuſtriſſimi nominis tui gloria, quæ ut eſt conſentiens bonorum laus, néque nos latere potuit medicum & civem nactos excellenti artis ſuæ uſu & fide Bernardum Paludanum, qui a multiplici rerum cognitione, C. T. gratiſſimus non minori ſæpius voluptate quam aperto gratitudinis argumento has ejus dotes, & ſtudia tam commemorat explicatè, quam ab eadem benigne exceptus, & diu liberaliter habitus non difficulter illa potuit perſpicere. Eóque animum mihi (quæ mea erga illum obſervantia eſt) tam grato mihi, quam ſe digno ſermone accendit ut cogitanti qua animi erga tantum principem mei, propenſionem & ſtudium via declararem, haud ſatis ſcio qui præter morem, & verecundiam meam in mentem mihi veniret, ut rudes hos navigationum & rerum Indicarum commentarios, qui jam ſub prælo erant Latinè converſi illuſtriſſimo nomini tuo nuncuparem, quod unum è tenui peculio eſſe mihi videbã, quo apertius paulo animi hic mei ſenſus explicarem. argumento quidem valde exili, & quod, non præter rationem principum otio cenſeri poſſit, nec ego ignoro indignum; ſed ne præter rationem mihi facturus viderer, idem mihi, qui accenderat animum confirmavit ſubinde, ad occaſionem repetens, quam C. T. ad horum inferiorum contemplationem non raro & qua alacritate ſe dimittat, haud novo ſane magni principis exemplo. Optarem equidé eas eſſe has diuturnæ & longæ peregrinationis noſtræ obſervationes, quæ vel elegãtia retinere aliquantiſper, vel argumento C. T. animum explere poſſent. Sed quando neutrum à vitæ meæ inſtituto ſperari, multo minus præſtari poſſit, bona me ſpes habet probatum iri C. T. attentam ejus, qua tum eram ætatis diligentiã & fidem, quam unam proxima noſtrorũ navigatione ad amuſſim comprobatam tam mihi jucundum eſt intelligere, quam moleſta aliquando & periculo plena navigatio. Erítque forſitan in rudi hac congerie, quod novitate & varietate prodeſſe poſſit, & placere: Deprecatus obnixe C. T. ut, ſi me conſilii mei ratio & inſtitutum fefellerit, pro ſua manſuetudine clementer ignoſcat & interpretetur. Deum Opt. Max. ſupplex oro ut illam Eccleſiæ ſuæ & imperio diu ſervet incolumem. Enchuſæ ad cal. Ian. Anno a Servatore nato 1599.

Ill^mæ. C. T.

deditiſſ.

Ioannes Hugonis a Linſchoten.

Digitized by Google

PRAEFATIO
AD LECTOREM.

LEctor benevole: Cùm in Orientali India morarer, etiam (ut ſine arrogantia loquar) inter primarios Chriſtianos, aliarúmque ſectarum homines ibidem degentes, non potui omittere, vel naturali inſtinctu commotus, vel peregrinarũ rerũ delectabili admiratione, modò hoc, modò illud annotare, picturíſque pro virili delinera, ex rebus notatu dignis, quæ à noſtri Cœli genio aut moribus differrent, privatis tantum ſtudiis, àc amicorum poſt reditum meum delectationi intentus. At Enchuſiam (Deo laus) reverſus, multorum hæc mea Commentaria licèt rudia ac inornata iuſpicientium admonitione exſtimulor ad æditionem, intuitu voluptatis, quæ Lectores meos (ut ipſi adſerebant) ſatisfacerem. Atque ego eâ perſuaſione demùm commotus, maiorem tamen ingenii ſubtilitatem, àc præcedentis exercitationis operoſam polituram requirebam, ut eruditis eo modo ſufficerem. Verùm qui iam mare ipſum plenum tenet, ut fruſtrà conſilium ſuum arguit, quo cum nauta ratem intravit, ità & ego non valdé me nunc in excuſatione dilataverim, iuſtificata temerè aliorum ignorantia. Tua duntaxat benevolentiæ inſiſto, quæ ingenii mei tenuitatem, ſtyli infœlicitatem, exaſciationémque aſperam etiamnùm, ex animi mei bono proboque motu boni conſulat, quo & amicis meis anteà gratificari volui, nunc verò & tibi, cubiculis, Muſæiſque clauſo, offerre quicquid XIII. annorum ſpacio memoria dignum mihi in ipſa terra quam habitavi, âc reliqua peregrinatione contigerit. Confido id meum ſtudium haud alienum fore utilitatis ac delectationis. Ceterum nec imaginum obſecro elegantiam artemque operoſiorem requires; nec ſummariæ narrationis ſuavem eloquentiam, cùm nativa rey figura, hiſtoriæque puræ ac veriſſimæ ſufficere queant. Atqui juventam iis artibus excultam non habui, ergo honora mihi gratáque res erit, ſi Proverbii ejus fructum cœperim, quod voluntatis bonæ adfectum pro conſumati operis effectu ponit.

Vale.

Digitized by Google

Digitized by Google

NAVIGATIO
AC ITINERARIVM
IOHANNIS HVGONIS LINSCOTANI
IN ORIENTALEM SIVE LVSITANORVM INDIAM.

Descriptiones ejusdem Terræ ac Tractuum Littoralium. Præcipuorum Portuum, Fluminum, Capitum, Locorumq́, Lusitanorum hactenus navigationibus detectorum, signa & notæ. Imagines habitus gestusq́, Indorum ac Lusitanorum per Indiam viventium, Templorum, Idolorum, AEdium, Arborum, Fructuum, Herbarum, Aromatum, &c. Mores gentium circa sacrificia, Politiam ac rem familiarem. Enarratio Mercaturæ, quo modo & vbi ea exerceatur. Memorabilia gesta suo tempore ijs in partibus. Collecta omnia ac descripta per eundem Belgicè; Nunc vero Latinè reddita, in vsum, commodum ac voluptatem studiosi Lectoris novarum memoriaq́ dignarum rerum, diligenti studio ac operâ.

PRimo Iuventæ flore, cum domi viverem, habebat me summâ cum voluptate rerum admirandarum ac toto Orbe gestarum jucundissima lectio. Ceterum incessit tandem major ac uberior lubido visendi remotiores terras, ac relinquendi natale solum. Ita imaginariæ huic delectationi meæ fieret potissimum satis. Oppugnabat interim Amicorum ac Parentum Naturâ urgente tenerior adfectus, quem post rupi, insistens divino ad faustam spem auxilio: Erantque tum circa Texaliam Hollandiæ insulam plures naves ad navigationem in Hispaniam & Lusitaniam paratæ; ita captatâ occasione & impetratâ a parentibus veniâ, qui tum Enchusiæ habitabant, navem conscendi, quæ S. Lucam de Barrameda petebat; fratres mihi duo Sevillæ habitabant, eos invisere decreveram, parato in iis familiari velut præsidio ad perlustranda cætera Regionis & ad Hispanici idiomatis notitiam.

Motus animi Iohannis Hugonis ad cognoscendas res novas.

Ergo sextâ Decembris, Anno millesimo, quingentesimo, septuagesimo nono solvimus ex Texalia, classe 80. navium, cursu ad Hispanias instituto. Nonâ ejusdem Franciæ & Angliæ Capita superavimus. Duodecimâ dedit se in conspectum Hispaniæ Promontorium, quod *C. de Finisterræ* vocant: Decimaquintâ terra Sintra alio nomine C. de Roxent ad ostium Tagi Fluminis, cui nobilissima Civitas Lisbona adjacet. Hoc flumen aliquot ex classe naves, facto a reliquis discessu, subivere. Decimâ septimâ Promontorium S. Vincentij apparuit, & vigesimâquintâ ipso Nativitatis Christi die S. Lucæ fluento navis se nostra intulit. Ibi per duos tresve dies moram traxi ac inde Sevillam profectus ad eam vrbem prima Ianuarij veni ibique unum ex fratribus meis reperi, cum alter ad Regiam aulam Madritum esset profectus. Et quamvis me etiam tum vrgeret desiderium inspiciendi penitiora provinciæ, Sevillam tamen tenere cogebar ignorantiâ Iberici sermonis, quem omni studio addiscebam.

Anno 1579. Decemb. 6. ex Texalia navigat.

Eo interim tempore obijt Henricus ultimus ex Portugalliæ stirpe Lusitaniæ Rex. Ejus mors magnis motibus causam dedit. Instituerat enim testamento heredem Philippum Hispaniæ Regem sororis filium: verum Lusitani (ut sunt insitis odijs Hispanorum hostes) plures a Rege Philippo aversi, in Antonium Priorem Ocratensem inclinabant, & erat is Henrici Regis defuncti fratris filius. Hispaniæ Rex certior factus de hac animorum dissensione, expeditionem in Lusitaniam parat, suscepturus ipse Regni Coronã. Et præmittebatur Albanus Dux; qui magnis adjutus copijs quietem ac tranquillitatem metu belli conciliaret. Vi, donis, pollicitatione, pervicit Rex Philippus, & Hispaniæ imperio accessit Lusitania. Ex Sevilla multi tum cupidi novarum rerum ad Lusitanicum bellum proficiscebantur & inter eos frater meus, aliorum instigatione. Is ubi Badaios venisset (quę limitanea Hispaniæ civitas ad Lusitaniæ terminos aulâ tum Regis ob vicinitatem decorabatur) pacata omnia invenit, pulso Antonio & sublato in solium Regni per universam Lusitaniam Philippo. Ergo mutatâ frater sententiâ intulit se familiæ Legati Regis ad Italica negotia destinati, sed Salamaticæ ex itinere in morbum incidit, qui *Tavardilhæ* dictus Hispaniam infestabat multâ mortalium strage; is & fratri meo lethiferus fuit.

Mors Regis Lusitaniæ Henrici.

Digitized by Google

Annotatio D. Palludani.

Morbus hic contagiosus & latè serpens non tantum Hispaniam, sed Italiam, Germaniam & pleraſque Europæ terras vastabat, in quem & ego in Italia eo tempore existẽs incidi. Nomine Italo Coccolucio vocabatur. Ægri enim cantum galli strepera voce æmulabantur, distillatione aspera in gutturis partes. Febris in hoc morbo continua erat, variis adfectionibus; non tamẽ supra quatuor dies stante morbi violẽtia.

Haud magno ante hoc tempus spatio ingens in Lusitania pestis sæviebat, quæ Lisbonæ spacio biennii Lxxx. mil. mortalium absumpserat. Inde hæc ægritudo secuta totius Hispaniæ incolas maximis adfecit miseriis.

Iohannes Hugo, nobilis Germani familiaris, Lusitaniã lustrat.

Mensis Augusti die quintâ ejusdem anni, jam aliquâ idiomatis peritiâ adfectus dedi me in familiam ex Germania Nobilis. Hic Lusitaniam perlustrare cogitabat, terrestri itinere. Sevillâ primâ Septembris profecti Badajos venimus octavâ ejusdem mensis. Eo in oppido fratrem meum conveni adsecłam Aulę regię. Is geminus erat supradicto mortuo fratri.

Regina Hispaniæ moritur ac ad S. Laurentii monasterium defertur.

Eodem mense obiit Regina Hispaniæ Anna Austriaca soror Imp. Rodulphi & Imp. Maximiliani filia, vxor Regis Philippi quarta, magno totius Hispaniæ dolore. Badaiis cadaver tumulo in S. Laurentii monasterio illatum fuit. Post aliquot dies quos Badaiis traxeramus Lisbonã profecti transivimus civitatem Elvas. Ea Lusitaniæ prima est, distans 2. aut tribus mil. a Badaiis; estque inter ista oppida terminus Hispaniæ & Portugalliæ. Lisbonam venimus 20. Septemb. hanc tum Gubernatoris titulo Dux Albæ tenebat & magno omnia apparatu fremebãt in adventum Regis, qui vetusto Lusitaniæ ritu erat inaugurandus. Ceterum me Lisbonam venientem mutatione soli & durante adhuc aëris intemperie recentibusque morbi vestigiis ægritudo invasit, detrimento sanitatis, quam tamen post septies repetitam venarum sectionem recuperavi. Parvo jam tum apud nobilem emolumento vivebam, itaque Mercatori me adjunxi, sub quo dum meliora expecto, Mercaturæ artes cognoscerẽ: interim pestis, quæ novis viribus succreverat cessare cœpit, tardaveratque ea hactenus adventum Regis: sed remoto penitus periculo mense Majo Anno Lxxxj. Lisbonam venit, ibique, magnis alioquin exceptus triumphis, Germanicæ nationi palmam reliquit eximii operis & spectaculi: Erat autẽ factus Pons cum Arcu triumphali, eo in loco quem primó Rex transivit, multis undique picturis ac imaginibus lætitiam testantibus, exornatisque historiarum ac Tapetorũ multitudine compitis, maximâ omniũ celebratione & læta, ut in talibus, acclamatione.

Iohannes Hugo post morbi vexationem Mercatori se jungit.

Rex Hispanię Lisbonæ excipitur.

XII. Decemb. Anno Lxxxj. excessit è vita Dux Albæ Lisbonæ, ante obitũ per xiiij. dies lacte muliebri enutritus. Cadaver ad Albanensem terram delatum, ibi sepulchro inlatum fuit, aromatibus ante conditum.

Dux Albæ moritur.

Eodem mense, cùm Rex adhuc Lisbonæ degeret obiit Princeps & heres Regni filius natu major *Diegus* Madritii, novo & subito Aulæ mœrore & restabant duntaxat filius junior Philippus & duæ filiæ ex liberis Regiis.

Filius Regis obit.

Circa hæc tempora excepta fuit Lisbonæ magno apparatu soror Regis Maximiliani Imp. defuncti uxor, una trahens filiã claudo pede destinatam monasticæ Religioni.

Post obitum *Diegi* Regis filii Lisbonam convenerunt omnes Hispaniæ ac Lusitaniæ proceres. Illi in palatio Regio fidem magnâ solemnitate dederunt Principi Hispaniarum Philippo, ut heredi & successori Regnorum Hispaniæ ac Lusitaniæ, cæterarumque patris dominationum. Initio Anni Lxxxij. Lisbonâ mari ingens se classis commisit. Hęc a Marchione S. Crucis conducta, multo nobilium comitatu in demonstrationem bonę erga Regem voluntatis, Flandricas insulas ex decreto petebat, quibus tum adsidebat Antonius, multâ vi Gallicarum naviũ, sub Philippo Storzza præfecto, sed post dirum adversarũ classium concursum plurimâ mortalium hinc & inde commissã cæde, sinistra fortuna in Gallos incubuit. Captivi fuere multi ac pręcipui Galliæ nobiles, quos Marchio in S. Michaelis insula capite trũcatos vita spoliavit, abductis cæteris ad officia triremium: ipse Antonius Liburnicæ præsidio evasit, cum Philippum Strozzam graviter saucium minutum Acatium haberet: is post ex vulnere obiit. Magnus inde Hispanis ex tãta victoria animus, paratis Marchioni ingentibus triumphis. Ita pacatis omnibus dissidiis Rex Lisbonã commisit sororis filio Alberto Austriaco Cardinali. Ipse cum Imperatrice sorore & Cardinalis matre totaque Aula Madritium Hispaniæ urbem abiit.

Proceres Hispaniæ ac Lusitaniæ fidem dant Philippo filio Regis.

Classis ad Flandricas insulas adversus Antonium.

CAPVT II.

Principium navigationis meæ in Lusitania sive Orientis Indiam.

SEd dum Lisbonæ sedeo & minuta essent ob recentes Lusitanorum ac Iberorum dissensiones commercia, obtulit se lætior occasio ad desiderii mei implementum. Erat Lisbonæ ex S. Dominici Regula Monachus, frater Vincentius Fonseca, nobili genere natus, & ob singularem doctrinam in concionatorem Regis Portugalliæ Sebastiani adoptatus. Hunc in Africam euntem cum exercitu secutus fuerat & interfecto Rege ipse quidem captiuus extitit, post vero pecuniâ redemptus in Patriam redierat. Ibi Philippus Rex, cognitâ hominis prudentiâ in pretio eum habuit, idemque

Digitized by Google

ORBIS TERRARVM TYPVS DE INTEGRO MULTIS IN LOCIS EMENDATUS auctore Petro Plancio 1594.

Digitized by Google

idemque Concionatoris munus permisit, factâ spe ad majores dignitates; & vacabat Archiepiscopatus Indiæ Orientalis; hunc Rex impetratâ mox a Pontifice confirmatione Vincentio obtulit, qui veritus tædium & longinquitatem navigationis, non ita lubenti animo ad dignitatem istam accedebat. Verum vbi Rex voluntatem suam insinuasset, & spem redeundi post quinque quatuorve annos, parato tum ingenti præmio in Lusitania, conditionem suscepit. Hic ego rem quam quærebam opportunè nactus, omni studio conabar familiæ Archiepiscopi accedere, cumque eo in Indiã navigare. Commodúm autem frater meus tœdio Aulæ adfectus, a Domino suo, qui Regi a secretis erat, Scribæ munus in Navi Indiam Orientalem eo anno petente, impetraverat. Idem vero fratris mei monitu Dominus, Archiepiscopo cui perquam familiaris erat me commendavit, & ab eo haud ægrè susceptus cum cæteris annotabar, erãt autem 40. numero. Frater meus cui electio Navium concedebatur, eam quâ Archiepiscopus vehebatur sibi deputavit, vt commodius mutuo uteremur auxilio. Ita quæ ad navigationem pertinebant cuncta curabamus. Classis autem nostra quinque Navibus constabat. Et *S. Philippi* Prætoria Navis nomine vocabatur, vice Prætoria *S. Jacobi*, *S. Laurentij* tertia, quarta *S. Francisci*, quintá *S. Salvatoris*; quæ nostra erat, duæ priores noviter fabricatæ & instructæ, ad nomen Regium Principisque respiciebant, sub Divorum tutelâ.

Vincentius Fonseca Archiepiscopus Indiæ.

Cui Iohãnes Hugo naviganti in Indiam se addit.

Navigat 8. Ap. An. 1583.

VIII. Aprilis Anno M.D.LXXXIII. die Veneris Sanctâ, quo potissimum tempore soluunt Naves, pari cursu Lisbonã Oceanum ingressi, cursum versus Insulam Maderam tenebamus implorato divini numinis auxilio; sine quo omnes conatus nostri vani apparent.

CAPVT III.

Ordo Navium Indiæ in Orientalem Indiam Navigantium.

Naves Indiæ communi vulgarique fere numero quadringentos sive quingentos homines singulę habent, etiam subinde plures, pro ratione temporis aucto inter Milites & Navales socios numero. Minuto autem onere in Indiam proficiscuntur. Dolia quædam olei & vini ferunt aliasque privatorum merces, præter cibũ & saburram. Potissimùm vero in Indiam argentei nũmi mittuntur, quos *Realos* vocant, 40. sestertijs fere æstimatos. Servit hæc pecunia ad solutionem Piperis, & Mercatores singulis annis sortem mittunt, ad ejusdem aromatis emptionem; vt & alij privati suas pecunias ad varios usus. Est enim præstantissimum ex hoc monetæ genere in India lucrum; Cum (ut nostri computant) 40. in centum vice quæstus cedant. Navigijs in Mare delatis, relicto Fluminis cursu, delectus omnium habetur; tam Navalium sociorũ, quam Militum. Qui autem Albo inscripti in Lusitania permãserũt, a scriba navis adnotãtur ut is in Lusitania postmodúm, fidejussorem cõveniat: omnes enĩ fidejussorẽ offere debẽt, facultatesque absentis, quæ in navi reperiuntur auctione vendũtur, confecto earum Inventario & apud Capitaneum Navis deposito. Ita quoque de mortui in navigio bonis fit: Sed illa vix ad justos Dominos redeunt obscuratis facultatibus.

Naves Indiæ communi vulgarique fere numero quadringentos sive quingentos homines singulę habent, etiam subinde plures, pro ratione temporis aucto inter Milites & Navales socios numero.

Pecunia quæ apud Indos quæratur.

Hominum delectus.

Fidejussores constituere omnes navigantes tenentur.

Naucleri Gubernatorisque præmium in abitu redituque ad 120. Milresos ascendit. *Milresus* autẽ ad 7. Carolinos Belgicę monetæ redigitur. Cetervm in Lusitaniæ rationibus omnes summæ in minutũ quoddam pecuniæ genus referuntur, *Reysos* vocant. 160. Reysi unum Carolinum conficiũt, aut quatuor Realos argenteos; ita duo Reysi quatuor chalcis valent, unusque duobus juxta monetam Batavię. Hæc ideo refero ut constet lectori computationis apud Portugallenses ratio. Nunc ad institutum. Auctoramento Gubernator & Nauclerus singuli 24. Milresos accipiunt, & sunt illis reliqua haud exigua præmia ex cameris superioribus & inferioribus, quas locant accedente item privilegio immunitatum, quod in onerandis Navibus cum ceteris Navium ministris habent. Verum licet hoc lucro adficiantur boni Nautæ, magnas tamen ante largitiones effundunt, ita ut ex talibus quæstus vix impensam pecuniam æquet. Itaque officia hæc a *Provedore* Architalasso Regio non sine magnis donis comparantur, favore non merito. Præmium equidem quod supra memoravi certum non est, mutatur ex occasione; erat autem cum nos navigaremus hæc salarij ratio. Celeustes vero salarij causa 50. Milresos accipit, auctoramẽti 10. Proreta 1400. Reysos singulis mensibus & ex vecturę immunitate 2800. Reysos, in auctoramentum 7. Milresos. Gubernator quem inferiorem vocant in singulos menses 1200. Reysos, qui tres Ducatos conficiunt, eodem censu in vectura cum Proreta. Duo fabri qui Navem stipant singuli in menses 4. Ducatos accipiũt & causa vecturæ 3900. Reysos. Dispensator qui potum cibumque distribuit Milresum in menses habet & ex vectura 2340. Reysos, tantundem *Merintho*, qui captivos facit & ignem annonamque militarem custodit exceptis cubiculis & immunitatibus vectigalium, quibus & ceteri Officiales, Nautæ, Mesonautæ, Tormentarij, &c. qui in aliquo navis ministerio degunt, juxta rationem officij fruuntur. Victor 3. Ducatos menstruos habet & 3900. Reysos causa vecturę. *Strinceri* duo, qui velum & Acatium rotæ beneficio dimittunt re postulante, singuli unum Mil-

Portugallorũ rationes.

Navalium sociorum præmia.

Digitized by Google

resum in mensem habent & 2800. Reysos ex vectura. Triginta tres nautæ Milresum singuli in mensem accipiunt & 2800. Reysos pro vectura. Triginta septē Mesonautæ in mensem singuli habent 660. Reysos & 1860. Reysos ex vectura. Quatuor Pueri in mensem computatà etiam vecturâ 443. Reysos sperant. Conestabilis unus & octo Balistarij diverso in mensēs pretio serviunt, neque Tonsori certum stipendium est. Institor & Scriba nullum accipiunt salarium, Cubicula duntaxat quædam singuli habent: Vnum inferius quod viginti Orcas ad decem vasa continet, & alterum superius ad somnum; ex istis magnus quæstus redit. Atque his constat universum Navigij ministerium. Cibus autem inter socios distribuitur, ut quisque nullo discrimine indies habeat pondo & dimidium ex Biscocto, dimidium Vini poculum, Amphoram aquæ, *Arrobam*, quæ triginta & duo pondo salitæ Carnis habet, in mensem, quosdam insuper pisces induratos, Cæpas, porrum, &c. quæ omnia parvi sane pretij confestim diviuntur. Quædam ex Saccaro, Mel, Vuæ passæ, pruna, farina, aliaque bellaria ad ægrorum necessitates custodiuntur. Coquinariam supellectilē quisque sibi parat. His quos enumeravimus accedit Scriba Regius, cum eo qui penum procurat, ad usum militum, quibus sua distributio est, more tamen eo, qui etiam inter Nautas servatur. Hæc fere ita se habent, quando Indiam naves petunt: In reditu, nulla nisi aquæ & Biscocti distributio usurpatur, usque ad Caput Bonæ spei; ab eo Capite in Hispaniā usque propria sibi curâ victum Nautæ procurant. Ceterum Milites & illi qui una navigant ab omni tunc distributione semoti sunt. Libera navigatio tantū conceditur, Cistam unam in alvo navis habēt, & foros ad somnum. Absque venia tamen a Prorege impetrata ex India nō proficiscuntur, quinquennii omnes termino ad servitium Regis in ijs partibus obstricti. Mancipia naulum solvunt & tributum Regi, quod in descriptione Reditus nostri declarabimus.

Maderam vident.

XV. Aprilis conspectæ fuerunt a nostris Insulę Madera & Portus Sanctus, eo in loco Naves, factâ segregatione ad diversos cursus abeunt. Ita antevertere socium quisque contendit Nauclerus, quæstus uberioris spe, ad primū in Indiam appulsum. Ea lubido subinde infœlicis navigationis causa est, demptâ ope mutuâ, quando nocturnis ac intempestivis horis inopinatum urget periculum.

Ora Guineæ apparet.

XXIIII. Ora Guineæ apparuit. Ea initium ducit a 9. gradu porrecta usque ad Æquinoctialē Lineam. Ibi tonitrua & fulmina exaudiuntur. Ibi imbrium magna & subita copia cadit, tantâ vi, ut ad legenda vela sæpenumero sit veniendum. Intolerabiles hic æstus sunt, & aqua quæ in Navi servatur pessimum ipsa odorem contrahit, ut occludendæ sint bibenti nares: Verum ubi Æquinoctialem superaveris, ipse fœtor emendatur. Ad terram si prope accesseris tempestates graviores intelliges, & tranquillitates invisas ac tœdiosas, ideo Navigia ad duos aliquādo menses illo in tractu coactæ morantur, antequam Æquinoctialem transiere queant. Tum vento feruntur generali, qui Notapeliotes est. In hoc autem tractu dubio & anxio cursu Naves tendunt. Ad oram enim Brasiliæ 18. gra. syrtes quædam sunt, quas Lusitani *Abrolho* vocant, porrectæ in Oceano ad 70. mil. sitæ ad dextram & inferiorem terram. Ideo nautæ vitandi periculi gratiâ Guineæ propius accedunt; si enim in hęc brevia inciderent, haud sine magno Naufragij periculo Lusitaniam cogerentur repetere. Ita Admiralio nostro S. Philippi anno lxxxij. acciderat. Is enim nocturna navigatione in has syrtes incidit, magno metu naufragij: sed bonâ usus fortunâ illud quidem periculum evasit, at relictâ institutâ navigatione in Lusitaniam redijt. Hoc autem anno, ut eadem pericula evitaret & studiosius oram Guineæ tenet, duos ibi menses imbribus & malacia detentus consumpsit. Inde diligens nauclerus & oram Guineæ vitabit, ad effugiendas tranquillitates, & Brasiliæ non temere accedet, ne in istas syrtes incidat; summa enim totius itineris ex hac moderata velificatione dependet.

Ejus conditio

Cautio Nautarum.

XV. Maij cum ab Æquinoctiali 50. mil. ad Septentrionem navigaremus, occurrebat nobis Gallicus Myoparo. Is mox socios nostros injecto metu turbavit, erant enim plurimi morbis ob maximum calorem, qui istas partes adficit invalidi, accedente imperitiâ maris & marini conflictus: sunt quippe plerique navigantes tempestatum rudes & propterea ad ordinem ac disciplinam inepti, excussis tamen tormentis aliquot, Myoparone discedente, metus cessavit.

Eodem die circa vesperam cōspecta fuit a nostris major Navis; illa ut arbitrabamur ex classe nostra erat & cum inito colloquio approquinquasset S. Franciſci navem esse intelleximus; nostro omnium gaudio.

Æquinoctialem superant.

XXVI. Maij Lineam Æquinoctialem superavimus, quæ mediam S. Thomæ Insulam dividit, ad oram Guineæ, & tunc primum visum nobis Australe Astrum, amisso Septentrionali, Sole in meridie Septentrionem obtinente, ita ut adflaret generalis ventus Euronotus, qui in isto tractu per integrum annum fertur.

XXIX. Maij qui dies Pentecostes festo erat inlustris ex antiqua consuetudine in navibus Imperator quidam eligitur, omnesque Officiales immutantur, constituto insuper epulo, quod in tres quatuorue dies extrahitur.

Digitized by Google

extrahitur. Itaque a noſtris eodem more Imperator delectus fuit. Ceterum conviviis intentos excepit ſubita diſcordia, quæ creſcens cunctos ad arma concitavit & educti erant fere 100. enſes in mutuam perniciem, niſi Archiepiſcopus ex cubiculo erumpens, magnis clamoribus ſeditionem compoſuiſſet, enſeſque omnes ac pugiones abſtuliſſet, comminatus excommunicationis notam in eos, qui novas res moliri conarentur. Præcipui autem ſeditionis authores in compedes cogebantur; ita deinceps quieti conſultum.

XII. Iunii ſyrtes iſtas Braſiliæ evaſimus, inde ſocijs magnum gaudium, adempto metu reverſionis in Luſitaniam. Et ferebamur etiam tum generali vento, qui nos uſque ad flumen Argenteum deduxit; ibi ſecundus nos ventus excepit uſque ad Bonæ ſpei caput.

XX. ejuſdem Menſis S. Franciſci navis, quæ hactenus nobiſcum fuerat extra conſpectum abiit.

XI. Iulii Gubernator quinquaginta mill. nos abeſſe a Bonæ ſpei capite computarat. Ideo juſſu Archiepiſcopi terræ admota navis, ut ipſum Caput contemplari liceret, nebulâ & caligine deceptâ in continentem incidit. Diſtabat continens ſpatio tantum duorum mill. ita nobis metus, nam præter computationem acciderat. Ceterum diſſipatâ nebulâ terram agnovimus C. Fálſi & ſyrtes illius tractus diſtantes in Orientem 15. mill. a Capite Bonæ ſpei Moſzambicquam verſus. Caput Bonæ ſpei ad 35. gra. Auſtralis plagæ extenditur. Hic Malacia nos habuit & cœli fœlix nitor, is mediæ diei ſpatio durabat, quo piſcationi in ſyrtium fundo 10. & 12. ulnarum eximii piſcis vacabamus. Is Aſello minori haud diſſimilis eſt, Luſitani *Peſcadas* vocant.

Caput Falſum vident.

XX. ejuſdem jungebamur denuo navigio S. Franciſci. Id uſque ad xxiiij. una nobiſcum navigavit. Eodem die omnia vela deduximus; erat enim ventus adverſus; ita quieté ferebamur, ne recideret navis. In altitudine terræ Nativitatis tunc eramus; ea incipit a 32. gradu, finiturque 30. A Capite Bonæ ſpei diſtat 150. mill. Hoc in tractu vulgo conſilium petitur ab officialibus navigii. Num navigatio perducenda ſit inter continentem Africæ & inſulam S. Laurentii; an vero circum ducenda exteriore S. Laurentii parte. Interior illa Moſzambicquam petit ac inde Goam; qui autem circumducunt ac S. Laurentii Inſulam ad ſiniſtram habent, Goam venire nequeunt, inferior enim illorum curſus eſt abripiente fluctu. Cochinum ergo illis portus eſt. Diſtat autem Cochinum Goâ 100. milliaribus tractu inferiore verſus Auſtrum. Cæterum ubi navigia Caput ſerius tranſeunt, tunc inconſultum eſt Moſzambicquam navigare, nam tardius Goam veniunt ob tranquillitates, quæ interiorem iſtum curſum infeſtant. Sed qui Iulio menſe Caput ſuperant Moſzambicquam fœliciter petunt, tempore ſufficiente ad aquationem; & 10. aut 12. dierum quietem. Sed qui Auguſto menſe tranſeunt, hi Cochinum neceſſario petunt. Habet autem ea navigatio moleſtiæ plus; quod plerunque morbis & infirmitatibus ſocii vexentur; crurum vitio ac oris.

Xxx. ejuſdem ad altitudinem Capitis *das Correntes* ferebamur, diſtat 130. mill. a terra Nativitatis, eſtque 24. gradu ad Auſtrum; ibi curſus initium inter Inſulam & continentem eſt.

Inſula S. Laurentij a M. Paulo magna Inſula Madagaſcar vocatur, ab Andrea Theveto Madagaſcar, ea maxima omnium Orientalium Inſularum, magnitudine Caſtilliæ ſeu Portugalliæ Regnum excedit: ad alteram partem Africæ jacet, ubi caput Bonæ Spei tranſiveris. Longitudinem juxta opinionem Theveti habet 72. grad. & latitudinem 11. gra. 30. min. Complectitur juxta quorundam computationem 3000. Italiæ mill. Iuxta aliorum 4000. ea conficiunt 600. vel 800. mill. Alemaniæ. Temperaturæ bonæ Inſula hæc habetur, ideo multi hic incolæ qui omnes Machometani ſunt. M. Paulus enarrat hac in Inſula quatuor eſſe Seniores, qui Imperium obtineant, eamque divitem eſſe ſilveſtribus & domeſticis animantibus, peregriniſque avibus, quas fabulis nulla commemoratione dignis dilatat. Habet etiam hæc Inſula Elephantos & diverſa animalia; quibus unum duntaxat cornu eſt, quorum unum genus Aſini Indiæ nomen habet; alterum Orix vocatur, fiſſis vngulis. Ingentem habet copiam Anguium, Lacertorum & vaſtas Sylvas ex Sandalo rubro; paruæ ibi ob abundantiam æſtimationis. Etiam Mare electrum gignit. In hac præterea Inſula copia Orizæ, Hordei, Mali Aſſyrici, Citri & Peponum eſt. Pepones ita magni, ut vir eos vix complectatur, rubri, flavi & albi. melioris ſane guſtus quam noſtri. Zingiberis fert eandem copiam, viride id in cibum incolis eſt, Mel, Arundines Sacharo divites; quarum tamen vſum ignorant, Crocum, multas medicas herbas ac Indicas Nuces. Producit etiam Argentum. Multis irrigatur Fluminibus amœniſq; Fontibus. Habet Portus commodiſſimos, in quibus multi Sarraceni ac Mauri commercia exponunt, Aurum nempe, Sericum, Goſſypinas veſtes, linteamina, &c.

A Capite *das Correntes* Inſula S. Laurentii diſtat 120. milliaria; ipſa in longitudine habet 220. porrecta in Auſtrum & Septentrionem; in latitudine autem 70. mill. incipit 26. grad. & 11. verſus ſeptentrionem finitur. Incolæ nigri ſunt, ut & populi Mozambicquæ, nudi incedunt, capillo non tamen ita criſpo ſunt ut Moſzambicquæ

Digitized by Google

gentes, neque ita picei. Luſitanis tenue commercium cum Inſulanis eſt, nullâ enim opum vi prædíti habentur, ideo hactenus fere incogniti jacent. Primâ Auguſti evaſimus ſyrtes quas *Baixos de Iudia* vocant; illæ a Capite *das Correntas* 30. milli. diſtant, ſitæ inter Inſulam S. Laurentii, & continentem, nimirum ab Inſula 50. mill. & a continente 70. Incipiunt vigeſimo ſecundo gradu & dimidio, & finiuntur 21. Prorſus horrendæ ſunt ac periculoſæ, multiſque navibus exitiabiles, & nuper Anno 1585. navi prætoriæ S. Iacobi, quæ viceprætoria jam claſſi noſtræ erat, ut ſuo loco narrabimus.

Syrtes Iudaicæ.

IIII. Auguſti Moſzambicquæ terram conſpeximus, ea diſtat a dictis ſyrtibus 90. milliaria 15. gradu ad Auſtrum. Poſtero die ad Moſzambicquę ſtationem delati fuimus, ipſoque in oſtio navem ſupradictam S. Iacobi aſpeximus, ſemperque ab ea ſegregatione circa Maderam diviſa fuerat. Pridie S. Laurentii & S. Franciſci naves ad eundem locum acceſſerant. Eæ erant ex claſſe noſtra. Verum & ibi hærebat etiamnum navis quę Malaccam ex decreto petit: illa prior menſis rermino ceteras ex Luſitania in Indiam proficiſcentes naves antevertit, quod longiore utatur navigatione. At Moſzambicquam aquationis cauſa ſubinde petit ita exigente neceſſitate; aliter S. Laurentii inſulam ad ſiniſtram legit. Quatuor ex claſſe noſtra naves ad Moſzambicquam ſtabant & prætoria S. Philippi duntaxat derat; illa dum cautius ſyrtes Braſiliæ *Abrolhos* vitat, inciderat in tranquillitates, quæ circa oram Guineæ ſunt, ideo Æquinoctialem longo poſt tempore tranſmiſit, exteriorique curſu relicta Moſzambicquâ Cochinum appulit, poſt longas ſociorum miſerias, & diverſas *ſcorbuti* vexationes; cum jam nos ante duos menſes Goam tenuiſſemus.

Mozambicquã veniunt.

Navis Malaccæ quo tempore naviget

CAPVT IV.

Deſcriptio Moſzambicquæ 15. grad. ſitæ ad Auſtrum, ad Oram Melindæ, Abex ſive Abexim.

Moſzambicqua Oppidi nomen eſt in Inſula Praſio ſecuro ſed minuto Portu, ad dextram habens Mineras Auri Sofalæ, ad ſiniſtram illuſtrem Civitatem Quiloæ, & quamvis aer ibi parum ſit integer, incolas tamen complures habet, ob ſitus commoditatem. Olim Tyrannus Quiloæ obtinebat Imperium & a Mahometanis habitabatur, ſub Gubernatore, quem Arabes Zequen nominabant.

MOſzambicqua Inſula a continente interjecto medii mill. ſpatio dividitur, curvo ut continens littore, licet Septentrionem verſus latius in mare protendatur quam ipſa inſula. In anteriori parte aliæ duæ inſulæ jacent S. Georgii & S. Iacobi, illę cum continentis extremitate quadrant. Inter has duas Inſulas, quæ inhabitatæ ſunt & continentem, curſus Moſzambicquam fertur, ut ad Auſtrum ad ſiniſtram ripam inſulæ conſpiciantur, & continés ad dextram ad Septentrionem, ita parvo milliaris ſpatio in Moſzambicquam tendit navigatio ſecura abſque exploratore maris. Nam altum ibi eſt, & apparent inluſtres arenæ continentis, ut facile vitari poſſint. Prope ad arcem & inſulam naves admotæ ſtant, ita ut lapidis jactu terram attingas, inter continentem & inſulam prębente flumine portus faciem. Inſula magnitudine medium milliar. complectitur, ſolo plano & littore, arenis albicantibus. Fert Indicas Palmas & Nuces, etiam quaſdam arbores Malum Aſſyriam, Citrum & Ficus Indiæ. Cæteri autem orientis fructus vix inveniuntur, etiam Frumentum, Oriza, cæteraque ad victum, linteamina aliaque neceſſaria ex India deferuntur. Boves, Oves, Capreæ, Sues, Gallinæ, &c. quę ad pecuariam rem ſive carnariam pertinét facilè hic comparantur & vili prętio. Oves hujus tractus magnitudine inſolenti caudam habent, ut in cibum ſufficiat ac vaſtitate cæteris Ovium partibus æquetur. Gallinæ nigris ſunt plumis, carne quoque nigrâ ac oſſibus atris, ita ut coctæ tetro ac fuligineo colore in menſis appareant: Ceterum guſtu optimo ac ante cæteros præſtabili hoſpites reçreant. Caro ſuilla in deliciis habetur eſtque ea munda & palato gratiſſima, ſuprague omne genus carnium inclyta, ægris ideo non interdicta ſublato alias juxta medicorum diſciplinam omni carnium uſu. Aqua potabilis dulcis huic Inſulæ nulla eſt, ſed ex continente transfertur, ex loco quem Luſitani *Cabaſera* vocant; ideo ollæ ingentes ex India in ſupellectile ſunt, quibus aquam ſervant.

In Moſſambicquam ſecura navigatio.

Fructus Moſzambicquæ.

Oves ac pecora.

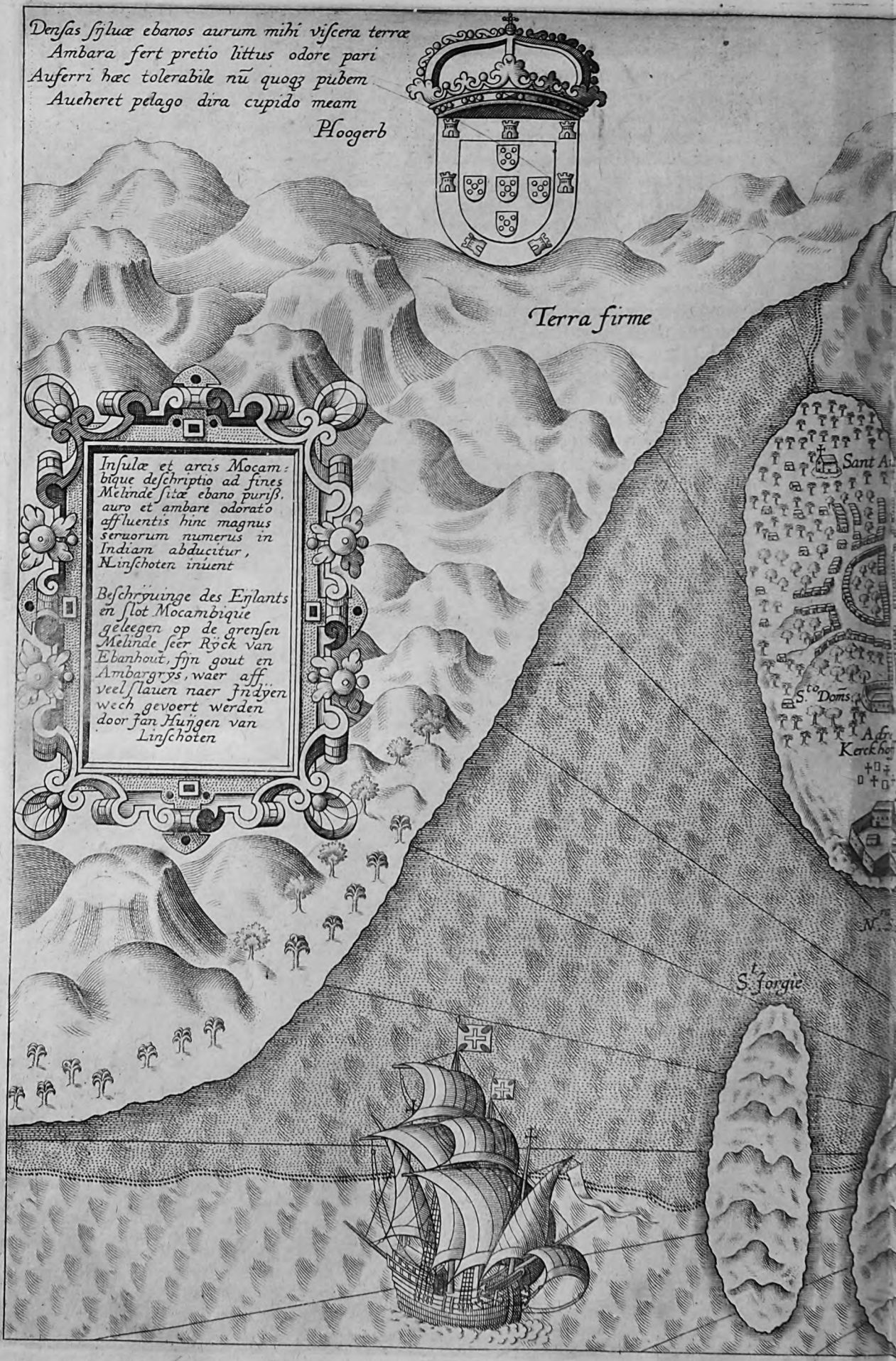
Gallinæ nigris carnibus.

Luſitani Arcem in hac Inſula obtinent, quæ intra decem aut duodecim annos conſummata nuper, duabus Inſulis obiicitur, ad acceſſum Navium. Munita eſt, ſi qua in partibus Indiæ, ſed parum tormentis inſtructa ac bellico apparatu; vix ullo etiam milite, habitata tantum a Duce ejuſque comitibus. Ceterum ubi res poſtulat Luſitani omnes qui familiam alunt & connubiis juncti ſunt ac inſulam colunt, quadraginta aut quinquaginta numero ad ſummum feré, tenentur ad defenſionem Arcis. Aliâ quippe munitione Inſula non ſervatur. Arx hæc præcipua eſt, cętera aperta ſunt & expoſita nudis littoribus. In circuitu interiore caſtri ciſternæ multæ paratæ ſunt ad aquæ conſervationem, ita in annum neceſſitate ingruente aqua procurata ſufficit. Præter hos quadraginta & quinquaginta

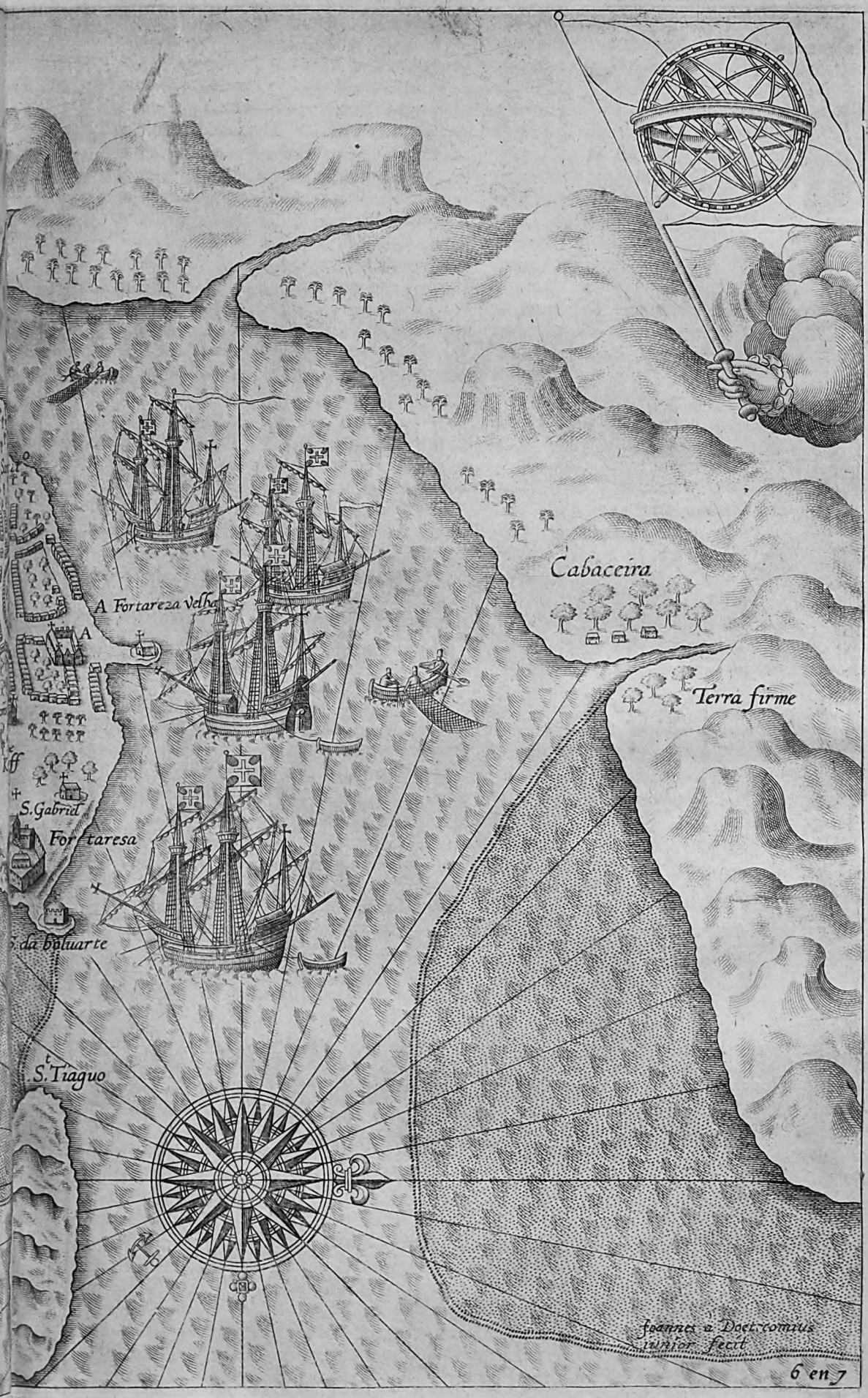
Arx Moſſambicquæ.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Cabaceira
Terra firme
A Fortareza velha
A
S. Gabriel
Fortaresa
da baluarte
S. Tiaguo
Joannes a Doetecomus
junior fecit
6 en 7

Digitized by Google

quaginta Lusitanos & *Mesticos* sive Mixtos (qui a Lusitanis in India procreati & mixtâ generatione feruntur Lusitanorum appellatione veniunt) in hac Insula quadringentæ straminеæ casæ sunt indigenarum Nigritarum, colore quo & ii qui circa Caput Viride habitant, in S. Thomæ Insula & universâ Æthiopia adfecti sunt. Lusitanis autem parent, quidam ex iis Machometum colunt, Turcarum conuictu ad Mare Rubrum ante adventum Lusitanorum inducti & sunt aliâs multi illius sectæ in hoc Maris Rubri tractu. Verum qui a Mozambicqua usque ad Caput Bonæ spei habitant, nullo cum Machometanis immutati commercio, pristinos etiam mores servant. Etenim planè barbari sunt & silvestres, bestiis quam hominibus propiores, nullâ Legum aut Dei scientia. Quidam ex his insulanis Nigritis Christiani sunt, quidam Ethnici; nudi omnes incedunt. Viris tantum extrema pudendi pars linteamine tegitur. Mulieribus a pectore medio usque ad fœmur medium Gossypino panno rudi, corporis medietas velatur, ut ex picturis inter figuras Indiæ apparet. Cæterum ii qui in continente vivunt nudi prorsus incedunt, pudendis in quibusdam vix coopertis.

Incolæ.

Eorum habitus.

Lusitani cum incolis firmæ terræ commercium habent in vicis vicinioribus, scilicet *Senâ*, *Macuwâ*, *Soffalâ*, *Cuamâ*, &c. Ii fere sermonibus & moribus inter se dissident, divisi imperiis, cum vicinis bella gerunt, in mutuas captivitates ac venditiones. Quidam humanis etiam carnibus vescuntur, ut Macuvenses & alii, plurimùm ex venatione victum quærunt, & ex Elephantorum carnibus, ideo ex isto tractu multum Eboris adfluit. Nigritę continentis ac totius Æthiopiæ vicos habent ac Regibus eorundem parent, dissidente linguâ, diversisque vivendi ritibus, bellis vicinorum continuo adfecti. Parum illis fidei est, quod nullâ religione adstringantur, inde ante annos quinque aut quatuor cum Lusitani quietè ut existimabant in Africa inter hasce gentes institutis commerciis viverent, subita cæde perpessi sunt hostiles ac fraudulentos Nigritarum animos.

Nigritæ continentis feri homines ac fraudulenti.

Lusitanorum Imperium annorum est.

Lusitanorum imperium, quo Insula tenetur hoc modo constituitur. Trium annorum spatio Capitanei munus terminatur, ita Regio Institori cæterisque officialibus ad triennium duntaxat ex mandato Lusitaniæ Regis providetur. Hi eliguntur ex iis quibus Rex Portugalliæ in classe Indica usus fuit, qui in Præmium hujusmodi dignitates pro officii ratione suscipiunt, cum justo salario, præter illa quæ eo tempore ex officii qualitate quærere possunt, quæ quidem haud parva sunt, quod omnes ministri pro arbitrio vivant & agant. Capitaneo inde summum lucrum est. Soffalæ arx alia est, ea Mozambicquâ Caput Bonæ spei versus centum & viginti milliaria distat. Vicinæ huic Arci Auri fodinæ Monomotapæ sunt, quâ in provinciâ lacus est fons Nili & Cuamæ sive Nigri fluminis in Mare labentis inter Soffalam & Mozambicquam in cuius arenis aurum reperitur. In hac fodina Monomotapæ multum Auri est, & alia quædam Auri species *Botongo & ouro po.* id est, pulvis auri. Est enim minutum, arenæ instar, optimæ tamen venę, inter omnia Orientis metalla.

Minerę auri Soffalæ.

Hoc in Propugnaculo Institor Capitanei Mozambicquæ degit. Ideo singulis annis ter quaterúe mittuntur Mozambicquam Navigia, *Pangajos* dicta, quę Oram legunt, Aurumque Capitaneo adferunt.

Institor Capitanei Mozambicquæ apud minęras.

Navigia hęc ex ligno levi facta, filis contexta, nullo ferreo clavo continentur. A fodinis Soffalæ parum distant illæ quæ circa Angolam sunt, ad aliud Africæ latus, differentiâ ferè trecentorum milliarium, & sæpe ex Angola Nigritæ Soffalam terrestri itinere accedunt.

Nigritæ autem quidam alios dorso ferunt, velut jumenta, ad istud ministerium adsuefacti, etiam alia onera non secus ac si equorum asinorumque officia usurparent, locutus ego sum iis qui talia oculis adspexerunt. Vt ad propositum revertar. Ducis Mozambicquæ lucrum, quod trium annorum spatio capit supra 30000. Ducatos ascendit; ea summa novem Auri *tonnas* conficit. Id nobis testificabatur eo tempore, quo ibi sedebamus Gubernator *Nunno Velio Pereira*. Conficiunt autem istos redditus maximè Auri fodinæ Soffalæ & Monomotapę de quibus relatum est. Ex Mozambicqua in Indiam deferuntur Aurum, Ambra grisia, Ebenus & Ebur; multa item mancipia quæ in India ad sordida & dura ministria ob firmitatem corporis expetuntur, quâ cæteris mundi famulis præstant. Navigatio ex Mozambicqua in Indiam semel duntaxat anni unius spatio instruitur, per totam enim Indiam velificatio certis tempestatibus terminatur. Eas vocant *Monssoyns*. Vento enim hoc vel illo modo flante tempestates considerantur. Secundus ventus in Augusto usque ad Septembris medium ex Mozambicqua in Indiam ducit, triginta dierum navigatione. Vsque in Aprilem Naves tunc in India hærent, eoque tempore incipit commoda tempestas, vento favente ex India in Mozambicquam. Ita singulis Annis una Navis Gubernatoris nomine Indiam petit: Nemo autem ad commercium admittitur, præter illos qui Mozambicquę connubiis juncti habitant,

Redditus Capitanei Mozambicquæ.

Tempestates Indiæ commodę ac certę navigantibus

Digitized by Google

tant. Cœlibes autem Inſula non capit, privilegio Regis Luſitaniæ, ne cultoribus vacua aliquando ſit. Poſt Moſzambicquam longo tractu Præſbyteri Iohannis Imperium protenditur, id ibi terra Abexinorum appellatur, unde etiam ora quę a Moſzambicqua ad Rubrum Mare pertingit, ora Abex vocatur. Abyſſinorum picturas, leges ac mores poſtea trademus. Ora hæc Abex etiam ora Melindæ a Luſitanis dicitur, a Regno & civitate illo in tractu ejus nominis. Rex autem hujus loci ſolidâ amicitiâ Luſitanos primum exceperat, & durat adhuc fides. Moſzambicquæ tenebar ad 15. dies & erat nobis neceſſariarũ rerum cura, aquæ & victus. Multis ex noſtris fatale id ſolum fuit. Nam gravis aer eſt magnoque æſtu ardet. Ideo in morbos & mortes incidebant ſocii.

Moſzambicquę gravis aer eſt.

XX. Auguſti vela dedimus claſſe junctâ: quatuor naves erant ex noſtris, & una Ducis Moſzambicquæ, cujus triennium finitum erat. Et vocabatur hic *Don Pedro de Caſtro*, in cujus locum ſucceſſerat prædictus Pereira: Cum uxore ac liberis navigabat in Indiam defunctus Capitaneus; fert enim ita Regis decretum. Finito triennio, quod dignitatem terminat, aliud illis triennium deſtinatur; quod implere debent miniſterio Regis, pro arbitrio Proregis Indiæ, propriis ſumptibus antequam in Luſitaniam reditus pateat, niſi ex indulgentia ſuccincti diplomate Regio poſt prius triennium in Luſitaniam redeundi facultatem nanciſcantur, quæ raro datur, privato tamen & inſigni favore. Ex Indiâ quoque exitus non patet, niſi licentiâ Proregis, magnoque id ſcitum ſtudio obſervatur.

XXIIII. Auguſti, mane, conſpectui ſe noſtro obtulerunt duæ Inſulæ, Comora nempe, & *Don Ian de Caſtro*. Comora a Moſzambicquâ 60. mill. jacet ad Septentrionem undecimo gradu Auſtrali plagâ. Terræ autem ſitus altiſſimus eſt, ideoque totius diei proſperâ navigatione vix oculis ereptus. Eodem die diviſa claſſis in diverſa tendebat ob rationes ante dictas.

Tertia Septembris Lineam Æquinoctialem denuo ſuperavimus, illa notatur inter Melindam & Bravam oppida, ad oram Abex, diſtatque Moſzambicquâ ad Septentrionem 230. milliaria. A Linea uſque ad Caput Guardafum juxta eandem oram ſunt 190. milliaria, & ſitum eſt illud duodecimo gradu ad Septentrionem. Ad hanc oram inter Moſzambicquam & Caput de Guardafum ſitæ ſunt hæ civitates: Quiloa, olim Rapta, Mombaſſa ſita in exigua Inſula ejuſdem nominis; portum habet qui duabus munitionibus defenditur, Melinda, Pata, Brava, Magadoxo; Regnum autem quæque civitas ſtatuit, ſub lege Machometi. Incolæ gilvo colore ſunt, capillo nitido.

Civitates oræ Abex.

Politiâ & gubernatione utuntur ritu Arabum, cæterorumque Machometanorum. Caput hoc de Guardafum finit oram Abex ſive Melindæ: Et adjacet huic Promontorio ad Borapelioten Inſula Socotora, Aloes proventu illuſtris, vnde & Aloe Socotorina optimæ notæ firma & craſſa in omnes partes transfertur. Circa hoc Promontorium oſtium eſt freti *de Mecca*, ab oppido Mecca quod in Arabia ſitum, notum eſt ex cadavere Machometi. Id ibi ferreæ ciſtæ incluſum ſubductum a terra pendet, ſub cælo ex Magnete fabrefacto, magnaque viſitantium Turcarum & Maurorum religione celebartur. Oſtium hoc etiam Rubri Maris nomine clarum eſt, non quod aqua ibi rubeat, ſed quod montes circum jacentes rubicantes roſeum marmor habeant, ipſeque fundus maris in quibuſdam partibus rubras arenas volvat. Ipſum illud eſt Mare quod Moyſes cum filiis Iſrael ſicco pede tranſmiſit. A Promontorio ſive Capite de Guardafum, uſque ad Sues, olim Arſinoe (quæ ultima & terminans fretum civitas eſt) Mare interiore receſſu trecenta & ſexaginta milliaria habet. A Sues per continentem uſque ad Mediterraneum mare nonaginta milliaria ſunt. Fretum ipſum in oſtio interioreque parte maximâ latitudine quadragĩta milliaria habet, ac in quibuſdam locis arctiore termino ſtringitur. Multas Inſulas habet. Ab unâ parte, apud Sues ad Septentrionem Arabiam deſertam ſpectat, & ab alia parte ad Auſtrum Ægypti regionem; quam Nilus Fluvius irrigat; In deſcenſu autem Indicum mare verſus Arabiam Fœlicem & ab adverſâ parte Abexinos ſive Præſbyteri Iohannis imperium. In extremitate Arabiæ Fœlicis, ubi oſtium Rubri maris eſt, Luſitani quondam propugnaculum habuerunt, id Aden vocabatur, id nunc in Turcarum poteſtate eſt, cujus commoditate Turcæ ſubinde ex Sues, ubi triremes fabricantur deſcendunt, per Rubrum mare, totamque Melindæ oram infeſtant, ut ſuo loco narrabimus. Lineâ ſuperatâ apparuit denuo Septentrionale Sydus, id ereptum nobis fuerat hactenus ab Inſula S. Thomæ ſive orâ Guineæ.

Socotora Inſula.

Machometi ſepulchrum penſile.

Mare Rubrũ.

Arx Aden erepta Luſitanis per Turcas.

Quartâ Septembris S. Franciſci navis a noſtris viſa fuit in ſeptimum uſque diem.

Decimâ tertiâ Septembris S. Iacobi navigium videbamus, ſed id nullo colloquio ſe abſtulit.

XX. Septembris Anguium multitudinem inter marinos fluctus conſpeximus, Anguillarum magnitudine, & alia quædam in ſquamarum piſcium formâ, a Luſitanis *Vintiins* dicta, quod ſimilitudinem quandam habeant cum mediis Realis Luſitanicæ monetæ. Horum numerus ingẽs certum argumentum oræ Indiæ præbet. Et paulo poſt

Argumenta Indiæ tractus ax anguillis & ſquamis.

Digitized by Google

Terram videt magnâ lętitiâ quæ Bardes eſt.

poſt terra apparuit magno gaudio Navalium ſociorum, ejectaque bolide reperta fuit altitudo 47. ulnarum; ea erat terra Bardes in extremitate oſtii fluminis Goæ, differens 3. ab urbe mill. Alta admodum terra eſt, ibique Indię Naves anchoras dimittunt ac onus levant, quod poſt minoribus navigiis in urbem defertur. Et nos anchoram jecimus remoti 3. milli. a terra. Malacia enim erat ac æſtus abſceſſerat, verum abſque periculo, purus enim ubique fundus eſt ac anchoris aptus. Æſtatis ibi tum initium erat.

Poſtero die XXI. multa navigia ad navem noſtram accedebant, ea *Almadias* vocant, feruntque panem, fructus, &c. Indis Chriſtianis rectoribus quibuſdam. Pariter triremis adnavigabat in uſum Archiepiſcopi. Is deſcendens in triremem Panginum vehebatur. Is locus medius eſt inter Bardes & Goam, ad ipſum flumen. Ibi gratulationes omnium nobilium excepit, ac ipſius Proregis Franciſci Maſcarenæ. Magiſtri civitatis orabant: maneret eo in loco, per 10. aut 12. dies, ut ſpacium haberent exornandæ urbis ad ingreſſum tanti viri. Id facile conceſſit. Eodem die poſt meridiem flumen ſubivimus, ad ſtationem terræ Bardes, eratque is dies XXI. Septembris anni 1583. ſpatio quinque menſium ac 30. dierum exacto, ab navigatione noſtra ex Luſitania, cum per 15. dies Mozambicquæ fuiſſemus: Et erat ſane felicisſima hæc navigatio, qualem vix naves; aut præcedenti, aut ſequenti tempore nacti fuere.

XXII. appulit S. Iacobi navis, poſtero die S. Franciſci. In navi noſtra morte amiſeramus 30. homines, inter quos mancipia quędam erant unuſque Germanus, Satelles olim Hiſpanie Regis, cum omnes fere aliquo morbi genere tentati venam ſecaſſent. Hæc fere ſumma pereuntium eſt totâ navigatione. Ante 10. vel 12. annos, cum Prorege Indiæ *Ruy Lorenzo Datavora*, navigabant 1100. viri; Sed ſubitus morbus, antequam Moſzambicquam veniſſent 900. conſumpſerat. Multitudo etenim peſtem provocaverat, inde hodie pauciore numero hominum naves abeunt, ac vix ita fœtor noxius vitatur,

Archiepiſcopus Goæ excipitur.

XXX. Septembris Dominus meus Archiepiſcopus magnis feſtiſque triumphis Goæ exceptus, a nobilibus & Magiſtratu Regni in templum ſolemni cantico deducebatur, ac inde poſt multas ceremonias varioſque ritus antiquos, in palatium ſuum, quod templo vicinum eſt.

XX. Novembris Prætoria noſtra S. Philippi navis Cochinum demum appulit, poſt infinitos labores ac moleſtias, ex cauſâ quam ſupra narravimus & 7. menſium ac 12. dierum navigationem.

Vltimâ ejuſdem Novembris Goâ ſolvêre naves inſtituto curſu verſus oram Malabar & Cochini, ut ijs in locis Piper aliaque Aromata onerandæ Navi exciperent, Quædam autem onerantur circa oram Malabar Onori, Mangalori, Cananori, &c. quædam Cochini; ut duæ ſemper Naves eo in tractu Piper juſto onere nanciſcantur. Cochinum ad Auſtrum Goâ diſtat 90. mill. Naves Luſitanicas merces Goæ exponunt, ibi domicilia etenim Inſtitorum & Mercatorum ſunt. Inde oram legunt ac Piper ſuſcipiunt. Quæque navis communiter 800. quintallos Piperis habet Luſitanico pondere. *Quintallus* autem 128. pondo continet. Poſt Cochinum veniunt, eoque & Inſtitores proficiſcuntur, ita Navibus Caſſia, Caryophillon & cætera Aromata Indię pro onere cedunt, ut ordine in Hiſtoria reditus mei enarrabo.

Menſibus Ianuario & Februario Anno 84. Cochino Naves in Luſitaniam abivere, cum ijs & Frater meus, ſui Officij ratione. Ego apud Dominum meum Archiepiſcopum etiamnum hæſi, certus Indiæ mores, ritus Regionum hominumque, formas fructuum & Aromatum qualitates ſedulo perſpicere. Vt vidi ipſe, ut audivi à gravibus viris diligenter tradam, ſimplici ſtylo, amicaque veritatis oratione. Commercia Regnorum & populorum facile mihi aditum ad cognitiones has prębuerunt. A Luſitanis etenim omnia ferè annotata ac perluſtrata ſunt. Sed antequâ ipſos Indię mores, fructus, commercia, &c. deſcripſerim, operę pretium erit primum Orientalis oræ ſitum declarare. Ea a Rubro Mari a Civitate Aden incipiens, uſque ad Chinę Regnum narrationi noſtræ ita exordium dabit.

CAPVT V.

Deſcriptio oræ Arabiæ Fœlicis, ſive Rubri Maris, uſque ad Inſulam & Arcem Ormutij.

Annotatio D. Pall.

Aden munitiſſima & pulcherrima Arabiæ Fœlicis Civitas eſt, ſita in valle, ab unâ parte validiſſimis muris, ab alterâ montibus clauſa, quibus in quinque Arces viſuntur, deputatæ vigilijs ob multitudinem Navium venientium & abeuntium. Civitas 6000. ædes complectitur. Perſæ, Æthiopes, Indi, Turcæ commercia ibi habent fere nocturna, ob intolerabiles æſtus. Ad lapidis jactum ab urbe Mons eſt cum Arce, domicilium Gubernatoris. Olim in terra firma hæc Urbs erat, nunc hominum induſtriâ in ſpeciem Inſulæ redacta jacet.

Aden deſcribitur.

ADen in oſtio Rubri Maris, ad Septentrionale latus jacet, ad Arabię Fœlicis oram interiore ſitu 60. mill. Promontorium enim de Guardafum juxta Melindæ oram prominet & recedit introrſum Arabia. Aden 13. gradu computatur ad Septentrionem,

Digitized by Google

trionem, inde ora ad Vpocœciam inclinat; usque ad Rosalgatæ caput, quod 22. gradu jacet extremo situ Arabiæ Fœlicis ad Mare Indicũ distatque ab Aden 240. milliaribus. Civitas Aden cum monte Darsura affinis est, is ex solida petra constat, nullaque pluviâ rigatur. Incolæ hujus Arabici littoris gilvo colore sunt, eodem fere quo ij, qui Melindam sive Abex inhabitãt. Ex hac Regione Equi præstantissimi in Indiam veniunt, etiam Thus, Myrha, Balsamũ, Balsami lignum, & fructus, Manna ceteraque bene olentia Aromata. Legem Machometi servant ex Persarum doctrinâ. A Capite Rosalgatæ ad Caurum ora interior extenditur, usque ad C. de Moncadon, olim Asabora 70. milliariũ distantiâ. Caput hoc e regione Insulæ Ormutij jacet 26. gradu. Hic initiũ Freti Persici: & Insula Ormus ab una parte Arabiam habet, ab altera Persiam ad Septentrionem. In latitudine 20. milliaria tenet. A C. Moncadon interiore littore Arabiæ, usque ad Insulam Barem 80. milliaria computantur, gradus 26. & dimidius. Hic Præfectus Ormutio Lusitanus Institorem suum habet, Regio nomine, piscatione celebri præstantissimarũ Margaritarum, quæ justo titulo Orientales appellantur.

In monte Darsura nunquam pluit.

Margaritarũ piscatio.

Interiore ejusdem oræ Arabicæ situ, fine Sinus Persici, Civitas Balsora jacet, 60. milliariũ spatio ab I. Baré. Civitas hæc 30. gra. sita confluentiâ Fluminum Euphratis & Tigridis in Sinum Persicum celebratur. Circa hæc loca ingentes etiamnum ruinæ apparent, Babylonię Vrbis inclytæ vestigia, &, ut doctores autumant, hic locus Paradisi terrestris fuit. A Civitate Balsora littus ad Septentrionem Ormutium excurrit, sub Imperio Persiæ ea vrbs est. Sinus ipse latitudinem habet 40. milliarium, multis insulis distinctus. In ostio illa celebris Insula Ormus jacet, ibi Lusitanis Arx est, ac cum Insulanis, mixta habitatio. Ducem habent ceteroque Magistratus in triennium; ut Mozambicquæ habitatores.

Paradisi quõdam locus.

CAPVT VI.

Descriptio Insulæ & Civitatis Ormutij.

ORmutium Insula est & Regnum sub Lusitanorum hodie Imperio, quibus tributum solvit. Regi etiamnum ibi domicilium est, extra Lusitanorum Vrbem, vivitque is Machometi institutis: Gens colore albo Persarũ notatur. More recepto atroci nouus Rex initio Imperij sui fratribus & ceteris ex stirpe Regia oculos eruit, excæcatosque demum lauté habet. Lege etenim cautum est sempiternâ: Ne cæci Regnũ administrent; ita timor civilis belli ab æmulo cæcitate cognatorum tollitur. Insula magnitudine 3. milliarium est, rupibus & petris aspera, ac prorsus infœcunda. Nulla ibi herba virens; nec aqua potabilis, sale ubique rupes horrent, inde muri ædium salsis ex lapidibus constructi stant. Nullos fert fructus; sed omnem commeatum ex Arabia, Persia, civitate Bassora accipit. Propter situm autem & opportunitatem loci omnium rerum abundantiâ floret, ingentique Mercatorum frequentiâ colitur, Habet enim forũ sive *Stapelam* Persiæ, Arabiæ, Turciæ, Indiæ, omniumque vicinarum Regionum. Præcipua autem multitudo est Persarum, Armeniorũ, Asiaticorum ac Venetorum, quibus circa gemmas maximum studium est. Ormutium eæ ex India deferũtur & Ormutio Venetias terrestri itinere. Ad eandem item Insulam ex varijs locis alia vehuntur; ex Persiæ terris, Coracone & Dias Aulæa præstantissima, que *Alcatiffe* vocantur. Ex Turcia Camelina diversi generis: Ex Arabia herbæ & Aromata ad Medecinæ usus, Sanguis nẽpe Draconis, Manna, Myrha, Thus, &c. prestantissimi Equi ex Barem, diversæ Orientales illustresque Margaritæ ex Mascatta: Portus is est inter Promõtoria Rosalgatæ & Mõcadõ ad Arabie littus, Vuę passæ, Dactyli varij generis & Mermelladæ, que ex Ormutio in Indiã portantur, totãque eã implẽt. Ex *Larinis* pecunię certâ specie Ormutij magnus quoque quęstus contrahitur, & ingens commerciũ. Forma pecuniæ autem oblonga est, in duos velut ramos desinens ad speciem argentei fili, notata certis litteris sive signis. In Persiâ in monetam redigitur ex argento excocto tantâ copiâ, ut magnis negotiationibus sufficiat, ob quæstum certissimum circa Indiæ loca, in quibus magni valoris est. Causa autem hujus in insula Ormutij frequentiæ hæc habetur. Singulis annis duæ velut congregationes terrestre iter conficiunt. Eas vocãt *Caffiles* sive *Carvanas*. Aleppo autem veniunt. Ea Syriæ Civitas est, trium dierum itinere a Tripoli, quæ ad Mediterraneum Mare jacet. Hæc turma sive Caffila sequentem ordinem servat. Singulis annis Aprili & Septembri mẽsibus, Capitaneus quidam eligitur, cum aliquot centum Ianitzeris, qui velut præsidiarij Caffylam ad Civitatem Bassoram deducunt. Bassorâ verò Ormutium navigatur. Mercatores tempus profectionis Carvanæ callent. Ibi tum Camelorum, Dromedariorum & Equorum magna copia est, paratis ad iter hominibus, ij subinde 6000. aut 5000. numerantur, ordineque iter agunt in copiarum morem. Bini Camelo insident, hinc & inde dependentibus sarcinis sedulâ Ianitzerorũ curâ contra Arabum insultus, qui prædationibus dediti, magnas viatoribus molestias ingerunt. Quadraginta dierum transitu desertum continuatur, suntque spatijs singulis trium quatuorve dierum effossi putei ad aquationem hominum & bestiarum. Multi quoque Annonæ Curatores turmas istas sequũtur; illi omnia quæ ad victum pertinent pecuniâ vendunt.

Veneti Ormutium frequentant.

Moneta Persica.

Carvanæ descriptio.

Mos Regum Ormutij in eruendis oculis affinium.

Insula Ormus sterilis.

Singulis

Digitized by Google

Singulis noctibus cuncti sub tentoriis quiescunt, arctâ tamen vigiliâ. Ita Bassoram veniunt prætergressi Babyloniam, nunc *Bagedet* aliaque famosa loca. Bassoræ per aliquot dies quiescunt, eademque in urbe reditus tempore turmatim coëunt, ac Aleppum repetunt. Hinc illa istis in regionibus frequentia mercatorum & mercium, magnâ viatorum omniumque nationum commoditate. Hispanis tamen, Lusitanis, aliisque Hispaniarum Regi subjectis, ea commercii facultas denegatur; nisi quod subinde Gallorum, Venetorum, Anglorumvé titulo transeant. Isti quippe populi Aleppi consules suos & institores habent, ut & Tripoli; quę quotidianâ navigatione Venetorum Gallorum ac Anglorũ petitur; nam ibi navigia onerantur & exonerantur, mercibus inde Aleppum terrestri itinere delatis, & Aleppo vice versâ Tripolim, magnis immunitatibus ac privilegiis a Turca impetratis.

Nouus nunciandi modus per Columbas.

Ceterum factâ Turcarum mentione non possum non indicare quo modo ex tam vagis & sparsis Regionibus Cæsar Turcarum certior reddatur de omnibus rebus, quæ per universum Imperium geruntur. Ergo per totam Turciam Columbę aluntur, quæ annulos pedibus adjunctos habent. Hæ Bassorâ ac Aleppo Constantinopolim feruntur, & e contrâ: Vbi autem negotii ratio postulat, Epistola annulo adfigitur emissâ ad volatum Columbâ: illa celeri tum pennâ suetos repetit lares, & rerum internuncia Epistolam ad destinata loca fert, confectis ita brevi spacio mille milliaribus. Ex his Columbis unam in Indiâ vidi, apud Venetum quendam mihi familiarem, qui miraculi causâ eam attulerat. Sed ad propositum. Ormus vigesimo septimo gradu numeratur. Æstate ibi; eodem quo apud nos anni tempore, ita sol fervet, ut homines in alveis ligneis aquâ plenis somnum cogantur capere, capite tantum prominente & corporibus aqua in totũ mersis. Omnia ædificia sunt plano tecto, ac foraminibus perspicuo, ad auram ac frigus suscipiendum, ut & Cayri. Itaque & oscillatione; quam *Cattaventos* vocant, crebrâ corporis succussione, ac flabellis utuntur incolæ ad ventulum excitandum.

Sol fervidus Ormutii.

Homines sub aqua somnũ capiunt.

Annotatio D. Pall.

Cayrus alta habet ædificia, compluuijs sive podijs eminentibus, ad conciliandas vmbras ac effugiendum Solis ardorem. Ex media domus parte ingentes fistulæ extenduntur, decem cubitorum altitudine eminentes, ac ad septentrionem porrectæ, excipiendi venti gratiâ, ut ita per universam domum spargatur.

Hyems eâ qualitate est, quâ in Lusitaniâ. Aqua quam potant ex continenti defertur, seruata in ollis & cisternis. Arci item ut Mosambicquæ ad annum sive biennium de aqua provisum est. Apud insulam Barem etiam aqua hauritur per urinatores altitudine quatuor aut quinque ulnarum sub salsis fluctibus, boni saporis & optimę fontanæ æmula. Ormutii morbus quidam patrius viget, nascentibus in cruribus vermiculis; ii (ut opinio habet) ex aqua quam homines potant oriuntur; formâ sunt chordarum testudinis, duarum aut trium ulnarum longitudine; paulatim vero educuntur, rotati pennulâ sive stramine, dum sponte sequuntur: Verum ubi resistunt, non est allaborandum, sed religatur educta portio, ungiturque tumor sub foramine, recenti & nondum salito butyro, ita intra duodecim aut decem dies absque majore offensa crus ab insectis liberatur. Ceterum imperitiâ violenti medici, abrupto vermiculo, crus tumet, magnisque doloribus uritur, quibus quosdam ipse adfectos vidi.

Sub salsis fluctibus aqua colligitur suavis.

Morbus Ormutii ex vermibus.

Annotatio D. Pall.

De his vermibus in praxi sua scribit Alsaharanius hoc modo. Quibusdam in locis inter cutem & carnem vermes quidam enascuntur, qui morbus Boum adfectus vocatur, quod Boves tali malo crebrò vexentur, serpunt autem longius, & sub cute tenduntur, donec ipsam perrumpant: Modus sanandi constat ex purgatione corporis a putrido flegmate.

Ideo domi nostræ apud Archiepiscopum quidam Ormutii incola, nuperus famulus modo supradicto quinque quatuorvé vermes educebat; dictitans commune id patrię suæ malum esse.

Præfecti Ormutiani proventus.

Præfecto Ormutii post præfectum Mosambicquæ maxima utilitas, maximumque lucrum supra omnes Indiæ Duces nascitur; Navigia enim sua mittit Goam, Chaul, Bengalam, Mascattam, ibique mercimonia distrahit, edicto adhibito: Ne quis quid vendat ante distractionem rerum merciumque Præfecti, non quidem Regis privilegio, cum Rex hujusmodi machinationes prorsus prohibeat, sed proprio placito, quod absente longius Rege latissimè extendunt. Ceterum Regiâ benevolentiâ Equos nemo in Indiam vehere potest præter Præfectum, eosque quibus is permiserit. Eâ ratione lucrum Capitaneo ingens redit: Equorũ quippe in India magna æstimatio est, cum alicujus bonitatis equus quadringentis aut quingentis *Pardauvis* vendatur, ascendentibus quibusdam ad mille *Pardauvos*; *Pardouvo* ad valorem daleri Imperialis computato Belgicâ monetâ. Tempestas autem navigationi commoda Goâ Ormutium in mensibus Ianuario, Februario, Martio, Septembri & Octobri accidit. Sequitur ora quæ ab Ormutio Indiam attingit.

Equorum in India caritas.

CAP. VII.

Digitized by Google

CAPVT VII.

Ora Ormutiana, usque ad Civitatem ac Insulam Diu; Lusitanorum propugnaculum.

ORmutiũ tractus flexu ad Vpeurũ, sequitur Caput Iasquę, quondam Carpella. Regio olim Carmania dicebatur. Caput hoc 25. & dimidio gra. jacet & Ormutio 3. mill. distat; persecutione oræ, usque ad fluvium Sindæ, qui ab historicis Indus appellatur; oriturque ut aiunt ex monte Caucasso, ubi & flumẽ Ganges surgit, in Regno Bengalæ mari influens, prout suo loco declarabimus. Ab hoc flumine Indo sive Sinda tota India nomen ducit. Ostium autem ad 24. gra. pertingit & a Capite Iasquæ supradicto, spatio 140. mill. distat. Ad fluvium hunc pertinet terra Sindæ, unde etiam fluvio nomen a Lusitanis successit. Regio ipsa opulenta est & fertilis, magnisque cõmerciis frequentata, vicinorum Lusitanorum, Indorum, cęterorũque ex Ormutio ac aliis locis. Multa habet Gossypina eaque tenuissima, quæ *Iorimos* vocant, & Sindones, quas *Volantes* dicunt, ac magnam quantitatem olei ex *Coco* sive Indica Nuce. Butyri quoque vim fert: id non ita mundum est, quale Batavi habent, sapidum tamen & ad culinas utilissimum. Picis etiam & Sachari *candil* multum mittit, ex corio item peritè quædam facta, floribusque ex Byssо variis coloribus ornata. Hisce utuntur in tapetorum vicem, & lectis mensisque imponunt. Ibi etiam pyxides, cistulæ, capsulæ, &c. conficiũtur affabrè, ex ligno vario conchisque unionum interjectis ramẽtis, quæ omnia in Indiã vehuntur, cum eó Lusitanorũ naves proficiscuntur. Flumé supradictũ post quasdam Insulas ad oram Sindæ sequitur Sinus minor, quem *Ensеada* Lusitani vocant, in quo multæ Insulæ jacent. Sinus idem *Jasquetta* dicitur, abscessu accessuque maris subito ac longinquo motu inlustris, qualem nullo in loco rerum natura experitur. Huc Alexandrum Magnum Indi penetrasse ferunt, deterritumque subito recessus Oceani miraculo, credidisse Divinam iram exercitui suo impendere, si ulterius tenderet, ut hic imperii sui, ac victoriarum terminos constituere voluerit. Sinus distat 60. mill. a flumine Indo. Oram mox ad Notapelioten sequenti succedit civitas Diu, cum propugnaculo. Lusitani ibi habitant, & cum iis mixti incolæ.

Indus flumẽ.

Artificia Regionis.

Fructus.

Mirabilis recessus Maris.

Alexander Magnus.

CAPVT VIX.

Insula Diu olim Alambater cum Propugnaculo.

INsula Diu distat a flumine Indo 70. mill. 21. gra. ac terræ firmæ adjacet; olim Regi Cambayę paruit, in Regno enim illius jacet. Lusitanis ante ab ipso Rege concessum aliquod erat munimentum, sed tempore tota Insula cum oppido in Christianorum potestatem venit. Illi studiosè munitionibus excitatis, contra hostiles impetus invictum locũ constituere. A Sultano Cambajæ ac sociis obsessi fuerunt Lusitani anno 1539. & secundò anno 1546. verum hostibus fortiter rejectis obsidio levabatur, ut Lusitanorum Annales magnificè commemorant. Portus huic urbi est commodissimus, ac frequentiâ Mercatorum nobilis. Pauci fructus. Vrbs opportunitate situs inter Cambajã & Sindã, ditissimas regiones, celebratur. Inde semper peregrini hic diversarum gentium multi, Turcæ, Persæ, Armenii, Arabes, &c. Optimum hic & lucrosissimum Regi Portugalliæ vectigal solvitur. Banianes enim, Gusaratæ, Rumi, & Persæ, qui in Cambajâ negotiantur & fretum Rubrum petunt, hic fere naves onerant & exonerant tempestiuo Insulæ situ, ad Sinum Cambajæ. Civitas a Lusitanis habitatur, admixtis incolis, ut Ormutium cæteræque Indiæ civitates, quas Lusitani colunt, exceptis duntaxat arcibus, quæ in Lusitanorum potestate sunt. Insula plena est & fœcunda rerum necessariarum. Habet Boves, vaccas, sues, oves, gallinas, butyrum, lac, allium, fabas, &c. ut in Belgicis regionibus, Lacticinia tamen non ita munda sunt. Caseos etiam mittit, sed sale nimio, parum gratos. Piscem salitum in maximâ copia videas, is ad formam Aselli est, Incolæ quoque carnem fumo indurant, quæ viatoribus ad sustentationem est cõmodissima. Hisce ad victum pertinentibus rebus etiam alias regiones ipsi instruunt, Goã & Cochinum præcipuè, ibi enim butyrum, cepæ, allium, pisa, oleum, aliaque legumina non nascuntur, sed ex aliis locis adveniunt. Ea singulariter explicabimus, ac fructus cujusque regionis referemus.

Portus.

Vectigal Lusitaniæ Regis optimum.

Insulæ Diu Descriptio.

Eodem tractu ad Orientem, usque ad 15. aut 16. mill. incipit Sinus Cambajæ, in ipso ostio & fere alias latus 18. mill. interiore tractu 40. mill. longus, ac in Mesaquilonẽ directus. In extremâ interioreque sinus parte civitas Cambaja jacet, quę regno & regioni nomen dat; 23. gra. computatur. Hic Rex sive Sultanus habitat.

Sinus Cambajæ.

Cambaja civitas.

CAPVT IX.

Regio Cambajæ.

CAmbaja Regio fertilissima Indiæ, ad cæteras Provincias necessaria victui abundẽ dimittit, inde continuâ frequentiâ Lusitanorum, Persarum, Arabũ, Armeniorumque celebratur. Rex Machometi legem retinet, sed ipsi indigenæ *Gusaratæ*, & *Banjanes* vivunt Pythagoræ institutis. Ii subtilissimi ingenii homines, Mercatores totius Indiæ acutissimi habẽtur. Figura post ostenditur, cum morum rituumque declaratione suo loco. Fert itaque hæc Regio frumentum,

Pythagorici.

Digitized by Google

Desiniantur in hac tabula, Orae maritimae Abexiae, freti Mecani et Maris Rubri: Arabiae, Orini, Persiae, supra Sindam usq; Fluminis Indi, Cambaiae Indiae & Malabaris, Insulae Ceylon, Choromandelicae, & Orixae, Aluij Gangis, & Regni Bengalae: situs item Sinuum, Insularum, Scopulorum, Pulvinorum, Vadorum, profunditatumq; dilucidis oris adiacentium, cum gemmis singulorum locorum Nominibus, prout ab expertissimis navium Gubernatoribus Lustratis, indigetur: magno studio ex optimis tabulis Judicis recognita, omnia atq; emendata.

Afbeeldinge der custen van Abex, der engte van Mecha, anders ghenaempt de Roode Zee, item de custen van Arabien, Ormus, Persen, tot Sinde toe, vande Rieviere Indus, Cambayen, Indien, ende Malabar; des eylants Ceylon, Choromandel, ende Orixa, de Rijviere Ganges, ende t'Coninckrijcke van Bengala: item vande ghelegentheijt der Inwijcken, Eylanden, Clippen, Bancken, Ondiepten ende Diepten byde voorsz custen liggende, met de rechte Namen van yeghelicke plaetse, alsoo de Zeelui byde ervarenste Portugeesche Pilooten ghenaempt worden, alles met grooter vlijt uijt de bes te Indiaensche Pas ende Leef-caerten, oversien ende verbeetert.

Miliaria Germanica, quorum 15. uni gradui respondent.
0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 110 120
Hispanicae leucae 17½. uni gradui competentia.

NATOLIAE PARS
MARIS MEDI-TERRANEI PARS
AE GYPTVS
ARABIA DE SERTA
AYAMAN
MAR ROXO Zelbam
MARE RUBRVM
AFRICA
ARABIA FELIX
MAR DE SALA, vel de Bachu, olim Caspium.
MESOPOTAMIA
ASIAE PARTHIA
PERSIA
SYRIA
CHALDEA
ARABIA DESERTA
Sinus Persicus
MARE ARABICVM ET INDICVM
TROPICVS CANCRI
ÆQVINOCTIALIS
INDIA INTRA GANGEM
INDIA EXTRA GANGEM
SINVS GANGETICVS
GOLFO DE BENGALA
Cyprus
Ormus
Mascate
Cambaia
Goa
Malabar
Ceylon
Malacca
Sumatra
Java
Maldiuæ Insulæ
Henricus Fab Langren Sculpsit.
Digitized by Google

Digitized by Google

tum, orizam, piſa, butyrum, oleum, &c. in commodum omnium circumjacentium regionum. Goſſypina ibi multa conficiuntur, diverſique generis, ac nominibus diſtincta ut ſunt *Cannequyns, Boffetas, Joryns, Chautares, Cotonias*, unde vela & ſacci fiunt. Tenui autem admodum filo quædam cum Hollandiæ linteaminibus certare poſſent. Etiam aulea inſtruunt *Alcatiffæ* dicta; ſed non ſunt illa tanti pretii, ut iis æquari poſſint, quæ ex Perſia Ormutium advehuntur, præparant & alia viliora *Banquays* vocata, in modum panni ex Scotia lineis picti, ad tegumenta ciſtarum ac lectorum. Eadem arte ſtragula faciunt, ſerico filo exornata, & acu picta, tentoria omnis generis, *Perſintos* ſive ligamenta lecticarum Indiæ, ad imponendum grabatum, lecticas Indicas, mulierum ſellas, aliaque minuta, tabulas luſorias ex ebore, & teſtudinis ſcuto variatas, annulos ſignatorios, &c. Ibi quoque genus aliquod Criſtalli Montanæ ad nodulos, ſigna, armillas, cæteraque infinita ſervit, mirabili ac pulcherrimo opere. Multas habet gemmas Amethyſtum, Garamanticum, Hyacinthum, Eſpinellos, Robaſſos, Chryſolythum, *Olhos de Gato*; quaſi diceres Catti oculum, ſive Achatem, multa Iaſpidis genera, ſanguinis lactiſque lapides (ut vocant) plurima quoque medica, Amfion ſive Opium, Camphoram, Banguam, Sandalum; ſuis locis referenda, Alumen, ſacharum quod a ligno nomen tenet, aliaque quæ nunc non ſuccurrunt, ac perlongam narrationem redderent. *Annil* ſive *Indigo* in Cambaja præparatur, ac per univerſas Orbis partes diſtrahitur ut poſtea declarabimus. Hæc de Cambaja. Poſt Cambajam ſequitur India & regio Decam & Cuncam, interiore ſinu ad latus Indiæ, a Cambaja uſque ad Indiæ oram, ubi ipſe ſinus incipit. Ora ad Zephyrum vergit & Vpolibonotum, uſque ad inſulam *das Vaquas*, quæ ad introitum ſinus jacet, vigeſimo gradu, eoque in tractu in firma terra civitas *Damaõ* cum propugnaculo viſitur, ac a Luſitanis, quibus ſubeſt, habitatur. A Diu ad Vpeurum 40. mill. differt.

Goſſypina multa eorum que nomina.

Attificia.

Gemmæ Cãbajæ.

Indigo.

Indiæ ſitus.

CAPVT X.

Ora Indiæ, portus ac loca ejuſdem.

AB Inſula *Vaquas* ad ſinum Cambajæ ora Indiæ propriæ incipit, cæteris locis ſua nomina ſunt, ut Moſzambicqua, Melinda, Ormutium, Cambaja, Choromandel, Bengala, Pegu, Malacca, &c. Sed hic tractus Indiæ titulum vulgò ſolus tuetur. Is ab inſula *Vaquas*, ad Meſophœnicem, uſque ad Caput Comorinenſe protenditur, ibi ejus finis eſt, & ſunt centum & octuaginta milliaria. Portus urbeſque habet plures, quibus Luſitani præſunt, inſtructis arcibus. Inter eas *Damaõ* primo loco eſt, inde quindecim milliaribus, decimo nono & dimidio gradu civitas *Baſaijn*.

Arces Luſitanorum in ora Indiæ.

A Baſaijno decem milliaria, decimo nono gradu diſtat civitas *Chaul*, cum propugnaculo.

A *Chaul* uſque ad *Dabul* decem milliaria ſunt, & jacet decimo octavo gradu.

A *Dabul* ad inſulam Goam triginta milliaria computantur; jacet autem decimo quinto & dimidio gradu. Has civitates Luſitani cum propugnaculis poſſident excepta urbe *Dabul*, cujus poſſeſſionem ante aliquot annos amiſerunt. Is tractus qui ab inſula Goa *Damaõ* uſque ſive ad ſinum Cambajæ pertingit, ab incolis Goæ vocatur terra Septentrionalis. Verum a Goâ uſque ad Caput Comorinenſe; omnis ora terræ Auſtralis nomen habet, præcipuo tamen titulo ora Malabar vocatur. Goæ incolæ quibus moribus vivant poſt enarrabimus, nunc iis quæ ad oram hanc pertinent immorabimur. Prædictæ omnes urbes *Damaõ*, *Baſaijn*, *Chaul*, optimos habent portus ac frequentiâ commerciorum celebres. Totus autem hic tractus abundè fert orizam, piſa, & alia legumina, butyrum, oleum & Indicas nuces. Oleum ex olivis in Oriente nullum invenitur, niſi quod ex Portugallia advehitur, aliis autem ad victum neceſſariis abundat. Quędam ibi ex goſſypio conficiuntur, ſed exiguo numero. *Chaul* celebri commercio floret, cum Ormutii, Cambajæ, Syndæ, Maſquatæ, Bengalæ hominibus, ac Rubri maris accolis: Habet opulentos potenteſque mercatores; multamque navium vim. Locus prope *Chaul* eſt, in quo civitas indigenarum vetuſta; ibi ex ſerico veſtes, & bombycina indumenta magnâ copiâ fiunt, inde celebri negotiatione ex China ſericum incolæ adferunt, quod poſt texturâ in uſum veſtium hoc in loco redigunt. Ea item in urbe lecticæ, ſedilia, ciſtæque mirâ arte fabricantur, ac *Laccâ* ſigillatoriâ teguntur, varii coloris. Etiam Zingiberis fœcundiſſima ora eſt: Verum parvo in pretio habetur. Septentrionalis hæc regio vocata, aëre bono & temperato fruitur, totiuſque Indiæ ſaluberrimo: Nam civitas Diu & ora Malabar maleſano cœlo laborant. Hiſce Indis, ut etiam Cãbajæ incolis, quos Banianes & Guſuratas vocãt, iiſque qui *Decan* habitãt, monteſque Ballagatæ, qui Decanini & Canaræ nominantur, flauus color eſt, quibuſdam tamen ad albedinem inclinantibus, aliis vero ad nigredinem. Sed qui ad littus habitant gilvo ſunt colore, corporis habitu ac vultu Europæis haud abſimiles.

Terra Septentrionalis.

Terra Auſtralis.

Digitized by Google

Incolæ verò tractus Malabar incipientis ad Austrũ duodecim milliaribus ab urbe Goa, ad caput usque Comorinense, Malabarenses dicti, habitatores littoralium locorum, colore nigerrimo ac piceo existunt, nitido nigroque capillo, vultu & habitu aliàs Europæorum. Hi præstantissimi milites, ac Indiæ optimi bellatores, Lusitanorum acerbissimi etiam hostes sunt. Ceterum ut totius terræ ratio lectori constet, breviter ejus situm explicabimus. Ora hæc, quam Indiæ vocamus, ad octo sive decem milliaria protensa, humili cespite est, eaque *Cuncam* dicitur. Post eam altior terra jacet, nubibus æquata, quæ ab una parte ad aliam porrigitur, ab urbe *Daman* usque ad Comorinense Caput, extremum Indiæ promontorium. Inde altera ora *Choromandel* sequitur, solo alto culturæque aptissimo, in suprema parte plano, quod *Ballagattæ* & *Decan* indigitatur, multos per reges & dominatus divisum. Incolæ ac indigenæ volgo Decanini & Canaræ appellantur. Figuras & descriptiones post exactè ostendemus.

Malabares optimi milites. Lusitanorum hostes.

Regionũ brevis distinctio circa oram Indiæ.

CAPVT XI.

Ora Indiæ ab urbe Goa usque ad Caput Comorinense, quæ Malabarensis dicitur.

ORa Malabar initium ducit a *Cap. de Ramos*; id ad Austrum ab urbe Goâ decem milliaria distat, finitur autem Comorinensi capite, olim Corii, quo tractu centum & septem, aut centum & octo milliaria continentur. Lusitanis diversæ hic arces sunt. Prima est *Onor* a *Cap. de Ramos* decem milliaribus; ea decimoquarto gradu a Portugalensibus tenetur. Hic multa copia Piperis, ut annuo navigii onere sufficiat, ad 7000. aut 8000. quintallorũ Lusitanorum ponderibus. Id piper hoc in tractu, imo per totam Indiam præstantissimum habetur. Dominium hujus terræ ad reginam Batycolæ pertinet. Hæc piper vendit & tradit institori eorum qui piperis emptionem conducunt, is Onori habitat. Verum pecuniæ solutio sex mensium spacio piperis traditionem antevertit, aliter nulla mercandi cum ea ratio iniri potest: tum ipsa per partes integrum piperis onus implet, quod paulatim in arce colligitur, usque in adventum Lusitaniæ navium, quibus piper infertur. Hic orizæ quoque ingens proventus est. Ceterum arx hæc parum frequentatur tantumque eo tempore quo naves onerantur visitatur. Ante aliquot annos piperis commercio haud perinde florebat, nuper id primum hic incœptum colligi. Ab *Onor* usque ad arcem *Barselor* viginti & quinque milliaria sunt decimo tertio gradu; item ut *Onor* a Lusitanis habitatur, multâ piperis & orizæ copiâ.

Oræ Malabarensis principium.

Piper quod Batycolæ Regina tradit.

A *Barselor* ad *Mangalor* novem milliaria computantur duodecimo & dimidio gradu. Lusitanorum hic quoque arx est, ac eadem piperis & orizæ abundantia.

A *Mangalor* ad *Cananor* quindecim milliaria sunt undecimo & dimidio gradu, largiore numero. Huic Lusitanorum propugnaculo maxima nobilitas est, præstat enim ceteris in hoc tractu abundantiâ piperis. Malabares ipsi circà arcem, vicum sive planiciem capacem suo more ædificatam habent, ibi quotidianum forum est, rerum quę ad sustentationem corporis pertinent, mirificâ copiâ. Batavicis id nundinis æquari potest tanta multitudo gallinarum, ovorum, butyri, mellis, olei Indici, ficuumque Indiæ habetur. Ficus hæ singulari nomine ex *Cananor* vocatæ, magnitudine ac præstantia in universâ India celebrantur. Navium quoque mali hic eximia pulchritudine ac proceritate reperiuntur, ut nec Norvegia meliores habeat, tanto item numero ut & vicinis regionibus abunde sufficiant. Terra hæc aspectu viridis & perjucunda est, arboribus proceris conspicua; ac multarum rerum fœcunda, ut & universa ora *Malabar* visitur. Inter Malabares multi albicantes Mauri degunt, qui Machometi institutis vivunt, & maximo mercandi studio Rubrum mare frequentant. Ceterum nec Mauris nec Indis hæc mercaturæ ratio libera est, sine diplomatis a Lusitanis impetrati beneficio. Singulis enim annis Lusitanorum classis, quæ mare securum a prædonibus ac piratis reddit, si incidat in nullo munitos privilegio, eos prædæ loco cum mercibus habet. Ita crebro naves ex Cambaja, Malabar, Sumatra, aliisque Orientis locis, quod Rubrum Mare absque licentia petant captæ, per Lusitanos abducuntur.

Cananor.

Forum Malabarense.

Ficus ex Cananor.

Ora Malabar jucunda.

Mauri.

Rubrũ Mare absque licentiâ nemo frequentat.

Mauri autem metu arcis socii Lusitanorum sunt sed clandestinis conjurationibus infesti, reliquis Malabarensibus Lusitanorum inimicis, pecunias subministrant, in damna Lusitanorum. Figurę eorum ac imagines mox sequuntur, cum reliquis Goæ & Malabar.

Mauri hostes Lusitanorum occulti.

A *Cananor* ad Calecutum octo milliaria sunt: undecimo gradu jacet. Calecuti oppidum olim totius Indiæ celeberrimum fuit, caput regionis Malabar & regia *Samorini*, id est, Cæsaris. Sed Lusitani initio bellorum Orientaliũ, a *Samorino* crebrò decepti, ac ludibrio habiti, ejus fraudes detestati, Cochini regi adhæserunt. Is erat vasallus *Samorini*, ac minori potentia. Ceterũ rebus fęliciter succedentibus aucta Lusitanorũ terra, marique potestate Calecutum quidem

Calecuti declinatio.

Digitized by Google

quidem interiit, detrimento commerciorum & famæ, minoribus nunc oppidis adnumeratum, Cochinum vero florere occæpit, evecto rege etiam supra *Samorinum*, sociorum Portugallensium auxilio ac copiis.

Cochinum floret.

Crangnor. Calecuto ad *Crangonor* 10. mill. numerantur, 10 & dimidio gradu. Hic Lusitani arcem etiam habent.

Cochinum. A *Cranganor* Cochinum decem milliaria sunt ac decimo gradu jacet. Cochinum a Lusitanis habitatur & indigenis; aliisque Indis Christianis. Magnitudine Goam ferè æquat, multâ incolarum frequentiâ, multisque ædibus, templis ac monasteriis ornata, jucundissimo & nitido flumine, fœlicique portu. Extra urbem parvo spacio riuulus quidam fluit, quem aliquando sicco pede transeas; supra riuulum jacet locus nominatus *Cochin Dacyma*, id est, supra Cochinum; ibi territorium Malabarensium adhuc in pristina secta viventium est, ibi rex aulam habet. Locus autem satis instructus est Indorum more etiam foro cotidiano celebris, eodem modo ut in urbe *Cananor*; sed majore abundantia & frequentantium fœliciore commercio. Cochinensis ditio ad insulæ formam jacet, multis enim riuulis ac fluminibus cingitur. E regione Cochini ad Septentrionem alia insula jacet *Vaypyn* dicta, quæ veluti arx *Cranganor* aquis cingitur. Omnes hæ regiones planæ & depressæ sunt ut in Batavia, verum nec aggeribus, nec arenosis collibus muniuntur, nudo tantum littore adversus impetum maris protectæ, id neque altum est, naturæ tamen beneficio conservatur. Ipse agri conspectus jucundus, grato virore, multis silvis ac arbustis distinctus, oculis adlubescit. Sunt & ibi silvæ quæ Cinnamomum ferunt, quod *Canella de Mare*, id est, silvestre Cinnamomum vocatur. Hoc bonitate a Casia insulæ *Seilan* differt. Nam cum pretium Cassiæ Seilanæ ad centum *Pardauos* sive Daleros ascendit, hæc tantum viginti & quinque sive triginta *Pardauis* æstimatur, & cautum est; Ne quis hanc Casiam ad Lusitaniæ usus distrahat, Verum eo non obstante quotannis magno numero ad naves fertur, sed tributi causâ in regiis codicibus, sub nomine Casiæ Seilanæ innotescit, ut ita vectigalibus fiat satis. Cochinum Piperis quoque multum mittit, & implentur eo duæ naves quotannis, cæteræ oram legunt diversisque locis id suscipiunt, ut supra relatum est. Extra Cochinum etiam multi Mauri Machometani habitant, multique Iudæi opulentissimi homines. Libera illis religio est, ut etiam Machometi cultoribus quibus & *Mesquita* sive templa sunt. *Bramenes* quoque Malabarensium & Indorum sacerdotes idolis suis quæ *Pagodes* dicuntur serviunt, ac ædes habent iisdem dedicatas. Hæ tres nationes suis viuunt institutis, nulla discordiâ aut perturbatione, ac cum *Nairis*, id est, nobilibus feudatariis ad consilium regis nullo discrimine promoventur. Cum aliqua res graviorem deliberationem exigit rex tres hasce gentes cogit, ab iisque consilium magnâ fiduciâ exigit. De Rege, *Nairis*, incolis Malabar, sacerdotibus *Bramenis*, moribus ac ritu, & idolis *Pagodis*, alio loco fusius dicemus, adjunctis imaginibus ac figuris. Nunc tractum Indiæ sequamur.

Malabarensis ora humilis at in Batavia.

Cochini duæ naves pipere implentur.

Iudæi, Mauri ac Ethnici viuunt suis legibus.

Cochino ad *Coulon* duodecim milliaria sunt nono gradu: ibi arx Lusitanorum est, ad quam singulis annis una navis Pipere oneratur. Coulon.

A *Coulon* ad Caput Comorinense viginti milliaria numerantur. Hoc Promontorium secundo & dimidio gradu extenditur; ibique tractus Malabar Indiæque ora finem habet. Caput Comorinense.

CAPVT XII.

Declaratio regum, eorumque origo; divisiones regionis, tractusque Malabar.

VT rectè lector intelligat regionis Malabar diversam ditionem ante omnia sciendum est; Multos ante annos uni regi totam regionem obtemperasse, cum Monarchiæ excellentiâ polleret, quod nunc in multos dominatus divisum est. Vltimus regum fuit (ut indigenæ narrant) *Sarama Perymal*. Ejus tempore Machometani Arabes commercio maris Rubri Indiæ tractum frequentarunt. Vnde ab iis ipse rex seductus Machometi sectæ adhæsit, convalescente per Orientem hujus religionis authoritate, quæ viribus firmior adversus Christianæ fidei incrementa diu stetit, continuâ Maurorum instigatione aversis Indis a Lusitanorum pietate ut ipsæ gentis historiæ testantur.

Ita ceperat ejusdem sectæ amor *Saramam* regem ut vel ad longinquam peregrinationem animatus, sepulchrum Machometi, quod Meccæ colitur & ipse invisere decreverit, ibi vitam certâ salutis spe finiturus. Itaque convocatis amicis regnum dividit; Vni Cochinum, alteri Cananor, tertio Chale, quarto Coulon, &c. propinat, cum regio titulo. Calecutum autem amantissimo sibi ministro donat, eumque *Samorinum* sive Cæsarem nuncupat. Imperator is & ceteri omnes vasalli essent. Inde mansit Calecuti regi in hunc usque diem *Samorini* nomen, cum præstantia potestatis supra omnes reges Malabar. Rex *Sarama* apud Meccam obiit, & rata fuit divisio, ex qua etiam hodie successio omnium *Malabar*

Sarama rex.

Regnum dividit.

Samorini institutio.

Digitized by Google

regum durat. Ceterum *Samorini* fœlicitatem imminuit Lusitanorum adventus, ac præstat hodie Cochini rex ut supra retulimus. Incolæ hujus ditionis eximiâ belli gloriâ feruntur, nudi prorsus incedunt viri juxta ac fœminæ, pudenda tantum tecti. Infestissimi sunt Lusitanorum hostes, quibus licet cum *Samorino* pax sit, multisque arcibus valeant, occultè tamen a *Samorino* subditis petuntur, quod portus quidam clandestini etiamnum supersint, ut *Chale*, *Calecut*, *Cunhale*, *Panane*, &c. e quibus Liburnicis erumpunt & mercatores miseros spoliant: Etiam *Samorino* levis est cura pacis, quam pro arbitrio rumpit, instigatus per Machometi adoratores, qui Lusitanorum religionem omni modo tollere conantur. Horum Malabarum causâ classis quotannis Goâ solvit, æstivo tempore, ad securitatem mercatorum, quibus illi piratæ insidiantur, prædatoriis lembis. Ager fertilis est & fœcundus; sed aëre inviso ac peregrinorum valetudini adverso. In hoc tantum tractu & littore piper invenitur; quamvis etiam in Malaccæ quibusdam locis crescat; sed non tanto numero. At hinc per universum Orbem spargitur.

Incolæ Malabar piratæ.

Samorinus fœdifragus.

Classis Lusitanorum.

Aër gravis.

Piper in ora Malabar tantum.

CAPVT XIII.

Insulæ Maldyva sive Malediva.

EX Regione C. Comorinensis 60. milliaribus a firma terra, ad Occidentem, insulæ incipiunt, quas *Maldivas* vocamus decimo septimo gradu ad Septentrionem, porrectæ in Phœnicis venti flatum tertio gra. in Austrum, spacio 140. milliarium. Quidam harum insularum numerum ad 11000. ferunt; sed non est certa ratio. Innumerabiles enim sunt. Incolæ Malabarensibus similes. Quædam autem habitatores habent, quædam vero nullos; Ager etenim depressus est, ut Cochini & Cranganorii, ideoque fluctibus quandoque obrutus. Malabares insulas has continenti adhæsisse ferunt, tractuque temporis violentiâ maris, propter agri humilitatem avulsas. Nihil hic singulare præter Indorum nuces, quas *Cocos* vocant, & nucum culleolas sive ut Indi vocant *Cairos*. Ex iis funes navium Indiæ conficiuntur; ut apud nos ex cannabe. Maximâ hic fructus illius abundantiâ totus pene Oriens instruitur. Navem cum omnibus armamentis ex hac arbore conficiunt, vela ex foliis filis ex culleolis consutis, sine ullo ferreo clavo; Onus autem navium ex nucibus ad negotiationem: Cibus quoque ipse navigantium ex eadem arbore est. Ita navis cum mercibus victu, &c. arboris hujus utilissimæ fructibus constat, in sustentationem eorum qui in his insulis morantur, totamque Indiam suis nucibus penetrant. Etiam in iisdem insulis eximiæ ac singulares aliæ nuces sunt, adversus venena validæ, magnitudine ac colore nigro notabiles. Vidi ego oblatas Proregi Indiæ, capacitate duarum Amphorarum, æstimatas ad trecentos *Pardauvos*, quæ Regi Hispaniarum in munus servabantur. De hac arbore & fructibus post latius dicemus. Nunc ad tractus descriptionem revertamur.

Maldivæ sparsæ per 140. mill.

Funes Indorum ex culleolis.

Utilitas arboris Palmæ quæ Cocos fert.

Nuces adversus venena.

Ab extremitate *Comoryn* tractus introrsum abit ad Borapelioten, usque ad Negapatæ promontorium undecimo gradu, quod a Cap. *Comoryn* nonaginta milliaria distat.

A Capite *Comoryn* ad Vpophœnicem in mari extremitas insulæ celeberrimæ *Seylon* eminet, porrecta inde ad Vpaquilonem, usque ad Negapatæ promontorium, differentiâ cum firma terra dictoque Promontorio decem milliarium. Inter continentem vero & insulam ipsam syrtes quædam sive insulæ jacent, a quibus ingens periculum aliquando est navibus Bengalam & tractum *Choromandel* petentibus, per hoc fere fretum. Insula *Seylon* longitudine sexaginta milliaria habet, & latitudine quadraginta. Gradu septimo & dimidio Lusitanorum arx *Columbo* dicta conspicitur, quæ justa semper militiâ, maximisque inpendiis ab inimicorum quotidianis expeditionibus conservatur. Nam præter hanc nullum in insula munimentum; aut receptaculum Lusitanis restat. Exiguus ipse locus est, sed perquam munitus. Milites præsidiarii fere ex damnatis & relegatis sunt, in hunc locum ob aliquod facinus. Item mulieres impudicæ ad hanc arcem mittuntur, ut contubernia militum adjuvent. Multis arx ipsa præliis ab incolis petita, sæpeque obsessa etiamnum virtute militum conservatur.

Seylon Insula.

CAPVT XIV.

Insulæ Seylon descriptio.

INsula *Seylon* ex melioribus est quæ nostris temporibus sunt detectæ, fertilissima item omnium insularum, culta & frequenter habitata a populis, quos *Cingalas* vocant. Illi fere uultu & moribus Malabarensium degunt, longis patulisque auribus sed colore non ita nigro. Nudi etiam incedunt, nisi quod pudenda tegant. Vnus hic rex olim imperabat, is postea dolo quorundam sublatus fuit, diviso inter multos principes imperio. Nuper tonsor quidam præcipuum e regibus e medio sustulit, sibique imperium adscripsit, depulsis insigni tyrannide cæteris, ex quibus unus in Indiam perfugit, ac Goæ munificentiâ Regis Lusi-

Fertilitas insulæ Selon.

Tonsor regnum invadit.

Digitized by Google

gis Lusitaniæ alitur. Hic tonsor Regni potens *Raia* appellatur, providentiâ & intellectu præstantissimus, bellorumque haud rudis, verum nemini fidens. *Chingales* eidem ipsi infesti sunt, odioque tantam tyrannidem habent, pressi interim metu ad obedientiæ ministeria. Idem hostis Lusitanorum acerbissimus, eo anno qui discessum meum præcesserat, ex India, Arcem *Columbo* obsidione cinxerat, multâ populorum ac Elephantorum vi, sed irrito conatu, auxilio obsessis a cæteris ex India Lusitanis allato. Montosa est Insula, in qua item sublimis admodum mons visitur, altissimo situ inter totius Indiæ cacumina, vocaturque *Pico de Adam*. Asserunt firmâ Indi opinione Paradisi ibi locum fuisse, ibique factum Adamum, ac etiamnum extare eodem in Monte vestigia primi Patris saxis infixa, & velut sculpta ad perpetuam memoriam. Fœcunda est Insula *Seylon* omnium Indiæ fructuum, fert omnis generis feras; Cervos, Apros, Lepores, Cuniculos, etiam aves diversas, Pavones, Gallinas, Columbas, &c. Optimæ notæ Mala aurea, Limones, &c. quibus totius Indiæ imo Hispaniæ & Lusitaniæ fructus facile cedunt. In summa sola fere cuncta collegit quæ in cæteris Indiæ partibus separatim sparsa reperiuntur. Non desunt etiam Indicæ Palmæ, sive Nuces quas *Cocos* vocant, & affirmant quidam fide digni, qui in eadem Insula, interiore parte, captivi fuerunt, ex quibus ipse audivi, esse ibidem Nuces Myristicas, Caryophilli arbores & Piperis plantas; quamvis non certò constet: nam usque in hoc tempus nullo cum Christianis commercio frequentatur. Ceterum fœlici proventu optimi Cinnamomi maximè gaudet, id Orientis laudatissimum sylvis & nemoribus passim in hac Insulâ exhibetur, Orbique infertur. Lusitani illud manu armatâ, diversis expeditionibus militarem in modum vindicant, intempestivis horis, præcipuo Ducis Propugnaculi fructu, cum aliud emolumentum fere non habeat. Mittit eadem Insula omnis generis gemmas, si Adamantem exceperis, sed Pyroporum, Cyanorum, Topasorum, Spinelorum, Granatorum, Robassorum, &c. maxima præstantia est, supra Orientis reliquos lapides. Etiam margaritarum piscatione laudatur, sed non ita probâ, ut ea quæ Bareyni apud Ormutium est. Auri, argenti, cæterorumque metallorum fodinas habet, quas tamen Reges non permittunt exhauriri, servatas velut thesaurorum loco in ostentationem. Mihi causa videtur: Ne quis illis bellum inferat, cupidine auri. Ferrum quoque, linum & sulphur producit. Etiam eboris ingentem vim, commendatâ ibi multitudine ac præstantiâ Elephantum. Ii nobilissimi sunt Indiæ Orientalis, ideoque, ut verissimè probatum est, a cæteris ejusdem generis animantibus ex aliis locis privatâ veneratione adorantur. Incolæ sive *Chingales* artificiosè laborant aurum, argentum, ebur & ferrum, aliaque metalla, operibus a ceteris Indis supra modum æstimatis. Tormentorum sive sclopetorum fistulas insigni quoque arte formant, velut artifici manu exasciatas. Inde Domino meo Archiepiscopo Crucis imago oblata, quam artifex Seylanus ex ebore confecerat, in longitudinen unius ulnæ, tantâ artis vi, ut capilli, barba, ipseque vultus viventis hominis gestum mentirentur, optimâ staturæ mensurâ; In Europa nihil tale. Ideo ab Archiepiscopo arcæ inclusa, ad Hispaniæ Regem missa fuit, dignâ æstimatione inter preciosissima tanti Regis Cimelia. In histrionum artibus excellunt iidem maximè, multasque venustates corpore ac ludis exercent, totam Indiam percurrentes, magnâ spectantium admiratione. Sed de hac Insulâ satis. Restat etiamnum ora Choromandel, ad extremitatem Negapatæ.

Hostis Lusitanorum arcem obsidione cingit.

Altissimus mons in insula Seylon.

Paradisi locus

Cinnamomi optimum.

Gemmæ ex Seylon.

Elephantes ex Seylon nobilissimi.

Incolæ Seylon artificiosissimi mortalium.

Crucis imago artificiosissima.

CAPVT XV.

Ora Choromandel; Regnum Narsinga sive Bisnagar.

ORa *Choromandel* ab extremitate Negapatæ initium sumit, tenditque ad Vpaquilonem, in locum quem *Musulepatan* vocant, nonaginta milliarium spacio, decimo sexto & dimidio gradu. Eadem in orâ inter hæc duo loca, vicus quidam jacet; quem S. Thomæ vocant decimo tertio & dimidio gradu, quadriginta milliariũ distantia a Negapatæ puncto. Hic locus cum Negapata a Lusitanis habitatur, qui inde cæteras partes commerciis frequẽtant: Idem vicus olim celebre emporium fuit, *Meliapor* dictum, regni Narsingæ; cujus Rex nunc vulgariter Rex *Bisnagar* appellatur, a metropoli & regia urbe: Illa interiore regni parte jacet, hodieque caput est Narsingæ & totius oræ *Choromandel*. Incolæ vultu, moribus & ritu similes sunt habitatoribus Ballagattæ, Decaninis, & Canaris: fere enim ejusdem generis populus est, tantumque regnis & locis discrepat. Ceterum ut intelligas cur S. Thomæ nomine hic locus innotescat. Indi narrant, eo tempore quo Apostoli universum Orbem Evangelij causa dispersi obibant. S. Thomas peragratis multis Indiæ locis, in Narsingæ Regnum venit plurimosque ibi ad Christi fidem convertit: ita commemorant Christiani, quos idem Apostolus ad fidẽ perdũxerat & baptismo sacraverat, qui ibi a Lusitanis initio navigationis Indicæ inventi fuerant, hodieque multi

Vicus S. Thomæ.

Ratio nominis.

Christiani a S. Thoma facti.

Digitized by Google

existunt, viventes ritu fere Græcorum & Chaldaicâ linguâ sacris operantes, nullo cum Lusitanis commercio circa fidem. Demum meo tempore quidam inter eos Episcopus Romam profectus, sese Ecclesiæ Romanæ authoritati subjecit, retentis tamen antiquis ceremoniis, quas Pontifex illis permisit. Cũ Dominus meus Archiepiscopus Cõciliũ Provinciale in urbe Goâ celebraret, ad quod suffraganei uenerant Episcopi Cochini, Malaccę, & Chinæ: ut authoritas major esset, ipsum quoque illum Archiepiscopi titulo auctũ, ac Româ nuperrimè advectum euocavit, is adsiduè præsens concilio interat, certus tamen nihil mutare in ceremoniis quas suffraganei cęterorum S. Thomæ Christianorum usurpabant. Ad propositum conversâ oratione. Narrant iidem D. Thomã diu parvo fructu concionibus in Regno Narsingæ, propter adversam sectam Sacerdotum apud Indos idolis *Pagodis* servientium, quos *Bramenes* vocant, intendisse, ita ut frustra postularet a Rege sacellũ, in quo sacrificaret, populumque doceret. Verum subito Dei nutu (ut ajunt) flumini ad portum urbis *Meliapor* objectus arboris truncus, omnem portus commoditatem impedivit, sublato commercii fructu ingenti damno regis. Is supra 300. Elephantos congregavit, ut ii truncum extraherent: verum temerè, nec quicquam juvãtibus *Bramenis*, sive Magis. Ideo contristatus Rex, multis promissionibus sollicitat eductionem fatalis ligni. Hac occasione D. Thomas Regem adit, pollicetur se solum educturum truncum, modó Regis liberalitate ligno uti posset, ad structuram Sacelli: consensit Rex, irridente Sacrificorum turbâ. Ibi tum Apostolus cingulo quod gerebat trũcum facillimè in terram protraxit, mirabili stupore circumstantium, ipsiusque Regis, qui mox Sacellum jussit ædificari. Ita multi hoc miraculo excitati, fidem Christi assumpserunt, mox undâ salutari tincti; cum maximâ imminutione authoritatis Sacerdotum gentilium: Sed illi nequaquam tantũ fidei Christianæ profectum ferentes, D. Thomam in Sacello genibus flexis orantem, a tergo invadunt, ac confossum ad necem adigunt. Ea historia in multis Indiæ templis ita depicta cõspicitur. Descendentes autem ex illis, qui Apostolum ad necem compulerant, velut divinâ irâ devoti, ab ipsa nativitate signum maledictionis afferunt, suris tibiisque inflatis, ut Elephantos altero crure, reliquo corpore bene formato, referant. Hosce ego homines multos vidi, fœminas ac viros, sunt enim passim & plurimi in ea D. Thomæ regione. An ea vero istius enormis crassitudinis causa sit, disputandum relinquo. Sæpe ex ipsis causam quæsivi, quã illi aliam non adferunt, præter eam quam supra retulimus. Gressum ipsum aliàs non impedit. Obstat duntaxat forma irregularis, distansque a ceteris mortalibus: Figuram eorum post videbis.

Episcopus ex iis Romam navigat, ac Pontifici se subiicit.

Miraculum a S. Thoma.

S. Thomas confoditur.

Civitas *Meliapor* successu temporis a pristino splendore descivit, ut cuncta mundi infirma, suis vicibus annihilantur. Lusitani post terræ hujus detectionem, in loco sepulchri S. Thomæ civitatẽ constituerunt, erecto ex lapide templo, eo in loco ubi olim sacellum ex ligno fuerat, constatque etiamnum janua templi ex prędicto ligno ad memoriam rei, magno concursu Christianorum: Scatet enim miraculis, ita ut ostium clavis ferreis munitum sit, ac ferro tectum: Ne quis immensâ religione ligni particulas auferat, redactâ postmodum ad nihilum ipsâ januâ.

Civitas Meliapor hodie ignobilis.

Templũ Lusitanorum.

A *Musulepatan* ora ad Vpoœciam flectitur, usque in Regnum Bengalæ 120. mill. estque ea Regio *Orixa*, pertinens ad eandem oram ad flumen Gangem; initium Regni Bengalæ. Tractus hic Narsingæ, Bisnagar, & Orixæ, oraque Negapatæ & D. Thomę vulgariter a Lusitanis *Choromandel* dicitur, adusque Bengalam, ubi Lusitani maximo studio mercaturâ exercent. Dives enim & uberrima regio est, omnium rerum ad usum hominum, Orizæ, avium omnis generis animaliumque. Aëre etiam fruitur optimo. Lusitani ibi & cæteri aduenæ saluberrimè habitant, cum in aliis Indiæ locis iniquius cœlum sit. Ex hoc tractu frequenti commercio Bengala, Pegu, Sian, Malacca, & India petuntur. Hic pulcherrimè Gossypina fiunt, nominatim Negapatæ, in urbe S. Thomæ, ac Musulepatæ, diversi coloris, variis item figuris ac flosculis exornata, tenui facturâ, æstimatione in India supra bissum. *Regatas* & *Cheylas* vocant, Lusitanisque ac Christianis serviunt ad braccarum usus. Etiã linteamina quædam mulieribus conficiunt, quæ ab umbilico corpus deorsum tegunt, domestico indumẽto perquam pulchrè facto. Optimum genus est quod ex *Saraſſo* vocant, filo auri argentivè inserto, artificiosissimâ textura diverso maximè genere, jucundissimoque gratiâ ornatus adspectu. His quoque in finibus arundines illæ crescunt, quæ crassitudine insignes, ad usum Pallanquinorũ ex iis dependentium, quibus mulieres gestantur, serviunt; ut post ex figuris patet. Crassities duabus vix manibus comprehendi potest. Pulcher autem harum arundinum aspectus, varietate colorum, oculos valde recreat; ut suo loco latiori narratione explicabimus.

Gossypina.

Arundines crassæ.

Et varii coloris.

CAPVT XVI.

Regnum Bengalæ & flumen Gangæ.

AD finem regionis Orixæ tractusque *Choromandel*, flumen Ganges incipit in regno Bengalæ. Hoc fluentum inter Orbis aquas clarissimum est. Origo ignoratur, quam quidam ex Paradiso repetunt fabulæ intuitu,

Ganges Fl.

Ejus fons.

Digitized by Google

intuitu, quam Bengalæ homines referunt. Fabula. Rex quidâ (ita ajunt) cupidus cognoſcendi ortus, quoſdam educari juſſit piſce crudo, ut iis ita commodius uteretur. Hos navibus impoſitos adverſo flumine exploratores miſit, qui demum poſt quorundâ menſium navigationē devenêre in loca, ubi odore ſuaviſſimo aër mitiſſimus luceret, aquis leniter ſtagnantibus, impletâ fide Paradiſi. Cum autem ulterius tendere conarentur, ipſi quidē nihil profecerūt, repugnante validō fluminis curſu: Ideoque reverſi ad Regē, quæ viſa fuerant expoſuerunt, ſimulque creditum eſt, Gangem ex Paradiſo aquas in noſtrum orbem ferre. Crocodilos habet hic fluvius, ut Nilus Ægypiti. Oſtium 22. gra. eſt & ora ad Vpeurum tendit, uſque ad Regnum Aracan, ſpatio ferè 80. mill. tractu incommodo per multas inſulas, ſyrtes, promontoria & ſeceſſus: Hęc enī Bengalę regio interiore ſitu ad ſinū quē Bengalæ vocant, jacet; Ab Aracan ora ad Meſo Phœnicem extendit ſe Malaccam verſus, & extremum littus quod Singapuræ vocant. Ad Gangem ut revertamur. Indi aquas fluminis maximo habēt in pretio ſummâ ſanctitatis opinione. Ganges ſanctitatis opinione colitur. Qui enim aquis iſtis tingitur delictorū certâ veniâ, cum recenter natis integritate certare poteſt: Ideo arbitrantur abſque ablutione ex Gange neminem ſalvari, eſtque inde ad flumen frequens Orientis concurſus; multis ſuperſtitionibus varioque ceremoniarum geſtu ejus majeſtatem ſuſpicientis; a quo ſummum bonum ludicrâ religione pendere exiſtimat.

Ab hoc flumine 50. mill. ad Orientem, civitas *Chatigan* ſita eſt, metropolis Bengalæ. Incolæ & indigenæ Bengalæ iis qui Seylon habitant fere ſimiles ſunt, candidiores tamen aliquantulum Chingalis. Ceterum Bengalæ mancipia peſſima. natura callidi ſunt & pravi, peſſimi ideo mancipiorum Indiæ, inclinatis in furta & meretricias artes fœminis, licet in partibus Indiæ libidinis labes vulgatis & nimis quā trita ſit. Cibum ex more eadem in olla bis non coquunt. In adulterio repertis naſus abſcinditur, permiſſo divortio ex lege, quam arctè ſerviant. Ipſe ager fertilis eſt omnium quæ ad vitam pertinent, Orizam præcipuè fert; quæ annuis inde navibus in ceteras Orientis partes diſtrahitur. Rerum Vilitas rerum omnium pretia viliſſima ſunt, & vix narratione fidē habitura: Nam integrum Bovem Vaccamve ad *Larini* æſtimationem comparaveris: *Larinus* autem valet 10. ſtuveros; Ovium, Gallinarum, &c. æqualis ratio eſt. *Cādila* Orizæ, quę ferè 14. modiis cōſtat, 10. ibi aut 15. ſtuveris emitur: Sacharum & alia pro valoris ſui ratione. Indequę abundantia omnium rerū facile ſupputantibus conſtat. Luſitani in Bengala habitant. Luſitani ſua ibi commercia exercent, & in quibuſdā locis habitant, in Portu nempe magno & Portu parvo. Verum ii nullis munitionibus aut legibus continentur, liberique ac palantes degunt; nullâ juſtitiæ curâ, quod fere ex eo numero ſint; qui ſceleribus in India infames, hæc ſibi loca delegerūt. Nullis legibus. Magnâ nihilominus frequentiâ mercatorum regio celebratur, per integrum anni ſpaciū commeantibus navigiis. Prętер Orizam multa hic Goſſypina conficiuntur, per Indiam magnopere laudata, quæ non modo in Orientis loca, ſed in ipſam quoque Luſitaniam dimittuntur. Sunt autem multæ ſpecies: *Sarampuras* vocant, *Caſſas*, *Çomſas*, *Beatillias*, *Sataposas*, &c. fictis aliis mille nominibus. Goſſipina diverſa. Etiam quædam eximia & candida ex herbâ inſtar fili præparant, filum apud Paludanum videas, colore flavo. Herba Bengalæ nominatur. Pingunt hoc filo lectum, ſtragula, pulvinaria, mantilia, quibus pueros Baptiſandos induūt, circumtextis floribus imaginibuſque ad miraculum uſque artis, ut nec in Europâ tale quid inveneris. Subinde item ſericum miſcent; Telæ in Bengala ſpecies ex herba. ſed ea quæ ex purâ herbâ fiunt precioſiora ſunt, ipſumque ſericum exſuperant. Telas hujuſmodi *Sarryn* vocant, multi uſus in India, ad braccas & thoraces virorū. Abluuntur ut apud nos linteamina, nitoremque ſuum velut nuper factæ recipiunt. Ex Bengala *Civetta* quoque ſive *Algallia* provenit, Civetta Bengalæ. ſed pravo Bengalæ hominum ingenio, ea corrumpitur, admixtis ſordibus olei, adipis, &c. ideoque parvi fit. Etiam in hoc Bengalæ regno Rhinoceros magno numero reperitur; a Luſitanis *Abada* dicitur. Cornu, caro, Rhinoceros. ungulæ, ſanguis, & cætera corporis contra venena valent, ideoque apud Indos maximè celebrantur, ut alio loco referemus. Similiter hic in marmoris varietatem arundines creſcunt, quæ a Luſitanis *Canæ ex Bengala* Arundines variæ. vocantur, & apud Paludanum exſtant diverſā formâ. Cavæ eædē non ſunt, ſed intus prorſus ſolidæ; craſſæ ut arundines Hiſpaniæ; lentæ ad inſtar viminis viridioris; Varię velut penicillo depictæ; vetulis in uſum ſcipionis in Luſitania ſerviunt. Aliud quoddam genus *Rota* dictum ſervit vimineo tenuique lentore ad corbium, ſportularum aliarumque elegantiarum facturam, cujus apud D. Paludanum diverſas formas ſpectares. Sachari & butyri (ut narratum eſt) magnam habet copiam. Nunc de reliquo tractu agamus.

CAPVT XVII.

Tractus & terræ Aracan, Pegu, & Sian, uſque ad extremitatem Singapuræ, & civitatem ac arcem Malaccæ.

REgnum Bengalæ ſequūtur regna *Aracan* & *Pegu*, ibique tractus a Bengala ad Meſophœnicem tendit, ad civitatem vel portum *Martavan*, in regione *Pegu* 70. mill. *Martavan* jacet 16. gradu, ibique initium ducit regnum *Sian*. Hæ autem regiones *Aracan* & *Pegu* opulentiſſimæ ſunt, Regna Aracan & Pegu opulenta. fertileſ-

Digitized by Google

fertilesque omnium rerum proventu, auri præsertim, nobiliumque gemmarũ, Pyropi, Saphyri, Hyacinthi, Robassi, Granati, &c. ut satis ex quotidianis commerciis apparet, quibus in alias partes distrahuntur. Etiam *Lacca* hic conficitur, quæ tanto numero Orbi infertur. Maximus hic quoque Elephantum numerus est, si in aliquâ parte terrarum. Vt Lusitani enarrant qui ibi mercaturam exercent a Rege *Pegu* candidus Elephas adoratur. Mos incolis regni *Pegu* hic est. Ab hospite quovis quærunt in ipso adventu; quanto tempore ibi velit degere? Vbi aliquod ille notaverit, confestim multas eidem filias offerunt, ex quibus unam eligat, cumque parentibus transigat, super puellæ ministerio. Ea deinde nocturnis diurnisque officiis, hospiti mancipata & famulæ & conjugis vicem implet. Ceterum a consortio cum alterâ muliere prudenter caveat, aliter in certum vitæ periculum devenerit. Tempore emãsionis elapso restituitur cognatis, sive parentibus puella, cum pretio ministerii contracto, quæ post honestate nõ minori famata degit, hospite iter suum persequente. Quinimo si eadem alio cum marito etiam regionis præcipuo connubii lege steterit a reverso hospite jure recepto repetitur, ad eumque relicto marito redit, eoque discedente ad virum nullâ interruptæ fidei maculâ remeat. Hæc illis inviolata connubii Lex est, contra cæterorum maritorum mores. Pari ratione qui natalibus aliaque dignitate clarior est, ducturus uxorem, hospitem quendam studiosè persequitur, qui primâ nocte virgini florem delibet, abstersa ita ut putãt molestiâ summo sponsi honore. Is mos non tantum apud nobiles, verum & apud ipsum Regem viget.

Lacca sigillatoria.

Candidus Elephas.

Hospites quo modo excipiantur.

Quidam præterea ex indigenis *Pegu* nolam magnitudine nucis adnixam genitalibus inter carnem & cutem gerunt. Nolam talem quam ex India attuli Paludanus a me dono habet; sono admodum suavi ferũtur. Quod incolæ hujus loci in Sodomitarum libidinẽm proclives sunt, ideo vel hoc modo Veneris aversę usus prohibetur. Fœminæ nudæ ferè incedunt, velamento tantũ circa pudenda, quod ipso gressu aperitur, certis illecebris libidinũ, quibus viri a Sodomiæ peccato retrahãtur. Puellis infantibus quidam pudenda filo consuunt, ad usum naturæ duntaxat relicto exiguo foramine, ita post spõsus membrum resecari suo arbitrio curat, unguento sive oleo ad medelam vulneri infuso. Ipse in urbe Goa ex mulieribus unam spectavi, quam Archiepiscopi chirurgus ita complexui maritali aptam reddiderat: Fabulam narrari primum arbitrabar; Sed mihi hæc res non tantum ex Lusitanis frequenter ibi agentibus comperta est, verum & ex ipsis indigenis, qui multi etiam Christiani in India viuunt, ac hujusmodi mores confitentur, quos etiam locorum hominumque commercia satis propalant. Homines *Aracan*, *Pegu* & *Sian* ferè similes sunt iis qui Chinę regnum habitant, colore tamen differunt, quod nigriores sint Chinensibus & Bengalensibus candidiores. Figuræ post patebunt.

Incolæ Pegu Sodomitæ.

Color indigenarum Pegu.

Ad oram, portum, urbemque *Martavan* extremitatem regni *Pegu* ac initium regni *Siã* ut revertamur. In civitate *Martavã* ollę illæ ingentes cõficiuntur Martavanę dictæ, quæ nonnunquam duos cados capiunt, & per Indiam maximo numero distrahuntur. Vasa quippe non habent nisi quæ ex Lusitania deferuntur. Oleum autẽ, aqua & vinum in his ollis summâ bonitate servatur, magno commodo viatorũ, ideo & in Lusitania expetuntur, ad servationem olei & aquæ in navium usibus, in Indiam proficiscentium.

Ollæ Martavan.

A *Martavan* incipit tractus *Sian* ad Mesophœnicem usque in extremitatem Singapuræ post Malaccam 220. mill. spacio.

A *Martavan* ad urbem *Sian* terra ad Meseurum tenditur. Ad aliud latus maris & tractus 70. mill. sunt; ac juxta mare tractus (ut dictum est) ad promontorium Singapuræ porrigitur, indeque introrsum flectitur, usque ad supradictam urbem *Sian*, ita in modum brachii hæc terra sive excursus figuratur, latitudine maximâ 50. mill. & subinde 10. duntaxat, eo nempe loco, quo civitas Tanasseryna jacet, de qua postea agemus. Omnis hæc regio olim tributum solvebat regi *Sian*. Is imperatoriâ majestate maximis terris præerat, nunc item potens, verum a rege *Pegu*, cum quo semper bellum gerebat, & adeo nunc infinito odio petitur, maximâ parte virium exutus. Anno 1568. magnis copiis inter duos hosce reges certatum fuit, centum aliquot millibus ab utraque parte interfectis: Sed Regi *Pegu* victoria fuit, ideoque rex *Sian* tributum velut victori solvit. Causa tãti certaminis erat Elephas candidus. Eum Peguenses honore maximo habẽt, & cum rex *Sian*, apud quem candore illustre animal servabatur, multis legationibus promissisque infinitis fatigatus, Elephantum iis permittere nollet, accensi Peguenses, omnibus regni viribus ad regem Sianæ contendunt, Elephantoque non tantum potiuntur, verum & ipsum regem subiiciunt indicto tributo. Inde prima regni Sianæ declinatio. Post multi etiam reguli tributarii tantâ clade regis animati, etiam vectigal negavere, monarchiam instituentes ingenti regno in multas satrapias, ut enarrabimus dissipato, quæ tamen universali Sianæ regni nomine comprehenduntur. Regio Sian *Benzoini* magnam vim fert, quod Malaccã advehitur, ac inde per alias ditiones. Incolę vix ab iis qui Pegu habitant distantes, ut Malacenses ceteriique vicini parvo discrimine viuunt.

Bellum inter reges Sianę & Peguę ob Elephantem cãdidum.

A *Martavan* Australi tractu 60. mill. ac inde 30. mill. ad Meseurũ inter duas insulas ora se

Tanaſſerina urbs. ora ſe introrſum ſinuat, ubi civitas Tanaſſeryna jacet 11.gra.Ab hac urbe ad 10.tantum mill. latitudo extendentis ſe terræ patet.Frequens in hac urbe conſuetudo Luſitanorum viget. Hic velut *Stapela* eſt ſive forum omnium rerum, quæ ex Pegua & Siana deferũtur. Multa etiam hic vina colliguntur, ex Indiæ nucibus, quas *Cocos* vocant.Id vinum *Nype de Tanaſſeryn* dicitur, id eſt, vinum igni eliquatũ ex Tanaſſerina; conſtat enim aqua quam educunt ex nucibus iiſdem,eâdem virtute qua apud nos vini latex. Goæ quoque *Nypa* fit,ſed quæ ex Tanaſſerina advehitur præſtantiſſima eſt,& frequenti uſu in ollis Martavan per Indiam diſtrahitur.Mulieres Indiæ hunc potum ardenter concupiſcunt, a quo præſentibus quidem viris abhorrere videntur, veruntamen iis remotis liberè potant. Tanaſſarinæ regnum,olim regi Sianæ tributarium, hodie præcipuum regem habet.

Vinum igni eliquatum ex Tanaſſerina.

Mulieres Indiæ ebrioſæ.

Ex Tanaſſerina 20. mill. ad Africum, ut ſinum inter duas inſulas evadas, tum ad Notapelioten,ſi tractum perſequaris, uſque ad regnum & urbem Quedam 60.milliaria computantur. Iacet 6.& dimidio gra. Proprium item hæc ditio regem habet, ut Tanaſſerina,item vina ſimilia,piper quoque.

A Queda eodem tractu ad Phęnicem 40. mill. 4. & dimidio gradu civitas Pera occurrit. Illic multa copia *Calaem* reperitur, materiâ ſtanno perſimili, ut etiam in *Gunſalan*, ejuſdem tractus loco ad Circium. A Queda 30.mill.8.& dimidio gra.A Pera 30. mill. ad Vpophœnicé civitas Malacca conſpicitur 2.& dimidio gra.ad Septętrionem. Inde 20. mill. ad Auſtrum diſtat Caput hujus brachii ſive ſinus, quod Singapuræ vocant,1.gradu ſitum.

CAPVT XIIX.

Civitas Malacca cum arce.

Malacca. MAlacca a Luſitanis habitatur, admixtis indigenis,quos *Malayos* vocant. Hic Luſitani arcem habent,ut Moſzambicquæ, ea poſt Moſzambicquæ & Ormutii propugnacula Ducibus ſuis quęſtuoſiſſima eſt. Civitas Epiſcopali ſede fulget,ut Cochinum,Archiepiſcopo tamen Goę ſubiicitur. Hic forũ ſive *ſtapela* eſt totius Indiæ, Chinæ, Inſularum quas *Moluccas* vocant, & aliarum circumjacentiũ, frequentibus navigiis ex China, Molucis, Banda, Iavis, Sumatra,&c. Sian,Pegu,Bengala,Choromandel, ac India: Inde crebræ venientiũ ac abeuntiũ claſſes,mercimoniis onuſtæ infinitis. Familiæ Potugallenſiũ hic quoque degunt, verum nõ ſupra centum. Ceterum magno mercatorum numero locus colitur, exſpectantium tempeſtates quas *Monſoyns* vocant, eæ ſuo tempore certis flatibus ſpirant & navigia ad decreta loca Orientis referunt.Quod autem tam exiguo numero Luſitani hic reperiantur, aëris intemperies in cauſâ eſt; non ſecus indigenis, quam exteris ac peregrinis graviſſima.Inde cunctos ibi moram trahentes morbus invadit,certo ſanitatis tributo, circa cutem aut crines, ut dicitur. Qui vitam ipſam ſervat miraculi velut fidem implet:Ideo a multis hæc plaga vitatur;quæſtus tamen auiditas etiam cum detrimento valetudinis mortales ſtimulat, ac peſtilenti oræ admovet. Opportunitas urbis ſane magna eſt, ideoque tam numeroſâ mercatorũ multitudine petitur. Terra ipſa per ſe nihil fert, exoticiſque tantum mercibus clareſcit. Quotannis ad hunc locum navis ex Luſitania proficiſcitur, quæ menſis ſpacio navigatione ceteras Indiæ naves anticipat, inque ipſam Indiam niſi neceſſitate compulſa non declinat. In Malacca tantum onus ſuſcipit,ceteris navigiis opulentiâ rerum omnium,nimio quam excellentior.Indigenę narrant tenuę Malaccę originem ſex aut ſeptem piſcatorũ primum habitatione,ob aëris malignitatem: verum poſt auctum numerum, piſcatoribus Sianæ,Peguæ ac Bengalę accedętibus,qui tum civitatę ædificantes, peculiare idioma conſtituerunt, excerptâ phraſi elegantiſſimâ ex omnium nationum ſermonibus. Nomen civitati datum *Malacca*, quæ per breve tempus ſitus opportunitate tantâ opulentiâ claruit, ut cum potentiſſimis vrbibus ac regnis circumjacentibus certare poſſit. Malacitanorum autem ſermo celeberrimus eſt,& elegantiſſimus nitidiſſimuſque totius Orientis. Ipſi indigenæ, viri juxta ac fœminæ,amoribus ſuaviſſimè indulgent,nemini amandi in arte in Orbe ſecundi,ut opinantur. Rhitmis & cantilenis plurimum valẽt, ac carmine amoris potentiam magnis animis ſpirituque ingenti celebrant. Vſus hujus ſermonis per Indiã multus eſt, ut apud nos linguæ Gallicæ. Figuras poſt videbis cum iis quæ Iavæ incolas repræſentant.

Aëre ſtuitur haud ſalubri.

Navis Malaccæ oneratur.

Initium urbis Malaccæ.

Sermo Malacitanorum.

CAPVT XIX.

Sumatra olim Taprobana.

COntra Malaccam ex diametro ad Libonotum 10. mill. differentiâ, a firma terra nimirum prope Malaccam ubi fretum anguſtiſſimum eſt, inſula percelebris jacet, quam veters Taprobanam nominabãt, recentiores Sumatram. Eadem a quibuſdam hiſtoricis Aurea Cherſoneſus dicitur, ab aliis vero Ophir,ex qua Salomon (ut ſacræ Literæ teſtantur) opum ſuarum magnitudinem impleſſet. Olim continentis Malaccæ (ut ajunt) pars fuit.Inſula a primâ extremitate verſus ſinum Bengalæ 5. gradu ad Septentrionem initium habet,ac juxta Malaccam ad Phœnicem tendit,facto fine circa Iavæ majoris inſulam,6.gra.ad Auſtrum. Longitudine tenet 170.mill.latitudine vero 60. Hic nullius Luſitanorum incolatus eſt.Com-

Taprobana.

Digitized by Google

est. Commerciis tantum quædam exiguo numero loca frequentantur, quod aliâs incolę ipsi Malaccam cum mercibus veniant.

Sumatræ plurimi reges. Multos habet Sumatra reges, præcipuus autem est rex *Acheyn*, cujus ditio 4. & dimidio gradu ad Septentrionem jacet circa primum insulæ promontorium. Regis hujus

Rex Acheyn potens hostis Lusitanorum summa potentia est, ac magnopere Lusitanis infesta, sępe Malaccam obsidione pressit, magnisque incommodis affecit, etiam meo tempore impedito navigiorum cursu, quæ victum & annonam Malacitanis ferebant, ipsoque freto inter Malaccam & Sumatram obsesso, ita ut Chinæ, Iaponiæ Moluccarumque classes, longinquo cursu insulas

Malaccam obsidet. circumducerent, magno vectorum viatorumque detrimento. Neque deerant insulanis triremes fabricatæ præsidio Christianorum transfugarum, qui relictâ fide, gentilium fœderi adhærebant, quales multi inveniuntur: ita mercatoribus malum sæpe datur. Verum Dei nutu & Lusitanorũ ope ac subsidio, navigatio pristinæ securitati restituta fuit, ut postea narrabimus. Olim a regibus Lusitaniæ Indiæque proregibus instituta fuit expeditio in Sumatrã, & etiamnum duces existunt, qui a rege hoc titulo stipendium suscipiunt, Præfecti sive *Adelantadi* honore; verum hactenus frustra. In-

Sumatra aurũ fert & æs. sula dives est auro, argento & ære coronario, ex quo ingentem tormentorum vim conficiunt; fert etiam aromata, ligna odorifera ac alia medica. Igneũ sulphuris montem habet, etiam fontem ut adserunt puri balsami liquore fluentem, magnam quoque copiam serici. In ultima hac obsidione

Tormentum bellicum ingens. Malaccæ rex *Acheyn* tormentum ingens bellicum opere clarum, cui nullum simile Europa vidit mittebat ad regẽ *Ior* qui apud Malaccam in tractu Sianæ imperat, cum filiâ in dotem. Id in Lusitanorũ potestatem cum ipsa regis filiâ venit, & Malaccam delatum, postea in Lusitaniã navi impositum saburræ loco ferebatur regi in egregium munus. Hæc machina adhuc in insula Tercera jacet, quod naufragium navis perpessa fuerat, ut in reditus mei narratione declarabo. Ipsa autẽ civitas *Ior* a Lusitanis capta

Civitas Ior capta a Lusitanis, cum 1500. tormentis. & vi expugnata fuit, ibique inventa 1500. tormenta ex ære, parva & majora varii generis, cum imaginibus floribusque admodum scitè ornata, quamvis aliqua *muscetti* magnitudinem uix excederent. Id ideo referendum putavi, ut pateret apud ipsos tormentorum usum haud peregrinum esse. Ad

Loca Sumatræ a Lusitanis frequentata. propositum: In quibusdam locis Lusitani commercia exercent, in loco nimirũ quem *Pedir* vocant, 20. mill. ab *Acheyn*, in tractu e regione Malaccæ; inde multum piperis affertur, multumque auri; in alio *Camper* dicto sub lineâ ferè Æquinoctiali, eadem in insula ad Austrũ: Ad Occidentalem insulæ

Pygmæi Indiæ. partem jacet *Manancabo* locus celebris pygmæorum facturâ, quos *Crysos* vocant. In pretio summo hoc teli genus habetur, inter cætera præstantissimum, ac Iavæ Malaccæque incolis summopere expetitum.

CAPVT XX.

Iavæ descriptio, merces, negotiatio, pondo, moneta, precia, &c. incolis in usu.

Iava Major. AD Phœnicem adversus extremitatem Sumatrę ad Australem plagam Æquinoctialis lineæ insula jacet quam Iavam majorem dicunt: Ibi fretum est inter Sumatram & Iavam, quod fretum Sundę vocant,

Fretum Sundæ. nomine ab urbe quadam Sunda in insula Iava deducto. Insula hæc sumit initium 7. gra. ad Austrum, tenditque ad Vpeurum, longitudine 150. mill. at latitudine hactenus incognitâ, cum quidam partẽ esse terræ australis existiment, quæ Capiti Bonæ spei objecta in hanc usque oram porrigitur. Pro insula tamen communiter habetur. Incolæ narrant interiore Iavæ plaga, flumen sive torrentem manare, cui ligna injecta lapidis duritiem induãt. Pernavigavit hoc fretum

Tho disci nuper Britannus Dux *Thomas Candisch*, ex mari Australi Novæ Hispaniæ adveniens. Fert Iava abundantissimè orizam, aliaque necessaria ad victum, armenta, sues, oves, gallinas, allium, nuces Indiæ, omnisque generis aromata, caryophyllon, myristicas nuces, macin, &c. quæ Malaccam deferuntur.

Sũda Calapa. Portus Iavæ præcipuus est *Sunda Calapa*, unde & freto nomen. Hoc in loco magna

Pipere Iava abundat optimo. copia piperis habetur, meliori æstimatione quam piper Indiæ sive Malabar, id ad 5000. sive 4000. Lusitaniæ *quintallos* facile sufficeret. Thuris quoque multum fert, benzoinum, camphoram, & adamãtes. Hic facilis sine ullo impedimẽto ratio mercandi constaret. Nam Lusitani eò nõ temere veniunt, quod ipsi incolæ Malaccam fere sua vænalia deferant. Et quamvis extra propositum narrandi genus aliquo modo sit, tamen haud impertinenter cum de Iava agamus ejus gentis usum in emptionibus venditionibusque referam. Itaque sciendum est

Emptiones venditionesque in Iava frequentatæ. Sundæ nullum aliud monetæ genus esse, præter *Caixas* ex ære, magnitudine eâ quâ Hollandię oboli feruntur, tenuiore tamen materiâ, foramine facto per medium, ad funiculi usum, ita nempe 200. aut 1000. funiculo unico connectuntur, paratâ eo modo

Moneta Iavæ. supputatione. 200. nempe *Caixæ Satam* cõficiunt, & quinque *Satæ* 1000. *Caixas*, valore *Crusati* Lusitanici, aut trium Carolinorum monetę Belgicę. Piper Sundę per saccos vẽditur, saccus autem valet 45. *Cattis* Chinensibus; *Cattus* vero 20. Lusitaniæ vncias habet, & saccũ piperis emas ad minimum 5000. *Caixis* ad summum 6000. aut 7000.

Precia aromatum. Macis, caryophyllon, nuces myristicæ, benzoinum, nigrum & rubrum, camphora, omnia hęc venduntur per *Bharos*: *Bharus* Sundę 330. *Cattos* Chinæ habet. Aliquando

macis

Exacta & accurata delineatio cùm orarum maritimarum tùm etiam locorum terrestrium quæ in regionibus China, Cauchinchina, Camboja sive Champa, Syao, Malaca, Arracan & Pegu, unà cum omnium vicinarum insularum descriptione ut sunt Samatra, Java utraq., Timora, Moluccarum, Philippinæ, Luconia & de Lequeos dictæ; nec non insulæ Japan & Coree, Philippinæ, Luconia & de Lequeos dictæ; nec non insulæ adiacentes. ubi etiam adnotavimus scopulos, brevia, rea, resiqua, omnes adiacentes. ubi etiam adnotavimus scopulos, brevia, rea, resiqua, omnes adiacentes: Quæ omnia, vadosa loca, & Lusitanis navium gubernatoribus comper: maximodum singula hoc ævo à Lusitanis navium gubernatoribus compertu: ca, indigitata, & in tabulas relata fuere: E quorum recentibus ac emendatis tabulis perquàm studiosè hæc describi exprimiq. curavimus; in eorum hominum cõmodum quibus ista usui voluptatiq. esse consueuerũt.

Waarachtige verworpinghe deste afbeeldinge van alle dlie custen ende landen van China, Cauchinchina, Camboja, Syao, Malacca, Arracan ende Pegu: Mitsgaders alle die hĩleggende Eylanden groote ende cleinen. Mit noch die Clippen, Rissen, Sanden, Droochten ende Ondiepten: alles wt de aller correckste Pas ende Leef-caerten getrocken dlie de Portugaloische schrijvinden hĩnedendaechs gebruycken.

Militaria Germaniæ, quorum 15 unam gradui respondent.
Hispaniæ leucæ 17½ unum gradum componentia.

Arnoldus F. à Langren delineavit.

Hic hiebernavit Georgius de Menezes

Aqui invernou M.artim Affonso de melo

TROPICVS CANCRI

AEQVINOCTIALIS

SINENSIS OCEANVS

INSVLÆ PHILIPPINÆ

CHINÆ

PARS

ILHA DE COREA

NANQVIN

CHEQVIAM

FOQVIEM

HONAO

TAM

QVANCII

QVICHEV

SANCII

IVNNA

SVCHVAN

SVINAM

FVQVAM

QVIANCII

CAMBOIA

CAVCHINCHINA

SIAM

PEGV

BRAMAS. R.

INDIÆ INTRA GANGEM PARS

IAVA MAYOR

IAVA MENOR

SVMATRA

BORNEO

CELEBES

OS PAPVAS

NOVA GVINEA

BEACH provincia aurifera.

MARE DANTCHIDOI

Las dos hermosas

I.dos Maralotes

I.do Arrecifes

I.de Ladrones

C.dos Cestos

Minas de prata

IAPONES

I.do Fogo

Lequeo grande

Lequeo pequeno

I.Formosa

Dos Reys Magos

C.de Liampo

Timbacam

Pulo Cao

I.Brancos

I.de Lamao

Bona Ventura

Sanchoam

Omandari

I.de Pracel

Pulocrio

Ponta de Aynam

Pulo Coram

Pulo condor

Pulo Timão

Pulo Sambilaom

Andemaon

I.de chachube

I.de Martim

Durudura

Nacondaõ

I.de Nicubar

I.Caremcubar

Pulo Cecir

Mon Pracem

Naruna

Ariabo

Pulonube

Pulo Tigao

Borneo

Bacaña

Boqueiram

Solor

Tagima

Damaon

Cala

Cacaracanam

Pulo aym

Raqua caracan

Pulo Cecir de Sancta Clara

Pulo Cecir de Pulo Condor

Pulo Cambir

Pulo Ambelo

Pulo S. Polo

Auarella

Champaa

Carchi

Choi

Mecon fluuius

Cochinchina

Biripuri

Siam

Quinhu

Sangoma

Odia

Cui

Sornam

Tenasseri

Martaban

Macao

Pegu

Arracam

Cintra

Negrais

Cosmin fluu.

Bikano

Chiama Lacus

Marrabon

Ganges fluu.

Menan fluuius

Ava

Cha

Ben

Sargam

Lacus Cin: cui Hay

Pulo Tinaçeri

I.dos Cães zes

I.Daraera

I.Alra

Ctara

Pulo Sambilaom

I.Caremcubar

I.de Nicubar

I.Rasa

I.Defombr

Pulo Timão

Pedra branca

I.de Bintam

Cirimã Iaoa

Chinabara

Pulo Gare

Banda

Pulo ayr

Pulo Rim

Ambryno

Lucyminho

Terra alta

Batombor

Batotara

Batolaya

Gusiam

Timor

Baixos

Solor

Xulla

Burro

Moluccas

Ternati

Meaos

Bachian

Bilato

Buoro

Sinopra

Batochina

I.Cenaõ

Caylaõ

Parines

Guliguli

Guaon

Aru

Os Papuas

I.d'agoada

I.dor Graos

I.das Palmeiras

I.da Talaya

I.de Deÿ

C.Bicay

Cham

Pulo Gambir

Pulo Panjang

Pulo Pinang

Malacca

Pedra Branca

Pulo Pulo

Pulo Puio

Pulo Pulo

Pulo Pulo

Pulo Pulo

Digitized by Google

macis sive flos nucis myristicæ optimæ pulcherrimęque notæ 100000. & 120000. *Caixis* emitur, pulcherrima caryophylla item suâ ratione. Ex caryophyllis autem, sordibus admixtis ac *Baston* dictis, *Bharus* 70000. & 80000. *Caixis* emitur. Nuces myristicæ aliquando per *Bharum* 20000. & 25000. *Caixis* emuntur. Album & nigrum Bezoinũ emas 150000. & 180000. & 200000. *Caixis* per *Bharum*. Merces autem quæ ibi expetuntur in permutationem aromatum sunt diversi generis gossypina versicoloria, quæ ex Cambaja, Choromandel & Bengala adveniunt, ut sunt *Saraſſes de Gabares*, & picta aulæa ex S. Thomæ vico, ex Bengala alba gossypina, variis nominibus notata, *Sarampura*, *Satepoſa*, *Caſſa*, &c. ex Cambaja *Cannaquina* nigro colore, *Turianes* rubro; quæ omnia ex gossypio fiunt: *Beyramena* rubri coloris minora majoraque, quæ vel subtili velo Cameracensiũ comparari possunt: quod si nostra linteamina eo delata essent, majori (ut opinor) in pretio haberentur, quam quę in India ex gossypio fiunt.

Merces expetitæ.

Incolæ Iavæ sævi sunt, truces & diri naturâ, colore Malaccensium nigricantes, Brasilianis haud absimiles, validi & robusti artubus, facie planâ, altis extensisque maxillis, magnis palpebris, minutis oculis, rarâ barbâ, tribus tantum quatuorve capillis supra os & infra, capillo raro & brevi, tamen in picem nigro. Imago apud Malaccensium figuras videri potest. Persequendo oræ ductum ad Vpeurum 25. mill. post Iavam majorem, initium Iava minor sumit, & longius paulo insula *Timor*, ubi Sandalũ maximâ copia crescit, aliæque mille insulæ circumjacentes, quæ perinde non frequentantur, habitatæ tamen ac gentibus fructibusque repletæ, ut Iava. Ex Malacca navigatione petuntur insulæ *Moluccæ*, *Banda* & *Amboyna*, ubi Lusitani & arces & duces habent, ad commerciorum facilitatem. Cursus autem est ex Malacca ad Vpophœnicem, per 100. mill. multas inter insulas & syrteis; ita ut singulis noctibus anchoram naves cogantur emittere ad syrtiũ evitanda pericula, quę usque ad Moluccas fere durãt. Post spatium illud 100. mill. navigatio ad Apelioten vergit & Mesocœciam, 250. mill. ad insulã usque Bandã 5. gra. Australi. Hanc Lusitani frequentant, quod in ea optimæ nuces myristicę proveniant, & optimus flos earundem, quem Macin vocamus. Etiã hic nuces in *conſervam* rediguntur, & in oleum, celebri vectura versus Malaccam, ac inde ad alia loca. Permutatione negotiatio fere hic constat, ut in Sundâ & Iana. Non temere hisce gentibus fides adhibenda est, quod dolosis artibus mercatorem circunveniant. Navem teneto, continentem nolito petere, sed intentâ vigilia cuncta observato. Ipsi insulani merces ad navigia deferũt, quibuscum ita negotiari poteris. Non raro Lusitanis nimiâ confidentiâ agentibus imponũt. Amicus ita quidã meus dux navigii, amissâ in hoc tractu navi, cum omnibus suis comprehensus biennium miserè captiuus traduxit; postea pretio redemptus. Nemo autem in Bandam aliasvè Orientis insulas extra authoritatem Lusitaniæ regis navigare potest. Vt cetera officia ita hoc etiam navigandi munus, quibusdã benemeritis conceditur, ut suo loco referemus.

Iavæ homines duri ac obstinati.

Iava minor.

Moluccæ.

Banda nuces myristicas fert.

Macis.

Incolę Bandæ fraudulenti.

Nemo præter cõsensum regis Lusitaniæ in Indiam navigat.

Ab insula Banda ad Caurum 20. mill. jacet Amboyna insula, ubi Lusitanorum minuta quoque arx est. Insula hæc non tam multa habet aromata. Verum naves quæ ex Malacca Moluccas petũt, ibi aquam recentem sumunt. Ad Aparctiam 70. mill. spacio insula *Tydor* 1. gra. ad Septentrionẽ sita est, prima insularum quas Moluccas dicunt. Ad Aparctiam 6. mill. jacet *Moluco*, mox *Tarnate*, aliæque insulæ caryophyllorum.

Amboyna.

Tydor.

CAPVT XXI.

Moluccæ Insulæ.

INsulæ Moluccæ quinque numero sunt, scilicet *Moluco*, *Tarnate*, *Tydor*, *Giloulo* & quinta alia: ibi Lusitanorum duæ arces sunt, in insulis *Tarnate* & *Tydor*, diutinâ possessione insularũq. cognitione cõmercia exercentiũ, ex Malaccâ & Indiâ. Hispani etiã multum operę posuerunt, ad vendicandas hujus navigationis utilitates, ex novâ Hispaniâ; sed cũ in Tarenatẽ delati essent navis eorum tempestate periit, ademptâ revertẽdi spe; ideo a Lusitanis partim cæsi, partim capti ac ad regem Lusitaniæ missi fuerunt, oborto ingenti dissidio inter dũos reges Castellæ & Lusitaniæ super harũ insularum proprietate, quod postea per Pontificem fuit compositum. In summâ hodie solus Lusitanus navigat liberè. Præter caryophylla hæ insulæ nihil producunt, verum tanto ibi numero crescunt, ut totum hodie orbem impleant. In iisdem insulis mõtes flammivomi reperiuntur, est enim adustum ubique solum, nihil esui commodum habens, præter carnem & Piscem. Orizam, frumentum, allium, cæpas ex aliis regionibus Lusitani advehunt, permutatione facta cum caryophyllis. Panem quem proprium habent ex herba sive radicibus conficiũt, ut Brasiliani. Vestimenta ex stramine aut herbis contexta sunt elegantissimè. In hisce duntaxat insulis aves reperiuntur, quas Lusitani *Passaros de Sol* vocant, Itali *Manu codiatas*, Latini aves Paradisi, a pulchritudine plumarum, alias avium plumas decore exsuperantium. Has volucres nemo vivas vidit, mortuæ enim duntaxat decidunt. Adversus Solem volant (ut dicitur) continuò in aëre, nullo terræ dum vivunt contactu. Apodes quippe sunt, sine alis, capite tantum & corpore, verum cauda maximè constantes, ut apparet ex iis quæ hinc in Indiam, atque adeo in nostras

Dissidium Lusitanorum & Hispanorum super proprietate insularũ Moluccæ.

Caryophylla tantum Moluccæ ferunt.

Paradisi avis.

Digitized by Google

noſtras regiones licet rariſſimè ob ingens preciũ deferuntur.Doctori Paludano duas, quas mecum adtuleram ad ornatum ſui Muſæi obtuli, marem nempe & fœmellam. Inter has inſulas multæ etiam aliæ jacent, vix tamẽ ob exiguam conſuetudinem cognitæ, eóque omittendæ, converſo ſtylo ad reliqua Malacitani tractus, cujus deſcriptionem ad Caput uſque Singapuræ perduximus.

CAPVT XXII.

Cap. Singapuræ uſque ad urbem Sian, Ora Cambojæ & Cauchinchinæ, Inſulæ Borneo, Luſſones, Manilliæ ſive Philippinæ.

A Cap. Singapuræ uſque ad promontorium Sinoſuræ ad Apelioten 18. mill.numerantur.Sex aut ſeptem mill.inde diſtat ſcopulus in mari Petræ candidæ nomine: ibi magno ſæpe periculo Chinæ naves venientes abeunteſque verſantur, cum quarundam interitu;vnde magnà gubernatorum cautione vitatur, quod alius nullus curſus præter hunc ſuperſit.

Petra candida.

Ab hoc promontorio Sinoſurę ad Vpeurum 40. mill. ſumit initium inſula *Borneo*, 1.gradu ad Septentrionem, porrigiturque 120.mill. in Borapelioten 7. gra. Latitudo etiamnum incognita eſt. Arboribus ſcatet hæc inſula, quæ Camphoram producũt totius Orbis præſtantiſſimam.

Borneo.

Camphora.

A Sinoſura tractus vergit in Septentrionem 30. mill. ad civitatem *Pan* 3. & dimidio gra.Supra 10.mill. eodem curſu tractus in Circium inclinat 50.mill.ſpacio, ubi civitas *Patane* jacet 7. & dimidio gra. Duo hæc loca *Pan* & *Patane* regnorum celebritatem habent,ſub tributo tamẽ regis *Sian*. In hiſce locis lignum naſcitur *Palo Daguila* dictum, & odoriferum illud precioſumque *Calambæ* lignum, quod cum bonum eſt auro argentoque æquatur. Habet quoque Camphoram verum ea inferior cedit illi quæ ex *Borneo* adfertur. Etiam hic aurum invenitur & lapis *Bezar* ſive *Bazar*, bono adverſus venena antidoto: Adamas quoque, nux myriſtica, macis & lignum *Sapon*, quod etiam ex *Sian* venit ligno Braſiliæ haud abſimile.

Pan.

Patane.

Palo daguila.

Lignum Calamba.

Sapon lignũ.

A *Patane* ſupra 100. mill.ad Septentrionem,tractus uſque in *Sian* recurrit 14.& dimidio gra.a *Sian*. Ex ſinu ad Libonotum ſpacio 15.mill.Ora excurrit ad Notapelioté 70. mill. ad urbem Cambojæ. Hæc civitas 10.gra.jacet.Inde ora ad Borapelioten contendit 60.mill., mox 60.mill.ad Borealybicum porrigitur, unde ad Corũ intimo ſinu Cauchinchinæ recedit. Hic Cãbojæ tractus etiam ora *Champæ* nominatur, eſtque hoc in loco multum ligni iſtius odoriferi quod *Calambæ* nomen habet. Per hoc regnum *Mecon* flumen fluit ac mari ſe miſcet. Id apud Indos ſupra cætera flumina Ducatum

Camboja urbs.

Mecon Fl.

quendam habet,quod tantâ aquę abundantiâ æſtivo tempore polleat, ut Nili inſtar campos omnes ſuis undis inundet. Hominibus Cambojæ perſuaſum eſt, omnibus creatis,brutis juxta ac hominibus, cujuſvis generis,poſt fata boni malique præmia deberi.Interiore terra poſt Cambojam & Sian plurimæ nationes jacent. Sunt ibi *Lai* potentes maximæ, *Avæ* & *Bramæ*, qui circa montes habitant, *Gueï* monticolæ feritate indomitâ, quibus humanæ carnes in cibũ ſunt,omneque corpus ferro candenti notatur,excellẽtia (ut putant) ſingulari: Harum quidem gentiũ nota nobis vocabula ſunt, verùm plurima ignorantur.

Perſuaſio hominum Cambojæ.

Gueï anthropophagi.

Ad Orientem in mari a tractu Cambojæ ſive Champæ 100.mill.ferè inſulę Luſſones dictæ jacent, primum ab Hiſpanis ex novâ Hiſpaniâ detectæ anno 1564. Hæ Manilliarum ſive Philippinarum nominibus quoque innoteſcunt, quod præcipuus portus cum civitate, Manilliæ nomen habeat: ab aliis etiã Luſſon vocatur. Inde inſulis idem nomen. A Philippo autem rege Hiſpaniarum Philippinę Caſtellanis dicuntur.Civitas *Luſſon* ſive *Manillia* jacet 14. gra. Huic inſulæ ac urbi multæ minores adjacent inſulæ,generali nuncupatione inluſtres. Hiſpanis hodie parent. Gubernator in urbe *Manillia* ſive *Luſſon* habitat. Is regis Caſtellæ nomine ex nova Hiſpania eo mittitur cũ Epiſcopo. Sub regno Chinæ eædem olim inſulæ continebantur, verùm certas ob cauſas a Chinenſibus deſertæ incolas nullâ lege adſtrictos habebant: atque indo facilem ad prædã Hiſpanis ceſſere, quorum opera multi etiam hodie Chriſtianis imbuuntur diſciplinis. Terra fertiliſſima eſt multo frumenti proventu, venatione item uberrimâ,cervorum ac hinnulorum,armẽtis quoque,bubalis,bobus, vaccis, capris & porcis.Habet plures *Zibethi* feles, omnigenoſque fructus ut China. Copiam quoque mellis & piſcium. Etiam aromata jactant Hiſpani verõne an falsò ignoratur: Ceterũ a Chinenſibus multum frequentantur, advectis mercibus, ſerico nempe, goſſypio, porcelanis,pulvere tormentario, ſulphure, ferro, argento vivo, chalybe, alliiſque metallis, cupro, farina, nucibus,caſtaneis,biſcocto pane, dactylis, omnigenis linteaminibus, thecis ſcriptoriis, cæteriſque rebus ad curioſitatẽ eximiè pertinentibus. Viginti naves quotannis ex China hujuſmodi commercia ad inſulas haſce exercent, quæ verſus *Mexicam* continuata, tritam hodie navigationem faciunt,non minori celebritate,quam ea ſit, quæ ex India Luſitaniam petit. Sed ad tractus omiſſam deſcriptionẽ revertamur: Nempe ab interiori ſinu Cauchinchinę ad Orientem,uſque in promontorium Terræ altæ 19.gradu.Id ſpacium 60. mill.habet. Hic initiũ ſumit illa ingens & famoſa Chinę regio,quam ſua deſcriptione illuſtra-

Philippinæ.

Ex Philippinis in novam Hiſpaniam vulgaris hodie navigatio.

Initium regionis Chinarum.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

illustrabimus. Sinus supradictus terram Camboiæ, tractumque Champaę terminat, ibique incipit terra Cauchinchinæ usque ad Chinæ limites porrecta. Cauchinchinæ regio distributa est in tria quatuorve regna, sub tributo Chinæ regis. Incolæ Chinensibus ferè similes sunt, moribus & vultu: Fertilis autem terra est omnium quæ ad humanos usus pertinent. Habet multùm quoque ligni, quod *Palo d'Aguilla* nominant, etiam odoriferum *Calambæ* lignũ, sericum aliásque res quibus China illustris est. Ab hoc promontorio ad Vpeurum a cõtinenti 10. mill. jacet insula *Aynao*, sub dominio Chinæ. Inter hanc insulam & continentem omnis generis margaritarum piscatio est. Ab eodẽ promontorio in persecutione tractus ad Vpocęciã per 90. mill. Insula *Macao* jacet cum urbe 22. & dimidio gra. Ea a Lusitanis admixtis indigenis habitatur.

Cauchinchina.

Insula Aynao

Macao.

A *Macan* ad Borealybicum in sinu insulis pleno introrsum civitas *Canton* sita est 24. & dimidio gradu, distátque a *Macan* 30. milliaria: Metropolis hujus provinciæ illa est, mercaturæ opibus excellens, ac Lusitanorum commercio celebris; cùm is locus unicus sit quo cum Chinensibus tractare possunt.

Canton insulam urbe.

CAPVT XXIII.

Opulentia, fælicitas, munitiones regni Chinæ, aliáque memorabilia.

Regnum Chinæ sub tropico Cancri situm est, tractúsque omnis in Libonotum, ac Borapelioten desinit, 400. mill. spacio. Ad latus Australe habet regnum Cauchinchinæ, ad Borapelioten & Aparctiam Tartariam, terrásq. in Occidentalem Chinę plagam inclinatas, ubi populus candidus (ut ajunt) habitat ac nomine *Cathay* designantur, incolis (ut quidam existimant) plerisque Christianis, quibus Persiæ regnum pro limite sit. Ceterum Chinæ regio, qúa ad Tartariam vergit, murum habet (ut ferunt) longitudine in 500. mill. porrectum. Id ita intellige. Montes multi in hac parte velut in theatri vicem regnum Chinę cingunt. Sed valles inter hos montes patent, quas tum murus verticibus montiũ æquat: 80. milliariũ. vallium districtus est. Tartaros olim tenuisse Chinæ regnum etiam annales gentis docent. Verùm eos expulerunt indigenæ, utqúe regno in posterum securitas constaret, adversus hostiles palantésque Tartariæ populos, murum erexere, qui incursiones infestas prohiberet; ab eo tempore quies Chinensibus fuit.

Chinæ fines.

Cathay.

Murus 500. mill.

Tratari olim Chinæ potentes.

Provincæ xv. in regione Chinæ.

Provincias 15. terra Chinæ continet, si inter eas & insula *Aynao* computetur. Sua singulis metropolis est, undè & provinciæ nomen derivatur. In meditullio hujus regni lacus est ingens, ex quo multa flumina ac torrentes suscitantur, tantâ affluentiâ aquarum, ut per universam terram navigia, Lembi, ac *Bergantini*, facili navigatione inundent. Hæc aquarum copia abundantiæ, fæcunditatisque rerum causa est, pleræqúe inde civitates ad ripam fluminis alicujus spectantur, ingenti commodo & concursu mortaliũ. Maris tractus permaximus est, supra omnes quos cognovimus, ad quem provinciæ quinque nobiles jacent. *Cantao* sive *Cantõ*, *Chincheo*, *Liampoo*, *Nanquin* sive *Nankyn* & *Paquian* quæ quidem postrema est ad Borapelioten. Eadem curiâ regis maximaque militum frequentatione celebratur, quod Tartaris vicina sit. Asserunt hanc inter cæteras Chinæ provincias præstantissimam esse, ac idcirco a rege in habitationis commodum delectam. Tota regio lembis, quibus flumina interiora sulcantur, ad miraculum úsque plena conspicitur. In solo flumine portúque urbis *Canton*, plures lembos & scaphas cerneres, quàm in universa Hispaniâ. Aër ipse suavissimus, ingentem terræ fæcunditatem indulget, inde maxima frumenti, orizæ aliorumque leguminũ copia est, per integrum annum, vel serendi, vel metendi apto tempore. Terræ interiora elephantos quosdam habent, leones, tigrides, aliaque sæva animalia. Quæ muscum gerant bestiolæ multæ hic sunt, illæ catellorum magnitudine, ac imagine, sepulchro ad aliquot dies includuntur, indéq. putrefactæ multis verberibus macerantur, donec caro sanguini misceatur: Tum ex pelle carne & sanguine rotundæ uncialesque pilæ fiunt, quas Lusitani *Papo* vocant, ac per orbem distrahuntur. Feles quoque nutrit *Zibethum*, *Algalliam* sive *Ambarum* ferentes: Equos pariter, sed minores Europæis, anseres, gallinas, anates eximiâ abundantiâ, piscium marinorum ac fluvialium extrema etiàm copia est, aliarúmque rerum ad sustentationem hominum. Auri argentíque fodinas habet, a quibus tamen regis edicto fossores arcentur, indè tale ibi metallum exoticum est. Sed nec ideo minus ædes aureâ argenteâque supellectile nitent, diffusis passim opibus. Argenti sanè suâ æstimatione major caritas est quàm auri, quod auro diversa precia taxæque sint, argentum verò certo pretio constet. Margaritis scatet, & *Alioffaro* ex insula & provinciâ Aynao. Fert preterea argentum quod viuum vocamus, æs, ferrum ac chalyba, bracteas, stannum, plumbum, sulphur, aliáque metalla, etiàm *Ambarum*. Præter has demùm divitias alióque proventus reditúsque, quibus Chinæ rex opulentus est, in quavis metropoli (ita ajunt) thesauros suos occultos & jam olim collectos habet. Serica vestis incolis vulgaris est, ut nobis ex vili linteamine; úsque ad talos omne indumentum ex serico fluit, etiàm ex Attalicis pictísque pannis, quos *Brocado*

Aquarum copia & commoditas.

Quãtitas ma-rium eximia.

Fertilitas Chinæ.

Muscus unde

Argẽti fodinæ

Thesauri regis Chinæ.

Chinensium vestitus.

Digitized by Google

vocant, facili ex copia ingenti ſerici per univerſum regnum materia. Affirmant pro vero: Ex urbe *Canton* annis ſingulis in Indiam deferri trecentos *quintallos* ſerici, præter quod ad inſulas Philippinas, Iaponiam, & Sianam tranſmittitur; Cùm adhuc domi tanta copia maneat, ut claſſibus onerandis ſufficeret, ſine notabili imminutione. Multùm quoque ibi lini, multùm goſſypii, vili ad miraculum uſque pretio. *Porcelanarum* autem numerum quis enumeret? Illæ in indiam, Luſitaniam & novam Hiſpaniam, &c. plurimæ vehũtur. Sed tenuiſſimæ materiæ *Porcelanas* nemo niſi periculo capitis extra regnum defert, ſervantur illæ duntaxat principibus ac magiſtratui, tantá tenuitate ut cryſtallinorum ſubtilitatem ſuperent. *Porcelanæ* interiore regionis plagá conficiuntur, ex certá terræ ſpecie, quæ duriſſima eſt, ea in partes mollitur, vel molá tunditur, ciſterniſque injecta maceratur, quóad duritate devictá ſæpeque verſata (quemadmodum apud nos agricolæ lac in butyrum exercent) in ſummitate materiam excernat, ex qua ſubtiliſſimum opus fit: ſequitur ſecunda craſſior ſoboles & indè alia atque alia, deterior ſemper ſucceſſione. Figuræ ac imagines quælibet pòſt appinguntur, demùm fornacibus impoſitæ teſtæ, in eam quam oſtendunt formam rediguntur. Eadem regio ſaccaro abundat, melle ac cera, vili pretio. Fructus notos nobis omneſque fert, etiam alios incognitos, ita nec Hiſpaniæ uſquam cedit. Mala habet aurea, quovis ſaccaro dulciora. Eſt ibi fructus, quem *Lechyas* vocant, pruni inſtar, ſed alio ſapore, guſtu mirificè commendatus. Nihil (ut unica oratione complectar) deëſt huic terræ, in quam natura ita abundanter ſua dona profudit. Reditus Chinæ Domini permaximos quis enarret? Ex vectigali qnod ſalis nomine in flumine *Canton* provinciæ colligitur, annuè ſeſquimillionem accipit, unde facilis ad cetera ſupputatio eſt. Vrbes hujus regionis univerſæ ex lapide quadrato conſtant, excitatis ad defenſionem propugnaculis, ac foſſis fluminibúſque ductis ad ſecuritatem. Néque tamen caſtellis utuntur, aut arcibus, ſed cuíque portæ impoſita turris validiſſima, tormentíſque inſtructa, urbem munit. Armis etenim omnis generis utuntur, ſclopetis, arcubus, frameis diverſæ formæ, gladiis, clypeíſque. Milites in bello longis veſtibus incedunt úſque ad genua goſſypio ſtipatis, quæ frameæ gladiive ictum ſecurè excipiant. Regiis ſtipendiariis inſigne eſt rubro ſive flavo colore galerus. Horum numerus ſine numero eſt. Habent Duces, Decuriones, Centuriones, Millenarios, &c. pro ratione copiarum. Et eſt Ducibus certa nota, ac inſigne poteſtatis, ut hinc colligas numerum cui præſunt. Ad novilunium delectum agnnt, ſtipendia accipiunt, quæ argento ſoluuntur. Alterius quippe monetæ nullus uſus eſt. Argentum in partes ſcinditur, atque ita ponderè ſuo ſuſcipitur, proindè continuò ad manum ſunt bilances, cum inſtrumento ad argenti ſciſſionem. Miles ad quodvis novilunium ſtipendii vice pretium ſeſqui-reali accipit; id ſecundum æſtimationem ceterarum rerum, quatuor ibi ducatos ſive 12. Carolinos valet. Viuunt ſuperſtitione gentilium, nullá Machometicæ ſectæ mixtione, Diabolum adorant; tantùm ne noceat. Proinde morienti ante oculos Diaboli figura ſtatuitur, dextrâ pugionem, ſiniſtrâ ſolem tenentis. Hunc ut fixis oculis inſpiciat moriens, ſuadent: Ne altero in ſæculo malignitatem ejus experiatur. Solem Lunámque velut conjuges venerantur. Eclypſeos tempore, multis ſacrificiis Dei iram timidi avertunt: Ne vitam illis eripiat, magnâ omnium conſternatione: Immortalitatem animarum fide concipiunt, præmiáque bonorum & malorum, inde ſepulchrorum cura impenſior. Academiarum ſplendor per univerſum regnum inſignis planè eſt. Studia ibi Philoſophiæ legúmque patriæ florent, nullâ æſtimatione natalium circa honores, cùm doctrinæ tantum atque eruditionis delectus habetur. Indè eruditis cuncti Magiſtratus patent, maximíſque ſollemnitatibus miniſteria. Vita omnis jucunda, ſuavis ac plena dignitatis illis eſt: Hos *Loitias* & *Mandarinos* vocant, qui ſellis geſtantur, velamentis ex ſerico, auro argentoque tectis. Potiſſimùm genio ac cuticulæ indulgent, ut omnes paſſim Chinæ homines. Summâ ubique præſtantiâ apud nationem illam doctrina militat. Nemo in patriâ ſuâ munus aliquod Gubernatoris aut Magiſtratus ſuſcipit, lege prohibitus. An ob eam cauſam: Ne amicitiæ aut affinitatis ratione inductus in judicando a rectâ juſtitiæ regulâ diſcedat? Ita quidam arbitrantur. Cùm ex ſupra dictis aliquis è vita diſcedit, multâ is commorientium vxorum ac famulorum ſequelâ honoratur. Sepulchrúmque ipſum monilibus auróq. &c. impletur. Sic vitę ſequenti (ut putant) ſuus honor ſuáque copia erit.

Terra ipſa temperatiſſima eſt optimíque aëris. Initium enim ſumit altitudine novendecim graduum, & quibuſdam in locis altitudinem quinquaginta graduum ſuperat. Inde certa ferilitatis præſumptio, accedente continuâ incolarum in colendo moliorandóque agro induſtriâ. Pedem nullum in China videas terræ, qui non ſuo proventu gaudeat, neque ipſis montibus collibúſve exceptis, ob hominum multitudinem. Peſtis nullâ memoriâ ibi invaluit. Et lege vetitum eſt ſeveritèr: Ne quis abſque licentiâ terrâ ſe efferat, eâdem lege interdicto peregrinis acceſſu. Mendici ociosíque omnes atroci edicto ſublati,

Serici ſumma copia.

Porcellanæ.

Religio Chinæ.

Studia.

Nota.

Honores.

Funera.

Vectigal ſalis magnum.

Munitiones Chinæ.

Militia Chinę

Situs Chinæ.

Digitized by Google

sublati, nullâ ratione admittuntur. Gens ipsa pulchrè formata, communiter largâ pinguedine staturam præstantem ostentat, facie latâ rotundâque, oculis minutis, palpebris grandioribus superciliis elevatis, parvo humilique naso, barbâ rarâ, septem octove crinibus infrà supráve os: sub mento pili admodum nigri propendent quos summoperè curant, ac pectine continuò exercent. Capillum viri juxta ac fœminæ in pretio elegantèr habent, prolixumque eum adolescere permittunt, quē post in nodum in vertice cogunt, injecto ex serico reticulo. Qui juxta mare habitant circa *Machan* & *Canton*, ubi Lusitani frequentant, colore sunt nigricante, ut Æthiopes Africæ & Barbariæ, ac partim Hispani. Sed qui interiora regni tenent, Belgis Germanisque colore haud sunt absimiles. Etiam inter Chinenses aliqui prorsus nigri conspiciuntur, grandibus oculis & densa barba. Verum pauci tales sunt. Stat opinio, & Chinenses ita narrant, genus esse quoddam mixtum ex Tartaris, aliisque vicinis nationibus nondum ita strictè interdicto commercio, ut supra relatum est. Vngues sinistræ manus incolæ longiores nutriunt, lege aliquâ moti suisque ceremoniis. Vestimenta ut diximus maximè ex serico constant, inter eos, qui alicujus sunt existimationis. Plebs tamen gossypinis vestibus, aliisque vulgaribus penulis incedit. Pannum ex lana sive holosericum in universa China consuere ignorant, licèt abundè materia sufficiat. Mirantur ideo Lusitanorum hujus generis merces. Fœminæ sumptuosis vestibus eminent, patentibus fluentibusque togis, monilibus variisque gemmis, quà crinibus, quà pectore inlustres. Manus studiosè tegunt, rarò prodeunt plurimumque domi degunt. Minutos pedes elegantiæ causa affectant, ideòque a teneris unguiculis plantæ fasciis cohibentur, incessu in posterum molestissimo. Ex maritorū zelotypia fluxisse hanc consuetudinem ferunt, ut ita difficultate gressus proeundi studium minueretur. Etenim viri maximè zelotypi sunt, plurimumque mulieres ad libidinem & luxum inclinatæ. Quæ in dignitate aliqua sunt sellis gestantur per vicos, in quibus per cancellos perspiciunt cuncta, ipsæ a nemine visæ.

Statura Chinensium ac habitus.

Mulieres Chinenſium.

CAPVT XXIV.

Provinciæ, urbes, aliaque memorabilia regni Chinæ.

REgnum Chinæ (ut narratum est) in xv. provincias distribuitur, singulę amplissimi regni alicujus in Europa magnitudinem æquant, suis ut scribitur spaciis. Prorex præest his quem Chinenses *Cochin* vocant. Duæ ex iis per regem regisque consilium gubernantur. *Tolanchin* scilicet & *Paguia* in qua rex moratur: Ceteræ dicuntur hisce nominibus: *Foquiem*, *Olam*, *Sinçay*, *Susuan*, *Xansay*, *Oquiam*, *Aucheo*, *Hona*, *Canton*, *Quicheo*, *Chequeam*, *Saxi*, *Aynaon*. Omnibus ferè flumina sua torrentesque sunt, impetrato ita facili commercio, terrestri itinere sive navigio. Chinensium historiis & annalibus in hisce xv. provinciis 951. Metropolitanæ urbes nominantur, 1595. Civitates, ut etiamnum vicos magnitudine ac spacio terrarum urbibus pares excipias, undè regni amplitudo facilè consideratur. Plurimæ civitates ad flumen aliquod jacet, vivamque aquam, fossis latissimis, cinctæ muris pulcherrimis crassisque, ex lapide quadrato. Pomœrium extra & intra urbem, quod latitudine sex adequitantes viros ferat, conspicitur. Id ad facilem murorum contemplationem servit, ne uspiam deficiant, maximâ enim curâ ruinosa quæque reficiunt. Viæ regni totius pulchrè stratæ sunt, usque ad montes ipsos, magnâ ubique æqualitate. Frōtispicia portarum urbiumque pulcherrimis architecturæ lineamentis formata videas, tribus quatuorve portis circa introitum excitatis, egregia artis fabrica. Ferrum valvas munit, plateæ autem pulchrè stratæ urbem visu longo & recto in finem usque secant. Ad platearum fines camerato opere fornices stant, in quibus maxima mercium copia enitescit omnium rerum ad necessitatem & elegantiam. Deinde arcus ex quadrato lapide constructi, figuris ac imaginibus depicti, plateas inumbrant, ad voluptatem ac lusum idonei. Omnia etenim festa lususque Chinenses nocte exercent, atque tum arcus istos, faces lucernęque illustrant, insigni maximè spectaculo. Tribus ferè januis ædes ornatus causa patent; media maxima est: Humiles autem sunt ædes, sine tabulatis, ingenti tamen introrsùm spacio, hortorum ac viridariorum, supellectile omnigenâ ad delicias. Civitas in qua rex degit *Xuntien* sive *Taybyn* vocatur, & a quibusdam *Quinzay*. Nomen *Xuntien* Chinensium idiomate civitatem cœli significat; in provincia *Paguia* ea sita est, magnitudine ad miraculum celebrata. Longitudo tanta est, quantam uno die eques superet, tum alia sunt infinita miranda quæ brevitatis causa omitto. Hac in urbe regiam suam Monarcha Chinensium habet instructam omnibus deliciis ad usus suos, uxorum & curialium. Ducum, Comitum, Baronum, &c. titulos Chinenses ignorant. Nemo vasallum habet, nisi aliqua Regis solemni indulgentia. Post mortem hujusmodi beneficia ad Regem redeunt, potestque liberis ea adimere, quibus tamen fere permittit, modò idonei sint, Regemque novâ fidei præstatione agnoscant. In singulis

Provinciarum Chinæ nomina.

Vrbes.

Ædes.

Quinzay.

Nemo feudum habet.

Digitized by Google

urbibus principibus, ubi Gubernatores ac Proreges imperitant, pictura regis dependet, velo ex Attalico panno tecta. Hanc eot tidie Officiales omnes, *Loitia*, *Mandorini*, &c. honorant debitâ reverentiâ, velut in præsentem Regem. Titulus autem Regius est: REX ET DOMINVS MVNDI FILIVSQVE COELI.

Telum in China nemo portat neque domi habet, exceptis iis qui stipendio Regis honorantur, quorum etiam filii militiam ut hereditariam consequuntur. Ingenia Chinensium acutissima ex iis quæ inde adCarri cũ velis feruntur satis perspici possunt. Carros velis accinctos in usu habent, in formam navium subjectis rotis, tantâ industriâ operisque concinnitate, ut in campis eâdem velocitate ferantur, quâ navigia in flumine. Emendi vendendique scientiâ pollent maximè. Qui autem officinam habent tabulam præfigunt, in quâ mercium quas vendunt velut index continetur. Artificiis singulis singulæ plateæ sunt constitutæ, continuis habitationibus, successione etiam certâ liberorum in eadem artificia, quæ parentes exercuere, nisi aliter Magistratus statuat. Ditato jam, vacatio ab opere permittitur, ipse nihilominus officinam & operarios habet, eosque observat: Moneta Chinensium ex auro argentoque sine signo tamen constat. Ea in minutas partes scinditur, ad valorem usque oboli. Etiam
Gallinæ, anseres, &c. ad stateram venduntur. ceteræ merces omnis generis, gallinæ, anseres, pisces, &c. ad stateram ponderantur, eoque modo venduntur. Vxorem unam habent, quam legittimam vocant, atque inde alias quotquot alere possunt. Filius ex legittima uxore potissimam successionis partem habet, quod supereſt ceteConnubia. ris liberis distribuitur. Matrimonia libera sunt exceptis fratrum, sororum, consobrinorumque. Sponsus antequàm sponsam domum deducat dotem præstat sponsæ, quam illa ad parentes defert in pretium sumptuum, quos in educatione tulerunt, indè cum sponso domum abit. Quod ita dotis nomine datur parentibus in totum cedit & ad eorum arbitrium dispensatur: Demùm, quod post illorum morte supereſt, filiæ cedit a cujus sponso dos talis profecta est, eo modo qui plures filias habent, opulentiâ cæteros superant. Ex sequentibus hisce imaginibus patent figuræ Chinensiũ, virorum ac mulierum, & Mandarinorum, modo quo sellis gestantur, & in flumine navibus vecti genio indulgent.

Sermo. Lingua Chinensium multùm diversa est. Scripturâ autem intellectum inter se communicant. Vtuntur enim figuris ex quibus Alphabetum sine numero habent. Figuras has cum diversi coloris chartâ, calamos item & atramentũ videre apud Paludanum licet. Opus est autem magno usu prolixâq. memoriâ, qui omnes exactè velit intelligere, eamque ob causam tanti apud illos docti peritique homines æstimantur. Charta Europæ chartis similis est, verùm non ita candida, lævior quoque & subtilior. Ea ex omni colore elegantissimè fit. Scribunt autem arundine cum penicillo ut pictores. Typographia, tormenta bellica, Typographiæ ac Tormentorum usus. pulvis tormentarius, aliaque ad arma pertinentia in China ante aliquot sæcula fuere, vulgari usu, ita ut origo memoriam hominum superet. Ceterum Annales illorum habent primum Chinę Regem Magicis artibus clarum, tormentorum ceterorumque bellicorũ instrumentorũ repertorem fuisse. Typographia quoque valde vetus est: Libri quippe reperiuntur, jam ante 500. aut 600. annos impressi, quàm in Europa ars eadem innotesceret. Multi sanè libri in China exstant, curiosi etenim scriptores sunt, omnium rerum gestarum, artium, legum, edictorum, civiliumque sanctionum, Romanis antiquis Græcisque nequaquàm hac in re dissimiles. In conviviis epulisque invitaCõviviorum ratio. tis singulis mensa singularis apponitur, etiam si aliquot centum convivæ essent. Mensæ autem pictura insigni, figuris ac floribus pictis, ad mirificam delectationem fulgent, atque ideo mappis non utuntur. Circundant tamen orbem mensæ panni ex serico, auro argentovè, pro dignitate hospitis, usque in terram dependentes. Ex angulis autem calathi extremâ arte contexti demittuntur, floribus oderiferis, omnigenis figuris ac imaginibus ex saccaro aurato confectis, elegantissimè impleti. In mensæ medio cibus optimè præparatus bonoque ordine in patinis ex porcelanis apponitur, sumptuositate singulari. Cibus denique sive ex piscibus, sive ex carne constet, ossibus antè exemptis in partes sectus convivio infertur. Manu tangere epulas incivile habetur & sunt in hunc usum duo ligna nigra & orbiculata, qualia apud Doctorem Paludanũ a me illi donata conspiciuntur, quibus scitè admodùm, etiam ne vel mica decidat, uti norunt. Ideo neque mantilia tersui habent, nihil enim necesse est, cùm os manusque nequaquàm contaminent. Potus est vinũ ex oriza confectum & instar cervisiæ decoctum. Sæpè bibunt sed parùm, viciès aliquando repetito haustu, antequàm calicem evacuent. Epulas & convivia Musices multo delectamẽto condecorant. Cibum sæpè & varié apponunt. Salutandi hunc modum habent. Ex plebe homines siniſtram claudunt, quam dextra tegunt ac pectori admovent, magnâ summissaque capitis inclinatione. Hoc sig-Salutandi modus. num animi in amorem adfecti junctis manibus juncta etiam pectora exprimit, multis adjectis præclaræ benevolentiæ verbis. Nobiles sive Mandorini obvii confestim manum claudnnt, junctis digitis, circulo facto brachiis lunatis: Ita stantes

caput

Digitized by Google

caput inclinant, summâ comitatis, superiore incessu contentione, aliisque ritibus quos inter proceres usurpant. Et sunt infinita hujusmodi, quæ persequi omnia nequeo, nam in centum libros crescerent, sive regum, sive gentiũ descriptionẽ spectemus. Qui latius ea cognoscere cupit librũ fratis Ioannis Gonsalvi *de Mendoça* legat; qui ex Hispanica lingua in Latinam translatus est, & quamvis errores aliquos sinistra informatione Authoris habeat; tamen pleraque vera continet, lectuque dignus est.

CAPVT XXV.

Civitas & insula Machau in China, ubi Lusitani negotiantur & habitant, ejus negotiationis ratio, pretia, mensura, & moneta, cùm China; tùm Malacca.

INsula cum civitate *Machau* sive *Makau* a Lusitanis habitatur, quibus Chinenses mixti sunt. Illi mercaturam versus urbem *Canton* exercent, unde Chinenses omnis generis merces apportant, emptũque proficiscuntur, eum ipsis Lusitanis nequaquam permissum sit Cantonũ proficisci. Ceterum ubi aliqua ex Indiâ navis Machaviam venit, confestim eam Mandorinus sive Gubernator metitur in latitudine & longitudine: ibi tum computatione per dimensionẽ istam navis facta, vectigal exigit, ac proinde onerandæ navis facultatem permittit, absque ulteriore tributi solutione: Tunc & Institor quidã eligitur Lusitanus unus, qui nomine omnium Cantonum naviget, ibique res sociorum agat: sed eidẽ neque pernoctatio in urbe conceditur, magnis pœnis vetita. Vrbs Machavia Lusitanum Episcopum habet, Archiepiscopo Goæ suffraganeũ. Quotannis singulari diplomate Lusitaniæ regis Machaviam navis ex India venit; cujus quidem præfectura quemadmodum & arcium dignitates illustribus tribuitur: Machaviâ eadem navis in Iaponiam abit, ibi ut onus suscipiat, indèque Machaviâ repetitâ Malaccã post navigat, ultimòque Goam: Nemo ita navigat, præterquam diplomate regio munitus, quod certis vicibus succesorié datur, cum unica tantum navis quotannis Góâ solvat Machaviam petitura, ita ex hac profectione qui regi ministerium aliquod in India præstiterunt, tanquam præmium referunt. Ceterum Chinam ac Malaccam versus cuivis commercia licita sunt, nõ tamen in Iaponiam, quæ hujus navigii præfecto regis gratiâ conceditur. Etiã in China vel Malacca nulla navis oneratur, aut exoneratur, antequam hæc Iaponica exonerata vel onerata sit, post cuique suus quæstus liber est, suæque naves ex China Malaccam & Goam. Præfecti Iaponicæ expeditionis, magnum ex ea lucrum nanciscũtur; & præsertim instructi sorte quadam pecuniæ insigniore ad initia commerciorum ac navi bona 700. sive 800. *Lastorum* (ut vocant,) 150000. & 200000. Ducatos facillimè quæstuosis mercibus superãt. Navigatio autem hæc triũ annorum spacio cõmuniter conficitur. Cum enim Aprili mense Goâ solvant Malaccam, ibi ad aliquod tempus subindè coguntur sedere, opportunitati ventorum intendentes, qui certis ibi tempestatibus (*Monsõn* vocant) naves impellunt. Malaccâ Machaviam navigant, ibique novem mensiũ spacio, & quod excurrit, tempestates alias operiuntur, quarum postea fortunâ in Iaponiam proficiscuntur, ibique tempestates reditui commodas denuo exspectantes, aliquot menses terunt, ut Machaviam navigent, circa quam urbem iterum alterius opportunitatis fortunã coguntur opperiri, consummato ita in reditu abituque trium annorum tempore. Per has in Iaponiam navigationes Machaviæ præfecti quoque immutantur. Quando enim una navis Machaviâ in Iaponiam abit, altera ad eandem navigationẽ parata Goâ Machaviam subit, & gubernatorem navis ac urbis exponit, ac cum prima, navigatione peractâ, Machaviam redit, altera Iaponicam expeditionem aggreditur, permittente gubernatore discedente, repetenti urbem præfecto; administrationẽ, qui ibi durat usque in cõmodum tempus Malaccam enavigandi, revertente tum eo, qui posterior in Iaponiam navigaverat, ac Machaviæ gubernationem recipiente usque in sequentis navigii adventum. Ita Machaviam semper aliquis Gubernator tenet, certis adventuum recessuumque vicibus ut scriptum est. Merces quæ ex Machaviâ in Iaponiam feruntur ex serico constant; Argentum earum loco naves referũt, magno compendio. Ceterum mentione Machaviæ factâ, haud mihi visum alienum, inferere species mercium, quas Lusitani ibi ferè emunt ac distrahunt, adjectis preciis communioribus, quæ parvâ immutatione aut minuuntur aut crescunt, Chinensium etiam Malaccæque ponderum declaratione adhibitâ, ob frequentiam commerciorum ac differentiam a Lusitaniæ Indiæque ponderibus. Ergo sciendum, in China serici esse tria genera: Vnum quod *Lankyn* vocant, idque optimum habetur, alterum *Fuscan* dictum quod bonum quoque est; tertium vero quod *Lankam* infimæ notæ nominatur. Præter autem hæc genera aliæ serici species cognitæ sunt. Est sericum nondum netum, quod rude vocamus, aliudque netum & versatũ rotulâ, quod Lusitani *Retros* nominant. Album & rude sericũ *Lankyni*, vulgari pretio per *Picum* (genus id ponderis est quod postea explicabimus) ad 145. 150. Realos majores aut Daleros Imperii æstimatur, secundum nostram monetam. Album & rude sericum *Fuscan* per *Picum* 140. & 145. Realis emitur. Rudis serici *Lankam* *Picus* 75. aut 80. Realis comparatur.

Vectigal ex mensura.

Navigatio in Iaponiam.

Quæstus illius navigationis.

Lusitani Machaviæ rectores singulis navigationibus mutantur.

Merces Machaviæ.

Digitized by Google

Retros sive tortile sericum album *Lankyni* in *Picum* 160. 170. Realis constat. Sericum album tortile *Fuscam* sive *Susuam* 130. 135. Realis. Ex serico tortili albo *Canton Picus* ad 50. 55. Realos æstimatur. Variatis etiam coloribus sericum tortile eodem pretio accipitur. Rude sericũ Cantonense in *Picum* 55. 60. Realis habetur. Albi Serici Sindones 14. ulnarum communiter, nunc hoc nunc illo anno ad 100. 50. 55. Realos taxantur. Muscus per *Caetam* 20. unciarum sex septemve Realis emi potest. Cæteræ autem curiositates aliaque supellectilis genera, quibus Chinense regnum abundat, suis variisque pretiis constant, non ita certis: Supradictæ autẽ potissimúm merces distrahuntur & a Lusitanis in alias partes negotiationibus avehuntur, præcipuâ opulentiâ ac frequentatione Chinarũ regni. Nunc de ponderibus monetâque Chinę & Malaccæ. Itaque ponderis genus quod Mallaccæ *Bhari* nomẽ habet, tres *Picos* conficit: *Picus* autem 66. *Caetos* & duos tertiarios, ut in summa tres *Pici*, qui *Bharum* faciunt, 200. *Caetos* habeant, tam in majori quam minori pondete. *Bharus* Chinæ habet 300. *Caetos* eadem æstimatione cum 200. *Caetis* Malaccæ minori pondere; tres enim *Caeti* Chinensium Malaccæ duos reddũt pondere minori. *Caetus* Chinæ habet 16. *Taeyos* Chinensi pondere, qui 14. *Taeyos* Malaccæ reddunt: Lusitaniæ pondere autem 20. Vncias & tres drachmas. Est & alia ponderis species in usu, quã *Hantum* vocant: *Hastus* autem habet 12. *Caetos* minori pondere; *Caetus* autem 22. *Taeyos* & 16. *Hanti* & 8. *Caeti* faciunt 200. *Caetos*, justo numero & pondere ad *Bharum* minoris ponderis. Sciendum præterea *Taeyum* Malaccæ habere 16. *Masos*, decemque *Masos* & tres drachmas facere unam Lusitaniæ unciam, Vnciamq. unam cum dipõdio 16. *Masos* tenere, octavamque *Masi* partem. *Masorum* pondere vẽditur lapis *Besar*, sive *Bazar*, & æstimatur *Masus* ad duos tresvè *Ducatos*, pro bonitate ac magnitudine lapidis. Malaccæ duo genera ponderum sunt; Vnum quod majus est, alterum quod minus, juxta hanc sequẽtem explicationem. *Bharus* majori pondere 200. *Caetos* habet, *Caetus* 26. *Taeyos*, *Taeyus* sescunciam vix Lusitanico pondere. Minori pondere *Bharus* etiam habet 200. *Caetos*, *Caetusque* 22. *Taeyos*, *Taeyus* sescunciam Lusitanię pondere pleno. Pondere majori appenduntur sequentes merces Piper, Caryophyllon, Nuces Myristicæ, Macis, Sandalum album & rubrum, *Indigo*, Alumen, sanguis Draconis, *Palo Daguilla*, *Civetta* & *Sapon*. Minori autem ponderãtur Argentum vivum, Cinnabaris, Æs, Bractea, Sericum, Ebur, Muscus, *Ambarum*, *Calamba* sive lignum Aloes, Stannum, Plumbum, *Lancua*, oleum ex nucis Myristicæ flore, *Verdetta*, *Rosomallia*, Benzoinum, Camphora, &c. Ceterum merces quas Lusitani in Chinam quæstuosè deferunt sunt primúm Reali majores, qui in China supra quinque *Testonos* valent; non quod eam monetam alteri Argento præponant, sed quia in isto regno Argento maximum pretium est, ut supra rettulimus; inde autem Vina quædam Lusitaniæ sive Indiæ, Oleum etiam ex Olivis, quod ibi in pretio est, Holosericum, Coccinnum, quo plane carent, conficiendi rationem ignorantes. Specula, Ebur, alia elegantiora ex Crystallo & Vitro, horologia ceteræque curiositates maximâ ibi in æstimatione essent. Atque nunc satis de regno Chinæ: Iaponia etenim restat, ultima Orientalis navigationis insula, a Lusitanis detecta hodiéque nota.

Pondera Indiæ.

Merces Lusitanorũ quas in Chinam deferunt.

CAPVT XXVI.

Insula Japonia.

INsulam sive terram Iaponiæ multis euripis fluminibusque interfluam, plures simul insulæ conficiunt, magnitudine summâ, licet nondũ satis cognitâ. Initium 30. gra. ducit, transitque 38. A firma Chinę terra ad Orientem 80. mill. distat, spaciumque ex Machaviâ quo Lusitani navigant ad Borapelioten penè 300. mill. habet. Portus quem Lusitani fere cõmerciis frequentant, *Nangasche* dicitur, quamvis & alia sint negotiationi loca commoda. Terra ipsa frigida est, multâ pluviâ madẽs, nive ac glacie aspera, glebas quasdam frumenti habet, præcipuus tamen gentis victus ex oriza est. Quibusdam locis ipsa terra in montes assurgit, sterilitate infames. Venatione ferarum plurimum cibum incolæ quærunt, & licet vaccas, oves, bovesque abunde habeãt, iis tamen duntaxat ad operas utuntur, cum cibum ex domesticis mansuetisque animalibus generaliter respuant, nõ minore fastidio quam nos Equorum carnes. Etiam a lacte abhorrent, sanguinis enim bestiarum portionem esse arbitrantur, licet colore sit candido. Ceterum pisces varii generis habent quos etiam maximè amant; fructus quoque diversos ut Chinenses. Ædes plerunque ex ligneis asseribus stramine contextis fabricantur, eleganti satis opere, inter opulentos præsertim, qui pulcherrimis storeis, singulari ibi ornamento, atria sua ac cubicula tegunt. Elegantes quidem non ita sunt Iaponiæ incolæ, ut ii qui Chinæ regnum habitant: Vestitu tamen honorifico ex Serico incedunt, paucis aliâs contenti. Argenti fodinas insula habet, ex quibus a Lusitanis Argentum in Chinam defertur permutatione metalli cum serico aliisque mercibus, quibus Iaponii carẽt. Admodum autem periti fossores inter Iaponios reperiuntur, aliique artifices varii, solertissimis ad cuncta inventa ingeniis. Rustici ipsi & ex plebe homines, ab aliis nationibus civilitatis

Iaponia.

Qualitas terræ.

Victus gentis.

Domicilia.

Argenti fodinæ.

Digitized by Google

litatis ac comitatis præstantiâ maximè differunt non aliter moribus culti quam si in aulis vixissent. Quando necessitas exigit ad bellum ac arma prompti planè sunt, verum civilibus dissidiis nequaquam ferè turbantur. Inde qui temerè minas infert, gladiumque educit mortis reus est. Carcerum usum non habent, reos e vestigio castigant; aut in exilium mittunt. Captura omnis per proditionem fieri debet, aliter conscius atrociter semet ipsum defenderet. Ex Nobilitate si aliquis crimen commiserit, magnâ manu ædibus suis inclusus obsidetur. Ibi mortem ut sibi manu suâ inferat jubent, sin segnior sit, domus expugnatur, omnesque in ea inventi trucidantur. Ideo ad evitandam majorem vim servorum manum domini implorant ferè vulgari vulnere ut ventrem per medium diffindant. Id mortis genus commune est, subeũt hoc famuli causâ demonstrandæ fidelitatis erga dominos, pueri etiã in præsentia parentum ex pertinacia minutâque offensione. Patientes sanè omnium malorum sunt, quibus mortales vexantur, a teneris etenim unguiculis omnem laborem tolerare addiscunt, nudo capite incedunt, tenui vestitu, tam hyberno tempore quam æstivo, neque plebei tantùm, verum etiam Principes regionis. Pulchritudo illis raris crinibus commendatur, ideoque studiosè capillum evellunt, cujus tantum cumulum in vertice custodiunt, quem in nodum cogunt. Salutationes rituſque alios civilitatis plane diversos habent, a ceterarum gentium moribus, præcipuè Chinensium. Simultatem enim hæ gentes inter se gerunt acerbissimam: causam hanc esse adserunt; Antè multos annos in China rex quidam amitorum suorum conjuratione petitus fuit, quæ tamen detecta regis animum in vindictam atrocem adegit: Multi tum Principes adfecti in morte, firmâ Regis sententiâ adversus cæteros conjurationis socios, donec ipsi senatores adfinitate conjuratis implexi, Regem adeunt, orant, obtestantur: Vt mitiget supplicia mortis, in aliud pœnæ genus, quod non minoris tormenti sit: Esse insulas incognitas, ubi exilium fastidiosâ vitâ, ipsa morte gravius tolerent. Ita clementiam inter & justitiam medius, innoxios, adfinitatis tamen commiseratione tactos, solaretur. Permotus Rex reliquos in Iaponiam misit. Inde tanta adhuc animorum dissensio, nequaquam extincto odii semine: Cum sæpè etiamnum hodie Iaponii Chinensium regionem invadant, omnia spoliis ac latrociniis destruendo, unde nullo inter se commercio agunt, nisi mediantibus Lusitanis. Majore adhæc hostilitatis testimonio diversis planè a cæterarum gentiũ moribus vitam agunt Iaponii, Chinensibus quoad ritus vivendi maximè contrarii. Singulariter si istas differentias persequi conarer, fastidioso opere lectoribus obstreperem, quasdam tamen referam. Ergo cum Chinenses inclinato capite manibusque junctis obvios salutent, Iaponii è contrà calceos exuunt honoris demonstratione: Vbi Chinenses stantes hospites suos excipiunt, Iaponii eosdem sedentes honorant, magnæ incivilitatis reputatione; si quis stans aliquem suscipiat. Pallium quod nos exeuntes sumimus, id illi prodeuntes deponunt, braccas mirificè laxas induti. Vt apud alios crines aurei denteſque candidi pulchrescunt, ita apud illos deformitatem faciunt, ideoque omni studio ad nigredinem redacti. Color albus luctum ibi signat, niger gaudiũ. Fœminæ eâdem contrarietate vivunt famulos postãbulones, famulas vero præãbulantes habẽt, cõtra Hispaniæ mores. Gravidæ ventrẽ arctissimo cingulo cogunt, aliâs latissimo cinguli complexu utentes, experimentoque adserunt arctationẽ illam ad faciliorem partum conducere. Post partum aquâ frigidâ mox infantem abluunt, matrique parum cibi tenuisque substantiæ parvo tempore præparant; cum nostræ mulieres partu solutam delicatè nutriant. Mos comedendi hic est. Cuique sua mensa statuitur, sine mappis aut mantilibus; duobus lignis cibum capiunt, ut & Chinenses. Vinum ex Oriza coctum potant, usque ad ebrietatem. Post prandium olla cum calidâ apponitur, quam ferventem ebibunt, æstate & hyeme.

Supplicia.

Vestitus ac habitus.

Mos comedendi.

Annotatio D. Palud.

Turcæ similem fere modum in potu Chaonæ retinent, quam ex certis fructibus conficiunt. Bacca lauri similitudine, ac ab Ægyptiis Bon sive Ban vocatur. Ex illis sesquipondo sumunt, quos aliquantulum tostos in aqua 20. pondo coquunt, usque ad medietatem. Hunc potum matutino tempore quovis, in tabernis suis ferventem hauriunt, ex figulinis ollis, eodem more quo nostrates Vinum igni eliquatum manè bibunt. Stomachum eo potu confortari arbitrantur, ac calefieri, ventositates expelli, ac obturationes aperiri, &c.

Mos Iaponiorum in præparandis epulis a ritu aliarum gentium planè abhorret. Prædictæ ferventi aquę pulverem iniiciunt ex herba, quam *Chaa* vocant, in magnam hujus potus æstimationem. Inde qui aliquâ opulentiâ pollent, loco ferè secreto aquam hanc servant, eamque excipientes amicos summâ benignitate depromunt. Ipsi eam Domini Principesque præparant, summo item ollarum, quibus herba custoditur, coquitur ac propinatur pretio. Non minor autem hisce ollis claritudo est quam apud nos gemmis ac pretiosis lapidibus. Ex vetustate & elegantia artis nomineque artificis commendantur, adhibitis etiam peritis talium æstimatoribus, eodem studio quo apud nos auri argentique bonitas æstimatur. Inde 4000. vel 5000. Ducatorum sæpe olla vetus ac artificis antiquo nomine clara

Aqua fervens in potũ cum pulvere Chaa

Ollæ in pretio singulari.

Simultates causa inter Chinenses & Iaponios.

Differentia imo contrarietas morum inter Chinẽses & Iaponios.

Digitized by Google

clara emitur. Rex Bungi aliquando ollam tribus fultam pedibus, quatuordecim millibus ducatorum comparauit,& ex Iaponia alius Christianus in urbe *Sacay* ollam tribus etiam laminis reparatam 1400. ducatis.

Etiam picturę Etiam imagines quasdam in pretio habét, picturasque minimarum rerum ab antiquo aliquo artifice profectas: has quâlibet summâ emere studeant, ita ut hujusmodi tabula vel quatuor millibus ducatorum æstimata

Gladii. sit. Pari æstimatione gladium uetusti nominatique fabri reputant; talem tribus quatuorve mill. ducatorũ emere non verentur. Hæc illis monilia, hi thesauri. Causam interrogantibus reddunt, cũ illusione nostrarum deliciarum in gemmas ac lapides, decoris tantum gratiâ nullo alio usu; cum hi gladii, ollæ, ac picturæ non tantúm ad oblectamẽtum, sed usum quoque pertineant.

Iustitiæ ordo quo Politia defenditur hic est.

Politia. Reges nominãtur *Jacatay*: hi absoluti Domini terrarum existunt. Nihil tamen prẽter necessaria ad victum familiæque sustentationem ex regni opibus servant, cætera alia in *Cunixos*, qui velut Comites Ducesque sunt distribuentes. Hi a Rege ordinantur, quibus & dignitatem pro arbitrio potest eripere: Servire iidem Regi coguntur domi militiæque propriis sumptibus, juxta Iaponiæ leges. *Cunixi* alios habent subditos, quos *Tonos* vocant. Hi Baronum ac Feudatariorum vicem prẽstant, inter quos relictas a Rege terras *Cunixi* distribuunt, cum insuper *Toni* in alios amicos ac milites sua etiamnum subdividant, pari ministerii obligatione parendique necessitate superioribus, sumptibus propriis, quos ex partitione facultatum a dominis institutâ abundè satis nanciscuntur. Ius necis, exilii, merumque imperium penes quosque Dominos in hos subjectos est, sine appellationis alio jure, aut reddendæ rationis super pœnâ necessitate. Neque tantum hæc potestas penes Dominos Ducesque contuberniorũ visitur,

Parentũ summa potestas in liberos, sed communis patribus familias, parentibusque est. Illi domesticos suos castigare, verberare, trucidare pro arbitrio nullo contradicente possunt. Reditus Regis minuti

Reditus regii. sunt, ex orizâ duntaxat. In singulos ergo annos habet 500000. *Fardos* sive saccos orizæ, nullà alterius tributi spe. Ex his inter 10. aut 12. *Cunixos* singulis 30000. sive 40000. *Fardos* dividit; quod restat familiæ suæ propriisque sumptibus servit. *Cunixi* inde cum *Tonis* parcipitant. *Toni* cum militibus, estque hæc facultas, juxta quam quisque honorificè satis pro dignitate suâ vivit. Iaponii sermone quoque a Chinensibus differunt, nullo intellectu mutuo, præterquam ex signorum ac imaginum notis. Multa ac varia vocabula habent, paratis titulis diversis, verbisque pro dignitate ejus cui scribunt instructis, mirificâ varietate, ideo difficulter lingua Iaponica ab exteris percipitur. Religionẽ habent Chinensium Religio. Idola colunt, ministrosque sacrorum *Bonzios* magno honore adficiunt. Ceterum Iesuitarum adventu multi Christiani effecti fuere, inter quos & tres Reges baptisati, Christum agnoverũt, Rex Bungi videlicet, qui inter Reges reliquos (multi etenim sunt adhuc incognitâ in parte interiore Lusitanis) potentissimus est, Rex Arrymæ & Rex Omuræ. Hi Reges tres filios suos sive nepotes in Indiam cum Iesuitis miserunt, ut inde Romam peterent ac Pontifici obedientiam prestarent. Illi anno 1582. ex Iaponiâ profecti Goam 83. venerunt, eo ipso anno quo ego in Indiam adpuleram, ita ut eos etiamnum in urbe Goâ inveniremus. Anno 84. in Lusitaniam supradicti abierũt, atque inde Madridam, quâ in urbe eos Rex cum Nobilitate omni, summo honore excepit, donisque amplissimis affecit. Madridâ autem Romam delati, a Pontifice ac Cardinalibus summopere culti, peragratis Italiæ inclytis urbibus, Goam anno 87. reversi fuerunt, quo tempore ego ibi degebam, ac inde Iaponiã repetentes ibi a ceteris insulæ hominibus magnâ acclamatione ac festivitate excipiebantur, factâ insulanis fide, Europæ Regum splendoris, Christianitatis totius apud barbaras gentes maximâ celebratione.

Supra Iaponiám 34.& 35. gra. non procul ab ora Chinę illa ingens insula jacet, quam Corea insula. *Coream* vocant. Ea nondũ penitus cognita est, occultatâ etiamnum magnitudine, ac fructuum, merciumque bonitate.

A Machaviâ ad Cœciam 90. mill. insulæ quædam jacent *Lequiarum* minorũ & ma- Lequiæ insulæ. jorũ nomine, 20. mill. distant a firmâ Chinæ terrâ minores *Lequiæ*. Majores vero ab iisdem 90. mill. jacent. Quæ omnes a Chinensibus frequentantur & habitantur. Atque hæc de tractu insuliśque hujus plagæ, quæ omnia, aut pro veris cõperta, aut a me visa fideliter retuli. Nunc descriptioni Goę vicinarumque Regionum intendamus.

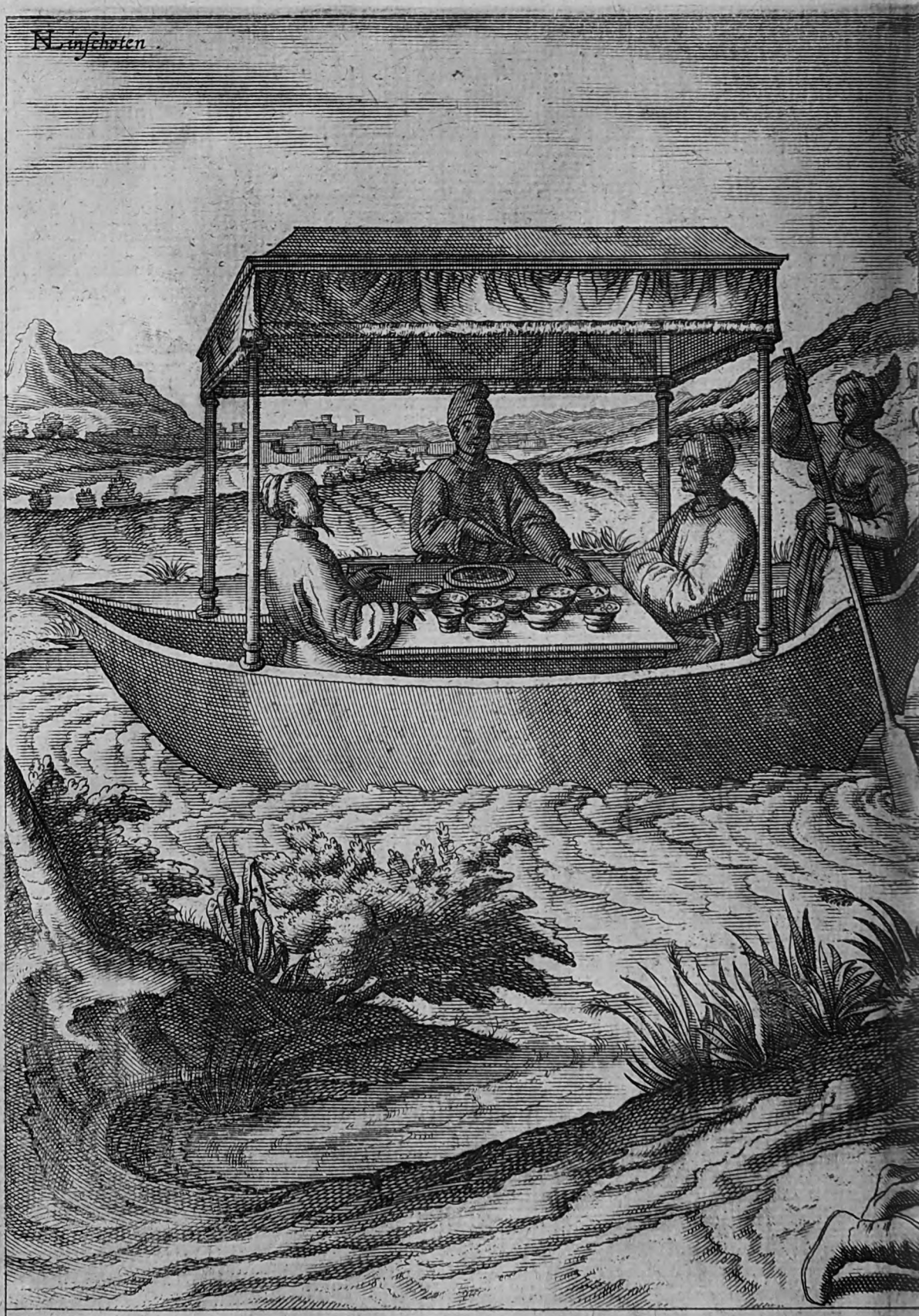
CAPVT XXVII.

Brevis descriptio terræ post Goam, in cujus territorio ipsa Goa jacet. Origines Regum Dominorũq, nomina eorundem. Ex annalibus monumentisque ipsorum Indorum.

ANtequam urbis & insulæ Goæ, vicinarumque regionum Lusitanis indigenisque cultoribus, descriptionem ingrediar visum mihi necessariũ, latiori oratione origines divisionesque nationum, regum nomina & agnomina recensẽre. Igitur antè trecentos annos, quidam potentissimus rex terræ *Deli*, (quæ sita est interiùs post Goam Deli terra. ad Septentrionem,) confinis terræ Coraconæ, Persiæ regni; ubi aulæa illa superba conficiuntur, *Alcatiffarum* nomine a Lusitanis notata, hyemis qualitate Provinciis Belgicis

Digitized by Google

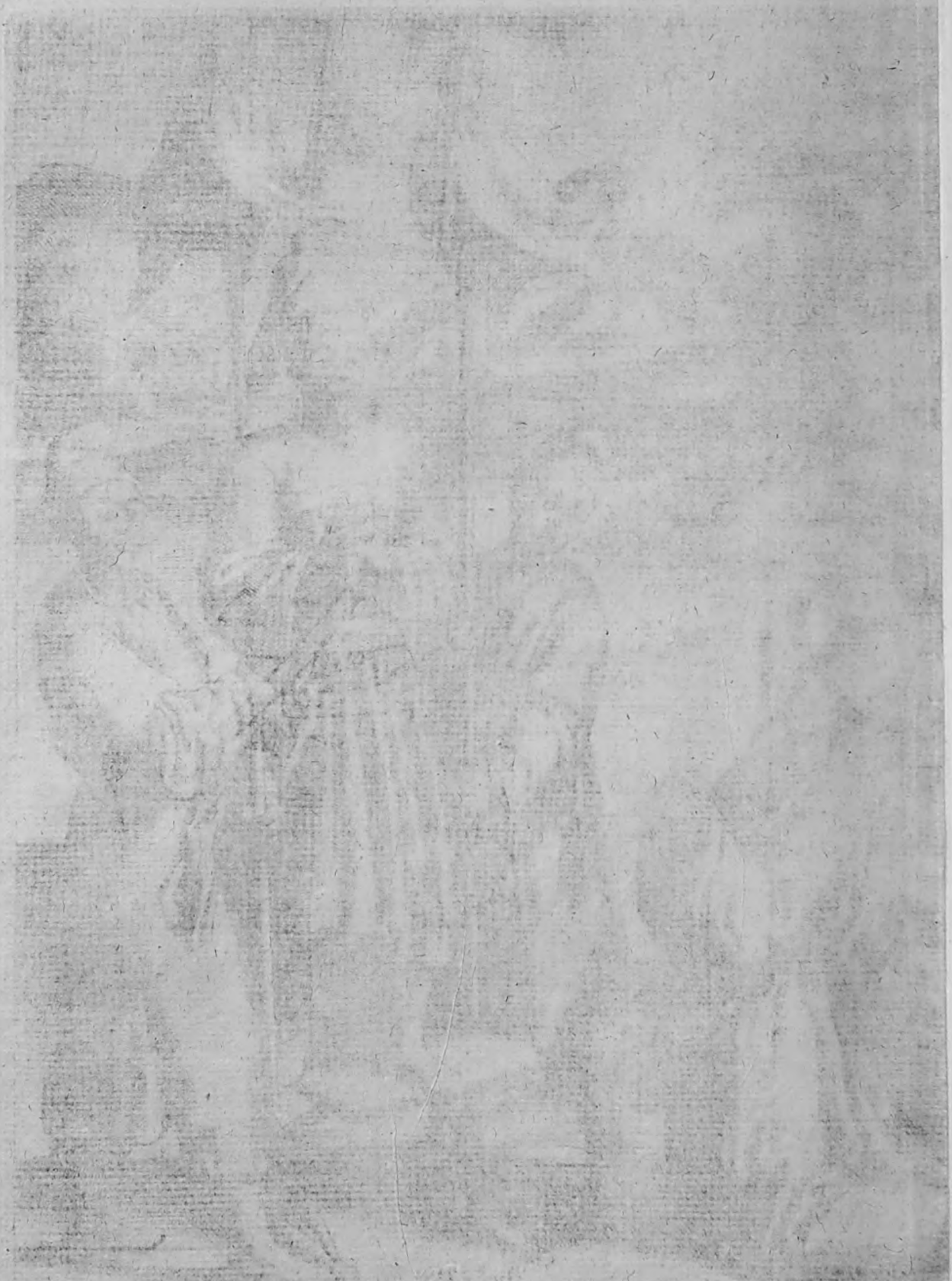
Digitized by Google

Lectuli, et ratio, quibus Chinę proceres primarij, (Mandorinos vocant) gestantur, cymbęq; , quibus ad oblectationem per fluvios vehuntur.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Habitus e China regno pretiosę elegantię et rerum omnium affluentissimum

Digitized by Google

Cleedinge van die wt China een Coninckryck overvloedich van alle schoonheyt en costelickheyt.

32 en 33

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Belgicis haud absimilis) imperio suo vicinas regiones adjecit, inter quas erant regna Decan, Cuncam, Ballagatta, ipsaque Goæ ditio. Eodem tempore Cambajæ regio centum mill. Goâ distans ad Septentrionem occupata fuit a Machometi cultoribus, qui incolas Ethnicos *Reysbutos* dictos, imperiis suis magnâ tyrannide subjecerunt. Regiones Ballagattæ & Decan antè parebant Ethnicis incolasque habebant gentes potentes ac validas. Ex his remanêt etiamnùm, quos *Venesares* vocant, & alii qui in iisdem terris habitant *Colles* dicti. Hi cum *Reysbutis* ex præda hodie vivunt. Vnde & incolæ Cambajæ tributum *Reysbutis* soluunt, ut ab illorum prædationibus tuti sint. Pariter *Venesares* & *Colles* ab hominibus Decan & Ballagattæ redemptiones consequuntur, dissimulante rege qui cum illis, quos hactenus non repressit, haud temerè participare creditur. Ceterũ post devictas hasce per regem Deli terras, præclarâ victoriâ, supervenêrunt Tartari, quos Indi *Mogores* vocant, iique maximam regni *Deli* partem occuparunt. Quo itẽ tempore in Bengala nobilis Eques erat, cujus fratrem Rex Bengalæ, injustè ad necem compulerat. Hic vindictæ cupidine, inimico animo in regem exarsit, eique cum vita dominatum abstulit, sibique Bengalam subjecit. Non contentus tali successu, adunatis copiis, Regnum Deli invadit, Tartarosque ex improviso adortus, illos quidem expulit, sibique regnum firmavit, eâdem fortunâ potitus regnis Decan, Ballagattæ & Cuncan; usque ad fines Cambajæ, ita diu potentissimus regum Indię extitit, usque ad 800. mill. dilatato imperio; ut Indi affirmãt. Ceterũ tanti dominatus onere pressus cum diu solus imperasset, tandem cupidine otii Bengalam statuit repetere, Regemque terrarum Ballagattę, Decan & Cuncam nepotem quem habebat constituit. Hic amicus nationibus exteris, Arabibus, Turcis, Rumis & Corasonis hasce ditiones suas inter Gubernatores Ducesq. distribuit. Cuidam, quem Lusitani *Hidalcanum* nominant, ditionem Angedivæ permisit. Ea 12. mill. a Goâ distat, ad Austrum in Boream, usque in locum *Siffardan* dictum 60. mill. spacio, quo item imperio Goa urbs cum insula cõtineretur. Alteri Capitaneo *Nisa Malucco* tractum *Siffardan* contulit ad Septentrionem, *Negotanam* versus, 20. mill. districtu, & introsùm usque in Cambajam, ita ut hi duo Duces regioni Cuncam præessent. Hæc regio ad maris littus porrigitur, divisa a regno Decan, altis magnisque montibus, quos *Guate* nominant. Sinuosi autem sunt & interrupti, tenduntque ex Cambaja usque ad Caput Comorini, & indè per tractum Choromandel. In urbe Goâ facilè horum montium vertices conspiciuntur, qui toto eo tractu nubibus teguntur, cũque aliorum montium cacumina in summo altitudine ac proceritate fastigia ardua extendant, his planicies quædam continua est, campique jucundissimi. Inde & *Ballagatta* nomen fluxit. *Balla* enim supra significat, & *Gatta* montem. Lusitani ideo totam illam terram *Ballagattam* vocant, quamvis præcipua per se terræ pars *Decan* nominetur & *Canara*; unde & incolæ Decanini ac Canari dicuntur. Reges titulum *Decan* habent. Ad divisionem ceterarum terrarum ut revertamur. Idem Rex terram Ballagattæ sive Decan in provincias quoque distraxit, parte unâ *Imademalluco*, quem Lusitani *Madremalucum* nuncupant, permissâ, altera *Cotalmaluco*, tertiâque *Melicquo Verrido*. Omnes hi præfecti advenæ erant, Turcæ, Rumi & Corasones, excepto *Nisamaluco*, qui filius erat nobilis domestici regis. Ceterum quòd rex aliquando cum matre *Nisamoluci* rem habuisset, ipse se ex sanguine regum Decan, infami aliâs ortu ferebat. Reliqui omnes servi erant, quos Rex pretio emptos hac dignitate adfecerat, existimans fideles fore, quos tantis officiis ad summam fortunam evexisset. Verùm prava mens nullis benevolentiæ testimoniis emendatur, reddito pro bono malo, summâ ingratitudine. Itaque conjurant repentè & succincti opibus ac favore subditorum regem nihil tale cogitantem & ociosè fiduciâ Ducum, quos (ut putabat) beneficiis prorsum devinxerat quiescentem, in civitate *Beder*, regiâ regni Decan, capiunt, atque in custodiam *Melico Verido* tradunt. Atque ut certior fortuna esset tantis conatibus, quosdam etiam ex Ethnicis ejusdem terræ principibus evocaverant. Vnus ex his erat *Mohadus Coja*, & alter *Verichus*, quibus in partẽ cessere opulentæ regiones, oppida & vici. *Mohado* cessere civitates *Visapor*, *Solapor* & *Paranda*, vicinæ Goæ, atque plurimùm a Goensibus frequentatæ; curiaque Hidalcami hodie in urbe Solapor est. Civitas *Paranda* pòst occupata fuit a *Nisa Moluco* cum aliis locis quibusdã. Ita quod uni Monarchæ parebat in plures Satrapias discerptum, multos Reges & Dominos habuit, cum sibi quisque scelere Dominationem, quam beneficio habebat, velut propriam, peperisset. Hidalcamus autem, qui Anno 1535. mortẽ obiit, pronepos erat unius ex Ducibus, qui novæ huic gubernationi authores extiterãt. Erat hic Hidalcamus potens valdè in terrorem vicinarum gentium. Eidem Lusitani bis urbem Goam abstulerunt. Atque hic est divisionis terrarum brevi narratione totus ordo. Ceterum post distributionem Hidalcamo cum regẽ Narzingæ sive Bisnagar simultas incessit, cujus regiones Idalcami terris cõfines erant. Rex hic *Rau* vocabatur, a quibusdã *Ham*, quod apud Persas Regem significat, a Lusitanis *Cham*. Sed in Rege Bisnagar tantum valuit vindictæ cupido, potentiaque exercitus, ut hunc Idalcamum ceteros-

Reysbuti.

Venesares.

Tartari Mogores.

Distributio Regnorum.

Goa.

Ballagattæ terra montesque plani.

Conjuratio Præfectorum.

Hidalcamus.

Digitized by Google

ceteroſque reges Decan imperato tributo ſibi ſubjecerit, hodieque ſubjectos habeat. Nomina autem horum regum propria non ſunt, ſed a rege illo qui Gubernatores inter imperium diſtraxerat, pro dignitate ſingulis præfectis impoſita. More enim in Oriente recepto nomen hominibus attribuitur, quod virtutis alicujus aut dignitatis prærogativam ſignificet. Ideo *Idalham* ſive *Adelham* Regem juſtitiæ declarat. *Adel* enim Perſicâ linguâ juſtitiam ſignat, *Ham* vero Regem. *Maluco* regnum notat, *Niſa* lanceam ſive frameam, ideo *Niſa Maluco*, lanceam regni reddit. *Cota* Arabicâ lingua fortitudo eſt, atque inde *Cotal Maluco* fortitudo regni. *Imad* columnam ſignat, & *Imad Maluco* columnam regni. *Verido* conſervationem monſtrat; *Maluco Verido* regni tutelam; quidam hos *Malucos Melicquos* vocari volunt, Regulorum ſignificatione. Alii etiamnum præter hos tituli exiſtunt, in *Xa* deſinentes, ut *Niſamoxa*, *Adelxa*, &c. Ex Perſia primùm prodierunt in Indiam ob hujuſmodi cauſam. Notum vulgò eſt in regione *Coraſone* quendam extitiſſe humilis conditionis, qui *Xa Iſmael* dicebatur a quibuſdam vero *Sophy*, qui aliam Alcorani interpretationē ſuſcitaverit, tanto Perſarum favore ut ſibi inde imperiū potentiamque ſtabiliverit, continuâque ſimultate, Turcarum (qui diverſam opinionem ex Machometi ſcriptis defendunt) vires exercuerit. Crevit hujus *Xa Iſmaelis* potentia, multis populis urbibuſque, partim religionis reverētiâ, partim metu virium ſuarū compulſis ad obedientiam: Ita ut filio ſuo ſucceſſione idem regnum eandemque opinionē, velut ex hereditate reliquerit. Hic *Xa Thamas* dictus, ad dominos Ballagattæ, Decan, & Cuncam legatos ſuos miſit, cum edicto ut eandem opinionem, quam magna Orientis pars ſuſcepiſſet amplecterentur. Illi metu parent, licet poſt diſceſſum legati, ſectę opinionem peregrinam rejecerint. *Xa Thamas* in honoris accumulationem hoſce dominos titulo *Xa* honoravit, qui regem ſignat. Inde nomina hæc orta ſunt. *Adelxa*, *Niſamoxa*, *Contumixa*; cùm *Xa Thamas*, ſive *Xa Iſmael* Regem *Thamam*, Regemve *Iſmaelem* denotet. A Turcis & Rumis etiam *Sophij* vocatur, quod nomen capitaneum magnum reddit. Etiam Reges Decan, cùm aliquem meritis inſignem honorare volunt nomen illi *Nayque* dant, id Ducem ſignificat, inde *Salva Nayque*, *Acem Nayque*. Supremum verò honoris nomen eſt *Rau*, inde *Chita Rau*, id eſt Rex fortis. Idem Idalcamus *Sabayo* dicitur, id eſt Dominus. Talis præerat inſulæ Goæ, cùm eam Luſitani primùm expugnarent, ut annales Portugallenſium indicant. Ejus domus nunc in inquiſitionis ædem mutata Goæ viſitur, locuſque inter templum majus eandemque domum locus *Sabaij* vocatur.

Nominum Principum ratio.

Sophy Perſarum Rex.

Sophy quid.

Sabayo.

CAPVT XXIIX.

Urbs & inſula Goa: Caput Indiæ.

GOa urbs Caput eſt totius Indiæ Orientaliſque tractus, quē Luſitani frequentant, Proregis, Luſitaniæ Regis nomine, Archiepiſcopi, Regiique conſilii reſidentia imperioque in omnes Orientis plagas, ex eā deſtinato maximè clara. Hic etiam nundinæ ſunt, ac affluentia omnium Orientis mercium cōgregatione mercatorum varia vendentium ementiumque, ex Arabia, Armenia, Perſia, Cambaja, Bengala, Pegu, Siana, Malacca, Iava, Moluccis, China, &c. Inſula cum urbe Goā jacet 15. gra. Septentrionali plagā diſtantia ab linea Æquinoctiali, (navigatione nimirum Luſitanorū ex Moſzambicqua inſpectā) 400. mill. Flumine autem inſula cingitur, quæ trium mill. magnitudine, intra oram continentis jacet, ita ut tractus ipſe maris cum inſula pari lineā procedat. A firma terra duntaxat maris ſinu ſive fluvio dividitur, qui ad Seqtentrionalem civitatis partem introrſum flectitur, atque inde circulatim ad Auſtrum mari inſeritur, Lunæ dimidiatæ ferè ſimilitudine. Oſtium fluminis uſque ad urbem juſtæ latitudinis eſt, ſuntque inter continentem & inſulam Goæ aliæ minutæ inſulæ, ab indigenis habitatæ, ad aliud autem latus civitatis, quibuſdam locis, tenui ſicoque alveo flumē, æſtivo tempore vadoſum, vix genua adficit; ibi inſulam propugnaculum cum muro munit, nuper a Luſitanis erctū, contra motus eorum qui continentem tenent; Crebrò enim bellum ſuſcitant; obſidione etiam circa oſtium fluminis ab Hidalcamo aliquando intentatā. Ad Septentrionale latus terra *Bardes* jacet altiore ſitu, cujus defenſione ac tegumento naves Luſitanorum ſecuriùs ſtant cùm onus levant. Sub Luſitanorum imperio etiam hæc terra *Bardes* eſt. Vicos ea plurimos habet, incolaſque ruſticos, qui Canarini vocantur: Chriſtiani ut plurimùm, tamen antiquo ritu nudi incedunt, pudenda duntaxat tecti. Indica palma hic abunde creſcit, quæ nuces *Cocos* fert, ut & in reliquis inſulis ejuſdē fluenti. Riuulus terram *Bardes* a continētis tractu diſcerpit, tenui ob exiguitatem intervallo. Ad Auſtralem inſulæ Goæ partem, ubi flumen mare ſubit, pari cum ipſa orā tractu terra *Salſettæ* ſita eſt, quæ etiam Luſitanis paret, fructibus ac incolis terræ *Bardes* ſimilis, ac tenui pariter riuulo a firma ſeparata. Inter hanc *Salſettæ* terram & inſulam Goę ſparſę quædam minutæ inſulæ conſpiciuntur, Indicā palmā fertiles, oſtioque fluminis adjacet inſula Goa antiqua, nullo memorabili fructu pauciſque incolis. *Salſettæ* autem & *Bardes* terræ nomine regio locationibus diſtrahūtur, quibus Archiepiſcopus, Cœnobia, Sacerdotes, Proreges aliique Regis miniſtri, annuo proventu ſuſtentantur, privilegio Regis

Situs Goæ.

Flumē quod Goam cingit.

Bardes terra.

Salſetta.

Goa antiqua.

Digitized by Google

Digitized by Google

TES ORIENTAIS QVE ESTA EN 15 GRAOS DA BANDA DO NORTE.

S. D E S A L S E T E.

S. Lourenco

S. Mª Magdalena.

ILHA DO ÇAPATEIRO.

N. S. de Guadalupe

GOA VELHA.

S. Anna

S. Iuº Evangelista.

Mata Vacas.

S. Andre.

R. das Carreyras

Banganin

Pannelin.

S. Pedro.

N. S. de Ribandar

S. Doms de Pan gim.

N. S. do Cabo.

Passo de Pangim.

Surgideira das naos do Reyno.

Fortaleza

Os Reys Magos

A. Terra de Bardes.

Praya de Bardes de Mar em fora

A. Ribeira grande

A ILHA DE CHORAÕ

D YVAR

A S D E B A R D E S.

Verclaeringe van sommige Portugeesche woorden, vandē vornaemste plaetsen vande Stat en t'eylant Goa.

Benesterij, ou Passo de Sātiago — Benesterij oste de passagie vā S. Iacop.
Passo secco — De drooge passagie.
Passo de daugi — Passagie van daugij.
Passo de Noriua — Passagie vā Noriua.
Passo de Pangi — Passagie van Pangijn.
Goa velha — Out Goa.
Cazas do Vizorey — De Huysinge vān Vizeroy.
Cazas do Arçebispo — De Huysinge vān Aertsbischop.
A. Camara — Stat Huys.
Os Contos — Des Comincx Reekenkamer.
Alfandega — Tolhuys.
O. Pezo — De Waech.
Asouge — De Hal.
Tronco — t'Gevangenhuys.
O. Terreiro — t'Coornhuys.
A. Moeda — De Munte.
Banganin — De Fonteyn alsoo genaemt.
Pannelin — t'Speelhuys oste lust-hoff vān Aertsbischop.
Pilourinho velho, e novo — d'Oude en nieuwe Caecke.
Bazar grande — d'Groote vismerckt.
Bangasal — De plaets daermen t'barnhout vercoopt
Bazar.º de S. Fran.co — De cleyne merckt van S. Fran.co
Ribeira das gales — De timmerwerven van galleyen.
Ribeira grande — De groote Comincx timmerwerven
Cava — Dat zijn de oude grachten van eerste Stat geweest.
Alagoa — t'Lack.
Leilaõ — Den uytroep oste daermen de daegelicksche boerse hout.
Vargeas de batē — De ackerwerven van Rijs.
A. surgideira das naos do Reyno — De reede van Portugaesche scheepen.
Cos'ta brava da Ylha de Goa — De ruyssige custe vant Eylant Goa.
Praya de Bardes de Mar em fora — De strant van Bardes aen de ver van Zee.
Champanas e cotias dos gentios — De Champanen en Cottijen van heydenen.
Alwaer terreiro oste terr.º staet is een plaets geseyt en datter by staet is den naem van plaets.

Hetruscis urbem tectis quæ certet et uno
Spectare intuitu vis Orientis opes?
Imos Goa, licet nostro semotior orbe
Una tibi sensus explcat atque oculos,
Seu fora, seu spectes platcas, seu templa Deorū
Obuia maiestas, par et ubique nitor.

Aspice quam prono subductæ littore puppes,
Quamque iter emensæ, fida rati statio.
Haud alia emporio locupletior Indus Eoi
Ditia quam latè dividit arva soli.

Hoogerbeets.

Costa brava da Ylha de Goa.

42 en 43

Digitized by Google

Regis adjuti. Quod ad insulam attinet ea montosa valdè, quibusdã in locis ita squallida conspicitur, ut difficillimè itineri usque ad ostiũ fluminis pateat terrestri passũ. Vici (quos habet multos) a Canarinis habitãtur: Illi indigenæ rusticatione Palmam Indicam exercent, ipsaque eorũ habitacula circundant ferè insulam ad ripam fluminis marísve littus; aut circa lacus aliquot minutos. Palma enim arbor amat loca humilia, humida ac arenosa; terræ vero altioris interioriſq. conditiones respuit, littoribus ripisque arenosis duntaxat contigua. Ipsum flumen quibusdam anfractibus excurrit, centumq. *lastorum* (ut vocant) naves facilè illud subeunt, at *Craekæ* Lusitaniæ circa Bardes onus coguntur exponere. Civitas pulchrè exculta ædificiis claret, Lusitanicarum ædium ritu, sed humiliore contignatione ob calores. Post ipsas ædes communiter viridaria hortiq. visuntur, pleni fructibus Indiæ omnigenis. Etiam per universam insulam amœniores horti sparsi, delectationibus dicati, Lusitanos obambulantes excipiunt, summâ Indię mulierum voluptate. Vt Lisbona ita & Goa Monasteriis omnis generis templísque nitet. Virginum autem claustris caret. Quis enim castitaté fœminis Indiæ persuadeat? Illæ libidini mancipatæ, nihil habent antiquius, quam Venerem Deam excolere, genialique cupidini indulgere. Æstivis hyberniſq. tempestatibus æquè insula viret, florente nunc hac, nunc illâ arbore. Diverso urbs situ, ut Lisbona, nunc montibus turgescit, nunc valles implet. Exigua ante fuit civitas, cincta muro fossisque siccis, nisi cum illas pluvia impleret. Etiã hodie muri persistunt, portis demptis; circa muros hodierna civitas ædificata amplitudine bis veterem ambitum superat, patetque undique sine muris, aut propugnaculis. Ceterum insula murum habet ad Orientem è regione terræ *Salsettæ* usque in aliud latus terræ *Bardes*. Id ptopugnaculum duntaxat valet adversus insultus cõtinentis populorum, quibus Lusitani non imperãt. Nullum prętet hoc munimentum insulam custodit. Est quidem in terrâ *Bardes* altiore situ castellum ostio fluminis impositũ: sed id vetustate jam conlapsum, tria tantũ tormenta ex ferro habet ac unicum custodem.

Palmæ natura.

Goa urbs.

Mulieres in India nullæ Monasteriis clausæ ob libidinis amorem.

Insulæ munimenta.

Insula Goa ad maris littus altitudine insigni aliquando rupes ostentat; Verum terra *Bardes* quá mare spectat pulchris arenæ cãdidæ littoribus nitet, spacio 500. passuum. Custodia insulæ hæc est. Ad Orientem tres quatuorve portæ sunt, in ripâ fluminis, in extremitate insulæ, è regione terræ firmæ, *Salsettæ* & *Bardes*. Cuique portæ attributi sunt capitaneus & scriba, quorum absque veniâ nemo continentem petit. Ideo Indi Decanini aliiq. Æthiopes gentiles, qui Goæ habitant, quando continentem gratiâ mercium petunt, sive parandi victus causâ, in hisce portis, quas *Passos* vocant, signũ quod brachio nudo imprimitur, accipiũt. Revertentes idem ostendere debent: pretiũ autem libertatis transitus, sunt duo *Basaruci* dioboli valore, in compendium ducis scribæq. Nocte illi adolescẽtem statuunt qui curam campanulæ pulsandæ habet, quæ ex turri dependet. Hanc loro pedi alligato sæpe ducit, eo tinnitu vigiliam suam indicaturus. Ea omnis totius insulæ custodia est. Hujusmodi autem quinque transitus numerãtur. Vnus ad Australem partem, unde ad continentẽ & *Salsettam* passus ducit, *Benesterijn* dictus, nunc S. Iacobi passus, a parœcia S. Iacobi ibi sitâ. Secundus passus ad Orientem insulæ jacet, ibique versus continentẽ vulgaris transitus est, vocaturque Passus siccus, quod flumen ibi maximé vadosum sit. Tertius ad Meridiem insulæ ferè civitati proximat, *Paßusque de Daugijn* dicitur, sive Matris Dei. Ad hunc usque locum murus pertingit, incipiens a transitu *Benesterijn* sive S. Iacobi; alias tota insula absque munimento est. Ab hoc passu transfretatio est ad aliam insulam, quæ continenti respondet, ibique quartus *Passus de Norwa* visitur. Quintus ultimusque transitus ab urbe ad medietatem usque fluminis jacet, inferiore plagâ versus *Bardes*. Hic fortissimus ac munitissimus habetur, vocaturque *Passus de Pangijn*. Hinc navigatio in *Bardes* fert, omniaque navigia quæ flumen aut intrant, aut exeunt hic sistuntur & visitantur. Hisce munitionibus insula tota tenetur. Lusitanorum autem jura ac leges ut in ipsa Lusitania exercentur: Habitãt in urbe mixti Iudis, Ethnicis, Mauris, Iudæis, Armeniis, Gusaratis, Banjanis, Bramenis, cæterisque Indiæ populis, qui ibi ferè frequentant & degunt, liberâ relligione. Nisi quod incendia cadaverum hominumque vivorũ, nuptiæ, aliæque superstitiones diabolicæ prohibeantur. Episcopus ad ista intendit: Ne quis tale aliquid temerè exerceat, ad scandalum novorum Christianorum. In firma terra eadem libere fiunt, exclusis ab imperio continentis Lusitanis, clã quoque privatis in ædibus, modò ne in publicum flagitiosi ritus erumpant. Civilibus vero Lusitanorum legibus omnes parent. Etiam Christiani semel nominis baptismate factus, si ad superstitiones Ethnicorum recurrat, inquisitioni subiicitur, ejusdem decretis puniendus. Insula ipsa per se nihil ferè fert, ad sustentationem hominum, quædam duntaxat pecora habet, gallinarum, caprarum, columbarumque fœtus. Defectus enim ubique ac vastus ager est, montibus asperis, ideoque ad culturam ineptis, cætera quæ ad victum pertinent ex *Salsetta* & *Bardes* adferuntur, præcipuè vero ex firma. Frumentum, oriza aliaque grana, etiam oleum & reliqua necessaria, ex regionibus peregrinis flumine subvehuntur, ex Cambaja Septentrionali tractu, ex Malabar, aliisque

Custodia.

Vigiliæ ratio.

Nomina passuum in insula Goæ.

Insula Goa quomodo munita.

Communio Goæ omniũ nationũ liberã relligione.

Deficientes Christiani inquisitione puniuntur.

Insula Goæ sterilis.

Digitized by Google

aliisque locis, ut in descriptione tractus satis retulimus. Vinum ex Palmis abundè habet, ut & eo alias quoque nationes copiosè adficiant. Et fere sine aqua potabili. Parum Goæ potabilis aquæ est, unicusque tantum fons *Baganyn* dictus, quadrante milliaris ab urbe. Ex hoc cives omnes potant allatis per mancipia aquariis urnis, quas per urbem divendunt. Aqua ad cibum & lavacra in ipsis ædibus ex puteis ducitur. Ager lapidosus est & siccus, rubei coloris. Terra rubra. Inde quibusdam Italis alchimistis cupido fuit educendi æs aurumque ex terrâ ipsâ, quod tamen Prorex vetuit. Ne fama tantarum opum accolas illectos ad expugnandam urbem deduceret. Vrbis insulæque figura ex hac sequenti imagine patet, cum omnibus plateis templisque ad viuum.

CAPVT XXIX.

Mores Lusitanorum mixtorumque ex iis progenitorum, tam eorum qui Goa, quam qui in cæteris Orientis provinciis habitant.

LVsitani Indiæ plerique indigenis mulieribus connubiis juncti sunt. Liberi ex iis nati mixti sive *Mestici* vocantur, colorèque sunt ut plurimùm flavo, cùm mulieres multæ satis inter eos justâ formâ sint. Mixti qui. Lusitanorum liberi in India nati, matre patreque Lusitanis, *Castisi* appellantur, suntque Lusitanis haud absimiles, licet colore aliquantulum differât, qui flavedinem ferè habet. Castifi. Liberi *Castisorum* cinericii sunt & plane mixti. Mixtorumq. generatio colore, ac naturâ Decaninis indigenis accidit, eâ ratione ut Lusitanorum virorum fœminarumq. tertia generatio indigenas Indos naturâ colore, ac formâ referat. Commercia. Commerciis autem quotidianis Bengalam, Peguâ, Malaccam, Cambajam, Chinam aliásque Septentrionales Meridionalesque plagas frequentant. Etiàm in urbe Goâ quotidianâ frequentiâ cives coëunt, incolæ, cæterique Indiæ, ac vicinarum nationum populi, ut Antwerpiæ in loco, quem *Bursam* nominât, Forum Goæ. aliquâ tamé consuetudinis differentiâ. Hic enim nobiles, aliique homines cum mercatoribus una conveniunt, omniáque venalia existunt in fori alicujus, nundinarumque similitudinem. Tantùm antemeridiano tempore hæc congregatio celebratur, toto anni spacio, exceptis ferialibus diebus. Initium ab hora septima matutina hebet, duratura in horam nonam, solis ob æstum, qui totum pomeridianum tempus adficit. In urbis præcipua platea, quâ rectam dicunt, præconium celebratur *Leylon* vocatum; ibi certi ordinatique præcones catenis aureis, gemmis, annulis, cæterisque monilibus instructi incedunt, comitante mancipiorum utriusque sexus venali turbâ, ad arbitriũ ementis productis hominibus, modo quo apud nos pecora distrahuntur. Arabici etiam hic equi reperiũtur, aromata cujusvis generis, aliáque sicciora medicamenta, gummi odoriferum, simulque Aulæa pulcherrima, ac infinitæ aliæ curiositates, ex Cambaja, Sinda, Bengala, China, &c. in miraculum sanè, propter emẽtium vendentiúmque multitudinem, statâ temporis opportunitate. Defuncti hominis facultates omnes ad forum deferuntur, eodem præconio nullâ discretione vendendæ, etiàm ipso mortuo prorege, cujus itèm bona hastam subeunt: Vt pupillis viduisque jus fiat, debitáque ritè exsolvantur, rebus publicâ venditione ad summum pretium redactis. Inde fori hujus tanta celebritas: Multi etenim passim brevi vitâ mortem obeunt, vivẽdi genere indiscreto, ac immodico aëris calore, citatâ nece. Hujusmodi frequẽtia omnibus locis quibus Lusitani vivunt per Indiam celebratur. Lusitani ex mancipiis quidam victum sumptũque parant, decem quippe, 20. aut 30. habent, quibus exiguè victum præbent. Famuli sanè laborẽ suum per urbem pollicentur, aquámq. adferunt, quam civibus indè vendant. Famulę omnis generis bellaria ex Indiæ fructibus conficiunt, ac filo diverso modo linteamina laborant, quæ mox ipsæ optimé ornatæ ætate bellula, floreque juvenili ad forum deferũt, ut vendentiũ pulchritudine ac nitore evocati mercatores, lubentiore animo merces expositas emãt, non tam ipsarum mercium gratiâ, quàm potiundæ ancillæ causâ, cujus deinde venerem proclivi libidine sollicitẽt, quam néque difficultèr puellæ admittunt, paratæ magnâ lubentiâ ad corporis quæstũ. Ex tali deinde lucro domini facilè ditantur, familiámque abundè sustentant. Lusitanorum ex mancipiis quæstus. Alii ex argentaria re magnum quæstum percipiunt, suo tempore comparatâque monetâ. Argẽtarii sive collybistæ. Hunc in modũ *Realos* majores, cùm Lusitaniæ naves adventant emunt, eosque præstitis duodecim supra centum comparant, quos in Aprilem usque conservant cùm in Chinam mercatores proficiscuntur, tunc enim *Reali* maxime expetuntur facto lucro 20. sive 30. *Realorum* supra centum. Eodem ipsi tempore *Larinos*, pecuniæ ex Persia genus, suscipiunt, octo aut decem ultra centum oblatis, quibus cum Lusitaniæ naves adveniunt, factâ cum *Realis* permutatione, 20. & 25. supra centum aucupantur. Necessarius horum *Larinorum* in India usus est, Larinorum usus. ut Cochini piper emas, ibi enim huic monetæ summum pretium constituitur. Sunt & alia monetæ genera, nimirum *Pagodes*, *Veneti*, *Santhones* ex auro. Atque ex illis eodem modo, emptione ac venditione multi occupati, ingentem quæstum referunt, præcipue si bona primum sors ad manum sit. Reditus ex palmis Indicis. Etiam quidam ex reditibus viuunt, quos ex Indicis palmis *Cocos* ferentibus auferunt, satis commodè, quod hoc fructus genere multa in India commercia constent. Vnde aliquis ex una arbore supra omnes sumptus

Pardaui

Digitized by Google

Pardauvi dimidium lucratur imo amplius, ita ut Carolini pretium habeat, idque cotidie, & sunt tales quibus hujusmodi trecentæ ac quadringētæ arbores, una in villa sint, quas tum Canarinis locant, ut nostri agros ac fundos rusticis. Lusitani ideo sive Mixti in India laboribus vix vacant, modisque feré supradictis vivunt. Sunt tamen & quidam artifices, qui galeros, calceos, sellas, ac vasa concinnant, famulorum tamen feré mancipiorumque operis. Ipsi vero domini alto tardoque incessū, fastum tuentur, promiscué nulloque discrimine inter nobiles aut plebejos. Omnibus idem honor debetur, eademque est servandæ gravitatis fastuosa cura. Cæteris artificiis fere Indi gentiles & Christiani indigenæ incumbunt. Nemo nisi maritatus, familiæque pater, privilegiis civitatis aut immunitatibus gaudet. Ipsi in duo genera distinguuntur. Etenim unum mariti ac patres familiarum constituunt, alterum cælibes. Hos communi vocabulo *soldatos*, sive milites stipendiarios appellant, & est illud inter eos honestissimum nomen. Non quod sub signis ideo sint, aut ullo juramento ad vexilla constringantur, nam in universa India is militum conscribendorum modus non est in usu. Ceterum ubi in Indiam Lusitani ex Hispania missi venerint, liberum illis quo volunt iter est, nullaque mansionis certæ necessitate arctantur. Albo tamen in Lusitania adscripti sunt, quod in Indiam singulis annis mittitur, cum ipsis navibus, id eo modo confectum est ut nomina ac agnomina proficiscentium contineat & stipendii a rege statuti magnitudinem. Distincti autem sunt omnes titulis & prærogativâ dignitatis. Ex his quidam *Fidalgi da casa del Rey nosso Senhor* nuncupantur, præstantissimo elogio: sunt etenim Regiæ domus nobiles, alios *Moços Fidalgos* vocant & sunt sané & isti honorati, ac nobilium filii, vel a Rege ad illud dignitatis genus provecti. *Cavaelleri Fidalgi* equitum auratorum vice illustres quoque sunt, gaudentq. hoc titulo ob navatam in aliqua expeditione operam. Hujus vero dignitatis apud Lusitanos parabilis modus est consequēdę. Instante enim bello, aut ipso in belli ardore, facilé aliquis a Duce, aut nobili quodam hanc equestrē prærogativam obtinet, ita vulgariter, ut coci, lixę, ac mesonautæ, vilissimi homines haud repellātur. Sunt prēter hos alii, quos *Moços da camera do Numero*, & *do serviço* vocāt. Hi aut cubicularii Regis, aut ex numero, aut ministerio habentur, primo ad honores gradu, quippe ex hoc ad inlustriora insignia cōscēdūt, ambitioso imprimis certamine, cū hos titulos, ac magnifica nomina, pluris quam augmentū multarum divitiarum æstiment. *Escuderis Fidalgis*, i. armigeris suns quoque honor est. Ceteri *homes honrodos*, id est, honorabiliores viri habentur, relicto humilioribus *Soldati* nomine, sine alicujus tituli appendice, & sunt isti sané contemptiores ac ex fæce populi. Hujus autem inscriptionis fructus ex diuturnis in pace belloque officiis Regi exhibitis, juxta dignitatis titulum crescit, ac majoribus honoribus paratur. Nam ex titulo in Lusitania præmiorum ratio constat. Album ipsum quo Lusitanorum in Indiam proficiscentium nomina signantur, apud destinatum in India huic muneri a Rege servatur, qui ut cæteri omnes ministri post tres annos mutatur, habetq. subsidiarios tres aut quatuor scribas. Ipse generalis scriba matricolæ indigitatur. Adventante vero in India æstate, cū classem necessitas postulat, periculosam ob navigationem, quam Malabarenses Lusitanorum hostes pertinacissimi prædationibus ac piraticis navibus infestam reddunt, quotannis circa Septembrem, æstatis initio, ad sonum tympani præco profectionem indicit, ut ad stipendii solutionem accurrant, qui Regi in marini prælii usum servire velint. Ibi tum a Prorege Dux supremus constituitur, qui alios minores sub se Duces habeat, singulis liburnicis aut celocibus præfectos, ita subinde celox centū viros capit, liburnica vero triginta: hi juxta tenorem albi sive matriculæ, habita titulorum ratione, stipendium consequuntur stipendii autē solutio semper fit trinis mensibus quibusque elapsis. *Soldatus* simplex septem *Pardauvos Xeráphinos* habet. *Pardavus* autem tres Lusitanicæ monetæ *Testones* valet. Homo honorabilis 9. *Pardauvos* accipit & sic deinceps. Etiamnum Duces supra stipendium a Rege debitum novis premiis, ac velut donativo præstantissimos milites sollicitant, & ad se trahunt: Naves omni apparatu ciborum largiter instruunt, cum militibus eadem in mensa cibum capiunt, semper intenti ut illis bene sit, quos alioquin parum audientes sive obsequentes haberent, & posita est Ducibus specialis quædam gloria, in præstantia ac virtute militum. Classis hæc usque ad Aprilem mare custodit & Malabarenses observat: Ne quid hostile tentent. Circa Aprilis finem Goam repetit, quo tempore subducuntur naves in terram, quod ea ibi tempestate hybernare annus incipiat. Ita expeditione finitā milites absoluti, ad sua se per arbitrio referunt, nullo alio deinceps stipendio Regis nomine sustentati. Enimvero Prorex tum testatur coram præcipuo classis Duce: Hunc suo jussu, Regisq. nomine, tanto tempore classis curam habuisse, mare tenuisse, illudque a prædonibus conservasse. Si quid indē gestum sit memoria dignum, amplā id historiā describitur, adjectā insuper clausula, quā eundē Ducem suis sumptibus multum confecisse abundē narratur, in ministerium fidele Majestatis ergo. Quo fretus testimonio Capitaneus, simile de Ducibus, quos subjectos habebat

Pauci Lusitani operarii.

Lusitani in duo genera distincti in Cœlibes & connubiis junctos.

Gradus dignitatis inter Lusitanos.

Album cui Lusitani inscribuntur.

Malabarenses hostes Lusitanorum in quos classis paratur.

 præhibet.

Digitized by Google

perhibet. Quidam quoque nobiles hyberno tempore gregarios milites convivio admovent, epulisque tractant, impetratis super hac liberalitate amplissimis testimoniis quæ multa accumulata, post acceptâ veniâ a prorege, in Lusitaniam deferuntur, ut iis exhibitis parata præmia a Rege nanciscantur. Testimonia item scribæ, aliorumque præfectorum, qui armamentario Indiæ præsunt omnino sunt necessaria: Vt inde appareat; Num aliquis sceleris, perversæve tractationis in Regiis officiis nævus titulis sit adjectus, quibus præmia debita cohiberi possint. Hisce muniti testibus Lusitaniam repetunt, jam ante aliquâ dignitate mente præsumptâ, quam ambiant. Ita omnia munera scribarum, factorum, judicum, cæteraque officia Indiæ distribuuntur in tres annos, quæ ipsius tamen personæ industria exercentur. Nisi magnus favor adjuvet, in transmissionem sive largitionem in generum dotis causâ. Literæ tum in Cancellaria Regia *registrantur* (ut vocant) ac in Indiam mittuntur, per Proregem confirmandæ. Munera hæc semper ita præstantur. Vt is cui ante tale aliquid datum sit prior quoque jure habeatur, quo moriente aut absente, locus alteri fiat, ut semper sequens præcedentem spectet, ipse exspectativæ spe gaudens. Hæc brevis est ac compendiosa ratio regiminis Lusitanorum in Indiæ terris. Iura ipsa tractantur ut in Lusitania. Sequens figura rectam Goæ plateam ad vivum expressam indicat, commerciumque cotidianum quod *Leylon* vocant.

Testimonia a necessaria Lusitaniam repetentibus.

Vt dignitates consequatur.

CAPVT XXX.

Lusitanorum Mixtorumque ratio familiaris, comitates, nuptiæ, aliique ritus in India.

LVsitani, Mixti & Christiani magnifice ac opulenter familiam alunt. Decem aut viginti servos (ut dictum est) communiter habent, alii pauciores, quisque pro suis facultatibus. Qui maritati sunt nitent ex omni parte ædium, præcipuè in lineaminibus. Singulis etenim diebus camisiam, cæteraque corporis tegumenta mutant, viri juxta ac fœminæ, etiam mancipia, ad mitigandos calores æstusque regionis. Lusitani omni grauitatis genere a ministris tractantur, ignobiles & nobiles pari veneratione. Gressu cumprimis incedunt tranquillo, magnâ existimationis ratione. Ex famulis unus umbellam fert, alter penulam, pluviæ aut solis causâ, tertius ensem ne & is gravitatis adfectatæ ordinem impediat. Ante prandium quidam ex servis pulvinar sericum fert, quod flectenti genua domino, ac ecclesiasticis ministeriis intento substernat. In salutationibus officiosissimi sunt, longinqua adoratione osculoque manuum in mutuum cultum intenti. Etiam quando templum intrant, jam paratæ a servis sedes stant, assurgunt que reliqui sedentes, eodemque corporis ad venerationem flexu intrantem excipiunt. Incivilitatem autem non resalutantis pari cultu, velut contempti extremâ vindicta in necem usq. prosequuntur, convocatis amicis omnibus ad unius miseri & forte nihil tale cogitantis cædem; & est illis tale facinus tantâ mole gestum glorioſissimum. Quem autem occidere nolunt, illi inhumaniter diro arundinis crassioris, quam *Bambus* vocant, verbere humeros & latera contundunt per famulos, aggregatis quasi domesticis copiis, estque id facinus cotidianum Indiæ, nullâ vindicta magistratus. Etiam oblongis saccis, arenâ repletis, lumbos adversariorum atrocitate magnâ comminuunt. Visitanti, vel plebejo, dominus ædium ingressu ostii, aperto capite occurrit, eumque in atrium ducit oblatâ sellâ, qualem & ipse sessione occupat, rogatque deinde adventus causam. Finito colloquio in exitu eodem genere basiorum manuum, hospitem herus deducit, multis ad hæc additis civilitatis generibus. Quod si aliter exciperetur, qui eo honore visitationis dominum familiæ adficit, mox vindictâ extremâ caput peteret negligentis, causâ iræ manifestâ, si vel sella humilior, aut contemptior apponeretur, præ illâ quam dominus tenet. Cum nuptias celebrant, qui alicujus facultatis habentur, nemine excepto omnes amici notique conveniunt, equis aut propriis, aut conductitiis vecti, centum subinde numero, opulenter summoperè ornati. Hi templum hoc modo petunt, cum servis, galeriſque adversus solem, bono ordine. Amici ac duces præeunt, ultimoque ordine sponsus inter duos, quos *Compatres* vocant, incedit, tum sponsa sequitur, inter duas *Commatres* quæ suis lectiſcis sive *Pallanquinis* vehuntur, opulentiâ insigni exornatis; post mancipia passim sequuntur. Confecto matrimonii in ecclesia ritu, eodem ordine deducuntur noviter junctæ connubio; tum amici, vicini, propinquique fenestras aulæis stratis occupant, & sponsum sponsamque transeuntes, aqua ex rosis, saccaro & bellariis aspergunt. Etiam fere melioris notæ, famulos habent tibicines, modulatoresque, qui optimam deinde harmoniam auribus concinnant. Domum habitationis accedentes sponsi, magnâ humilique veneratione comitibus, qui equites domum circumstant, velut gratias agunt, ac mox fenestris sese cum commatribus inferunt, summâ gravitate. Ceterum comites equis incitatis cursuque aliquo sponsum sponsamque honorant, Compatres primum, deinceps alii, continuo tibiarum strepitu, quarum usus Indiæ communis est. Post illos cursus cuncti fenestram transeunt, domumque sponsi magnâ primùm reverentiæ significatione deserunt, exceptis compatribus, qui ascenden-

Lusitani magnum mancipiorum numerum alunt

Salutandi mos.

Nuptiarum ritus.

Digitized by Google

Digitized by Google

O Leilaõ, que se Faz cada dia pola menhã na Rua direita na Cidade de Goa Feito Polo natural. por Ioan de Linschoten framengo.

Goënsi se quanta foro viden area pandat
Plana frequens tectis splendida dives opum?
Vt mercem hic properet gemmis auroque nitentem
Ille abducta procul vendere mancipia?

Congesta huc videas Ganges quę portat et Indus
Insulę et Eoo maxmæ in Occano.
Hoogerb.

Fori Goensis tabernarum mercium et mercatorum illud frequentantium aperta explicatio. per N. Linschoten.

Claere opdoeninge vande merckt van Goa met haer winckelen waren en daegelicksse Coopluyden. door I. H. V. Linschoten. 44 en 45

ascendentes, noviter junctis multas faustitates precantur, paratis mox bellariis, ad aquæ haustum potus vice, ad benevolentiæ demonstrationem. His delibatis ipsi quidem discedũt, remanentibus duntaxat propinquis tribus quatuorve qui post mensam exiguam fortasse, sed lautam & opiparam, concubitum mariti cum uxore non diu remorantur. Ipsi ante solis occasum fere cubile ingrediuntur, citatâ cupidine nulliusque moræ, (qualis apud nos requiritur) patientes. Baptisandus infans eodem modo deducitur, ultimoque ordine solus susceptor procedit, quem duo servi pedites sequuntur, ex quibus unus patinam argenteam vel deauratam fert, crustulis spirisque quas Lusitani *Rosquilhos* vocant impletam, in medio candela ex cera stat deaurata & pulchrè facta, ac quibusdam aureis argentisque nummis perforata, in munus Pastori, qui infantem abluet, cætera rosis teguntur, alter salinum argenteum aurove turgidum fert unâ manu, at alterâ pelvim, ejusdem metalli, accedentibus ad ornatum usumque pulcherrimis linteaminibus, quæ ex humeris dependent. Post sequuntur *Pallanquini* duo, in uno commater, in altero obstetrix sedet cum infante, quem syndon preciositate eximiâ in illum usum facta tegit. Peractis baptismi ceremoniis, eodem ordine reditus continuatur, perseverante tibiarum clangore, cursuque equorum, spectante commatre, ut in nuptiis. Hi sunt conjugatorum mores. Verum milites, qui cælibem etiamnum vitam agunt, ætate classem implent, ac mare tuentur. Domi magnificè admodum degunt, eximia item gravitate, ferente umbellam servo, qui etiam in eum aliquando usum conducitur *Basarucis* viginti quinque, nostrâ monetâ duobus stuveris. Sæpe 10. aut 12. milites unâ familiam habent, unico vel duobus adjuti famulis, qui vestimenta mundent. In supellectile sedes quinque aut sex habent, cum mensa, ac lecto pro numero cohabitantium. Vivunt oriza in aqua cocta, piscibus salitis, aliisque parvi valoris obsoniis, sine pane: potus est aqua fontana. Vestimentis utuntur ferè communibus, duobus aut tribus, quæ exeuntes induunt, cum illi qui domi sedent vestibus non egeant, quod ob æstũ solis linteamine omnes contenti sint. Inveniuntur autem & nobiles capitaneique opulentiores, qui liberaliter hisce *soldatis* argentum submistrant, ut inde vestimenta aliaque necessaria emant. Ita amicitiam cum iis contrahunt, quorum deinde operâ commodius marinis in expeditionibus utantur, vel in nocturnis vagationibus ad persequendos adversarios. Hac vivendi ratione, multi satis lautè degunt, nullâ præstantiæ differentiâ. Sed præcipuus amplissimusque plurimorum quæstus est, ex amoribus conjugum Lusitanorum, Mixtorum, ac Indiæ Christianorum. Illæ inextinguibili postremæ lasciviæ incendio, & fidem & argentum maritorum in adulteros transferunt, quos ita clandestinis divitiis locupletant. Alii ex militibus iisdem amicorum quorundam favore huc illucque proficiscuntur, commercia exercentes, eos *Chatinos* nuncupant, quod marini prælii classe instructâ fũctiones rejecerint. Nemo enim ad istam militiam cogitur, etiam-si in albo Lusitaniæ notatus sit, & quamvis a bellicis muneribus immunes sint, quod tamen cælibes adhuc vivant, militum appellatione nihilominus veniunt. Ingens hodie istorum *Chatinorum* per Indiam numerus est, quod plurimi evanescente studio militari, mercaturam exercentes lucrum commerciis venentur. Causæ hujus rei plures sunt: Primùm enim Duces, qui antè militiam honorabant nunc honoris parùm cupidi, exiguâ mercede stipendiarios adjuvãt. Tum minoris notæ milites parum æris ex stipendio manet, ac licet multis testimoniis muniti sint, in spem præmii (ut supra relatum est) sumptus tamen longæ navigationis in Lusitaniam usque non ferunt & largitionibus propter inopiam nequaquam sufficiunt, quibus absque vix quicquam impetratur. Sed enim impetratâ dignitate, quam concupiscũt sæpe alicujus præcedentis obitum exspectare debent, ut interim haud raró vita elebatur ipsa, aut saltem magnum temporis spatium, antequam aperiatur munus ei quód post alios consecutus fuit. Accedunt navigationis molestiæ ac pericula, quibus ægrè evitatis patriam repetunt. Inde fit quod multi in Oriente remaneant, ibique uxore ductâ ad aliquas negotiationes animum applicent. Hinc neque bellum adversus Barbaros ita vehemens a Lusitanis agitatur, neque terræ etiamnum incognitæ ulterius detegũtur, Prorege ipso nequaquam de gloria, sed de quæstu duntaxat sollicito. Triennio etenim concluſæ omnes Indiæ dignitates, negligentem administratorem pariunt, qui ex munere non honorem sed divitias, velut in præmium aliâs navatæ operæ respicit. Proinde mare non ita tutum est, sed infestum ac pervium prædonibus, silente, aut saltem imminuto marini prælii classisque usu, maximo decremento potentiæ divitiarumque Lusitaniæ Regis. Etenim terrâ iter nequaquam conficitur rectè propter diversa regna, quibuscum Lusitanis non ita firma concordia est. Tantúm enim munitiones & arces quasdam Portugallenses habent, ut in descriptione oræ explicatum est. Ex figuris sequentibus patent imagines ambulantium Lusitanorum, militum, ac maritorum, equitantiumque, non tantum nobilium sed etiam omnium, qui aliquâ facultate pollent, etiam *Pallanquinorum*

Modus baptisandi pueros.

Cælibes milites Lusitani, quo ritu vivant.

Adulteria quæstuosa.

Chatini.

Digitized by Google

sive gestatoriarum sellarum, quando vel equitatio vel ambulatio ablubescit. Liburnicæ quoque hic ostenduntur, quibus Lusitani & Malabares juxtá utuntur ad bellum; præter quas aliis navibus non navigant, leves enim sunt, ad remigium, velificationem ac mercaturam commodissimæ, ob cursus facilitatem.

CAPVT XXXI.

Mulierum Lusitanorum, Mixtorumque in India ritus, ac mores.

LVsitanorum, Mixtorum, sive Christianorum in India fœminæ raro conspiciuntur; domo plerunque occultatæ, nisi ad templum aut visitationes mutuas, sed rarissimè, exeuntes, munitæ adhæc custodiâ singulari; *Pallanquinis* enim storeâ seu stragulo tectis gestantur, ita ut conspectui prorsus ademptæ sint. Quando vel templa frequentant, aut visitationi operam dant, tum opulentis admodum vestibus ornatæ, armillis, gemmis, monilibus ac inauribus fulgentes incedunt. Vestimenta Damascena ex panno, holoserico; aut *Brocado* constant. Sericum enim vulgare ibi indumentum est. Domi fere omnes incedunt capite aperto, nudisque crinibus, tegente camisiâ tenui ac pellucidâ, quam *Baju* vocant, corporis superiorem partem, ad umbilicum usque. Ab umbilico inferiora picto, eoque duplicato aut triplicato linteamine teguntur, quod pretiosè laboratum, elegantibus imaginibus depictum nitescit, cætera nuda patent, absque caligis cum soleis duntaxat. Hoc domesticarum mulierum, raróque prodeuntium vulgare gestamen, inter omnis ætatis conditionisque fœminas celebratur. Ipsæ septæ parietibus, per famulas, quæ foris agenda sunt, cuncta agitant. Panem non comedunt, sed nec ipsa mancipia, non ob caritatem annonæ, abundanter enim eam possent habere, sed consuetudine quadam ac peculiari inclinatione in orizæ esum. Hanc aquâ coquunt, adjecto in cibum salito pisce, aut salsis fructibus, quos *Mangas* vocant, sive jusculo aliquo ex pisce & carne, quod desuper infundunt. Manu vero cibum capiunt, cochlearia velut ridiculo ac incivili usu respuunt. Bombyliis similiter ad potum utuntur, quæ ex nigro luto facta, tenuia valde & subtilia, in modum ampullarum, quibus nos ad flores utimur in gutture clypeolum perforatum habent. *Gorgolettam* nuncupant, quod bibens, elevato poculo, ac nequaquam ori admoto, per foramina ista potum excipiat, ita guttatim stillante liquore, ut sonitum Bombyliis suetum edat. In elegantiam hic bibendi modus cedit: Ne quis temerè ore suo cantharum prophanaret. Qui ex Portugallia recentes adveniunt, ex his Bombyliis dum bibere conantur, pectus facilé perfundunt, ignari artificii. Talis ergo *Reynol* appellatur, ludicro apud Lusitanos cognomine, & in rudes Indiæ rituum jactato, qui expertes etiamnum adfectatæ illius gravitatis, ludibrio per plateas habiti, nondum severitatem illam Indiæ induerunt, cui tamen brevi tempore adsuescunt. Zelotypi autem maximé in Oriente mariti existunt, neminemque in uxoris, aut filiarum conspectum adducunt, aliás etiam amicissimum, compatre excepto; aut alio, qui uná cum sua uxore delicias aliquas, sive gaudium in viridariis uspiam inito contubernio adjuvet, comitante semper mancipiorum turba ad custodiam. Cum aliquis fores pulsat, maritum conloquio petiturus, confestim mulieres aufugiunt, seseque abdunt relicto solum viro qui advenienti se sistat. Etiam sanguine arctius juncti cognati adfinesque, imo ipsi filii virilis sexus, qui 15. annum excesserint modó, ab ædibus, quibus in conjuges filiæque habitant arcentur, ædificatis seorsum masculorum mansionibus. Postrmâ enim libidine subinde nepos cum auunculi uxore, frater cum fratris conjuge, ipseque cum sorore frater rem habuit, ac cognovi ego trucidatos aliquando ac deprehensos in hoc facinore homines, & ab iratis maritis interfectas conjuges. Sané lascivia fœminarum hoc tractu, nullis coërcenda legibus, in extremam spurcitiem erumpit. Paucæ maritatæ, quæ castitatem conjugalem servant; plurimis amasius aliquis miles, mariti vicarius velut, ad furtivos amores subservit, paratis ancillis stupri sequestris, ad conciliandas libidines, nulla impediente vel arctissimâ custodiâ. Verum & herbas implorant. Est illis *Dutroa* herba ex cujus semine succum educunt, quem deinde potui miscent, maritisque propinant. Illi velut emotæ mentis homines in risum solvuntur, sine apprehensione ullius rei; aut somno occupantur veluti animæ expertes. Tum parata securitate libidines, præsente marito eoque tamen non cognoscente, conjugem amator dedolat. Durat aliquando potionis hujus vis per 24. horas. Ablutis autè frigida pedibus prisci sensus redeunt, nulla tamen actarum rerum tempore illo potionis memoria.

Muleres Lusitanorũ raro prodeunt.

Victus mulierum.

Potus.

Mariti in India zelotypi.

Lascivia fœminarum Indiæ.

Dutroa herba.

Annotatio D. Palud.

Dutroa a quibusdam Tatula dicitur, ab aliis Datura, Hispanicè Burla dora, Germanicè Igel kolben, in Malabar Unmata Caya, in Canara Daturo, Arabicè Marana, a Persis & Turcis Datula. Descriptionem hujus herbæ ac fructuum apud historicos herbarum habes. Qui semidragmam ex semine biberit, in tempus emota mentis, continuo risui indulget, &c.

Veneficio etiam sæpe uxores viros tollunt, temperatâ veneni potestate, usque in certum tempus, quo adventante certa item

item mors accedit. Inde ad sexennium, biennium, menses, dieſve aliquot, nequaquam noxium in corpore durat opportunitate ſuâ poſt lethale. Pari tyrānide mariti fœminas adulteras; aut de adulterio ſuſpectas interficiunt, adhibitis duntaxat tribus quatuorve criminis teſtibus, qui vxorē violaſſe connubii fidem adſerant. Tum enim Portugalliæ moribus nulla pœna vxoricidam manet, datâ libertate contrahendi ducendique aliam. Multæ ita perierunt pereuntque nihilque tam ſuetum, quam mors vxoris illata per maritum, ejus impudicitiâ famoſum, nullo tamen ſupplicii in mulieribus terrore. Illæ ita mori in deliciis habent, glorioſam necem exiſtimantes, cui amor author ſit, parentatione optimâ ac optatiſſimâ. Ceterum mundiciem in ædibus, veſtitu, cæteroque corporis ornatu, ſpeciali elegantiâ adfectant, crebriſque lavationibus corpus purgant, poſt actus univerſos naturæ, inexhauſto abluendi ſtudio. Laborem fugitant, deditę ſummopere odoriferis aromatibus, & thurificationi. Sandalo caput ac frontem ungunt, ad conciliandam boni odoris gratiam. Etiam *Bettelæ* folia continuó mandunt, cum calce, & herbâ *Arecquâ*, de qua in explicatione herbarum ac aromatum agemus. Hujus *Arecquæ* tanta quandoque potentia eſt, ut velut ebriis caput oculoſque in vertiginem rapiat: guſtu ligni aut radicum ariditatem refert. Tria hæc fœminæ, veluti pecora totâ die ruminant, ipſumque ſuccum deglutiunt, cætera expuentes, inde dentibus labriſque niger & rubicundus color eſt, terrore quodam non ſuetis. Ab Indis Ethnicis mores hi plurimum fluxerunt, ad dentium inſuper cuſtodiam herbas has eſſe utiliſſimas judicant, & valere adverſus, ſtomachi oriſque vitia; ita pertinaci conſuetudine, ut ſine hac ruminatione vitam conſtare non poſſe arbitrentur, cum & mancipiis continuó in ore ſint. Abſente viro poſt ſtoream ſedentes *Bettelam* identidem dentibus terunt, ac prætergredientes ſpectant, ipſæ a nemine viſæ. Verum ſi aliquis ad oculum dominæ tranſeat, levat ea modeſtè ſtoream, quaſi in arham tenerioris adfectus. Principia iſta omnium libidinum ſunt, quas deinde mirifico ingenio, famularum operâ exercent, inventis mille artibus, ac excogitatis nocte dieque amatoriis inſidiis, quas marito cuſtodibusque ſtruant: Caſtitati inimiciſſimæ & ideo *Bettelam* ac *Arecquam* ore tenent, incitandæ luxuriæ. Aromata quoque diverſi generis plenis manibus devorant ad caloris incitamentū, etiam liba quædam *Cachunde* dicta, ex diverſis aromatibus confecta manducant, ſtudioſa incontinētiæ adfectatione.

Adulteria per maritos punita.

Bettelam fœminę mandunt.

Cachunde.

Annotatio D. Palud.

Cachunde meâ opinione conſtat ex ſpecie Galliæ Muſcatæ cum ſucco Glycirhizæ. Liba ſunt nigra, diverſis characteribus notata, primo guſtu amara, poſteriore autem dulciſſima, cor roborant, oriſque halitum optimo odore afficiunt.

Sed nec iſta tantum ſibi mulieres præparant, ſed etiam miſeris maritis infundunt, ut potentes libidine Venerem vxoris diligentius excolant. Natationibus balneiſque libentiſſimē eædem indulgent, peritæque natandi flumen penē ipſum tranſmittunt. Hæc de mulieribus ſufficiant. Figuræ ſequuntur mulierum exeuntium, domique yventium, manducantium *Bettelam*, *Pallanquinorum* quibus geſtantur, & nocturnarum ambulationum, ad ſolvenda vota, quorum vinculis obſtrictæ templa adeunt. Eſtque tum vxori liberior exitus pedibus, quod e ſupplicationibus remota ſit ſellarum ac cathedrarum magnificentia. Hæ noctes paſſim fœminis optabiles ſunt, & jam ante longâ ſpe conceptæ. Tum & famulæ, quas obſervantiſſimas habent aliâsque raro exeunt comitantur, quæ occupatâ precibus domina furtim amaſiis operam dant, & in officinam aut tabernam aliquam dato ſigno ſe conjiciunt, ac ibi peractis continuó Veneri ſacris, domino majoribus religionis curis occupato illudunt. In amore viri candidioris ſive Luſitani magnam ſtatuunt fœlicitatem, & jactantiâ inter æquales laſcivâ formam virtutemque proci ardentibus ſtudiis prædicāt. Hinc crebro heri peculium invertunt, ac imminuunt, largitione in hoſce amatores proclivi. Eſtque illud uberrimum Luſitanorum militum ſtipendium, regia largitate copioſius. Liberi ex hiſce ancillis nati dominorum ſunt, & gaudent illi aucti famulo: Niſi ex Luſitano aut libero concepti ſint. Nam tum intra octo dies a nativitate pater filium parvo pretio redimere poteſt, vindicato in libertatem infante. Verum octo decemve ſtatis diebus elapſis, ſeruus eſt etiā ex libero conceptus, & domini manet. Is quovis deinde pretio eundem vendere poteſt, aut ſibi alere nulla poſt vindicandi licentia. Raró aut nunquam mater in his partibus infantem ſuprema impietate tollit, etiā ſumma paupertate aut ſervitute preſſa. Nam ea peculiaris ſexus gloria eſt, imprimis ſi ex albo viro mater prægnans ſit. Studioſe itaque infantem cuſtodit, patri eundem nullo pretio traditura, niſi furtim & clām auferatur. Omnium eo modo divitiarum æſtimationem fœcunditate uteti penſant. Liberi autem Luſitanorum, Mixtorum, aliorumque Chriſtianorum nudi educantur, tantum brevioris camiſiæ genus (*Baju* mulierum inſtar) induti, donec ætate ad braccæ togæque uſus aptentur. Per ancillas Indicaſve mulieres nutriuntur feré, & ablactantur, quæ huic ſe miniſterio addicunt. Figuram nutricis videbis in ea imagine ubi *Pallanquino* mulier geſtatur; ea lecticam ſequitur, puerum bajulans ad vivum expreſſe.

Liberorum Luſitonorum educatio.

Nutrices.

Digitized by Google

CAPVT XXXII.

Proregis Indiæ dignitas, ejusque in urbe Goâ potestas.

PRorex Indiæ a Lusitaniæ Rege triennali potestate in Indiam mittitur, subinde longiore, pro Regis arbitrio, sed rarissimé. In urbe Goâ habitat, quæ universæ Indiæ præposita est. Hic quotannis (ut dictum est) classis instruitur. Consilium habet suum, Tribunal, Cancellariam & Iudices Lusitaniæ ritu; omniaque ideo per ipsum nomine Regis jura finiuntur, reservatâ tantum in arduis civilibusque ad Regem Lusitaniæ appellatione. In criminalibus nemo nisi titulo nobilitatis decoratus provocat. Hos extremo supplicio Prorex nequit adficere, vinctos tantummodó in Lusitaniam remittit, nisi aliter Regi visum fuisset. Magnificentiâ singulari vivit, raróque prodit nisi festus facerve dies inluceſcat. Tunc exeuntem harmonia tibiarum tubarumque prosequitur comitante turbâ nobilium civium, equitum, ac stipatorum. In templi choro sellam habet, holoserico auratisque clavis exornatam, strato aulæo, duobusque pulvinaribus ex serico, quibus genua imponat, antepositâ minutâ sede in scamni formam, cui brachia injiciat. Nobiles circumjacent sed choro disjuncti. Capellanus qui precum velut mediator sit astat. Archiepiscopus, quando & is in templo est, sinistrum illi latus claudit, eâdem sedium ac pulvinarium formâ. Cætera vero ministeria ejusdem sunt dignitatis, quibus Lusitaniæ Reges in templis suis adficiuntur. Cum palatium intrat renovatur tibiarum ac tubarum, ut ante, concentus. Palatii atrium satellites custodiunt. In majori atrio, consilii loco feré, Proreges omnes depicti a prima Indiæ expeditione prostant. Etiam in porticu exteriore omnes naves, quæ ab Indiâ devictâ ex Lusitaniâ appulerunt pictæ conspiciuntur, cum nominibus, tempore & Ducum historiâ, quotannis crescente picturâ, ex novis navigiis quæ illud iter perfecerunt. Mos Proregibus est ultimo Imperii anno visendi arces ac propugnacula, spatio 50. 60. aut 80. mill. Septentrionali Australique Goæ tractu. Ea illis cura lucrosa plurimum est, ac opulenta. Ingentes sane Proregum reditus sunt, profusa inde luxuriâ Regias facultates, quæ maximæ sunt, invadunt, ex eisque tantum sumunt, quantum ipsa cupido imperat, quæ libera est & plenaria Regio indulto. Auri ergo moniliumque excellentiâ scatent, inæstimabili opum congerie. Præter suetos reditus largitione plurimâ ditantur, omni ex parte conlatis muneribus. Ad Proregem quippe novum Reges fœdere devincti legatos more recepto, velut in confirmationem, cum donis emittunt, quæ quidem gratulationis ergo maxima, cum Attalicis gazis paria facere possunt. Durat hæc dignitas usque in alterius substituti Proregis adventum. Is cum *Bardes*; aut alium Indiæ portum tenuerit, mox Procuratores suos dimittit possessioni capiendæ. Tum Palatium deseritur ab antiquo Domino, vastis atriis, vacuatisque ab omni supellectile, quæ recens Dominus novâ congerie replet, succidaneisque thesauris ditat. Eâdem navi quâ novus venerat Prorex defunctus abit. Tanta sane potestas in magnæ alicujus debitæque remunerationis vicem confertur. Atque inde parva cum cura habetur regionis, dúm quisque brevi isto tempore limitatus, nihil antiquius habet, quam illud omni lucri quæstusque genere explere, ut postmodúm defuncto bene sit. Estque tritus Indorum sermo: Haudquaquâ sperari posse de Indiæ meliore fortuna, perseverante ritu quo triennii duntaxat spacio, tam ingens imperium tenetur. Etenim primo anno Prorex palatium, aulamq. exornat, ac summo studio mores, rituque terræ perspicit ac cognoscit. Secundo opes auget omni conatu, rem sibi parat, quo fine in Indiam se venisse arbitratur. Tertio deinde cuncta diligenter præparat. Ne temerè a successore obruatur imparatus, suosque quæstus concinnat, quibus tum ut spoliis opimis gaudere possit. Simili fine cæteri Arcium Præfecti imperant. Estque hinc facilis conjectura super Regni salute; cujus curam suetâ socordiâ brevitate temporis nemo suscipit, necquicquam expostulantibus Indis, quibus ea quidem ratio displicet, cum regionum multarum haud dubiâ pernicie.

A Prorege rara provocatio.

Ejus incessus ac habitus.

Proregis reditus & lucra.

Quomodo triennium sui imperii Prorex cõsumat.

CAPVT XXXIII.

Ethnici, Indi, aliique exteri Goæ habitantes.

IN urbe Goa ejusque insulâ multi etiám Ethnici habitant, Mauri Machometi nempé cultores, Iudæi, aliique exteri ex India, ac circunjacentibus terris, diversi religionibus, sectis & moribus. Mauri Machometi legibus vivunt, Iudæi Mosis. Multi ibi Persæ, Arabes & Abyssyni, partím Christianorum, partím Maurorum religione utentes. Plurimi quoque Goæ Armenii Christiani habitant, qui commercia, ut cæteri homines euntes redeunteſque exercent. Mauri indistinctè cibum capiunt, a suillis tautúm carnibus abstinent, rituque Iudaico sepeliuntur. Verum Ethnici, Decanini, Gusarattæ & Canarini, cæterique Indi post mortem comburuntur, unâ cum vivis uxoribus, qui morte voluntaria in rogum insiliunt inter nobiles, sacerdotes *Bramenes*, ac quosdam mercatores. Quidam inter hos vaccarum bubalorumque carnibus abstinent, quas sanctas habent. Alii nihil comedunt ex iis, quæ sanguinem aut vitam habuerunt, taleſque sunt Gusuratæ, & Banjanes ex Cambaja Pythagorico ritu viventes. Plurimi Solem

Exteri multi in urbe Goâ.

Maurorum ritus.

Gentilium sepultura.

Vxor viva in rogum insilit.

Pythagorei.

Digitized by Google

Solem ac Lunam adorant, unum tamen Deum agnoſcunt, creatorem rectoremque omnium, cum immortalitatis etiam præmiique poſt hanc vitam ſuper bonis maliſque geſtis opinione. Ceterum Idola venerantur (*Pagodes* vocant) terribili figurâ, quâ apud nos Dæmones conſpiciuntur: His immolant eóſque aliquando in terris ſubſtitiſſe adſeverant, ſanctitate ſummâ ac miraculis claros, quibus nunc velut mediatoribus tuto religioſéque ſummo Deo obſecundent. Etiám Dæmon per hæc Idola reſpondet querentibus & venerantur aliâs impium genium ne noceat. Sponſas ad eadem idola deducunt, quæ ex ebore membro virili impoſitæ ab amicis & propinquis, virginitatem eripi patiuntur, ſummo deindé gaudio ſponſi, velut ſacratam tactu Dei uxorem accipientis. Plurimis & hic mos eſt adorandi quod primó obvium fuerit, nullâ diſtinctione rerum. Corvi attamen conſpectum ominoſum triſtémq. ducunt, cúm plurimæ tamen in India hujuſmodi aves ſint. Has qui primo conſpexit ſtatim ſe recondit, domoque claudit, nullo pretio exiturus ob opinionem inſtátis alicujus mali. Novam lunam primo intuitu adorant proſtrati in terram, magnis illud lumen ceremoniis ſalutantes. Neque deſunt Anachoretæ, quos *Jogos* nominant: hi ſolitariam ſtrictámque vitam mulrâ ſobrietate agunt, populóque variis fabulis ſanctimonię prætextu illudunt. Magorum ubique magna multitudo, qui ſerpentes incantant eoſque ex corbibus eductos minutis, ad ſonitum muſici inſtrumenti tripudiare cogunt, & velut domeſticos oſculis, amplexu, ac adlocutione tractant: ut ſpectatores talibus illecebris pecuniâ emungant. Veneficiis maximé pollent, facileq. lethale poculum temperant. Ædificia horum Ethnicorum humillima parváque ſtramine teguntur, ſine feneſtris, humilibus tenuibúſque januis, ut quadrupetante gradu intrare exireve cogantur. Supellex eſt ſtorea, cui ad ſomnum ſeſſionemque incumbunt; menſa, mappæ ac mantilia ex ficulneis foliis conſtant, quæ etiamnum ad catinorum, cucullorum in apothecis, ollarumque uſum ad oleum, ac butyrum ſerviunt. Cibum in ollis figulinis præparant, inque iis orizam coquunt, formatis in terra puteis, quos oriza implent, quam piſtillo ligneo tundunt, nam ob facultatum tenuitatem miſeramque conditionem orizam cum corticibus emunt; quidam domum propter orizam ſerunt in familiæ uſum. Ad potum æneâ amphorâ utuntur turbinatâ, ut potum ori infundant, ne labris admoveatur cantharus. Caſas feré vaccarum fimo inungunt adverſus pulices. Ceterum corpus egregie mundât quod poſt ſingulos naturæ actus aquâ abluunt, quos viri juxta ac fœminæ ſedentes & curvati exercent, ut & Mauri ac Machometani.

Idola figurâ diabolicâ.

Adoratio obviarũ rerum.

Anachoretæ Ethnicorum.

Venefici.

Menſa, mappæ ac mantilia ex ficulneis foliis.

Fimo inuncte caſæ adverſus pulices.

Lavant ſiniſtrâ ſemper manu; quod dextrâ cibum capiant, nullo uſu cochleariũ. Arcté ſuperſtitiones ceremoniaſque tuentur, nunquam abſque precum effuſione egreſſuri. Cúm iter faciunt paſſim diſpoſitas in rupibus, montibus ac ſpeluncis teterrimâ figurâ Deorum imagines, imó diabolorum formas adorant: Ac adſtant cum fornacibus ciſternæ, viatoribus in ablutionem pedum; poſt quam proni idolum venerantur, ac quibuſdam muneribus ex ovis, orizâ, gallinifve honorant, quæ mox *Bramenes* ſive ſacerdos manducat, perſuaſione imbutis populi mentibus cibum hunc a Diis immortalibus expetitum ac conſumptum fuiſſe. Iter facturi, aut navigaturi 14. per dies ante navigationem clangori tubarum ac patenarum inſignitér operantur, noctè dieque, navémque ipſam undíq. vexillis exornant, in honorem (ut ajunt) *pagodorum* ſive idolorum ſuorum. Reverſi eoſdem ſtrepitus repetunt, per ſeptimanam unam aut alteram duraturos. Eſtque is mos etiam in cæteris ſolemnitatibus nuptiarum, nativitatis, annique tempeſtatibus, meſſis & ſementis, &c receptus.

Stulta de Diis opinio.

Ethnici qui Goæ habitant plurimi opulenti, ac divites mercatores ſunt. Eſt platea quæ tota ex officinis conſtat, quas ibi mercatores hujuſmodi habent, non tantùm mercibus byſſi, ſerici, ſive *Porcelanarum* ex China, verum & holoſerici, ac ſubſerici ex Luſitania repletas. Has per Proxenetas ſuos primum generali emptione emunt, ac deinde per ulnas revendunt, tali in negotio mirifici ingenii. Eadem in platea e regione alii linteamina cujuſvis generis vendunt, camiſiaſque jam confectas, tam in uſum Luſitanorum quam mancipiorum, aliáque minutiora. Alio in vico habitant Ethnici qui muliebria amictoria, cæteráque ejus generis diſtrahunt, milleque linteamina diverſa; canabina quoque proſtant, ad velorum ſaccorumque uſus. Diverſo in platea *Banjanes* ex Cambaja degunt cum mercibus ex Cambaja, & lapidibus pretioſis pollentes arte ſubtiliſſimâ in perforandis gemmis, margaritis, & coralliis. Eſt & vicus eorum qui lecticas ſedilia, &c. conficiunt, quas *Laccá* variis coloribus affabre diſtinguunt, ipſámque *Laccam* verſicolorem reddunt. Etiàm ſecreta habitatio aurificibus, fabris lignariis, aliiſque opificibus conſtituta viſitur. Sunt qui majore, ſive grandiore mercaturâ orizam, aliáſque Indicas merces, ligna, &c. diſtrahunt. Alii regia vectigalia conducunt. Alii proxenetarum officia uſurpât, linguâ ac ingenio promptiſſimi. Pharmacopolæ item multi paſſim aromata minore menſura divendunt. Hi ut plurimùm *Bramenes* ſunt, ſive ſacerdotes idolorum, qui ſingulis in platearum finibus officinas inſtructas quovis genere mercium habent, magno populi uſu. Tonſorum autem creberrimus

Ethnici mercatores Goæ.

Digitized by Google

berrimus numerus, ubique se ingerit; parvo pretio per plateas vagantur, nullamque officinam habent, sed per domos operam præbent ad vilissima usque ministeria, contempti & contumelioſé habiti. Medicinæ peritiores Ethnici gravitatem maximam in urbe Goa tuentur, tecti soli adversus solem galero ex Ethnicis, præter legatos, ac quosdam opulentos mercatores. Nec ipsi Lusitani Ethnicorum medicinam dedignantur, ut & archiepiscopus omnesque ecclesiastici hisce certiore studio fidant, quam ipsis Lusitanis. Inde magnis honoribus coluntur, ac bonis locupletantur. Agricolæ in Goæ insula Christiani ferè sunt, parùm tamen ab Ethnicis differunt, ægrè relictis gentilitatis cæremoniis, quas dissimulantibus inquisitoribus propter diuturnæ & inveteratæ consuetudinis rationem etiamnùm retinent. Eadem in urbe ad platearum fines collybistæ Indi Christiani prostant, quos *Xaraffos* vocant. Hi insigni cognitione & planè necessariâ pecuniarum abusus notãt, rationes certis numeris subducunt, primóque statim intuitu notã probæ deterioriſve monetæ cognoscunt. Ethnicorum ille mos est: Vt nemo patrium avitúmque officium deserat. Inter se tales matrimonia contrahunt, distinctâ gente per munus aut artificium. Filiarum nomine pater nullam dotem præstat, exceptis monilibus quibusdam & impensis nuptialis convivii. Filios hereditas omnis manet. Hæc de Goæ Ethnicis.

Medici.

Collibistæ.

Filii soli succedunt.

CAPVT XXXIV.

Tempestates Indiæ, infirmitates, &c.

Hyems circa finem Aprilis initiũ sumit.

ANni in India tempestates hæ sunt. Hyems circa finem Aprilis accedit, in eo tractu quem Indiæ vocamus, a Cambaja usque ad Comorinense caput, Zephyri flatibus quos ex mari venientes tractus excipit. Principium faciunt tonitrua & fulmina, succedente continuâ pluviâ in Septembrem usque, tum hyemi finis est, eodem fulminis ac tonitruum motu. Hanc ob pluviam tum Indiæ ora hyemare dicitur, interdicto etiam usu maris eodé tempore. Ceterum ipsa æstas clariore aurâ illustratur, atq. a serenitate aëris æstas ibi ducitur: frigidior tum aura trahitur, Orientali vento opacis suavitèr noctibus, nullis vero singularibus fructibus, quam iis qui per totum annum florent. Hyemis metu quisque annonam ac rem familiarem curat, non secus ac si navigaturus esset in remotiores terras, Ipsa navigia eodem tempore subducuntur & ante urbem constituuntur, ademptis armamentis omnibus tectoque ex stramine facto, ne nimia pluvia cariem trahant. Verum & perpetuis imbribus domus aliquæ tabescunt, ac putredine adfectæ proruunt. Arenæ quidam cumuli flumen hyemis initio obturant, nullâ relictâ navigiis viâ. Etiam maris tanti motus strepitusque sunt, ut auditum fere adimant. Flumen quod insulam Goæ cingit, cadente ex montibus aqua planè tum dulcescit, rubro colore, cum alioquin salsas undas habeat, aquæ marinæ persimiles. Septembri mense vada supradicta abeunt, flumine quodammodo reserato, ut non lembis duntaxat, sed majoribus Lusitaniæ navibus 800. *Lastorum* pateat. Illæ absque fundi exploratore, cum ubique justa sit altitudo flumen sine periculo facilé subeunt. Ceterum hoc in tractu mundi desolata admodum hyemis tempora habentur, quod nulla ob continuam pluviam exercitationum facultas adsit, obseratis hominibus ædium maceriâ, vel ociosis vicinorum fabulationibus intentis. Mulieres tamen ac *Mestici* magnâ voluptate pluviâ madefacti, cum viris ac ancillis campos petunt, adsumpto cibo potuque. Cisternas ac vivaria in iisdé prædiis habent ad natationes, quas cupidissimè concupiscunt. Hoc tempore Indiæ omnes pene fructus florent. Æstas Septembri mense incipit, ac ad Aprilis finem durat, claro lucidoque cœlo, rarâ pluviâ. tunc naves armamenta reponunt classisque Goâ abit ad tutamen oræ ac mercatorum. Venti Orientales e firma terra, quos inde *Terreinhos* vocant mare tum afflant. Illi amæni aliâs, morbos tamen generant primò, ob mutationes subitas, quibus Indiæ ora subjicitur. Æstate autem semper flant a media nocte usque in meridiem; verùm 10. mill. a terra nunquam superant. Post prandium mox horâ primâ Occidentales venti consurgunt, terram versus è mari, ac *Viraſon* vocantur. Hisce ventis certæ ac ordinatæ vices sunt in temperamentum, adversus intolerabiles alioquin regionis æstus: Mirabili profecto naturę qualitate; cùm hoc in tractu ab insula *Diu* usque ad Caput *de Comoryn* hyems offendit, tùm ab alia parte Capitis *de Comoryn* ad oram *Choromandel* è contrà æstas delectat, eâdem graduum altitudine spacioque tantum terrarum interjecto ad 70. mill. ac in quibusdam duntaxat 20. Hinc iter agentibus Cochino, versus S. Thomæ oppidum, quod eadem in ora *Choromandel* jacet, ac Ballagattæ montes, qui ut alium terræ tractum petãt transmittendi sunt, accedentibus ab una parte, æstiva aura gratissimi cultissimique campi apparent, maximéque delectabiles, ab altera hybernis sordibus imbréque fędissimo gravis regio, fulmine ac tonitruum horrore nigrescit: Nec tantùm id miraculum in hac Indiæ plaga visitur, verùm etiam circa Ormutium, propè Arabiæ fœlicis oram, ad Cap. Rosalgattæ, quo in loco naves fœlici serenitate sunt; verùm superato capite, ad alteram partem ventos, pluviam, aliasque procellas experiuntur, simili vicissitudine æstatis ac hyemis, quæ etiam aliis in Orientis locis habetur.

Mare turbidum hyberno tempore.

Fluminis Goę qualitas.

Hyems misera.

Æstas.

Venti.

Qualitas aëris mirabili diversitate.

Morbi

Digitized by Google

Indorum caſæ, villæ, et vici circa Goam.

Digitized by Google

Indiſche hutte Lanthuysen ēn dorpen ontrent Goa.

Digitized by Google

Digitized by Google

Morbi varij ex tempestatum mutatione.

Morbi quos in India Goæ populares experiuntur ex hisce mutationibus plurimi proveniunt. Valet ibi morbus *Mordexyn* dictus, subitus ac improvisus cum nausea vomituque perenni, ad animæ dejectionem usque. Id malum commune est multísque mortiferum. Mordexyn morbus.

Dysenteria.

Dysenteria ibi ut apud nos pestis mortem adfert.

Febris.

Febrium continuarum & internarum magna quoque vis homines trium quatuorve dierum spacio absumit. Remedium Lusitanis est in sanguinis missione, Ethnicis in herbis, sandalo, cæterisque inunctionibus. Multos Lusitanos quotannis hi morbi tollunt, quod nec ea comedant quæ melioris substantiæ sunt, & luxuriæ ac lasciviæ mulierum explendæ plurimùm indulgeant, moti occasionibus, ac muneribus illecti; quibus planè vivunt ac maximè sustentantur.

Lusitani morbis obnoxii ob vitæ intemperantiã.

Testimonium præbet Xenodochium Regis, Lusitanorum duntaxat receptaculum, quod quingentos aut quadringentos quotannis Lusitanos vitâ functos emittit. Proba est hujus Xenodochii cura, quam Iesuitæ nobilesque suscipiunt, deputato singulis mensibus aliquo ex præstantioribus, qui curam ægrotorum, quibus nihil recusant gerat, & sunt qui cétum aliquot Ducatos supra Regis reditus, propriis sumptibus impendant, in auxilia infirmorum, testantes ita magnificentiam.

Xenodochiũ Hispanorum.

Xenodochium nemini probro est, multique id sponte petunt, licet alias divites, uxorem quoque & libetos habeant. Hoc Lusitanis adflictis velut Asylum est. Aliquo etenim adfecti malo, vulnere, febribus, aut morbo Venereo Xenodochium petunt, ubi eos Prorex subindè visitat: Num omnia recte ad usum ægrorum procedant considerans.

Venerea lues morbus haud famosus.

Qui aliquo clandestino malo vexantur, bis duntaxat in die Xenodochium ad religandum vulnus frequentant, nullámque mercedem pro medicamentis debent. Venerea lues morbus ibi universalis ac patrius est, sine ullâ infamiæ notâ. Remedium ex radice Chinâ petunt, néque ideo adfecti vitantur, licet ter quaterve laboraverint, etiam in gloriam trahunt, ac in comparatione aliorum morborum hæc lues optabilis est & mitis.

Pestem ignorant.

Pestem Indi néque senserunt unquam, néque noverunt.

Calculus.

Veneficia atque incantationes in mortes hominum crebrò exercent, iisque multi vexantur. Calculo ac herniâ plurimi itèm laborant, præsertim mariti, quòd aquam continuo potent; milléque lascivias exerceant genio dediti.

Victus maritorum.

Ventre semper nudi in porticu sedent, ibíque suaviter auram excipiunt, astantibus famulis, quorum unus digitos pedis fricat, alter caput, tertius flabello muscas arcet: Quimos illis duabus post prandium horis continuatur, ibi tum somnum capiunt, sitique urgente confecta e saccaro dulciora omnis generis adferuntur, ne tædium aquę subeat, eaque gratiori sapore sit. Inde aluum hujusmodi homines crassam ferè trahunt, fædo abdomine, a militibus Indis, cæterísque *Barrigi* dicti, id est, maximi ventres.

Dies Indiæ.

Dies hyberni ac æstivi pari longitudine vix horæ spacio discrepant. Horâ sextâ sol oritur, ac sextâ item cadit, secundum cursum solis. Meridie sol supra caput stat, nullâ, vel saltèm, pro cursus ratione, tenui umbrâ.

Polorum aspectus Goæ.

Vtrũque Polum mundi Goæ aspicias. Australis stella non longé supra horrisontem stat. Itèm nec Septentrionalis. Atque his satis de tempestatibus ac infirmitatibus Indiæ.

CAPVT XXXV.

Moneta, pondera & mensuræ Indiæ ac Goæ,

Pardanus Xeraphinus.

PRæcipua & communior moneta *Pardauvi Xeraphini* nomine venit ex argento, sed improbioris notæ. Goæ cuditur signata ab una parte D. Sebastiani imagine, ab altera tribus quatuorve colligatis sagittis. Valet tres *Testonos* sive 300. *Reysis* Portugalliæ, minori modò, modò majori æstimatione, pro collybi successu.

Tangæ.

Alia autem utuntur computandi ratione per *Tangas*, non quod illæ monetam habeant, verùm gratiâ computationis duntaxat inducuntur: ità quinque *Tangæ* unum *Pardauvm* sive *Xeraphinum* conficiunt improbæ notæ scilicèt. Est enim duplex computandi modus improbæ melioríque monetæ: quippè 4. *Tangæ* bonæ monetæ 5. *Tangas* improbæ conficiunt, ideoque in emptionibus ac venditionibus semper de bona aut improba moneta coventiones instituuntur.

Vintini.

Sed & altera est computatio per *Vintinos* non specie sed tantum fictitiâ enumeratione. Hi quatuor probæ, quinque autem improbæ *Tangam* reddunt.

Basaruci.

Minuta pecunia *Basarucorum* nomen habet. Hi 15. bonæ & 18. pravæ monetæ computantur. *Vintinus* unus trésque *Basaruci* duos *Reysis* Lusitanicę monetæ faciunt constántque pravo stanno. In 375. *Barsaruci* unum *Pardauvm* sive *Xeraphinum* reddunt.

Larini Persiæ nummi.

Ex Persia aliud etiam pecuniæ genus adfertur *Larinorum* appellatione, longiore formâ, bono proboq. argéto. Hi 105. & 108. *Basarucis* singuli æstimantur, pro collybi ratione.

Pagodes nummi.

Sunt & nummi aurei *Pagodes* dicti, in duo aut tria genera, æstimatione 8. *Tangas* semper superant. Ab Indis Ethnicis cuduntur, cum idolo diabolicæ figuræ, undè & nomen fluxit. Alii Veneti nummi Venetiis, aut in Turcia ex auro cusi valent duobus fere *Pardauvis Xeraphinis*.

S. Thomæ aurei.

Habent & S. Thomę nummos ex auro, cum imagine ejusdem, qui ad 8. aut 7. *Tangas* æstimatur.

Realorum valor.

Ex Lusitaniæ moneta *Realos* tantùm majores, qui 8. *Realos* minores, stuverorum quinque continent (*Pardauvos de Reales* vocant) admittunt. Quandò naves primum ex Lusitania adveniunt *Reali* 136. *Reysis* æstimantur, post ascendunt ad majus precium,

Digitized by Google

precium, cùm tempus appropinquat, quo in Chinam deferuntur. Goæ circa emptiones ac venditiones computandi certus modus in uſu eſt. Sunt *Pardauvi Xeraphini* ſpecie ex argento cuſi, ſed & *Pardauvos* ex auro vocant, qui in rerum naturâ non exiſtunt, numeratione tantum ac rationibus computati. In emptione enim margaritarum, lapidum precioſorum, auri, argenti ac equorum *Pardauvi* duntaxat nominantur, qui tum ſinguli ſex *Tangas* valent, ſed circa alias merces quãdo nihil exprimitur ii *Pardauvi* ſimpliciter intelligũtur, qui *Xeraphini* 5. *Tangas* efficiunt. *Pardauvos Larinorum* quoque nominant, ut tum *Pardavus* quinque *Larinos* habeat. Hæc eſt moneta Goæ degentium & collybi ratio, quâ multi ſæpe uberrimos quæſtus faciunt. Ceterum mirifica falſitas inter hos *Pardauvos* neceſſarium argentariorum ſive collybiſtarum munus efficit. Illi peritiſſimi diſcernendorum nummorum, ſolo intuitu falſitatem agnoſcunt, quam reliqui homines omnino ignorarent, quæ alias ſciſſione ſe prodit. Nummos hoſce Indi continentis cudunt, ut Luſitanos decipiant. Ideo nemo abſque inſpectione collybiſtæ argenti etiam minimum nummum recipere audet. Hi ad vicos diſpoſiti, maximâ celeritate rationes putant, & ſi quid in ipſo nummo deſit, aut ſummâ, quod raro fit, ob ingenii in hiſce rebus promptitudinem, propriis illud ſumtibus ſupplet. Pecunias quoque diverſi generis magnâ ſedulitate flagitantibus præparant, diſpoſitis menſis in quibus cumuli nummorũ per *Tangas* diſtincti ſtant. *Tanga* 75. *Baſarucos* habet, atque in permutatione *Pardauvi* ſupra 375. *Baſarucos*, aliquando 8. aut decem adjiciunt, ſuetо negotiationis etiam in cæteris more.

Collybiſtarũ neceſſitas ad monetæ judicium.

Pondera Goæ Luſitanorum ponderibus ſimilia multa ſunt, in *Quintallos*, *Arrobos*, &c. diſtincta. Aliud tamen præterea pondus habent *Mao* dictum, quod manum ſignificat, 12. pondo habet, ac ad Butyrum, mel, ſaccarum aliáſque materias uſurpatur.

Mao pondus.

Bharo autem piper venditur ac ponderatur, qui tres *Quintallos* & dimidium Luſitanici ponderis efficit.

Bharus.

Menſuram habent *Medidan* dodrantis ferè altitudine & in ſemidigiti longitudinem latam. Tales 24. unam *Manum* faciunt, 20. *Manus* vero *Candylum*, *Candylus* unus 14. fere modiorum capacitate eſt. Hiſce menſuris orizam, frumentum, aliáque arida dimetiuntur naveſque onerant facta per *Candylos* ſive *Bharos* oneris computatione.

Medida.

Candylus.

Fardis etiam oriza venditur in orbes ſtramine, ac funibus colligata. *Fardus* communiter tres *Manus* cum dimidio continet: Melioris notæ oriza *Giraſal* vocatur, majoris pretii quam ea quæ *Chambaſal* dicitur, ſuntque & alia orizæ genera viliora, quando etiamnum corticibus cõtinetur *Batte* vocatur, hordeo perſimilis.

Fardi.

Orizæ differentia.

Eſtque is cotidianus fere cibus Canarinorum, qui etiam gallinis ſervit in eſum, hordei loco. Sunt præter hæc alia genera monetæ inter Ethnicos Indos continentis, ut in Bengala loco *Baſarucorum Amygdali* ad minutas emptiones ſervientes. Hæc de Goę nummis ut de metropoli dicta ſufficiant.

CAPVT XXXVI.

Indorum Bramenes, ſive ſacerdotes, ac miniſtri idolorum. Vita ritusque eorundem.

Bramenes Indorum honeſtiſſimi.

APud Indos Ethnicos honeſtiſſimi omnium *Bramenes* habentur, ſoli Regiis muneribus, ac officiis decorati. Ex iis quæſtores, magiſtri curiarum, ac legati eliguntur, ſacerdotes inſuper idolorum *Pagodorum*. Indè authoritate magnâ apud plebem pollent, ac Regis continui, ipſum regunt, abſq. quorum conſilio nihil agat. Diſtincti a cæteris degunt, tribus quatuorve funiculis, ab humero tranſverſim uſque ad cingulum pendentibus, quos nunquam deponunt, etiam cum diſcrimine vitæ, religione nimirum prohibiti. Nudi incedunt, niſi quod linteamen corpus cingat, ac pudenda tegat: exeuntes autem ſubindè gollypinam tunicam ſimplicem induunt, quam *Cabajam* vocant, corpori a capite uſque ad talos adpreſſam, qui habitus etiam quorundam Indorum eſt, Banianenſium, Guſaratarum, & Decaninorũ. Caput albo linteo tegunt, duplicatis triplicatiſque ſpiris, comam verò promiſſam alunt, mulierum more. Ex auribus annulos aureos dependentes habent, ut & cæteri Indi ferè. Animale nihil comedunt tantùmque herbis & orizâ victitant. Sanguinis miſſionem in periculoſis etiam infirmitatibus refugiunt, petito omni remedio ex unctionibus ſandali aliorumque lignorum odoriferorum. Goæ ac ad littus maris Bramenes multi habitant, officinas ibi habent, ac pharmaca herbaſque divendunt, minutis ponderibus elegantes parùm aut curioſi, ſordidè enim tabernam exercent, ſubtilitate magnâ rationes putant & deſcribunt, ingenioſiſſimi homines, atque ideo plebeculæ haud difficulter imponunt, effictis infinitis ludibriis, religionis ac ſanctimoniæ prætextu. Quod manè primò obviat id totâ die adorant. Mulieres prodeuntes linteo teguntur a vertice uſque ad genua, aliàs nudæ, annulis nares perforant, & crura, digitoſq. pedum ac cervicé cingunt. Brachia ſex aut ſeptem *manilis*, ſive armillis ex argento, vel deaurato, pro facultatibus onerant. Plebs annulos ex vitro gerit, vulgari apud Indiæ fœminas ornamento. Conubium ſtatuunt pueri ipſi novennes & puellæ ſeptennes, ademptâ tamen facultate conloquii in tempus uſque potentiæ complendi connubium. Bramene vitâ functo, amici convenientes puteum effodiũt eúmque ligno ac aliis rebus implent, ditiores ſandalo,

Habitus eorum.

Victus.

Subtilitas eorum.

Fœminarum Bramenis cultus.

Rogus.

Digitized by Google

Digitized by Google

Hac forma Lusitanorum nobiliores et qui opulentiores se gestari jubent

Digitized by Google

Op deſe maniere laeten haer die Portugeeſen draegen
die van affcomtſte ēn vermoegen zyn.

46 en 47

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Gestus et habitus tam civium que militum Lusitanorum in oriente agentium, cum publicum prodeunt

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

...idalo, orizâ, frumento & oleo, ad violentioris flammæ nutrimentum. Huic rogo cadaver imponitur. Cæterum uxor pulchrè comitata, magnoque musices strepitu oblectata, ab amicis ad præstantissimum facinus animatur. Ne metuat fata, maritumque jàm melioris vitæ compotem alacriter sequatur. Esse in isto facto gloriam immortalem, supremo fidelitatis testimonio. Illa ergo monilia & eleganciora ornamenta deponit, eáque inter cognatos distribuit, tum lætâ hilarique facie in ardentem rogum se conjicit, parato mox circumstantium ministerio ad augendam flammam, respiratione ademptâ mulieri, ligni oleique injectione. Quæ mortè hanc recusat (quod raro contingit) certissimâ infamiæ ac infidelitatis notâ in ordinem coma abscissa penitùs redigitur, atque ab omni ornamentorum splendore semota, contemptui & despectui mancipatur. Nobilium omnium ac etiam mercatorum quorundam cadavera tali ritu cremãtur. Sed & viduarum est comam radere, ac sine ornamentis degere in testimonium mœroris. Altior sanè causa est furiosæ istius fœminarum mortis. Ipsi Indi enarrant detestabilem quondam fuisse matronarum crudelitatem, in tollendis veneno (ut sunt veneficiorum peritissimæ) maritis, ut ita facto novis nuptiis loco libidini facilius majoreque cum lascivia indulgerent. Ceterum Rex comperto scelere in detrimentum totius Reip. sublatis uxorum malignitate præstantissimis regię principibus legem tulit. Vt vivæ uxores eodem in igne arderent, qui cadaveribus maritorum supremus esset, ità sublatâ ulterioris libidinis spe, maritis vita contingeret securior. Valuit duntaxàt hæc lex inter nobiles & Bramenes. Plebs enim vilis mancipiorum tantum numerum implet, & inermis degit. Indè lapsu temporis in religionem successit edictum regium & sponte vitam amittunt mulieres pietatis ac cultus religiosi intuitu. Iejunant certis diebus Bramenes summa cum abstinentia, quã etiam in tres quatuorve dies continuant. Vnum supremumque Deum fide arbitrantur. *Pagodes* diabolicâ formâ, antè quidem homines sanctitate conspicuos, nunc velut Divos ac Advocatos mortalium adorant. Immortalitatem animarum ex Pythagorica disciplina, transformatione in animalia cuncta, pro meritis, statuunt.

Vxor viva cum marito crematur.

Causa quæ sit.

Iejuniũ Bramenum.

Pythagorica doctrina.

CAPVT XXXVII.

Gusurata & Banjanes ex Cambaja.

GVsurattæ & Banjanes ex terra Cambaja multi Goæ habitant, Diu, Chaul, Cochini, at in aliis Indiæ locis, mercaturæ gratiâ, quam validè exercent, frumento, gossypio, orizâ, *Anilo*, &c. præcipuè tamen gemmis, lapidibúsque preciosis, in quibus dignoscendis peritissimi habentur. Etiàm in arithmeticæ scientia non tantum Indos verum & Lusitanos ipsos longè superant, ad dolos ac calliditates a natura facti. Nihil hi quoque animale manducant: Vitam nec fædissimis bestiolis adimunt; animas enim hominum cõmeare in animalia bruta credunt, Pythagoricâ ratione. Ideo a Lusitanis sæpenumerò aves aliave animalia redimũt, quibus tum liberum volatum vitámq. permittant. In Cambajæ regione passim cisternulas cum aqua ponunt, ac frumentum in escam avibus. Xenodochia ibi etiam constituta videas, quibus omnia animalium genera excipiunt, aliquo morbo aut vitio adfecta, dispositis medicis eâdem cura, quâ apud nos homines in talibus locis tractantur. Id illis magnæ caritatis opus est, velut ergo proximos. Pediculos pulicesve non necant, verum parieti impositos in foramen aliquod abdunt, nihil ità ægre laturi, quàm mortem bestiæ, quam coram vident inferri, omnibusque precibus instant: Ne vita auferatur, quam nemo concedere potest, pecuniáque offerunt tanquàm in redemptionem. Raphanum, allium, herbasve alias coloris rubri non comedunt. Etiam ab ovis abhorrent, quòd sanguinem subesse credant. Nec vinum potãt, nec aceto utuntur, aqua tantùm contenti. Cum exteris cibum nullâ ratione capiunt, nequè attingunt etiam si fame aut siti pereundum esset. Cùm Cochinum navigant Lusitanorum navibus ad mercaturam computatione factâ, tantum cibi adsumunt secum, quantum sufficere in hujusmodi iter possit. Si vero tempus longius sit, cibo consumpto, ut accidit cum ego Goâ Cochinum peterem, antè ipsi quidem mori optarent, quàm cum Christiano aliove cibum capere, aut ab iis quid manducandum sumere. Ante cibum ut Bramenes corpus abluunt, etiam post naturæ evacuationes. Colore sunt ut Bramenes subflavo, candidiores tamen quidam. Mulieres sane aliquæ Lusitanas cãdore superant, formâ ac staturâ Europæis persimiles, colore tamèn differunt. Habitus est. tunica alba simplex a capite usque ad talos, adstricta sub brachio in latere, calcei ex corio rubro cuneati, barba rasa Turcarũ more, exceptis alis. Caput ut Bramenes tegũt linteo albo, sub coma initio capillorum frontem sandalo albo ungunt, agglutinatis orizę tribus quatuorve granis, quod & Bramenes faciunt, superstitioso ritu. Sandalo nudum fere corpus ungunt, aliisque herbis olentibus, quibus amicissimi sunt. Mulieres ut sacerdotum fœminæ incedunt. Cibum sicut Machometani humi capiunt. Domi storeis, aut aulæis insident, calceosque ante fores exuunt, ac discalceati ædes intrant. Sed & aliis infinitis ceremoniis laborant, quas recensere supersedeo, contentus præcipuarum enarratione.

Gusurattæ ac Banianes strenui mercatores & gemmarum periti. Victus.

Pythagoræi.

Xenodochia animalibus constituta.

Color.

Habitus.

CAP. XXXIIX.

Digitized by Google

CAPVT XXXIIX.

Canaræ & Decanini.

CAnaræ & Decanini incolæ terræ Decan, quæ communiter Ballagattæ vocatur, poſt Goam ſitæ, multi Goæ habitant, officinis ibidem intenti. Sericum, holoſericum, ſubſericum, damaſcena, goſſypium, porcelanas aliaſq. merces ex Cambaja, Bengala & China generali & majore menſurâ, a Luſitanis aliiſque gentibus emunt, ut poſtea ulnarum minore divendant. Ad hunc uſum proxenetas habent concives ſuos, qui omnia procurant. Hi ex continenti quoque victum ac annonam Goam deferunt. Naves Indicas habent quibus mercaturam agitant, verſus Cambajam, Sundam & Mare rubrum. Multi inter illos aurifices ac æris cælatores artificioſiſſimi, aliique opifices, tonſores, medici, fabri, &c. qui omnes Goæ habitant, ità ut fere Luſitanos, Mixtos & Chriſtianos numero æquent. Habitus illorum eſt ut Guſurattarum & Banianenſium, exceptis calceis, quos antiquâ formâ geſtant, digitis eminentibus ſigulâque adſtrictis nudum ad pedem: *Alpercas* vocant. Comam alunt nequè abſcindunt unquam. Capillum ligant, ac linteo tegunt, ut Banianes & Bramenes, quibus colore formâque corporis perſimiles ſunt. Manducant cuncta indifferentèr, exceptis vaccæ, porci, bubalique carnibus. Vaccam quippe, bovem & bubalum ſanctitatis opinione, inter domeſtica animalia humanitertractant, ſimumque manibus excipiunt, quem deindè abjiciunt. Nocte ſub iiſdem animalibus ſomnum capiunt, néque aliter quam homines habent, ſingulari (ut putant) erga Deum merito. In cibo, familiari ſeſſione, ablutionibus aliiſque ritubus ut Bramenes, Guſurattæ, ac Banianes vivunt. Sponſalia 7. aut 8. annorum pueri, puellæque inter ſe contrahunt. Nuptias vero uſque ad annum 12. protrahunt, cà ætate ſolemne completur matrimonium. Ante ipſas nuptias profeſtum aliquod eſt 14. dierum, quod tympanorum ac tibiarum maximo & incredibili ſoniru celebratur, nec per noctem ceſſante clangore. Die nuptiarū amici omnes conveniunt, & ante focum humi ſedentes ignem ſeptiès vertunt, certâ confirmatione connubii. Filiæ nullam dotem ad maritum adferunt, ſi monilia quædam & inaures excipias, parvi minimique valoris. Filiis omnis hereditas cedit, puellæ autem a fratribus aluntur ad tempus uſque matrimonii. Cadaver mariti crematur & cum eo ſubinde uxor viva. Extra majorum artificium nemo quid tentat, & inter hos ejuſdem generis artifices ſtata ſunt matrimonia, ſic calcearius cum filia calcearii ac ſic deinceps maritatur, familiis per artificia diſtinctis. Iejunia ſervant ac ceremonias ut Bramenes, illi enim eccleſiaſticorum loco ſunt, hi vero laicorum. Vectigalia Regis circa Salſettam, Bardes, inſuláque Goæ conducunt, quorum cauſa omnibus ſæpe judiciis intereſſe coguntur, in quibus propriam ipſi cauſam agunt, cum legum ac Portugalliæ ſtatutorum certiſſima allegatione, in admirationem uſque Luſitanorum, ut ipſe crebro vidi, miratus promptitudinem ingenii, ſubtiliſſimam capacitatem mentis. Iuraturi circulo in terra facto includuntur, ità cinerem capiti imponunt, unâque manu caput tenent, alterâ vero pectus, conceptis per idola verbis, quibus venerationem debent; dicturi mox veritatem, interrogati ſub pœna æternæ condemnationis, quam ſibi certâ fide præſumunt ſi fallant. Hæc de moribus Decaninorum dicta ſint.

Vaccæ, boves bubalique pro diis. Ridicula eorū veneratio.

Ritus nuptiarum.

Matrimonia inter ejuſdē artis homines tantum.

Iurandi mos.

CAPVT XXXIX.

Canarini & Corumbini Indiæ.

CAnarini & Corumbini ſunt, qui agricvlturam & piſcationes exercent, ac Indicas palmas *Cocos* ferentes curant. Sunt inter illos qui privato ſingularique officio linteamina duntaxat abluunt. Hi *Maynatti* vocantur. Alii ſunt *Patamares* tabellarii nempè terreſtri itinere, hybernis tempeſtatibus, quandò mare intractabile fævit. Hi homines Indorum viliſſimi, tenui victu vitam agunt. A vaccarum, bubalorum, boum, ſuúmque carnibus abſtinent, eodémque ritu, quo Decanini & Canaræ vivunt, quòd ejuſdem fere terræ ſint. Nudi prorſus incedunt, pudenda tantum panniculo tecti. Fœminæ linteo corpus circundant, uſque ad fœmora, cujus deníque partem humero imponunt, ita ut papillæ medietas pateat. Colore ſunt nigro, aut fuſco. Multi ex his Chriſtum profitentur, baptiſmate abluti, quòd circa Goam fere habitent. Nam juxta ripas ac littora Palmæ elegantèr creſcunt, atque ipſa oriſa, eſca Canarinorum, humiliore terra provenit, quæ hybernis fluctibus tecta jacet. Gallinas, fructus, lac, ova, &c. hi ex terra in urbem venum deferunt. Habitant caſis ſtramine tectis, oſtio minuto, quod erectum hominem nequaquam admittat. Supellex eſt ſtorea terræ impoſita, ad ſomnum; puteus ſive ſcrobs ad tundendam orizam ſtat, ollaque una vel altera, in qua coquatur, ita vivunt fœcundiſſimi alias mortalium: Liberos enim maximo numero generant, qui plane nudi ad octo uſque annos degunt, ac deincèps pudenda velant. Facillimo partu nullius obſtetricis adjumento mulieres infantes vel ſolæ exponunt, Ità mihi quandoque ambulanti per villas Canarinorum potumque nimiâ ſitis flagrantiâ

Habitacula Canarinorū.

Fœcundi homines.

Digitized by Google

Digitized by Google

Virginis Lusitanę in India gestus et amictus.

Cleedinge en dracht van een Portugeesche Dochter ofte Maecht in Indien.

Matronarum et conjugatarum foras prodeuntium vestitus et ornatus.

Der Portugeesen gehoude Vrouwen, habyt ẽn cyraet.

Digitized by Google

Viuua.

Viduarum Luſit. amictus quem iterum nuptę deponunt reſumpto nuptar habitu.

Cleedinge en dracht der Portugeeſcher Weduwen welcke weder houwende afleggē. weder aen nemende der gehouder dracht

Veſtitus et comptus Mulierum cujus cunque ordinis et ætatis intra ædes

Der Vrouwen cleedinge ēn hulſel binnen ſhuys van wat ſtact en ouderdom die zyn.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Lectuli quibus Vxores et Filiæ Luſitanorum
contecte geſtantur.

Digitized by Google

Coetskens daer de Portugeesche Vrouwen en Dochters bedeckt in gedraegen worden.

48 en 49

Digitized by Google

Digitized by Google

Partus faciles.

grantiâ petenti apparuit mulier sola domi, quæ linteamen corpori circundabat, cum ante pedes pelvis e ligno aquâ impleta, quam Lusitani *Gamello* vocant staret, ibíque illa infantem recens a partu lavaret, quem deinde foliis ficus Indiæ impositum, in terram collocavit me rogans ut exspectarem, allaturam se aquam potui idoneam. Cæterum inrelligenti sordes tam subiti partus, potus aviditas abiit, donec alia casa appareret. Post visa nobis fuit eadem mulier, circa ædiculam ultro citroque discurrens, secura omnium dolorum, nullâque recentis partus molestiâ. Pueri nudi prorsus educantur, tantùmque a sordibus aquâ frigida abluuntur, absque ullâ majori curâ, ut in summam agilitatem excrescunt, remotâ omni delicatæ educationis consuetudine.

Educatio puerorum.

Annos hoc modo homines subinde centum enumerant vitæ, quam summâ sanitate transegerunt, expertes dolorum morborumque, salvo omnium item dentium ordine, in detestationem nostrarum delitiarum, quibus vitam corrumpimus & rumpimus. In vertice hi cumulum capillorum duntaxat alunt, reliquos crines radunt. Natandi peritissimi quibusdam navibus *Almadijs* in flumine feruntur, e ligno excavatis, ita minutis, ut vix unum capiant hominem. Inde sæpè evertuntur mobilitate citissimâ, Sed Canarinus natatu pollens, navigium conlapsum reponit, aquam conceptam ejicit, iterque susceptum nihilominus perficit. Infæliciſſimi sane qui vel cibum e flamma peterent, parcissimo deinde victu macilentos ac exhaustos artus trahunt, minimarum virium ac pusilli animi, subjecti ob id injuriis, Lusitanorumque contumeliis, quibus degeneres maximè adficiuntur. In connubiis idem illis ritus est qui Decaninis, eademque religionis ratio. Viro mortuo rogus cadaveri extruitur, mulier tum crines abscindit, rumpitque velut in magni luctus signum ornamenta omnia, quæ quidem exigua sunt, quòd ex vitro duntaxat constent. Figuris sequentibus patent ad vivum Decanini, Canaræ sive mercatores Goæ. Etiam Banjanes seu Gusarattæ ex Cambaja, cum Bramene & fœmina quo modo omnes uxores Banianensium, Decaninorum, Maurorum, ac Indorum degunt. Nuptiæ adhæc Ballagattæ, Lascarinus, Meretrix *Balladera*, quod ad libidinem ac saltationes parvo pretio serviat. Villæ Canarinorum & Corumbinorum, formæ casarum. Navigia sive lembi, naves item Malabarenses ac Cochini, quarum ideo formam adjunxi ne novum postea caput descriptione privatâ facerent.

Natandi peritia.

Canarini cõtempti homines.

Figurarum sequentium declaratio.

CAPVT XL.

Arabes & Abexini Indiæ incolæ.

ARabes & Abyssini magno numero per Indiam sparsi sunt, ex iis Arabes Machometum colunt, Abyssini verò quidam Machometum, quidam Christum adorant Æthiopico more. Sunt enim ex Imperio Præsbiteri Iohannis, quod eas partes Africæ, quæ ad Mossambicquam, Rubrum mare & Nili fontes jacet, adficit. Ceterum consuetudine Maurorum ac Machometistarum multi vanis superstitionibus detinentur, & servitutem utriusque sexus ex Æthiopia in Indiam advecti serviunt, vænales ut cæteri Orientales. Abyssini Chistiani notabili Baptismatis genere faciem notis quatuor in formam crucis inurunt. Crux prima supra nasum ad mediam usque frontem cutem notat, secunda & tertia ad latera oculorum tractu ferè usque ad aures, quarta ab inferiore labro ad mentum usque perducitur. Ista nota illis pro Baptismo est & supplet aquæ vicem ignis. Ceterum, qui ex his liberæ conditionis sunt, in universa India nautarum ferè munus obeunt, distributi per naves mercatorias Goæ, Chinæ, Bengalæ, &c. Nam Lusitani etsi in patria jàm a teneris unguiculis navigiis adsueti, nihil majus egerint tamen in Indiam venientes superba elatione vile nautarum munus spernunt, & si quando naves conscendunt, eas veluti duces, gubernatores navigationisque moderatores regunt, spretis inferioribus ordinibus, quos ut abjectos, ipsi tum augustiores contemnunt. Parvo sanè pretio Arabes sive Abyssini operas navales subeunt & sunt ad omnia ministeria paratissimi, flagra ac verbera sueta admirabili patientiâ sustinentes, tenui ab ipsis mancipiis differentiâ. Familiam ferè totam in hisce navigiis habent, propriòque vivunt victu, orizâ nempe in aqua decocta adjectis salitis piscibus. Mare tunc æstivo nempè tempore tranquillum maximè est, flantibus ventis commodissimè, ita hæc uxorum liberorumque turba ordinem navigii nequaquàm turbat. Vnus ferè Lusitanus inter hos existit, qui titulis naucleri, ducis & gubernatoris gaudet, & alter Arabs celeustes, vocabulo istius tertæ *Mocadon* dictus. Hic cæteris sociis velut dominus imperat, eosque passim in famulorum morem habet. Cum domino ideo navigii contrahit & numero nautarum promisso, generale velut stipendium consequitur, quod tum inter Arabes socios dividit, quibuscum singulari contractu de mercede egerat. Vasa ad aquæ conservationem in hisce navigiis non habent, tantùm ad majorem navis arborem cupa est

Abyssini Christiani.

Abyssinorum baptismus.

Abyssini nautæ.

Victus.

Mocadon.

Digitized by Google

ſtudioſè ferruminata ac ſtipata, in eo aqua ſervatur ad potum. Dux, nauclerus, gubernator & viatores cibum habent particularem & aquam in amphoris Indicis, quas *Martavanas* vocant, de quibus in Peguæ deſcriptione egimus. Gens hæc ad famulitium promptiſſima eſt ac velut in ſervitutem inclinata: ſi cui vel capitis tegumentum, vel minoris pretii aliquid in mare decidat, etiam curſu navigii medio, unus ſe confeſtim in pelagum conjicit & natandi peritiâ (qua pollent maximè) amiſſas res recuperat. Quandò navis ad portum ſtat, ſi pariter omnes terram petant Acatio, unus illud ad navem reducit; ac natatu deinde ſocios repetit. Officioſiſſimi mortalium, impellente etiam eo, quem *Mocadon* vocant, itáque ſæpè de miniſterio certant, quod alter ante alterum occupare ſtudet. Cantantes omnem ferè laborem implent & modulatur præcedens ſubſequentium concordi ſtrepitu, ad muſices æmulationem. A marinis laboribus quandò immunes ſunt, totum diem potu terunt adſiduâ ebrietate, quam cum conjugibus & liberis exercent, comitante identidem cantandi ſtudio, & impletis plateis diſcurrentium nautarum ridiculâ ac diſſolutâ ſaltatione. Fœminæ etiam braccas pro veſtimento habent, more Arabum ac Machometanorum.

Abyſſini ſervi optimi.

Inebrietatem proni.

CAPVT XLI.

Nigritæ ex Moßambicquâ, quos Caffres indigitant; eorum mores ac ritus.

NIgritæ *Caffres* dicti, qui regnum Moſſambicquæ & terras interiores Æthiopiæ, tractu uſque ad Bonæ ſpei Caput habitant, nudi fere incedunt, quàmvis fœminæ circa Moſſambicquam conſuetudine Luſitanorum corpus tegant ex parte, cùm pro ebore & auro aliiſque mercibus goſſypium ac linteamina ex Indiæ partibus accipiant. Cæteri eodem veſtimenti genere, quo protoplaſtus in Paradiſo uſus fuerat degunt. Sunt autem piceo colore, capillo criſpo & aduſto, barbâ rarâ, latis planis & obtuſis naribus, magnis ac craſſis labiis, perforatâ in quibuſdam partibus facie & illatis vulneribus, quæ ebore implent, ſingulari (ut exiſtimant) decore. Etiam corpus ferro candenti, lineis & foraminibus lacerant, atque indè cutem ſtigmata notant, ut apud nos Phrygionũ acus veſtimenta. Pulchrum hoc ornamentum hiſce populis & contemnunt noſtra corpora, veſtimentis ac albo colore monſtris ſimilia. Ideo etiàm imago albi hominis ac veſtimentis tecti, illis pro figura Dæmonis aut ſpectri eſt. Dentes etiam quidam limâ terunt & in aculeos formant, ſingulari (ut putant) elegantiâ. Inſitavetus eſt illis opinio: Nigritas præſtare cunctis mortalibus, formâ, colore, ac ritu vitæ. Multi inter eos Machometi legem amplectuntur, circa oram Abex ſivè Melindæ & in vicinis Moſſambicquæ regionibus, convictu Arabum Machometanorum Rubri maris, qui hic & in omnibus locis Orientis negotiabantur, antè adventum Luſitanorum ſpargentes ſimilitèr diram ſectæ luem, per magnum illud Orientis corpus, ut ideo veluti pravitate materiæ impedita vera religio, veráque ſalus diu ſubſtiterit, machinatione Arabum hoſtium Chriſtiani nominis. Quidam hodie Chriſtum profitentur, tenui tamen ſucceſſu, quòd ea regio velùt ſterilior a Luſitanis non ita frequentetur. Cæteri belluino more vivunt, nullo Deorum metu, nullo cultu. Regibus autem parent, quos multos habent ſingulis vicis præfectos, abſque ullâ tamen diſciplinâ, vel melioris cultus ratione. Venatu victum ferè quærunt. Elephantum quoque carnes comedunt aliarumque ferarum, ex ebore tela conficiunt, ferri chalibiſve defectu. Continuis bellis inter ſe pugnant, atque aliqui humanis carnibus veſcuntur, alii vero Luſitanis viciniores, illis hoſtes captivos divendunt, aut in locum eorum permutatione linteamina & goſſypium ſuſcipiunt. Fortiſſimus quiſque in pretio eſt. In teſtimonium virilitatis, hoſtium virilia, velut inviſa generationis inſtrumenta amputant, eaque ad Regem ſiccata jam & a putrefactione liberata deferunt, qui collaudatâ virtute honores addit, eſtque hoc ingentis fortunæ ſignum. His & collum ac pectus virgines & ſponſæ exornant, maximo ordinis, velut equeſtris, decore. Paſsim in India ex hac gente mancipia conſtant, crebris enim bellis multi in captivitatem ac forum abducuntur. Ita vir unus duobus aut tribus Ducatis æſtimatur, vili libertatis pretio. Etiam famis tempore parentes liberos ad ſervitutem trahunt, & orizæ ſex ſeptemve modiolis damnatæ conditioni addicunt. Néque eſt illis dividiæ tanta calamitas, incuſantibus fati violentiam, & diræ fortunæ odium; Speratâ etiamnum libertate ex ſociis & amicis, quos velut vltores ac vindices etiamnum ſupereſſe prædicant. Quæ ad *Caffres* reliqua pertinent in Moſſambicquæ deſcriptione declarata ſunt. Sequuntur figuræ Arabum Abexinorumque, cum mulieribus quemadmodùm in India degunt: Etiam imagines Nigritarum utriúſque ſexus, ſicut in Moſſambicqua degunt ad vivam effigiem ductis lineamentis.

Nigritæ ſeipſos autumant præſtantiſſimos hominum.

Belluina vita nigritarum.

Inter ſe diſſident: Anthropophagi.

Servitus ex bellis continuis.

Nigritæ nudi incedunt.

Corpus lacerant & ſcindunt.

Figura albi hominis ac veſtiti pro ſpectro.

Digitized by Google

CAPVT XLII.

Ritus, moresque Malabarensium & Nayrorum Indiæ.

Malabares qui sint.

MAlabares vocantur, qui terram littusque maris inter Goam & Comorini Caput Australi tractu tenent. Piper ibi crescit. Vtuntur linguâ peculiari, estque terra in plurimas regiones divisa, ut in oræ descriptione retulimus. Hi perniciosissimi hostes Lusitanorũ atrox navale bellum sæpè concitant, feroces, audaces, nudi incedunt, pudenda duntaxàt tecti; fœminæ linteamine tantùm teguntur, ab umbilico usque ad fœmora. Viri indomiti & elati spiritus validos artus ostentant. Colore sunt piceo, nitidâ cute, ac comâ, quam oleo ungunt promissam, & supra verticem in nodum coactam. Auriculas habent patentes, atque in humeros usque pendulas, quibus illæ latiores sunt pulchri homines habentur. Corpore ac facie Europæis alioqui similes, colore tantum differunt. Viri plerique densiùs criniti, hirsuta pectora habent. Luxuriosissimi proinde mortalium, cum & puellæ a septem aut octo annis Venerem exerceant, post cuivis nullâ molestiâ faciles. In familiari re parum curiosi sunt, Canarinis & Corumbinis similes. Religionem eandem servant quam cæteri Indi. Verum Malabares in duo genera distinguũtur. Sunt etenim Nobiles, quos *Nayros* nominant, soli donati armis militaribus. Sunt & plebei *Poliæ*, quibus omnis teli usus interdictus est. *Nayri* semper armati incedunt, eo nempe armorum genere, quo Regi serviunt, parati ad pugnam, atque exindè aliqui evaginatum gladium dextrâ tenent & scutum ingens sinistrâ. Id ex ligno factum universum corpus tegit, quod *Nayri* a longè concutiunt magno strepitu, ut ità adventum fortissimorum virorum plebejus intelligat, alii pharetram gestant, arcum & sagittas, quibus artificiosè utuntur, alii lanceas, bombardas, sive *Musquettos* fabre factos insigni arte, nostris maximè pares, in quorum etiam usu Lusitanis vix cedunt. Ità per arma divisi, nunquàm ferè illa deponunt. Cælibes vivunt interdicto matrimonio, sed promiscuo & permisso concubitu omnium cubilia invadunt. Neque est quæ *Nayro* corporis usum recusèt, ita patente ostio positis ante fores militaribus armis, Venerem suam securè debellat. Nam & ipse maritus ubi videt arma militis ante fores suas posita prætergreditur, ac Marti huic copiam facit. Ita ubique liberâ voluptate fruuntur. Iidem quando plateas obeunt vociferantur. *Po. Po.* h. cave, cave, cede via. Plebejus enim si *Nayrum* tangat mortis reus est, permissâ facultate militi interficiendi temeratorem. Interdicta item illi cum cæteris *Nayris* consuetudo est, qui plebeii alicujus contactu fortè pollutus fuerit, ante solemnem & superstitiosam ablutionem. Lusitanis duntaxat cedunt, singulari certamine *Nayri* & Lusitani de honoris gradu victi, & ad confessionem virtutis Christianorum deducti. Hoc enim Rex Cochini aliquando voluerat, nè ambitiosum certamen amicitiam, quam cum Lusitano statuebat averteret. Ideo hodie Lusitanum transeuntem *Nayrus* operitur, facto loco. Vngues digitorum manus *Nayri* studiosè nutriunt, id insigne nobilitatis est in otii ostentationem, & a laboribus immunitatis. Sed servit etiam in robur digitorum tenendis gladiis, opinione in iis partibus vel Lusitanis nequaquàm ridicula, qui eandem ob rationem ungues majores habent. Præcipui *Nayrorum* annulos aureos sive argenteos supra cubitum ostendunt, ad dignitatis discrimen. Nudi nempe omnes promiscuè incedunt. Principes suos exeuntes multitudine magnâ comitantur, robustissimi sanè homines, animosi milites, vindictæ etiam cupidi, ac vulneris patientissimi, nam lanceâ aut gladio confossi non confestim deficiunt, sed telum ipsi educunt, atque in hostem regerunt. Rex non habet potestatem necis in *Nayrum*, sed cæteris *Nayris* examen ac punitionem permittit. Filiæ *Nayrorum* non nisi cum *Nayris* ex lege concumbunt. Ceterum nec Christianum, nec Lusitanum rejiciunt, quos clam admittunt, etiam cum manifesto aliàs vitæ discrimine. *Nayrus* enim talem infamiam morte licenter vindicat. Superstitiosi valde sunt circa ablutiones, nam in stagno quod ædibus effossum adjacet corpus abluunt aquâ fœtidâ & fœdâ, sine ullo transeuntium respectu. Fluvialem aquam ut parum ad mundanda corpora efficacem singulari sectâ respuunt: hæc palustris a sacerdotibus consecrata etiam Regem purificat. Nam sine ablutione singulis innovata diebus, innocentiam homini non constare persuasum habent. Filii ad parentum hæreditatem non admittuntur. Communes enim uxores sunt, ut & cum Regum conjugibus Bramenes concumbant, ideoque incerta soboles est. Sororum tamen filii hæredes sunt, quamvis enim pater incertus mater tamen certa potest cognosci. Hæc de *Nayris*. Cæteri *Poliæ* plebei a *Nayris* miserabiliter contempti, proni, demisso capite, inclinatisque humeris incedunt: miseri sane mortales, opificiis ac mechanicis artibus viventes, ut cæteri Indi, quibus etiam velut avitis & gentilitiis distinguuntur.

Fortes ii & valdi hostes Lusitanorum

Luxuriosi.

Duo Malabarum genera.

Poliæ plebei & Nayri nobiles.

Nayris permissa fornicatio.

Nayrorum autoritas.

Nayri nudi incedunt.

Ablutio innocentiæ signum.

Filii non succedunt sed sororum filii.

Digitized by Google

CAPVT XLIII.

Mauri & Indiæ Iudæi.

Maurorum gens.

MAuri ac Iudæi numerosi in omnibus Indiæ locis Goæ, Cochini, aliisque interioribus terris habitant; partim illi ex aliis venêre terris, partim stirpe Indi, traditione patrúmque consuetudine Iudæorum ac Maurorum pestiferam sectam tuentur. In re familiari ritu regionis vivunt: Inter Indos templa habent, Synagogas, & *Mesquitas*, in quibus religionem pro arbitrio exercent. In Lusitanorum urbibus quísque suâ vivit opinione. Sacra tamen nemo publicè exercet, scandali metu, & est talibus statuta mortis pœna, si pertinaces sint, velut religionis Christianæ apertis temeratoribus extra civitatem illa securè fiunt, ut circa Cochinum, ubi Rex cum aula degit. Ibi Iudæorum multæ ex lapide nobiles ædes sunt, iidemque mercatores opulenti consilia etiam Regis moderantur. Templa item ac Synagogas eodem loco habent, libros-que sacros Hebræos, quales ipse contrectavi. Colore plurimum sunt albo ut Europæi, pulchrásque habent fœminas. Multi eo ex Palæstina venerunt, optimèque Hispanica linguâ utuntur. Sabbatum colunt ac etiamnum *Messiam* exspectant. Mauri pariter *Meskytas* habent sive oratoria, supraque templum tabulata multa, ac porticus, ubi pueri religionibus imbuuntur. Antequam templum intrent pedes aquâ abluunt & servit cupa cum aqua ante templum ad hujusmodi ablutiones. *Alpercos* sive calceos ad fores templi relinquunt, ac intrantes proni in faciem cadunt, brachiorum manuumque jactatione, mimicam devotionem exercentes. Circumciduntur Iudaico more, carne suillâ abstinent. Mortuos sepeliunt. In templis imagines nullas habent, exceptis quibusdam lapidibus Chaldaicis literis ex *Alcorano* notatis. Negotiantur autem plurimùm circa Rubrum mare, ad quod aromata deferunt. Et quamvis multi inter Lusitanos iisdem admixti habitent, eorum tamèn acerbissimi hostes sunt, impediúntq. summopere incrementa Christianæ religionis, quam apud Indos continuo deturpant ac infamant. Sequuntur figuræ Regis Cochini elephanto insidentis, *Nayrorum*, Malabarensium utriusque sexus, Maurorum qui Canonor habitant, & Christianorum S. Thomæ crasso pede, ut in descriptione tractus relatum est.

Libertà fides.

Iudæi consiliarii.

Mauri.

Mauri hostes Christianæ fidei.

CAPVT XLIV.

Idola Indorum ac religiones.

PAgodi ac idolâ per Indiam magno numero sunt, variisque a gente religionibus ac votis coluntur, peculiarî circa quasdam imagines Deorum nomine cultu, quæ cæteris excellentiores, multis ornamentis decorantur. De his tantùm tractare institui pro declarationis necessitate. Apud urbem *Bassaym* Septentrionali Goæ plagâ, quæ in tractu Indiæ a Lusitanis habitatur, insula jacet propinqua oræ *Salsetta* dicta. Ibi duæ speluncæ existunt præstantissimorum Indiæ Pagodorum. Vna harum sub petra excavata vici magnitudinem quadringentarum habitationum ostendit. Accedenti ad ima petræ occurrit idoli domus, cum figuris immanium Dæmonum, saxo insculptis, ubi hodie Monachi S. Michaelis templum ædificarunt. Intranti vero petram primo circuitu multi Pagodi apparent, inde alio atque alio ordine cubicula Pagodique occurrunt, ex petra ipsa. Apud cubicula major ex lapide urna stat, cum aqua quæ per canales in eandem derivatur. Altiùs etiamnum, quartum ordinem circuitus item figuris impletus occupat, ità ut trecenta cubicula in quatuor hisce porticibus enumeres, stantibus undique imaginibus teterrimâ formâ, supra quam enarrari potest. Altera caverna eadem in insula alio loco visitur, facta item ex petra ingenti magnitudine, ac Pagodis similiter undique suffarcinata. Adhæc in insula *Porij* Pagodus supra cæteros celebratur, qui a Lusitanis elephanti Pagodus nominatur. In hac insula in petræ vertice ostium patet, pertinens ad templum magnitudine monasterii. Intus loci ac cisternæ magno numero sunt, ac in parietibus ubique sculpta animalia omnis generis, elephantûm, leonum, &c. etiam Amazonum, eximiâ arte, & haud dubiâ opinione Chinensium hisce in locis olim negotiantium singulari opificio. Verum nunc templa eadem inculta & destructa jacent, testantúrque antiquam Indorum magnificentiam, quæ interiori regione, ubi patrii Reges dominantur, etiamnùm maxima est. In *Seylon* insula mons est *Pico d'Adam*, sive Adami mons dictus; in cujus vertice domus cœnobii magnitudine conspicitur, Pagodi magnæ æstimationis templum. Hoc in loco aliquando cultus fuit simiæ dens, tantâ solemnitate, ut nihil suprà, auro ac gemmis inclusus. Magno venerationis mysterio per Orientem celebratum cimelion, & votis itineribusque quadringentorum aut quingentorum milliarium spatio expetitum. Ceterum Lusitani anno millesimo, quingentesimo, quinquagesimo quarto cúm insulâ expeditione bellica ante aliquod tempus vastassent, spe majoris lucri illecti, etiã templum spoliare aggressi sunt. Sed nihil invenêre præter arculam gemmis & auro ornatam,

Idola inclyta.

Simiæ dens in cultu & veneratione.

Digitized by Google

ornatam, in quâ dens famosus custodiebatur. Hunc abstulerunt magno omnium Regum dolore, qui legatos deinde ad Lusitanos miserunt, cum oblatione septingentorum millium ducatorum pro dentis redemptione. Ceterum impedivit Archiepiscopus *Don Gaspar*: Non convenire Christianis accepto pretio nutrimentum detestabilis cultus dictitans. Itáque injectus fuit igni dens magnâ legatorum astantium commiseratione, & admiratione ob contemptum ingens pretium. Cineres per maris fluctus sparserunt. Sed Banianes quidam subdolus (ut sunt isti homines insignes calliditate) alium dentem comparavit eumque velut miraculo ereptum ac sibi a Pagodo idolo revelatum Regi *Bisnagar* obtulit; maximis inde adfectus præmiis. Estque is proinde in honore habitus pari veneratione ac observantia. In regno Narsingæ sive tractu Choromandel Pagodus item summopere colitur ac singularibus votis festisque frequentatur. Carrum ibi ingentem vix quatuor elephanti trahunt. Is festivis tantum diebus producitur, multis insuper funibus alligatis, quos homines utriusque sexus summâ devotione studeant contingere. In summitate carri Tabernaculum apparet, atque sub eo Pagodus. Infra Tabernaculum Regiæ matronæ instrumenta musices pulsant, ac jucundissimo concentu idoli festum celebrant. Ita carrus magnis in Diuum venerationis notis procedit. Nam & quidam ex eodem zelo cutem discindunt, ac partes detruncatas idolo sacrificant. Alii carro corpora supponunt, certâ nece, compressi ingentium rotarum mole. Hi apud Indos glorioſi Martyres magnis etiam honoribus post mortem impiam ac detestabilem coluntur. Ita a meis sæpe sodalibus audivi, estque res per universam Indiam notissima. Ipse autem quodam tempore in contubernio Lusitanorum & quorundam Decaninorum indigenarum, impetrata a Prorege licentia animi causa, & visendi rogum Bramenis voluntariámque mulieris mortem, more eo quem supra retulimus, continentem petebam. Ibi passim figuræ teterrimæ Diabolorum occurrebant, petris insculptæ; ac in vico aliquo templum ingens intravimus. Nihil ibi apparebat, præter pictam tabulam, in qua idoli imago erat, summa fœditate. Cornua multa, dentesque plurimi mentum, pubem, ac faciem figuræ dehonestabant. Tiara caput tegebat, prorsus tale monstrum dixisses, quale Apocalypseos liber describit. Tabula hæc e muro pendebat, qui templum velut chori specie divideret. Nulla ibi fenestra erat, sed a lateribus duo clathrati furni aspiciebantur, ad excipiendum fumum sacrificiorum. Orizam enim, frumentum, gallinas, ac fructus alios Indi offerunt. Ita teterrimum odorem cum exhalarent, animi ferè deliquium adferebant, propiùs accedenti, cunctis deturpatis cibi decocti, & dissecti squallore. Ante has clausas fores vitulus in medio templi stabat, quem ex nostris quidam conscendit in ludibrium ac jocum. Verum Bramenes rei indignitate commotus, clamare ac vociferari altius occepit, ità ut multi causam ignorantes accurrerent. Sed res ante adventum aliorum composita fuit, excusatione ignorantiæ. Itáque & turba discessit. Tunc a Bramene instanter impetravimus multis precibus, ut fores ipsas aperiret. Obstitit primum post autem victus prece paruit, præfatus: Nè quis ultra limen procederet; atque adyta tanti templi prophanaret. Cinerem quo frontem nobis ungere volebat recusavimus. Mox spelunca, velut quoddam Caci antrum apparuit, concamerata, nulloque lumine ex fenestris inlustris. Ostium duntaxat ad lumen serviebat. Ex eadem concameratione vel centum olei lampades minores dependebant. Atque in medio minutum tabernaculum erat gossypinis spiris & bracteâ tectum. Sub eo (ut sacerdos narrabat) Pagodus ex auro factus, magnitudine nundinalis pusionis latebat. Prope templum ex saxo labrum stabat, quadratum, cum aqua fætida, qua semet abluunt, cùm templum ornandi causa intrant. Procedentibus indè alia mox idola rupibus adfixa adparebant, minora quidem: his pelvis cum aqua etiam apponitur, ad ablutionem saltèm pedum, cum cochleari ex nuce Indica, ad devotiones viatorum, qui in itinere idola venerantur, iisque pro ratione fervoris erga Deos offerunt. Adstant enim fornaces cum vitulo, ante quem dona sua exponunt. Et jacebant passim oblationes ex oriza ac frumento, &c. quas attingere verebamur ob fæditatem ac sordes. Ceterum Bramenes aliter, qui cibum omnem hilaritèr consumunt, populoque persuadent Deum hujusmodi epulis delectari. Ità his lucro sunt capti superstione animi. Post talium vanitatum adspectum, victum eundem in quo illud templum erat repetebamus: Bramenes enim dixerat, fore, ut circa vesperam Pagodus animi causa ambulatum produceretur. Eum ritum inspicere & nos ardebamus. Horâ opportunâ campana quam alibi a Christianis acceperant pulsata populum convocabat. Tum ex istis fasciis explicatus Pagodus pallanquino imponitur, ac ab honoratissimis vici gestatur, comitante turbâ, solito tympanorum ac tibiarum strepitu. Post deambulationé deinde aquâ fætida abluitur, suisque demum cunis imponitur, ut cibum capiat, cuticulamque oblatis rebus curet.

Banianes impostor mirificus.

Martyres Ethnicorum.

Iter Iohannis Hugonis versus firmâ terram ubi ceremonias Ethnicorum contemplatur.

Templi & imaginis descriptio.

Pagodi ex auro fedes.

Pagodi exitus.

Digitized by Google

Discedunt fusis precibus, celebratisque sacrificiis cæteri. Bramenes solus postmodum curam gerit, iisdemque epulis se suosque suaviter exhilarat. Hæ gentilium vanissimæ ac deplorandæ superstitiones sunt, quibus vitæ sequentis æternitatem promereri se posse arbitrantur. Vt pateant lectori, figuræ sequuntur Pagodorum, Vitulorum & Meskytarum Maurorũ ac Machometanorum, qui inter Malaberes habitant, cum aquæ urnis ad ablutionem solemnibus.

CAPVT XLV.

Animalia Indiæ.

Animalium caro in India non ita suavis ob calorem.

MVltis India armentis ac pecudibus inlustris est, bobus, vaccis, ovibus, suibus, capris, hircis, &c. vili pretio, verùm, non ita suavi carne ut in Europa ob calorem regionis. Goæ optimæ notæ vacca sex *Pardauvis* emitur. Boves in cibum vix mactantur, ad agriculturam duntaxat reservati. Porci, oves & capreæ suis item preciis comparantur. Ovilla caro parvæ æstimationis est, ac in vilem ibi cibum cedit, interdicta etiam infirmis. Suilla autèm caro salubrior est, ac a medicis facilius ægris conceditur. Oves ibi in quinque partes distribuuntur, cauda enim pro parte cedit, quòd ea pinguis, & lauta sit, ac crassa admodùm. Bubalorum ingens passim numerus visitur, vix tamen cibi causa occidũtur, nisi in egenorum gratiam. Lac tamen expetitur. Ideo per totum diem famulæ ac Canarini cum lacte bubalorum, ac caprearum, flore lactis optimo, & recenti butyro ad venditiones discurrunt. Butyrum minutis particulis frustatim venditur. Caseos quoque albos admodùm exiguos conficiunt, sed siccos valde & salsos. Apri, lepores, cuniculi, cervi & cervæ, parvo numero inveniuntur. Gallinæ, capi, perdices, columbæ ingenti multitudine scatent undique. In Goæ insula viciniſque locis multi passeres existunt & quædam fringillæ: Sed Cochini ac circa tractum Malabar, nequè passeres, nec fringillas aut minores aviculas invenire licet. Vespertiliones India habet complures, magnitudine eximia, infestas fructibus ac arboribus, ità ut Canarini pernoctare cogantur ad custodiam, quam etiamnùm vix tuentur. Indis e vespertilione gratissimus cibus est, ac perdicis loco habetur. Corvi nigri maxima atq. incredibili abundantia passim vagantur, summaque audaciâ fenestras invadunt, ac secure epulas cibumque auferunt. Ita mihi accidit cùm scribenti apertis fenestris corvus mensam invaderet. Nam ex atramentario gossypium rapuit, omnesque chartas harpyæ alicujus instar conspurcavit, me frustrà protervam audaciam impediente. Ferè hæ aves bubalos invadunt, eósque continuis morsibus depilant, atque ideo omnes penè bubali calvi sunt, quas ut abigant paludem petunt, ac aquâ mersi corvum ita eludunt. Etiam glires in India magnitudine nefrendis domos & ædificia subrutis fundamentis, ad ruinas trahunt, muroſque perfodiunt, a cattis, qui tantæ magnitudinis animal non audent invadere securi. Aliud glirium genus minutum, pilo rubicundo, odorem aliquem musci habet. Formicarum autem pernicioſa ubique multitudo, omnia edulia, etiam linteamina confestim magno numero invadit. Ideo omnes cistæ ac promptuaria quatuor columnis in India imponuntur, ac a parietibus removentur, ne hisce animalibus adscensus sit, ac sub columnis pelvis cum aqua ponitur, & si siccata tempore neque renovata fuerit, continuo formicis omnia plena sunt. Etiam sub lecticis eadem vasa habent, ut somnus securior ab infesto harum formicarum cursu & morsu sit. Aviculæ ex Canaria aliæque fringillæ, quæ ex Lusitania a quibusdam causa delitiarum in has partes adferuntur, ut tutæ sint a formicis baculo impositæ stant, cui vas cum aqua subsit, alioquin morsu aculeato petitæ a formicis mox interirent, etiàm si funiculo suspenderentur, cùm & per funiculum bestiolæ conscendant. Milites atque pauperiores, quibus non ita facultates suppetunt, ad cistarum cum pelvi emptionem, cibum si quid (quod raro cõtingit) superfit involutum strophiolo ex clavo ad murum demittunt, circulo carbonibus facto, qui cursum formicarum scandentium impediat. Aliud formicarum genus digiti longitudine ac colore rubro, agros, herbas, fructúsque maximo agricolarum damno invadit. Blattę tineæque omnia ibi vestimenta sordidâ perforatione corrumpunt. Ideo vix vestem præter quotidianam habeas. Chartam libróſque difficultèr ab injuria vermium fullonumque servant. Etiam cimices ubique multi. Crabronum deindè genus volatu pernicioſo cibum, oleum, butyrum, aliáque liquida invadit, nullis pene operculis prohibiti, penetrant cuncta, ipſaque linteamina notis ac lituris deturpant, adhærentibus ovis syrupi instar, lentâ tenacitate. Multitudo harum muscarum multò maxima est; magnitudine apes bis superant, ac *Baratta* vocantur, ut formicæ inter Indiæ mala ac clades haud immeritó computatæ. Tigres alit terra interior; fera alia animalia Leones, aproſve ignorant. Serpentum vero ac lacertarum ubique ingens copia, adherent etenim parietibus ac in lecticas & stragulâ dilapſi lacerti soporem homini superjacentes capiunt, magno terrore. Ideo potentiores sub conopæo amant dormire. Chamæleontes India plures habet innoxios tamen, non alio quam aëris alimento (ut ferunt) sustentatos.

Glires ingentes.

Formicæ apud Indos infestæ.

Vespertilionũ multitudo.

Corvorum audacia.

Crabronum genus.

Lacerti & serpentes.

Chamæleon.

Annotatio

Digitized by Google

Annotatio D. Palud.

Chamæleon, quasi parvus leo (ut Plinius ait) magnitudine lacerti est, a capite usque ad caudæ initium, transversos septem aut octo digitos colligit longitudine; altitudo quinque pené digitorum est, longitudo pedum trium & dimidiati. Hispidus est ac nodosus spinâ dorsi acutâ. Colorem mutat redditque semper eum quem proximè attingit, pallent aut nigrescunt ferè plurimi, cute tenui ac pellucidâ, quæ omnes colores excepto rubeo suscipit. Oculos vertit ac rotat magna commotione hùc illùcque, nullo pupillæ motu. Solus animalium nèc cibo nèc potu alitur, nèc alio quam aëris alimento, &c.

Cercophitheci autem plurimi Palmas Indicas, quæ *Cocos* ferunt vastant pernicioscè. Iisdem in arboribus bestiolæ quædam discurrunt quos *Bichos de Palmeiras* vocant, id est, bestiolas Palmæ. Similes sunt viverris, sciuri caudâ, pilis variis ad delitias ac voluptatem expetitæ. Psitacorum tota India libero volatu fœcunda est. Ceterum ex Moluccis insulis aves quædam Malacca Goam deferuntur, similes aliàs psitacis, multis rubri coloris plumis, etiam loquaces ut psitaci; viginti aut triginta pardauvis in India æstimantur. Visum maximè recreant, suaviter garrulæ, adulantúrque linguâ hominibus, quibus caput ac barbam, os & aures lambunt, ad nitorem usque. Ideo inter domesticas aves expetuntur, quòd psitacos cæteraſque aves pulchritudine pennarum superent. In Portugalliam ad Regem crebrò missæ fuere, verum infœlici successu. Tenellæ nempe aves ac curâ summâ habendæ, tanti doni gratiam ob gravitatem itineris morte consumunt.

Bestiolæ palmæ.

Psitaci.

CAPVT XLVI.

Elephas.

Elephantes in multis Indiæ partibus reperiuntur. plurimi tamen in Æthiopia, post Mossambicquam, ubi *Caffres* nigritæ homines habitant, qui eos interficiunt cibi gratiâ, denteſque Lusitanis eboris commercio vendunt. In Bengala & Pegua eorundem magna quoquè copia est. Venatu ibi multitudine mortalium adunatâ aliisque mitioribvs elephantis sæpè capiuntur, cinctis 2000. aliquando indagine è quibus 100. aut 200. eligunt, cæteris ad fœcunditatem dimissis. Hi postmodùm tempore, minis, fame ac siti aliisque modis mitescunt, ac ad humanæ linguæ intellectum formantur, oleo demum inunguntur ac curâ magnâ abluuntur. Inde domiti rectoribus obediunt, hominibus ingenio similes, à quibus sermone & formâ duntaxàt differunt. Regnum Sianę numerosam quoque multitudinem elephantûm habet. Ibi a gente candidus elephas velut rex cæterorum solemni divinoque cultu honoratur.

Elephantes ubi.

Candidi Elephantis adoratio.

Ejus elephanti gratiâ magna fuit orta contentio inter regna Sianæ & Peguæ, ut in regnorũ descriptione retulimus. Sed quos insula Seilana mittit, ingenio ac intellectu cæteris mundi totius præstant. Nam (ut Indi astruunt) ab aliis in signum submissionis adorantur, & tanquàm principes coluntur. Omnia onera, dolia, sarcinæ, vasa, &c. maximo ministerio per elephantes in India aguntur. Ceterum Regiis sumptibus sustentantur, quique illorum ope eget rectorem convenit, atque cum eo de vecturæ pretio agit. Rector cervici belluæ insidet pedésque sub auribus extendit, manu uncum tenens, quo testiculos animalis intra aures jacentes stimulat. Id momentum regimini maximum est. Accedente elephanto, ad id quod gestandum est, loro quidèm sarcina librata nè in hanc illamve partem declinet suspenditur; atque ille monitus a magistro lorum proboscide sumit dentibúsque circundat, extremitatem lori ore tenens, pendulam inde sarcinam quo velis defert. Si autem navi imponendum sit vas, ipsa navis ripæ admovetur. Tum elephas id navigio ipse imponit, lapideſque subjicit, periculum facturus dentium impulsu. An etiamnùm vacillet. Tormenta etiàm graviora aliáque ex ære aut ferro producunt haùd difficulter. Liburnicas biremes, *Caravellas*, &c. soli ex aquis in tertam propellunt, tanquàm aliud agentes. In summa carrorum, jumentorum ac vehiculorum ubique usum præstant: Vivunt autem orizâ & aquâ. Somnum capiunt ut reliquæ quadrupedes belluæ, genuaque commodè etiam flectunt. Hyeme cùm imbres (ut ille ait) Iovem deducunt, in Venerem stimulis furibundi agitantur, ità ut rectúram nullam admittant. Tum extra urbem aliquo in loco furiosus catenâ ferreâ arbori crassæ adligatur, cibumque ibi sub dio accipit, donec furor transeat, ab Aprili in Septembrem usque, hyberno tempore scilicèt, continuus. Pòst redit pristina mansuetudo, tractabilésque restituuntur iis, qui nullâ injuriâ agunt, verum contumeliosis ac petulantibus nunquàm ignoscunt, memoriâ vindictæ sempiternâ. Dentes ex quibus ebur fit per Indiam magnò in pretio sunt, præcipuè in Cambaja, ubi opifices multa ex ebore conficiunt, mulieréſque *Manillias* sive armillas octo novemve circulis gestant. Inde & ex Æthiopia ac Mossambicqua eo deferuntur. In Seikana insula & Pegua Reges bella ex elephantis ineunt. Gladios quippè dentibus alligant, turréſque dorso imponunt, ex quibus quinque vel sex viri balistis torméntis ac igneis patinis instructi depugnant, & in hostes conjiciunt. Ipsi quidem ad terrorem turbandósque hostium ordines valent. Verum si unus terga det, cæteri quoque pari terrore proprios etiam homines insigni tumultu conculcant. Murem, glirem ac formicas hor-

Seilanæ Elephantes principes reliquorũ.

Elephantum ministeria.

Furor Elephantis.

Vindictæ studium.

Digitized by Google

micas horrent, ne promulsidem subeant. Tormentorum etiam strepitum flammámque timent, nisi tempore fuerint adsuefacti. Cum coëunt mas colliculo sublimior instat, inferiore paululùm fœmina: Clangore pedum auriumque continuo concussu adventum a longé produnt. Velocitatem caballi subinde æquant, gloriâ ac ambitione admodùm æstuosi. Festo die decretâque supplicatione elephantes processioni identidem intersunt, eo ordine, ut juniores præcedant, seniores autèm subsequantur. Tum picti insignibus regiis Lusitaniæ, tibicines quinque vel sex gestant, qui concentu mirifico festivitatem exhilarant, tantâ belluarum incedentium gravitate, ac ad magnificentiam composito gressu, ut ab hominibus nullo in modo ex ea parte differant. Goę aliquando hujusmodi exemplum contigit. Admotus liburnicæ elephas, eam omni nisu in terram protrahere conabatur. Sed grandis erat navis ac solitis major. Ideo cum vires non sufficerent, advocandus erat alter auxilii causâ. Ceterùm rector cum acerbâ castigatione ignaviam increparet, eíque infirmas vires objiceret, ac infamis auxilii pudorem novâ collectâ vi elephas navigium promovere omnem rejiciens opem contendit, tantâ mole impulsuque, ut supra facultates laborando rumperetur, ac necem è vestigio subiret. Eo deinde tempore, quo Cochino in Lusitaniam navigaturus essem, clavus navis nostræ destructus restaurationé postulabat. Is alligatus lembo ad ripam primum producebatur, ibi tum duo ligna parata erant, quibus per elephantum aquâ eductus atque impositus facilius laberetur. Ingens erat clavi pondus, quippe quo navis 800. *Lastrum* regeretur, & ipse elephas junior, nondumque adultus oneri nequaquàm sufficiebat; ut in genua anteriora procumbens, altâ voce ac flebili lacrymisque manantibus tædium & ægritudinem circà imbecillitatem suam testaretur, castigante identidem magistro, objurgatoriis verbis, pudoremque ingerente belluæ ob astantium multitudinem. Verum ubi frustrà tentata res nequaquàm succederet, alter elephas admotus fuit, ità pari ope clavus eductus, jam lignis suppositis imminebat: tum ille prior fastidio auxilii, dentibus ac capite socium reppulit, soluque, quod oneris restabat perfecit. Indè cuivis ingenii hujus belluæ facilis consideratio, ambitione cum hominibus pari. Gratissimi quoque sunt ac beneficiorum memores. Novi anni initio rectores a Prorege Archiepiscopo aliisque principibus strenam postulant recepto more. Tum foribus accedentes inclinant sese acceptóque munere genua flectunt, velut redditâ gratiâ dominorum nomine, cujus beneficium velut proprium reputant. Hasce beneficiales ædes cum transeunt, inclinato capite ostium in memoriam venerantur, itémque templi fores, ac crucis imaginem a rectoribus edocti. Ex more suo subinde forum olerum petunt, ibíque quísque elephanto aliquid objicit. Erat inter hos Mulier quædam ex oleribus suis elephanto semper benefica. Tempore autèm adventante quo in furorem abeunt bestiæ, nondum prorsus alienatæ, per sex septemve dies cum dominis vicatim discurrunt, qui populum ut aliquid in nutrimentum furiosi elephantis conferat deprecantur. Sed enìm regere animal non potens magister, voce tantùm monet, ut caveant atque elephantum furentem ipsi vitent, plané eadem tragædia, qua in Lusitania tauriludia exercentur. Simili insolentiâ agitatus rabie elephas, in forum olitorium quandoquè venerat, omnia ibi evertens, ut homines coacervati timidique hùc illùcque de salute soliciti discurrerent, ædesque aliquas peterent. Inter hos & illa mulier benefica elephanto olim, domum quandam anxiè subiverat, concussáque subito periculo, infantem suum in sporta positum deserverat. Itáq. magnoperè sollicita elephantum cuncta turbantem, ut tyrannum pueri verebatur, ac lacrymis madida clamoreque turbata, jam propinquum filii funus deflebat. Verum elephas accedens ad sportam furoris oblitus subitò, ipsum infantem modestè proboscide excepit, ac impluvio cujusdam officinæ innoxium clementer imposuit, ad pristinam rabiem reditu deinceps facto, renovatóque circa alias res tumultu, cunctis admirantibus, exultante præsertìm matre, restituto puero vivo ac integro. Talia infinita per Indiam exempla quotidie oboriuntur, ex quibus pauca duntaxat commemoravi, ut belluæ gratitudine homines nostros admonerem, qui infausta meritorum ac benevolentiæ oblivione, omnem benefacti ex animo memoriam delent, cum & insensatus elephas repetat, quod nos melioribus disciplimis imbuti, sensibúsque præditi, ingratitudinis nebulâ obducimus.

Elephanti supplicantiũ pompæ intersunt.

Exemplum ambitionis in Elephanto.

Alterum.

Gratitudinis commemoratio.

CAPVT XLVII.

Abada sive Rhinoceros.

INdia *Abadam* sive Rhinocerota non habet; verum in Bengala & Patana reperitur. minores sunt elephanto, cornu breve naribus ostendunt, quod postremâ parte crassius, anteriore acutum eminet, colore cæruleo tristiore ac albo. Porci habent rostrum, pelle rugosâ ac scutulatâ. Cum elephanto simultatem exercent. Quidam hoc animal pro Monocerote habent, quòd nullus uspiam hactenus sit visus, auditu tantum intellectus. Sanè Lusitani adfirmant & Bengalæ homines adstruunt, circa Gangem in regno Bengalæ multitudinem magnam esse harum belluarum, ibique cæteras bestias ad

Rhinoceros ubi.

Digitized by Google

beſtias ad potum convenientes operiri, donec rhinoceros biberit, quem pòſt illæ ſitim explent. Cornu enim naribus impoſitum aquam tangit, ob vicinitatem narium & roſtri. Et probatur illud ab Indis adverſus venena, alióſq. morbos ſummoperè. Quin & dentes, ungulas, carnem, corium & ſanguinem, immò ſtercus contra venena laudant, ut & ipſe experimento ſubinde didici. Nequè rhinoceros ubique eâdem præſtantiâ valet; Nam quorundam cornu 100. 200. & 300. pardauvis æſtimatur, aliorum 3. aut 4. dignoſcúntque virtutes Indi certâ ſcientia licèt ejuſdem coloris & magnitudinis ſint. Cauſa autem efficaciæ diſcrepantis ex herbis eſt, quibus aliis in locis optimis ac ſaluberrimis animal victitat, aliis verò non item. Circa Malaccam quoque Sianam & Bengalam capreæ quædam ſivé hirci inveniuntur ſylveſtres, medico item cornu, contra venena, ut ipſe probavi. Has Capreas vocant *Cabras de Mato*, id eſt, Capreas ſylveſtres. Anno 1581. Rhinoceros cum Elephanto Regi Hiſpaniarum Philippo tum Liſbonæ exiſtenti pro munere advenit ex India. Atque hæc de avibus Indiæ terræque animantibus. Plures beſtias aliquis facilè enumeret: ſed ego tantum has deſcripſi, quas communis ſcientia probavit, excluſa ab hiſtoria omni incertitudine circa ignota.

Cornu Rhinocerotis cõtra venena.

CAPVT XLIIX.

Piſces, ac Indiæ monſtra marina.

Piſces Indiæ multi ſunt & quibuſdam guſtus bonus. Optimus eſt quem *Mordexinum* vocant, *Pampanum* & *Tatyngum*. Eſt piſcis *Peixa ſerra* dictus, quem in orbes ſcindunt Salmonis inſtar, ac ſale condiunt, eſtque excellens valdè & longinquam in navigationem duraturus. Orizâ autem piſces ferè omnes coquunt, cum juſculo quod ſuperfundunt, acidi gratiq. guſtus, ut apud nos uvæ immaturæ ſive acinæ; *Carriyl* vocatur. Is cibus illis cotidianus eſt, ſervítque oriza vice panis. Aloſa item ibi bona eſt, ſoleæ, aliique piſces diverſi generis. Squillæ autem tanta magnitudo, ut 12. in cœnam ſufficiant, & cancer item magnitudine ac bonitate excellit, contrariâ ratione cum iis, qui apud nos celebrantur. Lunâ etenim plenâ ibi vacui ſunt, cum apud nos lunâ turgidâ & ipſi ſucco ſingulari alimentoque repleantur. Muſculi ubique multi. Oſtreæ item præſertim circa Cochinum & Comorini caput, ſed eæ non ità æſtimantur. Piſces in India parvo pretio comparari poſſunt: Duobus etenim ſtuveris pro 5. aut 6. hominibus facile prandium ex piſce & oriza ritu Iberorum inſtruas, quæ ſane vilitas magna eſt, ſi cum pretio Hiſpaniæ ac Luſitaniæ comparetur. Piſces quoſdam *Tubarones*, ſive *Hayos* flumina Indiæq. maria abundanter habent. Hi pernicioſi valdè natatoribúſque infeſti, multos margaritarum piſcatores interimunt, ideóque flumina natatu non frequentantur, conſtructis tantùm ciſternis in quibus ſeſe homines abluunt. Cum Cochini in flumine navis noſtra ſtaret, clauuſque reparatus antiquis eſſet reſtituendus cardinibus, nauta cum 4. aut 5. ſociis in lembo poſt navigium erat, unuſque loro navi alligatus media ſui parte in aqua hærebat, ut clauum aptaret. Is mox ab hujuſmodi *Hayo* correptus fuit, mordicus amputato crure ad fœmora uſque, quamvis piſcem nauta remo cæderet. Cùmque homo bonus manu piſcem contrectare vellet, & manum cum medietate brachii parteque natium iterato morſu amiſit, fruſtrà percutientibus ſociis: Cum vitæ tenui ſpe aut etiam voto vulneratus hoc modo ad Xenodochium ferebatur, noſque alterâ die enavigavimus. Hujuſmodi exempla quotidiè in fluminibus, ac mari Indico accidunt, inter urinatores ac piſcatores, qui tanti monſtri morſu vitam crebro amittunt. In flumine Goæ quando oſtium hyberno conſuetóque tempore obturatum eſt, quidam piſcatores piſcem cæperunt, inſolenti figurâ qui deinde delatus ad Dominum meum Archiepiſcopum, ejus juſſu fuit a me depictus; mittebatur ad Regem Hiſpaniæ imago. Is magnitudine juſti canis, porci roſtro, oculis minutis, nullis auribus, contentus tantùm foraminibus duobus, quatuor pedes elephanti pedibus ſimiles habebat, caudamque latam a dorſo deſinentem ac fine planam, ſtimulóque rotundo & acuto. Per atrium diſcurrebat grunnitu porcino, ſquamis corpore in univerſum contecto, magnitudine membri pollicis prioris, duricie infracta, ſupra ferrum, quam nequè gladio penetrare poteramus. Ad contrectationem ſeſe in globi formam cõtrahebat, occultatis extra omnem animadverſionem juncturis ac diſjunctionibus. Ita clauſus nullâ vi reſerari poterat, verùm quietior, paulatim reſolutus, curſus ſuetos repetebat. Ceterùm quia piſcium hic inita narratio eſt Hiſtoriam piſcis admirabilem haud impertinentèr referam. Illam multi, vel ſupra fidem veri eſtimabunt. Sed pictura in palatio viceregis, teſtimoniaque teſtium probatorum veritatem firmabunt; Cum nomen agnomenque ducis navis, annus, dies, &c. adſcripta ſint, multis qui in eadem navi fuerunt etiamnùm viventibus, quod recens hiſtoria ſit. Res hæc eſt. Navis quædam ſolito curſu Moſſambicquæ ex Luſitania Indiam petebat, ſecundo vento veliſque turgidis, optimo flatu, ad lineam directa navigatione. Cum autem 14. dierum ſpacio eundem ſemper curſum tenuiſſet, nihil tamé proficiebat & dinumeratione graduum facta apparebat retroceſſiſſe navem, ſummâ omnium admiratione, cùm & tempeſtas faveret,

Mordexinus piſcis Pampanus & Tatyngus.

Piſces parvo pretio emuntur.

Hayus piſcis.

Exemplum.

Piſcis mirus porci inſtar.

Remoræ exemplum.

Digitized by Google

faveret,& experientia docuisset nullos in ea parte maris fluctus esse, qui navigationis fælicem tractum impedirent. Itáque stupentibus cæteris & incantationis aliquam vim occultam suspicantibus,fortè celeustes proram diligentiùs inspexit, ibique caudam magnam latamque piscis animadvertit, qui proram flexu obtinebat curvatæ caudæ, ceterúmque corpus sub carina tendens,capite clavum subibat contráque omnem ventorum vim navem morabatur, retróque trahebat. Eum magnâ contorum vi navales socii detraxerunt, caudâque solutâ navis bono ferebatur successu. Pictura in Proregis palatio memoriæ causa exstat, ibi sæpè nomen ducis, anníque notas legi, sed nunc exciderunt. In Bengalæ flumine Gange Crocodili reperiuntur, marinique angues immensæ magnitudinis, qui piscatores ac lembos sæpe evertunt, terrámque subindè infestant, in viatores lethali morsu, ut cotidiana exempla docent. Cochleæ circa Malaccam formâ ut apud nos D. Iacobi cochleæ tantę magnitudinis extant,ut unam ex arbore pendentem vix duo homines baiuli ferant. Tales saburræ loco Malaccæ navigio advehebantur, quod nostra in classe ad S. Helenam, circa Terceram tempestate frangebatur. Et advehebantur aliquæ per Iesuitas missæ, ad frontispicii monasterii, templíque Lisbonæ instructi decorem. Pariter navis S. Petri titulo insignis ex India Cochino Lusitaniam petitura, syrtibúsque D.Petri 6.gra.in Austrum a Goa illisa, fracta fuit. Verùm mortales omnes *Caravellæ* ex tabulis navigii concussi factæ præsidio salvati in Indiâ rediere. Medio tempore tamen a cancris passi maximos metus.Illi summo numero ac inusitatâ magnitudine homines quos comprehendere poterant elidebant,ideóque arctâ vigiliâ, ac excitatis munitionibus arcebantur. Rei gestæ veritas nupera est, eáque in navi quâ ex India in Lusitaniam proficiscebar, duo navales socii erant, qui eodem in D. Petri navigio cùm fuissent, oculatum testimoniú prestabant. Picturæ præterea passim in India Goæ idem testantur. Hæc de piscibus monstrísque marinis, quæ certâ fide cognovi, relata sint.

Crocodili.

Cochleæ ingenti magnitudine.

Cancri inusitati roboris mireæq magnitudinis.

CAPVT XLIX.

Fructus, arbores, plantæ vulgaresque Indiæ herbæ; præcipua Ananarum descriptio.

Annotatio D. Paludani.

Ananæ a Canarinis Ananasæ dictæ, a Brasilianis Nanæ, aliisque in Hispaniola Iajamæ, ab Hispanis in Brasilia Pinas, propter similitudinem quam hi fructus cum nuce pineâ habent, ex provincia S. Crucis in Brasiliam allatæ primùm, mox in Indiam Hispanicam, pòst in Orientalem, ibidem magnâ copiâ crescunt, magnitudine citri aut melonis, colore optimo inter virorem & flavedinem, pereunte quando matuescunt virore, sapore grato odoréque placido, instar abricoti, cùm & odes in quibus hi fructus sunt, odore cognoscantur. Carduo altili a longè non ita absimiles, echinata perinde folia non habent. Caulis ex quo emicant cardui magnitudine, radices ut carduus habet, cui unus tantùm fructus incumbit, medio scapi, aliique minuti circundant,quorum & quidam fructus ferunt. Hujusmodi in horto meo plantas ex Brasilia allatas habui, verùm nostri frigoris impatientes. Calidus est ipse fructus ac madidus. Ex vino sumitur instar Persici, facili digestione. Verum inflammationem parit & æstum, depravatione gingivarum, ob tenuia fila quibus distinguitur; Fructuum horum species apud Brasilia populos differentia linguarum varia item nomina habent. Prior Jajama vocatur, longior ac sapore jucundior, carne flavâ. Altera Bonjama, albo interiori colore, ac sapore ob dulcedinem nimiam stolido. Tertia Jajagna dicitur,eodem albo colore, verùm gustu vinoso & acido. Ceterum naturâ ipsa fructus hi passim quoque crescunt,nominanturque sylvestres Ananassæ. Ha scapo lanceæ altitudine aucta, magnitudine aurei mali, echinatis item foliis, spinisque mitioribus cinctis, a porcis manducantur,licèt sapore haùd ingrato sint. Planta ipsa cum radicibus succi plena est; Succus cum saccaro mane mixtus, certo adversus calores hepatis ac renum, ipsáq; renum ulcera, purulentam urinam,virgæque excoriationem remedio valet. Arabes laudant hunc succum adversus sacrum ignem, ac Queura indigitant. Qui plura cognoscere cupit Costâ legat, Oviedum ac Thevetum. Ananas saccaro conditas cucumeris magnitudine ego plures habui.

ANana inter Indiæ fructus sapore præstant.Non sunt quidèm naturales Indiæ, verúm exoticæ a Lusitanis ex Brasilia allatæ, idèo principiò maximis petitæ pretiis pardauvo æstimabantur, nunc verò multiplicatæ vilescunt. Matuescunt quadragesimali tempore, tum enim gustu pollent gratissimo. Melonis sunt magnitudine,formâ coli,aut nucis pineę,facilè tamen scinduntur; rubro colore, admixto virore, cubiti fere altitudine excrescunt. Folia hujus herbę ex Hispania Sempervivæ imagine conspiciũtur,perpetuò etenìm virent, ideoque a trabe domus suspenduntur, arctiora tamen sunt, ac circa margines sinuosa. Manducandi seu nucleorum gratiâ in orbes scinduntur, ac Persicum colore maturum repræsentant,pari item ferè sapore. Verùm delicato gustu supra omnes fructus præstãt. Succus musti dulcioris instar vix satietatem implet. Calidi sunt, nàm si cultrum horæ mediæ spacio insertum teneas, ferè consumptus erit. Sanè communi usu hominibus vix nocent, nisi suprà modum sumantur, usque ad gulam. Infirmis haùd permittuntur.

Ananarum forma.

Succus.

Natura.

Digitized by Google

Digitized by Google

Habitus et facies Mercatorum Goensium Indorum, qui mutandis mercibus valde industrij

Habyt en gedaente der Indiaensche Coopluyden welcke in hare handel seer cloeck zyn

Banjanes e Cambaja populus æstima
scribendo, supputandoque valde exe

Banjanen van Cambajen int kennen
schryven en rekenen zeer geoeffe

Digitized by Google

Bramenes Idolorum in India Sacerdotes.

Bramenes der Indiaenscher affgoden Papen
ofte Priesters.

58 en 59

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Bramenes cum mortuus est, secundum eorum legem crematur. uxor autem ejus, præ amore, sese vivam in ignem cum illo conjicit.

Digitized by Google

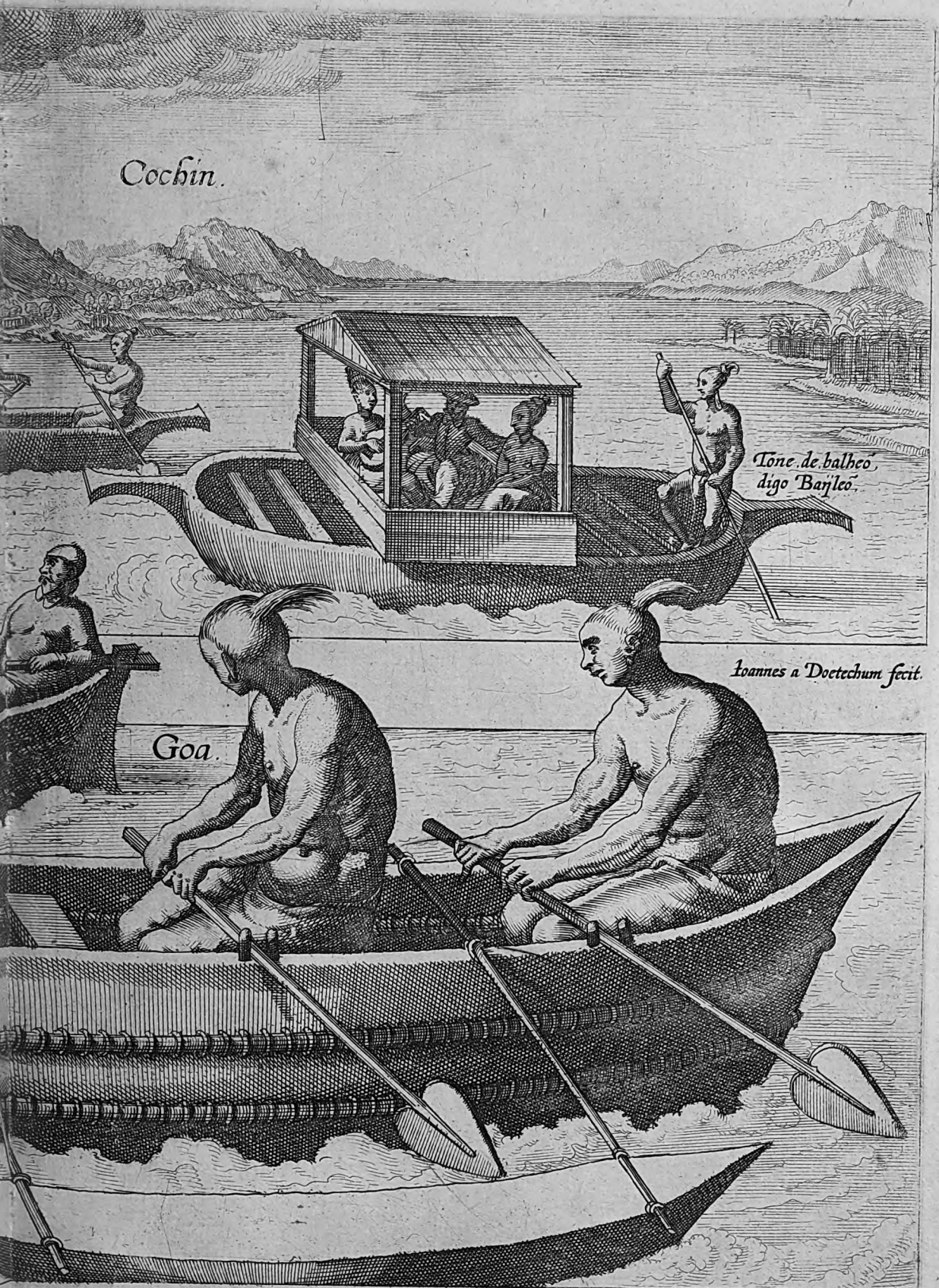
De Bramene doot wesende wort nae haer wet verbrant, ẽn zyn vrouwe wt liefde haers mans, verbrant haer levendich met hem.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Schuÿten diemen te Goa, ẽn Cochÿn, gebruÿckt om te visschen, d'eene wt een hout wtgeholt, d'ander wt veel struÿcken, met coorden tsamen gebonden, d'eerste worden Almadias, d'andere Tones, en Paleguas, genaemt, die daer in groot getal zÿn, welcken versaden met cruÿcken vol soet waters daer in gestort, om aende schepen te vercoopen——

58 en 59

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Die staet des Ambassateurs van den Coninck van Ballagatte binnen Goa

58 en 59

Digitized by Google

Digitized by Google

mittuntur. Vulgò scinduntur, orbiculatim, vinóque mersantur, suavémque omnino cibum præbent.

CAPVT L.

Jaqua sive Jaacca.

Annotatio D. Palud.

Calecuti & in quibusdam Indiæ locis juxtà mare ac flumina fructus quidam crescit in Malabar Jaca dictus, in Canara & Gusaratta Panar, & Panasu, in Arabia Panax, in Persia Fanax. Ex magnis arboribus crescit non ex ramis ut cæteri fructus, sed ex trunco supra terram sub ipsis foliis quæ magnitudine manus virent, filo duro crassóque labente per medium. Minores ex hoc genere fructus qui in Malabar optimi nascuntur melones nostros magnitudine superant, exteriore autem cortice viridioris coloris teguntur in similitudinem nucis pineæ coacti, licèt cortex adamantis in aculeum formati speciem referat, nullo tamen acumine, quamvis a longè aliter appareat. Introrsum vero flavi echinatis spinis vestiuntur. Qui Goæ crescunt dissimili ac non ita bono sapore ut in Malabar probantur. Maturitate plenâ mense Decembri vigent, optimeq; olent. Sunt autem duplici specie: optima Barca vocatur, altera Papa, non eâdem bonitate & tactu molliore. Præstantissimi 40. Malvadisis sive Realo fere emuntur. Maturescentes colorem atrum adipiscuntur, durósque cortices. Quod exteriore putamine nucem ambit, varios sapores habet tum melonis, mox persici, gustu tamen sapidiore, inde favi, postea citri, eâdem jucunditate palati, licet durioris sint digestionis. dejiciuntur enim nondum percocti, prout desumpti fuerant. Si quis in longitudinem fructus hos secet aperiátque, introrsum albescunt, carne coactâ capsulisque distinctâ, quibus oblongæ nuces crassiores majoréque dactylis nostris continentur. Illæ cinericia pellicula obtectæ, album nucleum ut castaneæ nostræ habent, crudæque desumptæ terrestres sunt, gustu acuto & flatuosâ qualitate, assatæ tamen sive elixæ castanearum instar, valdè palatum delectant libidinémque excitant, ideò maximè expetitæ. Ventris fluxum quoque reprimunt. Pulpa exterior stomachum valdè onerat, malos ac venenatos humores producit, ideòque qui plurimum hisce fructibus vescuntur, facilé in pestiferum illum morbum incidunt, quem Indi Morxi nominant. Qui plura scire desiderat, is Ludovicum Romanum legat 5. lib. & 15. cap. Navigationum, Christophorum a Costa cap. de Jaca, & Garciam ab Horto 2. lib. cap. 4.

Iaccæ ubi crescant.

Quomodo.

IAccæ ex magnis arboribus nuci similibus crescunt, circa littus maris sive marinis in locis, aliàs contrà omnium fructuum naturam: nam supra terram ex trunco tantum ac nodis ramorum dependent, verùm ubi rami dispergunturnullæ crescunt. Melonis ferè formâ ac magnitudine conspiciuntur, ita tamen quædam graves, ut vix attolli queant. Ananis extrinsecâ formâ haud absimiles sunt, nitidiores tamen & colore subviridi. Fructus interior folliculis clauditur, ut castaneæ, aliâ tamen formâ. Folliculus quisque fructum habet, qui medietate albus, reliquâ parte flavedine monstrat, naribúsque adhæret favi instar, cui haud dissimilis est lentore & gustu. Fructus hic extrinsecùs castaneam circundat formâ glandis, si posterius viride putamen adimatur glandi, eâdem magnitudine, aut in quibusdam pauló uberiore. Fructu extrinseco consumpto ipsæ castaneæ assantur, ac elixantur probe, castaneisque Europæ sapore haud absimiles existunt. Folliculi aliquando tales centum in una Iaacca sunt, & plures subindè pro fructus ipsius magnitudine. Duplex Jaaccæ genus est. Optimum quod Giraſal vocatur. Vilius Chambaſal. Formâ tamen aut arborum facie non distant, nisi quod Giraſal gustum habeat suaviorem. Ceterùm hisce nominibus Giraſal ac Chambaſal Indi quoque orizam aliásque merces discriminant. Quod præstantius est semper Giraſal vocatur, quod deterius id Chambaſal dicitur, distinctis ita pretiis. Iaaccæ omni tempore anni habentur.

Forma.

Iaaccæ duplices.

Giraſal ac Chambaſal nomina bonitatis mercium Indiæ.

CAPVT LI.

Manga.

Annotatio D. Palud.

Mangæ item ex magnis arboribus ut Jaaccæ crescunt, plurimis ramis, oviqui anserini magnitudine sunt, cum in quibusdam locis Indiæ duo pondo & quod excurrit pependerint, colore sunt diverso, quibusdam pallidus viror est, aliis flavedo, aliis cum rubro mixtus viror, gustu gratissimo, ac jucundissimo etiàm supra Persicum quandoque. Quod ad nomen attinet, communiter Mangæ vocantur, Canarinorum linguâ Ambo, a Turcis & Persis Amba. Ab Aprili usque in Novembrem ex arboribus pendent, juxtà locorum situs. multis in provinciis nascuntur, sed optimæ in Ormutiana, ibi cæteris fructibus præstant. Has sequuntur quæ in Gusuratta crescunt, unde & nomen habent, minores quidem sunt, odore tamen gratiore. Intus nucem habent minutam. Tertium locum obtinent, quæ in Ballagatta inveniuntur, magnitudine ad 2. pondo & quadrantem, palato suaviores, quàm illæ quæ in Charanna, Quindor, Madanagor, & Dultabado, præcipuis Regis Nizamoxæ civitatibus, ac in Bengala, Pegua & Malacca proveniunt. Cutleolâ adempta Mangæ orbiculatim consciſſæ manducantur cum vino, etiam absque eo, quemadmodùm nos hic Persica sumimus. Condiuntur quoque saccaro, oleo, aceto, sale, ut in Hispania olivæ, cultro aliquantulum apertæ ac zingibere, allio, sinapi, aliisque talibus injectis. Cum sale aliquando obiter tantùm comeduntur,

Digitized by Google

comeduntur, ac oriza etiam cocta, quemadmodum hic olivæ, eóque ritu condita ac cocta ad forum deferuntur. Fructus hic frigidioris humidioriſque qualitatis eſt, licet vulgo calidior habeatur. Stomachi dolores & convulſiones (ut ajunt) generat. Et Medici quoque Gentiles calidum hunc fructum judicant, quòd & ignem ſacrum, febres ardentes, tumores ac ſcabiem producat, verum ego hujuſmodi mala exiſtimo oriri ex putredine, quam in ſtomacho quibuſdam facit, magnoſque ob calores, qui eo tempore, quo Mangæ florent etiàm abſque earundem eſu mortales in varios morbos impellunt.

Ante maturitatem, contrahit àliquo modo palatum, præcipue illa penitior pars, quæ nuci accedit, mox maturus adlubeſcit ſapore amæno. Nux culleolam duram habet filis durioribus cinctâ, & textam; eâ nux oblonga continetur, magnitudine glandis, intùs alba, extrinſecùs quoque alba pelle contecta, ſapore amaro cruda, ideoque valet adverſus Lumbricorum malâ, & toſta contra Diarhœam, tum guſtu glandis. Aliud horum fructuum genus amœnum valdè, ſine oſſiculis reperitur. Eſt & tertium genus ſylveſtre (Mangas bravas vocant,) veneni eximiâ virtute. Necant enim continuò cum oleo deſumpta, nullo hactenus invento antidoto. Sunt virides levitèr, colore fulgentes aliquantulum, lacteo ſucco plenæ carne ſive pulpâ rarâ, nux tortice duriore tegitur, magnitudine mali Cydonij.

MAnga ex arboribus *Jaacæ* ſimilibus creſcunt magnitudine Perſici majoris, ſed oblongâ formâ, ac aliquantulum incurvatâ, colore viridi nitido, inclinante ad flavedinem ſeu rubedinem. Oſſiculum habet majus quàm illud quod Perſico continetur, ad eſum nequaquàm commodum. *Manga* introrſum flaveſcit, lanuginoſa quando ſcinditur, licèt aliquę læviores ſint. Sapore ſunt gratiſſimo, quo & Perſicum ſuperant: Cum *Ananis* inter optimos quæſtuoſiſſimoſque fructus Indiæ computantur. Victum enim abundè præbent, ut in Luſitania ac Hiſpania olivę. Carpuntur etiamnùm virides ac ſale condiuntur ollis incluſæ, valentque ad cibum cum oriza, quam in aqua elixant, ut grana etiamnùm integra durent, ac tùm cum ſalitis Mangis manducant, communi mancipiorum ac plebis cibo, quibus & piſcis ſalitus Mangarum aliquando vice, cum oriza ſervit: nam ea loco panis eſt. *Manga* ſale conditæ ſciſſione ut olivæ Hiſpaniæ albæ apparent, eodem fere guſtu, ſed aliquantulum acidiore, abſque amaritudine acerbo. maximâ ſunt uſque ad miraculum copiâ. Aliæ quoque ſale aſperguntur, & zingibere, allioque implentur. Hujuſmodi *Mangas Recheadas* vocant, magnoque in uſu ſunt, non tamen ita communi, ut cæteræ. Lautiores quippe ſunt minoriſq. pretii. In ollis cum aceto, ac oleo ſalitæ ſervantur. Quadrageſimali tempore maturitatem induũt, ac ad Auguſtum uſque durant.

Mangæ olivarum inſtar.

Condimentum.

CAPVT LII.

Cajones.

Annotatio D. Palud.

Ex magnis arboribus hi fructus creſcunt. Malo haud diſſimilibus: verum tenella etiamnum arbores folia habent Lauri, viridi colore diluto denſa, flore albo ut Medica malus, plura tamen folia dant, odore nequaquam perinde ſuavi. Fructus ſunt formâ & magnitudine ovi anſerini; aut majoris pomi, flavi valde, odore bono, intus ſpongioſa & ſucculentâ carne, ut limones, abſque granis, dulci ſapore, licèt guttur aliquantulùm ſtringant. Orientalis Indiæ proprii non videntur fuiſſe: verum eo ex Braſilia allatos volunt, ubi nuces plurimum comeduntur licet Thevetus cap 61. in deſcriptione Americæ aliter tradat. In hujus fructus extremitate nux creſcit, formâ renum leporis, quales ego domi plures habeo, allatas per Luſitanum gubernatorem navigii, cinericio colore & ſubinde ruſſo. Nuces hæ culleolam duplicem habent, & interfluit ſpongioſa ac pinguis materia, olei inſtar acuta & fervida, ſed intùs latet nucleus albus, eſui commodus ac ſuavis, Piſtaciorum ſimilitudine, pelle cinerea quam demunt, obtectus. Comeduntur hæ nuces levitèr toſtæ, ac Venerem excitant; loco bellariorum fructus cum nucibus apponuntur, ipſi fructus cum vino aut abſque eo ſumuntur, ac præter ſaporis ſuavitatem juvãt debilitatem ſtomachi, contrà vomitus & faſtidia cibi. Quibus in eum finem non expetuntur aquâ eoſdem modice maceratos conſumunt.

Oleum illud ſubtilius inter culleolas duas ſcabiem ſacram, & maculas cutis tollit: Braſiliæ populis contra ſcabiem valet. Ex nuce arbores hæ propagantur, cùm fructus nec ſemen nec grana habeant. Quidam Anacordorum e genere Cajones autumant, ob ſimilitudinem ſuccı illius acutioris, inter culleolas: legito de hac re latius, Caroli Cluſij obſervationes in Garciam libro 2. cap. 3.

Cajones ex quâ arbore.

CAjones arborem ex quâ naſcuntur habent mali imagine, pirique ſunt magnitudine, poſteriore parte in mucronem deſinente, anteriore craſſa, colore flavo. Maturi molleſcunt alitèrq. planè quàm poma creſcunt. Nam quo loco Poma caulem habent, ibi *Cajones* caſtaneam oſtendunt, magnitudine pollicis prioris articuli, alio ſanè & diverſo a caſtaneis *Jaqua* colore. Saporem quoque gratiorem habent; verum aſſari debent. Introrſum albeſcunt ut caſtaneæ Europæ putamine tamen craſſiore, cui cæruleus color ac luridus eſt. Crudas nemo ſecurè ore aperiet, quod continuo cutem abradant, magno dolore eorum qui ignari temerè eas reſerant. Ideo cultro aperiuntur, aut igne

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Moerianen wt Moçambycke en die omliggende contreyen diemen Caffres noemt sommighe zyn Christenen sommighe Heydenen en t'meestendeel Machometisten.

a ij

60 en 61

Digitized by Google

Digitized by Google

aut igne uruntur ut manducari possint. *Cajones* ipsi ea parte quæ anteriore est pomo, caulem habet insitum arbori. guttur autem peculiari natura cum deglutiuntur stringunt, gustu acido & succulento. In orbes ideo scinduntur, adjuncta aquâ, sive vino, saléque injecto, quibus modis adstringendi illa facultas mitigatur, palato ita gratissimi. Eodem tempore quo *Mangæ* matureſcunt; *Mangis* tamen *Ananísque* cedunt; viliores enim sunt, & per Indiam copiosi.

CAPVT LIII.

Iambi.

Annotatio D. Palud.

In India & alius fructus restat ob pulchritudinem, ac suavissimum gustum, medecinalemq; potentiam descriptione dignissimus, ideò apud Indos valde gratus ad quos ex Malacca primùm delatus fuit.

Arbor ex qua crescit magnitudine Hispanicis malis medicis par est, multis dispersa ramis in latitudinem, umbrosa, pulcherrimo adspectu. Truncus majoresq; rami luridum corticem habet. Folia nitida sunt ac lævia, palmæ latitudine longiora, similitudine ferri lanceæ, crasso filo in longitudinem distincta, discurrentibus undique venis. Exteriùs virent prorsum, introrsum vero pallent magis. Flores sunt purpurei coloris, vivo adspectu, ac claviculorum vineæ gustum habent. Fructus piri magnitudine visitur, sunt autem duplici specie distincti, quarũ una colore fulvo ad nigredinem inclinante sine ossiculo fere est, ac gustu alteram vincit, quæ coloris purpurei, rosaceo amano odore, ossiculum album ac durum continet, non planè rotundum, magnitudine ossiculi persici, asperâ pelliculâ contectum. Suavis & illa palato est, frigidæ ac humidæ facultatis, mollis, tenui folliculo tecta, quem cultro vix adimas. Arbor radices altè agit, quartóque anno fructifera, sæpéque in anno ferax, adeò ut nunquàm absq; fructu, aut flore aspiciatur, nam & eodem in ramo maturi ac immaturi Iambi, etiàm flores reperiuntur, contrà aliarum arborum naturam, decidentibus continuo floribus, ut ipsa humus colore purpureo picta videatur, quibus mox alii succedunt, rediviva semper sobole. Maturi Iambi facile arboris motu decidunt; si tamen ramos vellices, ut eo facilius carpere queas, ipsi facilè rumpuntur. Ante alias epulas hos fructus in mensis comedunt, ac passim interdiu. Malavarenses & Canarini Iambolinos vocant, Lusitani incolæ istius terræ Iambos, Arabes Tupha Indos, Persæ Tuphat, Turcæ Alma. Arbor a Lusitanis Jábeiro appellatur. Flores fructusq; saccaro condiuntur quibus tùm in febribus servidis utuntur ad sedandã sitim.

Iambi arbor. ARbor *Iambi* magnitudine prunis æquatur, estque ipse fructus admodùm jucundus atque in adspectum amænus, magnitudine pomi. Colorem habet rubrum albicantem, tanto splendore ut picturam, aut ex cerâ factam imaginem æmuletur, gustu præterea optimo, odoreque ad aquæ ex rosis fragrantiam. Introrsum albet, atque ipso esu madidus & aquosus probatur; eximietate præstanti, si vel odorem, vel saporem spectes, ideóque nec infirmis interdicitur, ut cæteri fructus, quòd nequaquam noceat. Flores quoque arboris admodùm vernãt, ac mirificè oblectant odore, & albo rubroque colore. Quotannis quater quinquiesve fructificant arbores, jucundâ sane vicissitudine, cùm una subindè pars deciduis foliis maturos fructus habeat, altera adhuc recentibus, ac floribus etiamnum odoriferis, spem tahtùm novi partus ostendat. Ità toto anno varia hyemis æstatísque species una in arbore adolescit. Ossiculum habent interius album *Iambi* qualem fere Cypressi fructus.

Fructus descriptio.

Feracitas multiplex.

CAPVT LIV.

Alii Indiæ fructus.

IAngomæ in India arborem habent, cerasi forma, suntque magnitudine prunorum rotundorum, colore subrubro. Ossiculo carent eiusque loco nucleos aliquot minutos habent. Pruna gustu fere referunt, magnoq; sunt numero, ac ideò viliores.

Iangomæ.

Annotatio D. Palud.

Iangomæ ex arboribus crescunt, quæ prunis nostris similes sunt, nisi quod spinis undique squallent. Crescunt passim nullâ operâ, & in hortis Bacaim, Chaul & Batecalæ visuntur, Fructus a sorbis parum differunt, rotundi & parvi, contrahunt palatũ ut pruneola. Ossiculum non habent verùm quædã minuta semina, primùm nascentia ut pistacia. Antequam in esum valeãt digitis comprimuntur, nec tamen eo modo facultatem adstringendi amittunt; ideò ad obturationes probantur, licet Indis parvo in pretio sint.

Quidam ferunt fructum hunc a certa quadam ave devoratum, & deinde ejectum alvo ejusdem avis, simo terræ mandatum facilius crescere meliori feracitate.

Carambolæ octo angulis, magnitudine minoris pomi, acidum gustum habent, quemadmodùm prũna immatura. Ad conservas fere expetuntur.

Carambolæ.

Annotatio D. Palud.

Carambolæ Lusitanis & Malabarensibus dictæ, in Decan Camarix vocantur, in Canarâ Camarix & Carabeli, in Malaccâ Bolumba & a Persis Chamaroch: ex arboribus crescũt similitudine mali cotoneæ, foliis longioribus majoribusq; pomorum nostrorũ, viridibus admodum & amaris, flore parvo quinque foliorũ, colore incarnato, nullius prope odoris, sed suavi aspectu, acetosæ sapore. Fructus ipse oblongus est, flavus & velut in 4. partes divisus, sulcis altius adactis, in ornamentũ, in medio quibusdam minutis seminibus existentibus, qui ob acorem palato

Digitized by Google

grati sunt. Saccaro conditur magno usu in medecina ac cibo. Maturi ad febres ardentes dantur, loco syrupi ex aceto. Canarini succo utuntur, admixtis aliis medicamentis ibi crescentibus, ad colores conficiendos & vitia oculorum tollenda. Costa scribit se in India obstetricem agnovisse, quæ hoc fructu siccato & in pulverem redacto, adjectis Bettelæ foliis utebatur, ad fœtus abortivi dejectiones. Et in muria hi fructus habentur, quòd grato sint gustu & appetitum cibi excitent.

Brindoini, Duriones, Iambolones, Mangestani, aliique fructus quòd minoris pretii sint, hic a me non describuntur.

Annotatio D. Palud.

Brindoinos Orientalis India dat, qui extrinsecùs aliquantulùm rubent, introrsùm vero sanguinei sunt, gustu acerbissimi. Reperiuntur etiam exterius furvi ob maturitatem, leviori acerbitate licèt eodem sint introrsùm colore.

Multis Indorum fructus hic in deliciis est, verùm ob acerbitatem non ità amœnus. Tinctores eo utuntur. Cortices adservantur ac trans mare vehuntur aceti conficiendi gratiâ, quod & a Lusitanis quibusdam usurpatum fuit.

Annotatio D. Paludani circa Iambolinos.

Arbor corticem habet Lentisci, Mirthi formâ, folia Arbuti: sponte passim crescit. Fructus ut majores maturæ olivæ Cordubenses palatum ac guttur admodùm stringunt. A Medicis parum expetuntur. Muriâ tamen servantur, ac cum oriza cocti manducantur, quod stomachum acuant; verum Indi nec Iambolinos, nec Iakas inter salubres fructus computant.

Ex Indiâ quam Hispani tenent, per Philippinas insulas, sive Lusones, Malaccam, indeque in Indiam fructus delati sunt, quos *Papajos* vocant, qui formam fere Melonis habent, pugnique magnitudinem. Arbor haùd crescit nisi sit jugata, mare aut fœmina. Mas fructus non fert, sed fœmina duntaxat, sterili etiam fœminâ, si a mare divertat. Arbor in viri staturam justam adolescit, ac majora folia habet. Eratque primùm magno in pretio ob novitatem, quæ nunc planè obsolevit. Habet India exoticas quoque ficus Lusitaniæ, quæ fructum perfectum vix producunt. Mala aurea, assyrica, citri & cæteri fructus passìm in Indiâ reperiuntur, præstantque Hispanicis. Vvas rarò invenias, eas ex vineis ante fores positis aliqui ut in Belgio duntaxàt colligunt. Ceterum circa nativitatem Domini, ac quadragesimam ex terrâ Ballagattæ firma à Decaninis aliisque Indis uvæ Goam deferuntur, quæ tamen Hispanis cedunt, licet majoris, cæterorum fructuum intuitu, pretii sint. Plurimi etiam in Indiâ melones sunt Hispanis tamen bonitate inferiores: cum saccaro enim ferè manducantur ut meliori gustu sint. Verùm alterius generis sunt, quos *Patecas* vocant sive *Angurias*, aut melones Indiæ vocant, colore subviridi ac intrinsecùs albo, nigris nucleis, aquosi valde ita, ut succo mox os repleant, dulces admodùm, refrigerant maximè, & post prandium ideo expetuntur. Cucumeres & raphani maxima sunt copia, brassicæ itèm, sed quæ bonitate Europæis cedant, non enim incremento consummatæ folia claudunt, verùm temere dissipata patulæ ostendunt. Lactucæ genera vix habeas, ut nec herbam ad oleris confectionem. Flores herbæque beneolentes parvo numero sunt, exceptis rosis & rosmarino, quibus tamen odor parvus sit. Campi nullis omnino floribus distinguuntur, gramine tantum puro virides hyeme nimium, cùm pluviâ madescunt. Æstate torridi viroreque orbati jacent. Quidam verò arborum flores toto anno durant, quos *Fullos* vocant, inter vestimenta ac linteamina boni odoris gratiâ collocati mulierum singulari studio. Alia autem florum herbarumque genera, quibus Europa undique nitescit, nusquam apparent, licet ab Indis summopere expetantur, ac narratione intellecta summo studio desiderentur. Ex figuris autèm quas hic ostendimus Iaaccæ, Ananæ, Mangæ, Cajones, ac Iambi patent, etiam Zingiber, de quo posteà, ad vivam effigiem, licèt folia non ita ad venarum nervorumque proportionem respondeant, ut communis herbaristarum ratio fert. Ego tantùm hic figuras crescentium fructuum, prout eos inspexi, præbere conatus sum, ad aliquam historiæ nostræ lucem.

Papajos fructus.

Gaudet arbor conjugio.

Vvæ in India raræ.

Melones,

Melones Indiæ.

Brassicæ.

Flores in India haud multi.

Flores odoriferi.

CAPVT LV.

Ficus Indiæ.

FIcus Indiæ multiplex est, modò crassiore, modò tenuiore formâ, diversis præstantiæ notis. Verùm eadem omnibus imago ac color idem, arbórque ipsa eodem modo viri staturam æquat. Folia habet ulnæ magnitudine. tres dodrantes lata, iis Turcæ utuntur chartæ bibulæ vice ad cucullos. Lignum arbor non habet, sed similitudine arundinis truncum. Quod senescente arbore exteriorem corticis partem tegit, in modū cribri ex pilo facti figuratur, aspectu tamen crassius aliquantùm: introrsùm eadem folia cucullata ac clausa apparent, in medii hominis altitudinem, tum explicant sese ac per vices excrescunt ita ut vetera a recētioribus successione quadam expellantur, donec arbor justo incremento steterit, fructúmque maturum protulerit. Folia in medio crassiorem, quo dividuntur, nervum habent. Inter folia ex arbore surgentia flos nascitur, magnitudine ovi Struthionis, colore purpureo, ex eo longiore incremento ramus prodit non ligni quidem materiâ, sed caulis brassicæ ficus coacervatas abundè proferens. Primo quidem fabarum

Folia ficus.

Fructus.

formam

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Habitus Abissinorum quibus loco S. Baptismatis frons nutiritur

Habyten der Abissynen wt paep tan slant welcke in placts van doop gebruycken brantmercken int aensicht.

61 en 62

Digitized by Google

Digitized by Google

formam habent, cùm adhuc voluulis includuntur, magnitudine medii palmi pollicéſque tres aut quatuor latæ, cucumeris craſſitiem nanciſcuntur. Ramus hic fere ſemper 100. ficus habet, plus minuſve, quæ ut uvæ in nodum coguntur. Racemi indè quidam ità magni, ut duorum virorum baculo bajulantium onus impleant. Nondum planè maturi ſcinduntur, cùm inter viriditatem & flavedinem etiamnum hęrent, tum alibi a trabe ſuſpēſi, intra 4. aut 5. dies commodé matureſcunt. Arbor ſive planta unicum duntaxàt racemum fert, quæ mox tota detruncatur, ac menſis ſpatio juſtis denuò incrementis adoleſcit, & fructum toto anno ità perpetuum fert, tantâ abundantiâ, ut communiter Indis in cibi uſus ſerviat, guſtu ſané bono, decorticantur autem, folliculis inſtar fabarum exiſtentibus, licèt aliqui tenuiore ſint tegmine; interius albeſcunt, ac morſu farinam & butyrum dulci mixtione repreſentant, ideo panis ac lacticinii loco ſerviunt, ſimplici victu, quo corpus hominis abſque alio cibo facilé poſſet ſuſtentari, ut in India multi ſunt, quibus toto vitæ tempore particularis cibus ex ficu eſt. Plurimas ac communiores Luſitani *Figos d'orta* vocant, quaſi hortenſes dicerēs, ſuntque aliquantulum craſſiores. Aliæ quas *Senorinas* dicunt minores ac extrinſecus lævіores, velut optimæ notæ ſuavi odore pollent, ac guſtu percommodo. *Cadolinæ* ficus etiam in pretio ſunt, ceterùm maxima laus *Chincapolinis* eſt, regionis Malabar. Flaveſcunt illæ parùm, viriditate exteriore maximâ, largæ ac proceræ, odore ſuavi, ac aquæ roſaceæ æmulo. Sunt & alia genera. Quæ in *Canonor* reperiuntur palmi longitudine, ac craſſitudine pro ratâ, ob magnam ibi copiam ſiccantur, ac demptis folliculis per Indiam, mercaturæ quodam genere, diſtrahūtur. Quando matureſcunt aſſantur plurimùm, quòd crudæ ob acrimoniam, quam in deglutiendo adferunt, non perindè gratæ ſint. Colore introrsùm rubeſcunt. Ceterùm aſſatæ decorticantur, ac in orbes ſcinduntur, adjecto vino caſſiâque contuſa, præſtantiâ cibi ſuaviſſimâ, etiam ſuprà Cydonii mali aſſati excellentiam. Vt cæteræ oblongâ ſciſſione finduntur, ſaccaróque injecto toſtæ, condimento probo, ab Indis ſummoperè expetuntur. Ex ficubus quippè præcipua plebi ſuſtentatio. Eæ omnibus Indiæ ac Orientis locis inveniuntur, ut & Moſſambicquæ, Ormutii, ad oram Abex, Malabar, Malaccæ, Bengalæ, &c. Guſarattæ, Decanini, Canarini, Bengalenſes, eas *Quelli* nominant, Malabares *Palan*, Malacitani *Pyſan*. Etiàm in Arabiâ reperiuntur, quas *Muſa* vocant, Hieroſolymis, Damaſci, Cayri itèm habentur, ut ab iis accepi, qui iſtis in locis negotiantur; perſuaſum inde quibuſdam, primum patrem Adamum, ex hoc genere fructuum cum peccato guſtaſſe. Verùm cùm in Teſtamenti veteris hiſtoria legimus, exploratores Terræ ſanctæ racemum uvarum retuliſſe, cui geſtando vix duo homines ſufficerent, mihi hujus fructus recordatio ſæpè incidit. Num talis ille racemus extitiſſet, qui eodem more ab Indis ad domum Archiepiſcopi Domini mei tranſlatus, haud falſa illius hiſtoriæ imagine, apparebat.

Annotatio D. Palud.

Ficus Indicæ apud Arabes non Muſa aut Amuſa, ſed Moris vocantur; arbor vero Daracht Moris. A Braſilianis Pacona & arbor Paguover, à Brocardo in Terra ſanctæ deſcriptione Paradiſi Mala, ab Oviedo hiſtoriæ Indicæ libro 8. cap. primo Platanus, in Guinea Bananas, in Malabar Patan, in Malacca Pican, in Canara, Decan, Guſaratta & Bengala Quelli. Sunt & Avicennæ, Serapioni, ac Rhaſi certis capitibus deſcriptæ. Avicenna ſane libro 2. cap. 491. de hujus fructus virtute ſcribens, eas parvum alimentum præbere refert, quòd & Bilem ac pituitam generent, ſtomachum offendant, ideò calidis poſt deſumptionem ficuum hujus generis, acetum cum melle, ac ſeminibus refrigerantibus præberi ſuadet. Adverſus calidam pectoris & renum intemperiem conducunt; urinamq; cient. Rhaſis ſimiliter lib. 3. Medicinarum, cap. 20. ſtomacho eas nocere ait, quod & ego in Syria exiſtens illarum eſu probavi. Appetitum macerant in cibos, alvum excitant, ac gutturis cruditatem leniunt. Serapio libro Medecinarum cap. 84. huic fructui primum caloris ac humiditatis gradū tribuit, & quod pulmonis ac pectoris caloribus medicus ſit ſcribit, verùm ſuprà modum ſumptum ſtomacho gravem eſſe. In fœminis fœtus incrementū eodem autore adjuvat, renibus conducit, urinamq; ac Venerē excitat. Indorum medici ficus in febribus aliiſque morbis probant. Paradiſi autem mala, meo judicio has ob rationes vocantur: Quod amœno & ſuavi guſtu ſint, odore item ac colore probentur; guſtus etenim acidus dulcedinem habet adjunctam. Odor velut roſarum nares adficit. Color autem flavus pulchrè item viridis oculos paſcit. Accedunt figuræ crucis, quæ obliquâ fructus ſciſſione apparent, de quibus Syriæ Chriſtiani varia referunt, ac peregrinis eaſdem oſtendunt. Qui plura deſiderat ſcitu digna, ſuper hoc fructu commentaria doctiſſimi & peritiſſimi viri Caroli Cluſii in Garciam ab Orto legat, quæ abunde lectori ſatisfacient.

Iniami item ac *Batatæ* in India magno numero creſcunt. *Iniami* ſunt ſiſeris formâ, craſſiores tamen, ac nodoſiores, pari ubique craſſitie. Sub terra creſcunt veluti Bulbocaſtana, colorem habent muſtellinum, introrsùm autem albicant; Bulbocaſtanis tamen ſuavitate guſtus inferiores.

Annotatio D. Palud.

Iniami hoc anno nobis ex Guineâ allati ſunt craſſitudine viri cruris ubique aquâ; exterior

Racemus quē duo viri vix bajulent.

Ex ficu duntaxat quidam victitant.

Differentiæ.

Ficus Canonor.

Ficus paſſim reperiuntur.

Exploratores Terræ Sanctæ quod genus uvarum retulerint.

Iniami.

Digitized by Google

cortex mustellini coloris est, interius admodum albent. Assati ac elixi gustum optimum præbent, ac cibum Nigritis præstantissimum.

Batatæ. *Batata* colore sunt rosaceo, ab Iniamis alioquin non discrepant, suavitate tamen superant; bulbocastanis similes. Hi duo fructus per Indiam maximè vigent, Iniami præsertim, qui cum ficubus famem vulgi pari concupiscentiâ explent. Assati ferè comeduntur aut alio modo cocti, ut apud nos brassicis & rapis fit.

Cibus vulgaris.

CAPVT LVI.

Palma India quæ Cocos nuces fert.

Nomen arboris Palmæ. ARbor hæc vulgaritèr à plurimis Indorum, Persis & Arabibus *Maro* vocatur, nucesque *Narel*. Malavares eam *Tenga maran* nuncupant, maturúmque fructum *Tenga*, immaturum etiamnùm *Elevi*. Goæ *Lanham* indigitant. A Lusitanis autem fructus *Coquo* dicitur, ob tria foramina, quæ in eo conspiciuntur, Cercophiteci capiti haud absimilia, ab Avicenna *Jausial Indi*, id est, Nux Indiæ. Malacitani arborem *Trican* nominant, fructum verò *Nihor*. Estque hæc universæ Indiæ utilissima arbor, ut ordine suo explicabimus: colliguntur autem plurimi fructus in Maldivæ ac Goæ insulis, uicinisque terris, etiàm in ora Malabar. Vnde & frequens commercium ex fructibus, quos in alias terras deferunt. Arbor proceritatis eximiæ, in altum excurrit, palmi minoris fere crassitie. Folia non nisi in cacumine generat, quæ se ut in dactylo dilatant, sub foliis, velut clypeo, fructus latent; juncti inter se decem subindè numero, rarissimè enim unica nux separatim prodit. Flos castaneæ flori haud absimilis est. Lignum spongiosum rarâ densitate, nec perinde firmum visitur. Amat ripas, ac propter aquam libentissime crescit, arenosis in locis. Interior terra nullam Palmam hujusmodi fert. Radix ipsa tenui spacio porrecta, contrà fidem ferè terræ inhæret, ob inusitatam trunci proceritatem, ut ascendens oculos animúmque aspicientium nimiâ altitudine perturbet. Verùm Canarini arboris corticem in scalarum velut usum scindunt, ac præparant eximiâque facilitate ascensu superât, cum desperatione Lusitanorum quibus id facinus terribile habetur. Plantatur autem ex *Coquis* nucibus, producta in virilis staturæ altitudinem, transfertur, ac hybernis temporibus cinere stercoratur, æstate vero aquâ irrigatur. Lubenter circa ædificia crescit, quòd luto delectetur; inter paucos annos probè culta fructus producit. Hæc Canarinorum cura est. Illi sub hisce arboribus degunt, quas emendant, ex proventu earum vitam sustentantes, conductione initâ cum proprietariis, quibus mercedem persolvunt. Tanta multitudo harum ubique Palmarum est, ut Hispaniæ ac Lusitaniæ olivas, & Bataviæ salices numero superent. Vtilitatum autem & commodorum hæc est ratio. Primo quidem lignum quamvis spongiosum, ob proceritatem tamen, ad multa utilissimum habetur. In insulis quippe *Maldivarum* integras ex eo naves fabricant, absque ullo ferreo clavo, filis duntaxat ex iisdem *Coquis* contextas. Rudentes quoque ac funes ex eadem sunt arbore, etiàm vela ex foliis, quæ *Olas* vocant, quibus quoque Canarini tegularum loco utuntur, & Lusitani ad galeros adversus solem, & storeas ac tegmina Pallanquinorum. Quin & galeros conficiunt ex foliis, tegumento capitis, insigni æstimatione tenuitatis, qui subinde 3. aut 4. Pardauvis emuntur, expetiti æstivo tempore ob levitatem. Sane duas ob res potissimùm hæ Palmæ coluntur, fructuum nempe gratiâ & vini. Nux ipsa interior *Coquos* magnitudinem ferè habet ovi Struthionis, quæ etiamnum culleolâ viridi tegitur, ut nuces Basilicæ.

Vtilitas.

Forma.

Natura.

Cultura.

Declaratio utilitatis Palmæ.

Galeri ex foliis pretiosi.

Annotatio D. Palud.

Indicæ nuces duplici culleola teguntur, quarum prima pilosa est, ex qua Cayro conficiunt, rudentes & funes nominatim; eadem stuppæ loco reparandis navigiis servit: nam salsis madefacta fluctibus, dilatat se, navésque meliori fide, quam nostræ materiæ continet. Ex altera culleola, non tantùm Indiæ in locis, sed etiam apud nos calices fiunt. quòd vulgo persuasum sit, hujusmodi pocula vim adversus apoplexiam habere falso tamen.

Cæterum hæc culleola sicca jam & soluta pilosa est, ut canabis, atque ex ea rudentes omnes & funes quibus India utitur fiunt. Colore sunt quo funes, qui in Hispania ex sparto conficiuntur. Boni valde sunt, verùm aquâ salsâ conservari debent, dulci quippe situm & putredinem contrahunt, quòd picis illitu careant. Navis quâ ego ex India in Lusitaniam vehebar, funes omnes ex ejusmodi culleolis habebat *Cayro* dictis. Verum post dies quatuordecim semel erant marinis fluctibus immergendi, ut à putredine servarentur, eóque modo rudentum ex cannabi vicem facilè supplebant. Fructus pene maturus *Lanha* vocatur, ac intus aquâ plenus est ipsúmque albumen interius, etiamnum molle est & vietum. Aqua enim si nux arbori diu hæreat, in albumen sive nucleum coalescit, isque interior fructus est, sapore nuci avellanæ similis, dulcior tamen aliquantulum. *Lanhæ* aquam habent suaviter potabilem, illa dulcis ac limpida admodùm refrigerat, subindéque, ex una *Lanha* dimidium cantharum implet. Indè ambulans viator siti correptus, Canarinum aliquem compellat, qui cultro accinctus arborem ascendit, *Lanhas* pro arbitrio poscentis numerosas abscindit,

Rudentes Indiæ ex qua materia.

Lanha fructus.

Aquam habet dulcem.

Digitized by Google

Digitized by Google

Inquilini e Cananor Mahometani infectiſſ.
Luſitanorum hoſtes
Die Machometiſten van Cananor ēn doot
vianden vande Portugeeſen

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Provincię Pegu incola, auri adamantum et rubinorum ferax, undelacca ſigillatoria advehitur.

Een wt Pegu, waer veel gout diamanten ẽn robÿnen gevonden ẽn het zegellack gemaeckt woort

Incola ex Inſulis Moluco, ubi Carÿophÿ
crescunt, quorum veſtes e ſtramine ſu

Een inwoonder wt die Eÿlanden van Molu
nagelen overvloedich groÿen. welcks cleederen

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

abscindit, Basaruci unius aut duorum pretio, ac ad potum perité præparat. Prior cortex interioris fructus tegumentum (postea lignum fit nuce ad summam maturitatem perductâ) tum mollis ac tenuis suavi gustu, cum sale carduos altiles sapore propemodum repræsentat. Aquæ hujus potus licet multus non nocet, quod amænus sit & naturæ commodus. Fructu deinde matureſcente aqua minuitur, nucleúsque augetur, non ita potabilis ut antè, ad acorem enim tendit. *Coqui* etiamnùm cortice tecti securi corruptionis, per universum orbem vehi possunt. Fit autem subindè diuturnitate temporis, ut aqua illa in pomum subflavum convertatur, sapidum valde ac suave. Culleolæ deinde ad plurimos usus serviũt. Nam cochlearia cum ligneo capulo ex eo fiunt, ollæque ad aquæ haustum, & calices quibus vinum ferunt, quandò campos ambulationis gratiâ petunt, aliáque infinita. Item comburitur culleola & carbonum loco optimè aurificibus prodest. Ex nucleo Indi obsonium conficiunt, orizámque cum succo nuclei coquunt, aliter enim nuces vix in cibum conferant, exceptis mancipiis. Cortice autem demptò nucleus siccatur, & immensâ copiâ in Malabaræ, Cambajæ, Ormutii, Septentrionalesque Goæ regiones, ac in Ballagattæ loca dimittitur. Servit enim ad oleum, quod cisternis expressum, bonitate eximiâ in cibum, flammam ac medecinam expetitur.

Et abundanter potam ne quaquam noxiam.

Pomum ex aqua coagulatur.

Nucleus obsonium Indorum.

Oleũ ex nucibus bonum.

Annotatio D. Palud.

Duplex genus olei ex his nucibus fit. Unum ex recentibus, quas tundunt, & calidam superfundunt, atque inde exprimunt, oleo natante in superficie. Oleum hoc stomachum purgat, & viscera, molliter ac sine noxa; quidam Thamarindæ extractum admiscent, optimumq́, ita pharmacum reddunt. Alterum ex Copra, sive siccatis nucleis premitur, id præter vtilitatem, quam stomacho purgatione adfert, ad nervorum quoque contractiones valet, & doloribus membrorum inveteratis medetur.

Exsiccati *Coqui* hoc modo transvecti *Copra* vocantur. Vt autem fructuum horum lætius incrementum prohibeant rustici, *Coqui* ipsos flores abscindunt, atque amphoram rotundam collo angusto alligant, eamque ne venti aut spiritus penetrent, figulinâ terrâ obturant. Indè post paucos dies succo quodam amphora repletur, quem *sura* nominant, amæno admodum & in potum eâ dulcedine, vel meliore etiam, quâ ferum dulce laudatur.

Sura quid sit.

Annotatio D. Palud.

Valet hæc aqua contra calidam jecoris intemperiem, & renum; purgat virgam a purulenta & fœda materia.

Eadem aqua ad solem horæ mediæ spacio exposita, in acetum vertitur, quo India universa utitur. Tale apud D. Paludanum conspicitur. *Sura* hæc distillata *Fula* sive *Nypa* vocatur, eáque optima nimirum, vini igne Rhenensis eliquati, notas habet præstantissimas. Secunda ex eadem *Sura* distillatio *Vraça* dicta, vinum totius Indiæ unicum est, calidum sanè, & efficax, quod tamen Indi aquæ instar potant. Colore albo est. Lusitanis hoc modo temperatur. In dolium *Vraca* tres manipulos ex uvis passis purgatis conjiciunt, quæ in Indiam ex Ormutio vehuntur. Manipulus ibi unus 12. pondo habet. Epistomium apertum permittunt ipsumque dolium non ex toto implent. Vi enim caloris mox rumperetur, ferveſcit quippè ad bullientis aquæ modum. Singulis autem diebus, duarum septimanarum spacio, movent liquorem, eo transacto ipsa *Vraça* rubrum colore pulcherrimum nanciscitur, æmulum vini rubri Lusitaniæ, a quo sapore parum distat, nisi quod dulcis & calidus sit. Vinum autem passæ sive rosinorum vocatur, frequenti negotiatione in Bengalæ, Malaccæ, & Chinæ loca translatum. Goæ communiter triginta Pardauvis æstimatur. Ex eadem *Sura* & sacharum conficiunt, quod *Iagra* vocãt. Aquam elixant solique apponunt, inde sacharum nascitur, quod parvæ æstimationis est, ob nigredinem cùm aliàs in India candidi sachari usus, promiscuus sit. Medulla arboris sive trunci *Palmito* nominatur, quæ magno in pretio loco muneris ad opulentiores potentioresque mittitur. Chartæ autem tenuitate & candore, formâ plicabili creſcit, ita ut subindè quinquaginta aut sexaginta plicas habeat, togæ muliebris instar. Ex hac Indi chartam & libros instaurant: Virentibus inscribunt plicis, quæ tum siccatæ litteras indelebiles habent, stimulo ferreo ante notatas. Indi *Olla* vocant constantque ex eadem materia omnes gentis annales, libri, & volumina, quam & signare norunt in epistolarum usus. Chartam hujusmodi ac litteras apud Doctorem Paludanum meo munere videas. Arbores hæ plurimæ sunt in Maldivæ insulis, ubi & *Coqui* inveniuntur, contra venenum opinione hominum validi.

Sura in vinũ igne eliquatũ distillatur.

Vinum Indorum ex distillatione altera.

Vraca quomodo Lusitani temperant.

Medulla arboris in pretio.

Ex ea etenim charta tenuis ducitur.

Annotatio D. Palud.

Garcias & Costa fabularem hanc opinionem autumant. Costa scribit sæpenumerò a se tentatum, verùm infeliciter; ut & mihi idem tentanti accidit.

Atqui tota ex *Cairo* unde rudentes fiunt ex hisce insulis negotiatio est, etiàm ex Copra sive nucleo, ex quo oleum fit. Ita navis ex hisce insulis in Indiam sæpe advenit, ut omnia armamenta, merces, & victus ex hisce Palmis sint, quare utilitas hujus arboris multò maxima facilè explicari potest. Lignum hic figuratum vides cum nucibus olliſque, etiam ficum cum foliis expressis ad vivum imaginibus.

Acetum ex hisce nucibus

Digitized by Google

CAPVT LVII.

Duriones Malaccæ.

Duriones laudatiſſimi fructus.

DVriones Malacca duntaxat fert, tantâ ſaporis laude, ut cæteros omnes orbis fructus guſtantium confeſſione ſuperent. Odorem quandò primùm aperiuntur ceparum putridarum habent, guſtu tamen deliciis ſummis palatum imbuunt. Magnitudine ſunt melonis, exteriori formâ Iaackis haud abſimiles, echinatiore tamen ac ſpinoſiore tegumento, quale illud eſt quo caſtaneæ clauduntur. Etiam intrórſum folliculos habent, ut Iaaccæ, quibus fructus includitur, magnitudine gallinæ ovi, ubi & caſtaneæ oſſiculum perſici æquant. Ipſe fructus guſtum habet, qualem cibus mirificus ſanè, Hiſpanis *Mangiar blanco* dictus, qui ex carne gallinarum imbuta ſaccaro præparatur. Arbores ſunt quales Iaaccæ. Flos albus eſt ac ſufflavus, folia magnitudine dimidiati palmi, extremitate acuminata interiore levi virore, exteriori lurido, &c.

Annotatio D. Palud.

In Malacca fructus eſt, qui cæteros omnes India & Malaccæ alioquin præſtantes & numeroſos ſuperat, is Malacitanâ linguâ gentis apud quam creſcit, Duriaoen vocatur. Flos autem Buaa, arbor Batan; magna ea eſt ligno duro & denſo, cortice cinericii coloris, ramis multis, ac fructiferis copioſè. Flos ex candore flaveſcit. palmæ mediæ longitudinem folia habent, latitudinem trium aut duorum digitorum, crenata in orbem, extrinſecùs pallenti viriditate introrsùm vero admodum viridia ac ad rubidum colorem tendentia. Fructum fert magnitudine melonis, culleolâ firmâ tectum, echinis craſſioribus, multiſque, colore extrinſecus viridi, ac lineis melonum inſtar notatum, continentem intus quatuor caveas, in quibus etiamnum quatuor, aut tres folliculi ſunt, quibus fructus continetur, lacteus, magnitudine ovi gallinæ, ſapore excellens, ſupra cibum album quem Hiſpani ex oriza, pectoribus caponum & aqua roſaceâ conficiunt, ac Mangiar blanco vocant: Non tamen ita mollis invenitur, aut viſcoſus, nam qui flaveſcunt candore immutato putridi habentur, & corrupti aëris aut pluviæ injuriâ. Probantur quibus tantùm tres fructus in cellulis ſunt, indè ſequuntur qui quatuor continent; reprobantur autem quibus quinque ſunt, ut & rupti ac ſecti. Vix autem uno in pomo ſupra 20. fructus invenias, quiſq; fructus oſſiculum habet perſici oſſiculo ſimile, verùm oblongum, neque dulci ſatis guſtu, cum & guttur adficiat, ut meſpila immatura ideoque non appetatur in uſum ciborum.

Fructus hic calidus eſt & humidus, quique eum manducare volunt pedibus molliter primum proterunt, ac echinos rumpunt. Inſuetis parit odorem ceparum putridarum, verùm mox deguſtatus, ſupra omnes cibos laudem adipiſcitur.

Apud collectores magno item in pretio eſt, nullâ ſatietate faſtidioſus, ideóque & variis nominibus exornant, ac epigrammatu in honorem condunt, licet aliter magno numero facile 4. Malvadiſis ematur, menſibus preſertim Junio, Julio, Auguſto; aliis temporibus pretium aliquatenus creſcit. Hic notanda item eſt magna naturarum contrarietas, inter Duriones & folia Bettelæ, quæ ſane tanta eſt, ut ſi in una navi aut domo eâdem plena Durionum, folia aliqua eſſent Bettelæ Duriones continuò putredinem traherent; & velut ſupra modum Durionum fructus manducati ſtomachum nimio calore onerant, ſi mox Bettelæ folium cordi apponatur ſtomachi dolores ceſſabunt. Quod ſi poſt Durionum eſum folia Bettelæ quis conſumat, nihil inde periculi exſpectet, etiam ſi abundanter ſeſe expleat. Inde fit ut communiter etiàm ob guſtus dulcedinem dicatur: Duriones ſatietatem neſcire.

CAPVT LIIX.

Arbor radicum, Bambus ſive arundo India.

INdia arborem fert multiplici radice, mirabili aſpectu; creſcit enim e terra ut cæteræ arbores, ac ſpargendo ramos radices iis adjicit quibus denuò ſua ſponte terræ infixis, ingentem ſerie numeroſâ ſobolem trahit, cum ramus unus arbori recenti, fœcundo eventu, Labyrinthoque ſimilis, vagis uſque itineribus ſufficiat. Ita triginta aliquando paſſus una arbor implet, in ſummam craſſitiem productis ramis, ut mater eademque genitrix omnium arbor vix agnoſcatur, ex omni parte copia radicum funium more primo aſpectu dependente. Fructum uſibus humanis aptum non fert. Nam is qui olivarum forma excreſcit volucres tantum delectat.

Arbor Radicum mirabili ramorum ſerie.

Annotatio D. Palud.

Carolus Cluſius, qui hanc arborem diligentiſſimè deſcripſit Plinii authoritate, eam ficum India nominat, dicitque primum altitudine eximiâ excreſcere, ex craſſo quodam trunco, ac poſteà tenues fibras emittere, quæ adhuc tenellæ aurei coloris exiſtunt. Hæ poſt deſcendentes, terrámque contingentes, velut ſurculi ſunt novæ arboris, tandémque craſſitate truncum ipſum æquant, ut vix differant. Craſſities ad ulnas tres ſubinde porrigitur, ab omni parte innumeri ſcatent calami ut Italica miliare parvum obſideant, neque tantum inferiores ramos eo pullulant modo, verùm & ſuperiores, ſic unicæ arboris fructibus integra ſylva ſuccedit. Indi ad iter quoſdam ramos detruncant, ac velut ambulacra adverſus ſolem parant, umbrâ denſiſſimmâ, ob continuâ ramorũ ſeriem, ubi & curvitate eorundẽ ac reflexu ſonitus vocis repercuſſæ ambulantibus, ter, quaterve redditur. Etenim qui hæc D. Cluſio retulit vidiſſe ait ſe unam ex hiſce arboribus, ſub quo 800. aut 1000. homines tegerentur, inter quos & ille erat, adjiciens extare quæ 3000. caperent. Folia ſimilia ſunt mali Cidonia foliis,

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

nia foliis, extrinſecùs viridia, intrinſecùs alba ac hiſpida, velut lana contecta. Hæc folia elephanti ſummopere expetunt, atque iis nutriuntur. Fructus prioris pollicis articuli inſtar fici minoris formam habet, ſanguineo undique colore, intus plurima habens grana, ut communes ficus dulci guſtu, ac eſui commodo, verum non ita amœno, ut noſtris ficubus eſt. inter folia etiam creſcunt ex novis ramis, ut communiores noſtræ ficus. Creſcit Goa ac in vicinis locis. Ex Curtio, Plinio & Strabone adjicit Cluſius, notam hanc veteribus arborem fuiſſe. Qui plura ſcire deſiderat Cluſium legat capite quo ficus Indiæ deſcribit.

Arbores craſſæ. In India aliæ mirabiles ac craſſæ arbores reperiuntur, ex quibus navigia fiunt. Circa Cochinū ex arbore *Angelina*, naves *Tones* conſtruuntur. Illæ quandoque 30. aquæ dolia ferunt, ex uno tamen ligno cavatæ abſque ulla commiſſurâ, unde arboris craſſities indagari poteſt. Eſtque ipſi ligno tantus rigor, ut temporis diuturnitate etiam ferrum conſumat. Paſſim item in India ſaccari arundines habentur, verum parvæ æſtimationis. Cæterùm in ora *Malabar* ingenti craſſitie arundo creſcit, præcipuè circa tractum *Choromandel*. Ea ab Indis *Manbu*, a Luſitanis *Bambu* vocatur. Habet medullam quâ educta calami vice ad ſcripturam aptatur. Hanc Indi *Saccar Manbu*, id eſt, Saccarum *Mambu* nominant, eſtque ad uſus medicinæ commodiſſima, ab Arabibus, Perſis ac Mauris, quibus *Tabaxir* vocatur valde expetita.

Navigia ex uno trunco.

Medulla Arundinum ad medecinam.

Annotatio D. Palud.

Tabaxir Perſica vox eſt, ſignificat ea lacteum candidumue humorem, aut concretum ſuccum, humorèmve, Sacar manbu dicitur, quòd arundines aut rami ex quibus provenit Mambu vocentur. Arbores quæ Tabaxir ferunt quædam magnitudine ea qua populus conſpicitur creſcunt, alia minores ſunt, communiter ramis directis (exceptis iis quos flectunt ad ambulacra & viridaria) multiſq; membris, palmi longitudine diſtantiâ. Folia habent longiora quam olea. Inter junctura omnes, humor dulcis naſcitur, albus ac coactus pulveris more, is ſubindè copioſus, ſubindè autem exiguus eſt. Verum non omnes rami aut arbores promiſcuè hujuſmodi ſuavem humorem producūt, verum illa tantum, quæ in Biſnagar & quibuſdam provinciis Malabar creſcunt.

Nam in Perſia ac Arabia ferè ad argenti pretium æſtimatur, magnòque ab iiſdem populis commercio excipitur. Hæc medulla circa nodos arundinis creſcit, colore plurimum albo, ſubinde nigro aut cinericio.

Annotatio D. Palud.

Neque ideo contemnitur, hanc enim nigredinem, aut humorum redundantia adipiſcitur, aut eo quod diutiùs quàm par erat arbore concluſa fuerit, non arborum aduſtione, ut quidam autumant. Rhaſes hujus mentionem facit libro 3. cap. 36. & Serapio libro Medicinarum 342. & Avicenna 2. lib. cap. 617. qui Tabaxir fieri opinatur ex combuſtis arborum radicibus, ſed falſò ut demonſtratum eſt.

Cura ex Medulla Tabaxijt.

Indi vitia genitalium ac virgæ, aliáque occultiora mala hoc remedio curant, etiam febres calidas, colericam paſſionem, dyſenteriam aliàque ſimilia mala. Creſcunt autem plurimum hæ arundines in tractu *Choromandel*, *Biſnagar* & *Malacca* altæ admodum, interſtitioque ſeſquipalmi, fœmoris craſſitudine, proceritate rectâ, ut maximam harum regionum domum altitudine ſuperent. Etiam ſtudioſe a primis incrementis flectuntur & curvantur, ut formam habeāt aptam geſtandis lecticis, quas *Pallanquinos* dicunt, quibus ſummates feruntur, folia autem hujus arundinis diſperſa multis ſpaciis alba ſunt olivarum foliis ſimilia.

Annotatio D. Palud.

Ex arbore ſive arundine Mambu quidam Indi naves fabricant, quæ duos homines capiunt ea non excavantur, verùm relictis duobus nodis, quos effodiunt ad uſum aptantur. In hiſce lembis duo Indi nudi in prora & puppi ſedent, junctis pedibus quáque manu arundinem tenentes, quaſcapham etiam adverſò flumine protrudunt, preſertim in flumine Cranganor. Opinantur adhæc a crocodilorum inſultu naviculas haſce immunes eſſe, qui alias naves facilè adoriuntur, his jamdiu nunquam infeſta.

CAPVT LIX.

Arbor Triſtis.

Arboris Triſtis naturæ mirabilis.

ARbor quam Triſtem indigitant, quòd non niſi de nocte effloreſcat toto anni tempore, inter miracula computari poteſt. Cùm enim ſole occidente nullus appareat flos, mox poſt horæ medium, floribus multis conſpicua adſpectum pulchritudine, nareſq. odoris ſuavitate admodùm replet. Sole revertente flores iidem decidunt, terrámque prorſus omnem tegunt, quaſi in luctum ac internicionem arboris, quæ deindè in veſperam rediviva, cunctis anni noctibus, vicibus ſuis floreſcit. Eſt ea pruni magnitudine, expetita in areis ob odoris ſuavitatem, facili incremento; nam detruncata etiā poſt menſes ſex, ſtatim a virgultis flore crebrò pullulat. Indè & ramus avulſus ſi terræ inſeratur, continuò parentis æmulus, flores ſuos multipliciter abjicit & recuperat. Flores mali medicæ floribus ſimiles ſunt. Flos ipſe albus eſt, pedicūlo rubro, flavóque, ideo croci vice ſervit, ad colores ac cibos, non quidem eadem virtute, aut guſtu perinde efficaci; in vicem tamen ſervit defectu croci.

Flores ejus qua forma.

Annotatio D. Palud.

Multi aquam ex hiſce floribus diſtillatam oculis conducere arbitrantur, ſi faſtia lintea intingantur, ac oculis imponantur.

Arbor hæc.

Digitized by Google

Arbor hæc Goæ tantum & in Malacca, aliísque in locis, ubi eam Lusitani circa diversoria sua plantavére reperitur. Ex Malacca quippe primum in Indiam delata est. Interior terra nullam habet. Malacitanorum lingua *Singady* vocatur, Decaninorum *Parisatico*, in Decan *Pul* ab Arabibus *Guart*, a Persis & Turcis *Gul*. Originem nominis Indi fabulâ explicant. Fuit nobilis quidam *Parisatico* dictus, cujus pulcherrima filia Solis petebatur amoribus, quæ cum tanto amatori virginitatis copiam fecisset, ab eodem novo alterius puellæ amore correpto deserta fuit. Inde mæror mulieri, atque ex mærore desperatio, ex desperatione mors, quam sibi ipsa intulit. Cadaver postea rogo impositum crematum fuit. Verum arborem hanc ex cineribus susceitatam ferunt, quæ etiamnum doloris ac indignationis manifesta, sole oriente flores perdit, ac folia claudit, nocturnisq. amica tenebris, luctus æterni abundè testimonium præbet.

Virgo petita solis amore.

Annotatio D. Palud.

Descriptionem hujus arboris Christophorus a Costa hoc modo posuit, magnitudine eam & formâ pruni esse, multis minutis ramis, distinctis plurimis internodiis, sive membris, ex quibus duo folia inter se opponuntur, magnitudine foliorum pruni, mollia & scabrosiora, ad latus exterius, salviæ foliorum instar, intus viridia, acuta aliquantulum, in orbem non ita crenata, ut folia pruni, néque perinde venis distincta in medio; Duo folia inter quæque, crescit pediculus quinque capitibus, quæ ex quatuor minutis rotundis foliis constant, undè in medio quinque pulchri candidique flores nascuntur, forma & magnitudine florum mali medicæ, licèt minores sint, pulchriores, & odore suaviores. Pediculus in rubrum, quam in flavum colorem pronior est, quò Indi cibum inficiunt, ut nostri croco. Lupini magnitudine fructus viridis conspicitur, corculi formâ; per medium scissus, oblongo ductu, folliculum ab utraque parte ostendit, quo semè occultatur simile etiam corculo, magnitudine seminis siliquæ, tectum viridi pellicula, gustu amariore.

Inter omnes flores hi sanè odore gratissimi sunt, modò non contrectentur, nam manuum tactu citò odorem amittunt. Indi æstimant hos flores facere ad cordis refectionem; amari verùm sunt. Ethnici semen quoque ponunt inter medica, quæ cor confortant. Cum cibo flores sumi possunt. Semen ipsum in Lusitaniam crebro missum & terræ datum nunquàm tamen excrevit, licet summâ molestiâ sollicitatum. Decidunt flores (ut Clusius ait) sole occidente, aut ob quandam occultam contrarietatem, aut ob succi tenuitatem, quem solis radii consumunt; nam quos sol non adficit diuturniores sunt. Hi flores summoperè colliguntur, ex quibus aqua odorifera distillatur, Mogli dicta. Semen mihi Iohannes Hugo ex India attulit, id terræ mandavi, verùm nullo successu.

CAPVT LX.

Folia Bettelæ, fructusque Areccæ.

BEttelæ folia sive *Betræ*, quæ vulgariter Indis in usu sunt, quotidianâ manducatione in omnibus itèm Indiæ Lusitanis cognitæ plagis crescunt, non quidèm interiore regionis secessu nisi raro admodum, sed maritimis in locis. In frigidis, ut in China, non nascuntur neque etiam in valde calidis, ut in Mossambicqua & Soffala. Quia vero communiter Indi hunc fructum manducant, & à nobis facta fuit ejusdem quandòque mentio, ob id etiàm de eo latius induxi scribere. *Bettelæ* ergò folia grandiora sunt aliquantulum & acutiora, quam mali Medicæ. Scandit arbores *Bettela*, ac stipites ambit, hederæ in modum aut piperis. Sanè piperi ita similis est, ut à longe vicinum piper à *Bettela* vix discernas. Nullos autem fructus præter ipsa folia reperias. Illa singulari culturâ in pretio habentur, ob cotidianum eorum usum. Nam decerpta per longum etiàm tempus facilè conservantur, ac duodenariis venduntur. Ibi tùm mulieres juxtà ac viri quovis die tria duodenaria, & quod excurrit consumunt, non quidem prandii aut cœnæ gratiâ, sed ità illorum mos fert. Matutino tempore, pomeridiano, vespertino imò etiam nocturno *Bettelam* manducant, eamque continuò manibus gestant. Sed nec simpliciter *Bettela* utuntur. Miscent quippe ad mitigandam amaritudinem fructum quem Malabares & Lusitani *Areccam* nuncupant, Gusarattę & Decanini *Supary*, & Arabes *Fanfellam*. Fructus hic ex arboribus nascitur, quæ similes admodum sunt palmis Coquiferis, verum tenuiore ligno, foliisque minutioribus. Fructus ipse Cypressi fructûsimilitudine refert, quidam verò ab una parte planiores, ab altera elatiores sunt alii majores ac durissimi, (quos forfice scindunt ac cum *Bettela* dentibus terunt) interiùs venis multiplicibus distincti colore rosaceo. Genus *Areccæ* est quod *Checaninum* vocant minutum, nigrum, ac durissimum. Tamen cum cæteris paritèr Bettelæ adjungitur, nullo nisi ligneo sapore. Ipsum tamen os humectat, ac rubore & nigredine inficit, ità ut nondum siccâ dentes ac labia *Areccâ* velut ex cruore madeant; & alia invenitur quę manducata homines quasi ebrios in vertiginem rapit. Verùm id malum citò cessat. Areccæ ac Bettelę libum ex ligno sive arbore, quam *Kaatam* vocant etiam admiscent, ipsáque Bettelæ folia calce ungunt ex ostrearum testis adustis confectâ, quæ tamen ob exiguitatem corpori nocere nequit. Hanc confectionem paritèr deglutiunt, succum nempè, nam cætera exspuunt. Valet (ut ajunt) adversus fœdum oris halitum, firmat dentes ac gingivas, oscedinem sive (ut nostri vocant) *schoorbutum* avertit, atq. ideo experimentis constat

Bettela ubi nascatur.

Ejus descriptio.

Et usus.

Arecca.

Areccæ vis qua ebrios reddit.

Kaata libum.

Digitized by Google

constat Indis nunquam os malè olere, nulli dentium dolorem esse aut stomacacces fœditatem, vel hujusmodi alia vitia, ad summam senectutem usque inviolato dentium ordine; cùm interim os velut cruore delibutum, fœdo adspectu squalleat. Lusitanorum mulieres eundem Bettelæ manducandæ morem habent, cùm sine ea vitam vix sibi constare posse arbitrentur. Ideo nocturno tempore ad caput aut juxtà pedes lecticæ apponitur, ibi somno cessante, mox illis Bettela os inficit, quam tum velut fluentem sanguinem exspuunt. Ita interdiù (alio enim exercitii genere præter ablutiones carent) mulieres ociosæ, eandem veluti pecora ruminant. Etiam quidam Lusitani consuetudine mulierum inducti, idem faciunt. Inde in visitationibus ac mutuis salutationibus Bettela ipsis in manu est, & summâ benevolentiæ significatione, ubique ea offertur, cum calce & Arecca, in catino ligneo; quem ad eum servant usum. Quamobrem omnibus in locis Bettela venalis ac jam præparata prostat, cum calce & Arecca. Primùm autem ex *Kaata* aliquid & Arecca sumunt idq. mandunt ac mox Bettelę foliũ adjungunt, quod nervis ungue pollicis, quẽ acutum recepto more habent, excerptis, calce ungunt, ac ita rotatum ori inserunt, succum priorem inde exspuentes certo ad purgationem cerebri ac stomachi a flegmaticis humoribus remedio. Quod autem exspuunt colore cruorem representat propter Areccam: succum alterum deglutiunt. Indi communiter per plateas & vicos Bettelam, hanc edentes incedunt, præcipuè cùm aliquem ex optimatibus convenire volunt; ita enim bonum odorem halitus comparant, absque ea qui sermonem facit probrò ferè excipitur.

Lusitanis mulieribus sollẽnis Bettelæ esus.

Annotatio D. Palud.

Etiam mulieres ad conjugii usum proficiscentes Bettelam manducant, quòd per eam lasciviam augeri opinentur.

Indi omnes illam post prandium sumunt, quòd cibi aliter fastidium parerentur, & qui comedere sueti pòst abstinent, eos corrupto halitu oris laborare deindè existimant. A Bettela tamen abstinent certis temporibus, in funere alicujus propinqui; & quibusdam jejunio destinatis diebus, ut & quidam Arabes faciunt, ac sequaces Ali Machometi soceri, in suis abstinentiæ dicatis diebus. Folia hæc in Malabar Bettelæ nomen habent, in Decan, Gusaratta, & Canam Pam vocantur, in Malacca Siri, ab Avicenna Tembul, ab aliis & melius Tambul. Avicenna narrat Bettelam gingivas firmare, & stomachum roborare quem etiam in usum Indi eam manducant. Sed cùm folia hæc primo gradu frigida ponit, sicca autem secundo, errat; Aut interpretis peccato, vel authoris errato, id factum est: Nam folia hæc calida sunt & sicca in fine secundi gradus, ut Garcius ab Horto experimento ipsemet didicit, quam notam odor gustúsque approbant: Folia ergo Bettelæ foliis citriæ mali similia sunt, longiora tamen & in fine acutiora, interjectis in longum quibusdam venis. Matura jam egregiè optimo in pretio habentur, licèt etiamnum immatura a mulieribus quibusdam appetantur, quòd in manducando majorem edant sonitum; plurimâ manuum contrectatione eadem corrumpuntur. Bettela in Malacca fructum lacerti caudæ similem fert, qui boni saporis gratia ibidem expetitur. Educitur ut vinea ac hederæ modo. Quidam majoris fructus nanciscendi gratiâ, juxta Areccam & Piperis fructus plantant, atque ita jucundissimam pergulam reddunt. Bettelam summâ curâ habeto, ac sæpe aquam superfundito. Qui plura scire desiderat, commentaria illa illustrissima Car. Clusii legat in caput Garciæ, quod de Bettela agit.

Satrapæ ac Reges famulum continuum habent, qui cum argentea phiala ubivis locorum illis adsistat. In ea Bettela jacet cum condimentis necessariis, quibus folium præparatum, famulus porrigit. Legati non audiuntur licet ipse Rex linguam calleat nisi per interpretem, tuendæ autoritatis gratiâ, ipse interim Rex decũbit, vel aulæo insidet terræ injecto, famulo cum Bettela adstante, quam continuo dentibus terit, succumque ac reliquias in argenteam pelvim inspuit, quæ astat, vel a famularum mulierumve aliqua tenetur. Hæc magno honore legatum adficiunt, præsertim cùm & illi Rex Bettelam offert. Ità recepto more omni in loco ac ad actus omnes Bettela adest. Latius ergo hic ritum eundem explicare volui. Satrapæ ac Indiæ reges pilulis ex *Arecca, Cata, Camphora & Aloe* contusa utuntur, cum *Ambaro*. Eas cum Bettela loco Arecæ manducant.

Satrapæ quomodo Bettelâ utantur.

Annotatio D. Palud.

Alii Bettelæ Lycium admiscent; ditiores & potentiores Camphoram, alii lignum Aloes, Muscum & Ambarum cinericium, atque eo modo præparata suavem gustum habet, bonúmque halitum efficit; quidam Areccam manduut cum Cardamomo, aut Caryophillis. In terræ interioribus plagis à mari remotis folia hæc magno venduntur pretio. Fertur Nizamoxæ Regem quotannis in hanc rem 30. millia milereſorum consumere. Hæc tragemata illorum, hæc dona, hæc iter agẽtibus propinant. Hæc Reges ipsi ditioribus largiuntur, aliis autem per famulos. Iter facturo crumenæ ex byssò donantur cum præparata Bettela; nemo autem absque eo munere liberè abit, est enim diplomatis loco.

Figuris ex sequentibus *Duriones*, Arbor radicum, Arundo crassior, Arbor Tristis, Arbor Arecæ, Bettela, Piper quod Areccam fere scandit hederæ in modum conspiciuntur. Piperis declaratio in tractatu aromatum sequetur.

Digitized by Google

CAPVT LXI.

Dutroa herba, Sentida herba, ſive ſentiens.

Dutroæ herbæ ſpecies.

HErba *Dutroa* dicta multis in locis Indiæ copioſè creſcit, per campos ſparſa. Folia acutiore fine lanceæ ferrum referunt, crenata undique, achanti inſtar, ejuſdem pene magnitudinis; in longitudine multis filis diſtinguuntur. Sapor autem exiguus eſt, amarior tamen aliquantulum, raphani odore, flos roſmarini florem colore imitatur. Ex floribus bulbi quædam ſpecies oritur, papaveris bulbo haud abſimilis, in quo nuclei, quales melones habent continentur. Iſti ſi orizæ, vino, aquæ, aut alterius generis cibo, potionive admixtæ bibantur, cerebrum invadunt, ac ſtultitiam quandam riſu continuo abſque alio ſenſu aut ullâ rerum notitiâ excitant, conciliato etiamnum ſomno, qui in 24. horarum ſpacium duraret, niſi pedes aquâ frigidâ abluerentur. Indè herbæ hujus uſus Luſitanorum ac Indorum mulieribus frequens eſt, quam maritis ignaris ptopinant, ut ſecure adultero copiam nefandæ libidinis faciant. Ità marito præſente ac apertis ſpectante oculis, verùm fatuo riſu in mentis abalienationem conjecto, communi proverbio horrenda illa cornua inſtruunt, quibus conjugem proſtituto geniali toro, infamant. Nec is è ſomno excitatus reminiſcitur, verùm ſopore levi correptum ſe fuiſſe exiſtimat. Eodem fine & mancipia dominis eandem herbam miſcent, ut ciſtas interim ac arcas compilent, cujus rei haud exigua documenta exiſtunt. Ceterum Dutroam uſu modico ſumunt, gravior etenim veneni vis ipſam animam tolleret, niſi remediis antidotiſque ſeverioribus juvaretur æger.

Vſus.

Annotatio D. Palud.

Curatio ex rebus, quæ vomitum citant fit, ut quæ in ſtomacho hærent, cum cibo exeant. Sequuntur purgationes ac diverſiones validis clyſteribus ac frictionibus, ligamentiſque manuum & pedum, ſubindè & ſanguinis miſſio in digito pedis majore.

Atqui prohibitus eſt Dutroæ uſus: verùm edictis qui cavent ab uxoribus decepti eandem plurimum inſcii bibunt. Etenim quibuſdam vel ſuccus tantùm ad ſtultitiam ſufficit. Studioſus ſexus muliebris in hac plagâ, ad luxuriam & libidines herbas hujuſmodi quæſivit. Omnium ita fœminarum mens in ſtruendis Veneris ſtimulis, ac continuandis amoribus verſatur, nullo metu nulliſque reverentiæ legibus coërcita. Alia Indiæ herba eſt, quam Luſitani *Sentidam* nos ſentientem vocabimus. Illa ad omnem tactum, jactumvé ſalis, aut pulveris folia claudit, eáque non niſi poſt diſceſſum jacientis tangentiſvé referat, ac denuo contrectata recludit, mirabili prorſus experimento. Sed enim quod mirére locus in urbe aut inſula Goæ eſt, quem *Matavaquas* vocant, ubi mactatorum cibi gratiâ boum, ovium ac animalium cæterorum cornua paſsim conjecta ſparguntur, tanquàm inutilia, quòd Luſitani Indivé eorundé uſum omnino reſpuant, probri ſummi apud Hiſpanos aut Luſitanos notâ: ſi quis aliquid, vel re, vel ſpecie cornutum habeat, aut cornu monſtret, januę affigat aliové modo præferat. Vulgari etenim elogio *Cornutus* habetur, quę proſtitutę uxoris libido infamat, in tori corruptelâ. At ſupradicto in loco temerè cornua projecta poſt aliquod tempus ex interiore parte terrę adfixâ radices agunt, palmi unius, & quod excurrit longitudine, quemadmodùm ipſe ſæpenumero oculis uſurpavi, radicibus evulſis ac inſpectis, ſingulari ſanè incremento, cùm nuſquam terrarum ſimile exemplum in cornibus exſtet, quod vel memoria proditum ſit. Cauſam rerum naturalium curioſi indagare conati nullam invenêre, cùm adhæc locus ipſe lapidoſus ſit, & aliàs infæcundus. Ideo Goæ homines ſupra omnes mortales excellêtiâ cornuum præſtabiles, diuturnâ ac perpetuâ infamiâ laborât, cùm alibi ipſa cornua abſcindi queant, aut detruncari, ibi autem radices altè agant & infeſta ſemper, cum deſperatione conjugalis pudicitiæ, novis pullulent incrementis. Hæc de Indiæ herbis vulgaribus, arboribus ac plantis dicta ſufficiant. Plura commemorare quis poſſet, verum haud tradiderim ego, niſi quod veritatis manifeſtum ſit. ſervatâ ubique brevitatis inſtitutæ ratione.

Herbæ Sentientis cõditio.

Locus Matavaquas.

Cornutorum probrum.

Cornua radices agunt mirabili modo.

Ac perpetuâ infamia Goenſium.

CAPVT LXII.

Aromata, ſpecies, plantæ, quibus Medici, ac Pharmacopolæ utuntur, vulgariq, commercio diſtrahuntur. Quibus locis, quomodò creſcant, ac primùm de Pipere relatio.

PIper multiplici ſpecie diſtinguitur. Eſt nigrum, album, oblongum & id quod Canarinum vocât. Nigrum communi uſu variè diſtribuitur, per orbis regiones. Album ac oblongum negociacionibus item emittitur. verùm parvâ copiâ. Canarinum nunquàm ex India effertur, ob vilitatem haud expetitum. Nigrum plurimùm creſcit in ora ac terra Malabar, quæ ad Auſtrum 12. milliaribus a Goa incipit, ac ad Comorini caput pertingit, eſtque marino tractui adjecta, inter mare ipſum ac altiſſimum Ballagattæ ſolum. Interior terra nullum piper gignit. Hic quotannis pipere naves onerantur, quæ Luſitaniam decreto petunt, ac inde per totum orbem diſpergunt. Etiam Machometani versùs Rubrum mare Piperis multum auferunt, ac ad interiora Ballagattæ uſque in Arabiam, & Perſiam illud exportant, licèt gravi edicto Luſitanorum, ſuſcitatis ob eam cauſam claſſibus, ad arctiſſimam cuſtodiam vectura talis prohibita ſit, verùm ſunt qui clam contraveniunt.

Piperis diſcrimina.

Vbi Piper creſcat.

Commercia ad Rubrum mare prohibita.

Aliquandò,

Digitized by Google

Aliquando item diplomate impetrato tale commercium permittitur. Multum etiàm nigri piperis circa Malaccam ac in Sumatræ, Iavæ & Sundæ inſulis, aliiſque locis creſcit, ut in regionum deſcriptione declaratum eſt. Ibi etiam gignitur album piper, nigro ſimile, niſi quod prior ac exterior folliculus albus ſit ac lęvis, eodem tamen cum nigro guſtu pollet, eaſdemque vires habet, ſæpè ideo Malacitano piperi admiſcetur. Id piper quod in vicinis Malaccæ regionibus creſcit ſubindè item in Luſitaniam defertur, verùm rariſſimè. Nam intra biennium unica quandoque navis ex Luſitania abit, quæ eò in tractu piper aliquod ſuſcipit, maximè tamen caryophylla & macin, aliáſque Chinæ merces. Plurima autem hujus piperis copia, per vicina regna Peguæ, Sianæ, ac Chinæ negotiationibus cotidianis inter ſe frequentata diſtrahitur. Piper a Malabarenſibus *Molanga* vocatur, & in locis circa Malaccam *Lada*, in Arabia *Filfil*, in Guſuratta, Cambaja, Decan, ac Ballagatta *Meriche*, in Bengala *Moroys*: oblongum piper, quod tantùm in Iava ac Bengala creſcit *Piplini* dicitur. Ad arboris alicujus radices, velut illa eſt, quæ Areccam fert, Piper ferè plantatur; hanc ſcandit hederæ in morem, aut Betelæ; Folia habet ut malus medica, minora tamen, viridia ſunt, ac in fine acutiora; dentibus trita aſperiore guſtu mordent palatum, ut Bettela. Vuvarum verò inſtar Piper excreſcit per racemos, qui tenuiores tamen & minores conſpiciuntur, denſiores autem quàm uvæ urſinæ. Semper virent donec maturitate ſiccentur, quod in Decembri & Ianuario contingit; eo tempore decerpũtur. Oblongum Piper in Bengala ac Iava producitur, aliá prorſus formâ arboris. Longitudine illud acus, craſſius tamen æquabilem undique habet craſſitiem, rugoſum extrinſecus & cinericium, intrinſecùs album, minutis ſeminibus, guſtu verò ac uſu nigro albóq. piperi æquatur; Album ſanè (ut dictum eſt) a nigro formâ aut potentiâ vix differt, ſed acrius ſubindè guſtum adficit, majoríſque ideò æſtimationis non ità paſſim reperitur. Canarinum circa Goam & Malabar Fagopyri ferè formâ eſt. Id cinericio colore concavum, quædam minuta ſemina tenet, caloris temperie, ac guſtus qualitate piperis aliis ſpecibus ſimile; duntaxat ab egenis humilibúſque expetitum nunquam ad alias terras trãſmittitur quòd ob vilitatem nauli pretium non exſolvet. Ideo & Canarinum, id eſt, plebejum ſive ruſticum dicitur. Aliæ piperis ſpecies ubìque per Orientem ab ipſis Indis magna copiâ abſumuntur, majore multitudine quàm ea ſit, quæ quotannis avehitur. Omnibus etenim cibis piper, vel nec contuſum admiſcent, plenis manibus. In deſcriptione tractus loca in quibus piper creſcit, ac portus quos naves Luſitaniæ piperis onus exceptu-

Piper ubi plurimum.

Nomina piperis.

Folia.

Oblongũ piper ubi naſcatur.

Canarinum piper vile.

Canarinum Piper plebejum.

ræ ſubeunt indicavi. Plurimum quoque piper etiamnùm viride ollis imponitur, ſale & aceto conditum, ità in longum tempus cõſervatur, ac in Luſitaniam tranſmittitur. Verùm maxime id Indi conſumunt, vocatúrque Piper in *Achar* ſimili condimento circa cętera aromata, ac ſpecies, quibus cibo adpoſitis, ut apud nos olivis & cappari fit, appetitus excitandi cauſâ utuntur.

Piperis condimentum.

Annotatio D. Palud.

Piper in culinis & Pharmacopæorum officinis uſitatum, non alimenti ſed medicinæ vim habet. Stomachum calefacit, eiúſque pituitam digerit. In ſtomachi dolore ex cruditate, aut ventoſitate quinque piperis grana ſi deglutiantur, ſummoperè conducunt. Qui caliginoſo lumine laborant piperis grana, aniſum, feniculum & caryophilla manducabunt; Ea etenim confectio caligines ac nebulas deterit. Ex triplici Pipere apud Pharmacopæos confectio fit, hoc modo: Piper album, atrum, ac oblongum ſumito ex ſingulis 25. drachmas, thymum ſylveſtrem, zingiber, aniſum ex ſingulis ſemunciam, cum mellis eâ copia, quæ confectioni adhiberi debet. Ea prodeſt ſtomachi frigida intemperie adfectis, ſingultu, jecinoris infirmitate, & hydropiſi laborantibus, &c.

CAPVT LXIII.

Cinnamomum, Caſia, ſive Cinnamum.

CInnamomũ Arabię hominibus *Quirfâ* nominatur, Perſis *Darchyna*, incolis Seylon apud quos plurimum creſcit *Curdo*, Malacitanis *Cayſman*, & Malabaris *Camea*. Arbores olivarum magnitudine ſunt, aliquæ tamen minores, folia habent ut laurus formâ tamen eorum quæ citri ſunt arboris, tenuiora verò, floribus albis, fructúque Luſitaniæ nigris olivis haud abſimili, ex quo etiàm oleum fit multas ad res utile. Cortices arbor duos habet. Secundus caſia eſt, ille in partes ſcinditur quadratâ forma, atque ita ſiccatur, cinericio primùm colore. Tempore arefacta in orbes redactus, eum quo ad nos perfertur colorem, ex ſolis calore adipiſcitur. Arbor hoc modo decorticata, poſt tres annos corticem recuperat, ingenſque harum arborum multitudo fertur, ut ſylvas ac nemora cynnamomo impleant. Radix aquam odore camphorę præbet, verùm ea (edicto ita cautũ) non evellitur, ne foboles pereat. Sole leviter ſiccata aut curata caſia cinericio colore eſt; quæ validiùs uritur nigredinem trahit. Mediocriter arefacta colore rubet. Ex cinnamo etiamnum ex parte viridi, aquæ magnæ æſtimationis diſtillatione educuntur, quæ in India maximo in uſu ſunt, & in Luſitaniam item tranſmittuntur. Odore ac potu amænæ ſunt, ceterùm calidæ & vehementes; valent adverſus dolorem colicum, aliáſque infirmitates, ex frigida intemperie, etiã contra pravum oris halitum. Aqua item ex

Cinnamomi arbores quâ formâ.

Cinnamomum quid.

Aqua Cinnamomi.

floribus

Digitized by Google

floribus cinnamomi trahitur, quæ bonitate minor est. Insula autem Seylon Cinnamomum præstantissimæ notæ producit; ibi per sylvas & saltus abundanter spargitur. Habetur & in tractu Malabat; verùm vix ex dimidio comparari potest Seylanæ casiæ, quòd & arbores humiliores sint, cortice crassiore, ac virtute haud perinde efficaci. Ideo cassiæ ex Seylõ triplicata supra hanc æstimatio est; vocatur hæc *Canella de Mara*, id est, Casia sylvestris. Edicto: Ne quis eam in Lusitaniam vehat cautum est, verùm nihilominus magnâ copiâ exportatur, titulo tamen Seylani cinnami: Vt Regi idem ex bona malaque casia vectigal sit; Cum in India casiæ Seylanæ quintallus 50. aut 60. pardauvis æstimatur, tum sylvestris duntaxat 10. aut 12. valet. In India tamẽ Seylanæ titulo, albo inscribitur, cujus etiam nomine Lisbonæ vectigal solvit, 15. aut 16. milresos in quintallum indifferenti æstimatione, circa bonam aut deteriorem casiam. alia aromata suis constant rationibus. Ceterùm in India nihil navi imponitur, quod Cochini *Registro* non sit inlatum, imo nec servi: Nam quæ sine albi nota in Lusitania reperiuntur, Regi veluti in fisci causam commissa cedunt. Iavæ item insulæ casiam habent, & loca circa Malaccam, tenui tamen copiâ Seylanæ ex omni parte cedit. Lignum, quod igni struendo communitèr per Indiam usurpatur, odore cinnamomum aliquo repræsentat.

Insula Seylon præstantissimum Cinnamum fert.

Casia silvestris.

Omnia quæ ex India deferuntur annotari debent.

Annotatio D. Palud.

Casia calore adficit, interiores omnes partes aperit & roborat, stringit aliquantulùm, stomachum confortat, ac cibi concoctionem adjuvat, cum utilitate adversus venena usupatur, quæ cordi nocent. Casia potata cum aqua pulegij & absinthij matricem referat, ac menstruum fluxum fæminis citat. Adversus catharros & distillationes ex cerebro in inferiores partes eadem probatur. Hydropicos ac renum obturatione laborantes juvat. Aqua & oleum ex casia interiores partes plurimùm roborant caput nempe, cor, stomachum, & epar.

CAPVT LXIV.

Zingiber.

Zingiberis forma.

PEr Indiam passim Zingiber crescit; optimum ac negotiationibus frequentissimum circa Malabar invenitur, formam habet arundinis Belgicæ tenuioris altitudine trium aut quatuor palmorum. Radix est quod Zingiber vocamus. Id viride plurimùm in India manducatur, in lactucam, sed & sale conditum, ac aceto quod illi *Achar* vocant, eo modo qui supra, & circa piper, ac alios fructus condimento hoc præparatos, relatus est. Cùm carpitur ac siccatur annus ferè in Ianuarium ac Decembrem menses inclinat, Hujusmodi autem ea exsiccatio est. Terra figulina zingiber tegunt, ut foramina impleantur, ac radix recentior duret. Figulina enim vermes arcet noxios, qui esu eam perdetent aliâs. Parvi fit in Orientali Indiâ, verùm maximâ copiâ versus Rubrum mare, Ormutium, Persiam, & Arabiam vehitur, in Lusitaniam non ità quod vecturæ pretium vix ferat. Ceterùm quibusdam balistariis Indicarum navium beneficio Regio indultum est, jam olim ut certos *Quintallos* Zingiberis, absq. tributo auferant. Id omne hoc est quod India emittit. Nam illud quo Hispani plurimùm utũtur, ex Capite Viridi, S. Thomæ insula, Brasilia, S. Dominici insula, ac Hispaniæ India advenit. Ideo ex Lusitanorum India parum zingiberis adfluit; ob longitudinẽ itineris, ac vecturæ caritatem, licèt ipsum ut cæteræ Orientis merces bonitate præstet. Etiam sacharo in Bengala zingiber conservatur; optimè tamen in China, gustu probo, magnóque in usu Indis; ac & ipsis Lusitanis; ad quos item transmittitur.

Quando exsiccetur.

Zingiber quo modo siccetur.

Annotatio D. Palud.

Zingiber ab Arabia incolis, Persis & Turcis, Gengibil vocatur, in Gusaratta, Decan, & Bengala etiamnùm viride Adrac, & arefactum Sucte, in Malabar Imgi, siccatum aut viride in Malacca Aliaa.

Zingiber in modum junci aquatici aut gladioli excrescit, nigrius tamen, caule trium aut quatuor palmorum altitudinis, ac radice juncea, non serpente, ut ab Antonio Musa traditum est, sed nec ita acutum, præsertim illud quod in Bacaim provenit, ob superabundantiam humorum.

Radices has in minutas partes conscindunt, ac aliis herbis admiscent, ità ut lactucarum vicem impleant, adjectis oleo, sale & aceto. Sed & cum carne ac pisce decoquuntur.

Zingiber in omnibus Indiæ locis crescit, seritur, aut plantatur: Nam quod sponte nascitur, non ita probum est. Optimum ac copiosissimum ex Malabar provenit, ab Arabiæ gente ac Persis valdè expetitum. Inde Bengalæ sequens laus est. Tertium locum obtinet, quod Dabul & Bacaim mittunt, ac universa littoris marini ora. In deserto ac interiori terra rarò reperitur. In S. Laurentii insula & Comoro itèm habetur. Zingiber leniter alvum solvit, ac digestivam virtutem roborat. Sed è contra quidam illi obstructionis alvi facultatem adjiciunt, quòd enim digestivam virtutem juvet, fluxus qui ex crudis humoribus proveniunt suspenduntur. Stomacho frigido calores adserit, ac adversus nebulas oculorum valet, magnisq; medecinæ generibus adhibetur.

CAPVT LXV.

Caryophyllon.

Caryophyllon quibus nominibus appelletur.

CAryophillon apud Turcas, Persas, Arabes, ac plurimos Indorum *Calafur* nominatur. At in Moluccæ insulis, quibus id aroma peculiare tantum est *Chambe*.

Moluccæ

Moluccæ insulæ numero 5. computantur, sub linea Æquinoctiali, quas & antèa descripsimus. Eæ præter Caryophyllon nihil ferunt, quod inde per orbem distrahitur. Arbor lauri speciem habet; flores primùm candidi, indè virides postremo rubri ac duriores, in Caryophyllon desinunt. Virides adhuc amenissimum supra cunctos odores odoramentum habent. Caryophylla autem densa maximè enascuntur, magno numero decerpta siccantur. Iustus eorum color tùm sufflavus, fumo deinde in nigredinè compellitur. Caryophylla quæ arbori adhærent crassiora, in sequens usque anni tempus matrum Caryophyllorum nomine durant. In locis quibus hæ arbores crescunt, nullum gramen est, omnis enim succus ad ea derivatur. Quod Lusitani *Baston* vocant Belgæ *Rompam* Caulis est, quo Caryophylla arbori adhærent, id pari manu cum caryophyllis colligitur. Etenim in Moluccæ insulis caryophylla nequaquàm emundantur, rarò autem in India, plurimumque venduntur cum matre, pulvere, ac caulibus. Quæ tamen in Lusitaniam mittenda veniunt, ea distinguuntur. Calor huic aromati essentialis est & genuinus. Inde cum in India emendatur, si vas aliquod cum aqua aut alio liquore adstet, id omne intra duos dies, etiam aliquatenus dissitum ingenti siccitate caryophyllorum exhauritur, ut sæpenumerò experimentis comprobatum est. Eandem naturam sericum Chinæ rude habet. Nam si id asseribus impositum aliquantulum a terra elevetur, ipsaque humus aqua conspergatur, madefacto nullatenus serico, manè omnis humor sericum invaserit, sedulâ calliditate Indorum, qui hoc sæpè modo sericum gravioris ponderis imbuunt, cùm extrinsecus nullus liquor appareat. A mari ad tormenti (quod nos *Bassum* vocamus) jactum Caryophilli arbores dissitæ crescunt, sponte suâ, nullâ curâ aut plantatione; humum decerpturi ea incolæ duntaxat purgant subtus. Amant mare non magnoperè vicinum, item nec valdè remotum. Etenim insulas ipsas oceanus fluctibus suis circundat. In anni magna fertilitate Caryophylla foliorum numerum facile superant. Manu non colliguntur, sed ad ramos alligatis funibus multâ vi avelluntur. Ideo lætis gravitèr arboribus fructus sequenti anno nullus est, spe in tertium producta. Arbores aliæ ex deciduis Caryophyllis crescunt, ut castaneæ, quàm citissimè ob imbrium abundantiam quòd sub Æquinoctiali linea insularum Moluccæ situs sit; ideo intra octo annos fructum ferunt, duraturæ usque in centum. A Septembri usque in Ianuarium carpuntur. Viridia saccaro conservata ac in condimentum quod *Achar* vocant redacta, in Malaccam & Indiam mittuntur. Ex iisdem & aquâ colligitur ad cordis robur alioque medecinæ usus. Caryophylla mulieres Indorum frequenter manducant, boni halitus gratia, idem Lusitaniæ fœminæ facere occæperunt. Folia lauri instar habet.

Vbi crescat.

Caryophylla Baston.

Calor essentialis Caryophyllis.

Sericum Chinæ rude quo calore fit.

Natura Caryophillorū.

Aqua ex Caryophyllis.

Annotatio D. Palud.

Caryophylla ex arboribus nascuntur, quæ Lauri magnitudinem ac formam habent, folia tamen graciliora sunt, ut amygdali, aut salicis. Multos ramos ac infinitos flores nutriunt, qui in eum fructum quem caryophyllon vocamus transmutantur. In extremitate ramorum crescunt, ut uvæ myrti. In usu sunt culinis & officinis. Viridia aceto & sale condiuntur, etiam saccaro, in magnam palati amœnitatem. Aqua quæ ex viridibus Caryophyllis distillat, amœna admodum est odore, ac cor roborat. Sed & sudor ius qui Gallico morbo laborant excitatur Caryophyllis, Maci, nuce Myristica, & longo nigróque Pipere. Quidam pulvere Caryophyllorum caput spargunt, contra dolores capitis ac gravedines. Hepar, stomachum & cor confortant, digestionem juvant, Vrinam citant ac ventris fluxum sistunt. Oculis adhibita visum roborant. Eorū drachmæ quatuor cum lacte potæ Veneris usum promovent.

CAPVT LXVI.

Macis, Nux Myristica.

ARbor nucum Myristicarum ferax, Piri sive Persici speciem habet, nisi quòd gracilior sit; rotundis se ostendit foliis. Banda eam gignit; insula non ita longè à Moluccis sita, item & Iavæ insulæ. Ex iis Malaccam versus in Indiam ac Chinam distrahuntur. Fructus rotundis ac grandioribus Moluscis nucibus adsimulatur, intus nux Myristica latet. Hæc ligneo etiamnum cortice tegitur, in quo ipsa soluta vagatur, is tum flore sive involucro aromatico, quod Macin vocamus cingitur, mox succedit fructus Persico exteriore forma persimilis, in epulis amœnissimo odore cùm maturescit expetitus. Is & saccaro conservatus per Indiam passim distrahitur, ac in Lusitaniam quandóque emittitur; sed aceto etiam salitus conditur. Nux cum maturescit turgida flore, priore cortice disrupto, cum prodit, rubro coccineove colore, quem intra fissuras Macis genuinum pulcherrimo, jucundissimóque adspectu ostentat, plenâ fructibus arbore. Ceterum rupto cortice macis quandoque dilabitur, ea causa est ob quam nuces absque Maci subinde prostent. Siccatâ nuce flos abit, ac ruber color in flavum illum igneumve discedit, quem nos in Maci videmus. Insulæ feraces hujus aromatis ut Banda, & cæteræ salubres parùm existunt. Eâdem infamiâ Moluccæ laborant, indè exitiabilis opum cupido multos mercatores diversis morborum generibus absumit, ac in periculosas ejus plagæ ægritudines

Arboris Myristicæ forma.

Forma Nucis.

Moluccæ parum salubres

Digitized by Google

Nomina varia nucis.

conjicit. Nux myristica ab incolis Bandæ apud quos plurimùm crescit *Palla* dicitur, Macis sive flos ipse *Buna Palla*. Decanini & Indi nucem *Japatry* nominant macin vero *Japsol*, &c.

Annotatio D. Palud.

Piri arboris formam fere habent, ea arbores ex quibus nux Myristica cum Maci crescit, foliis tamen brevioribus ac rotundioribus. Contra capitis dolores matricis ac nervorũ valent.

Nuces Myristicæ tribus culleolis teguntur. Prior imaginem fert culleolæ juglandis. Ea matura sese reserat ac tenuem corticem prodit, forma reticuli fructum ambientem, is nostris Macis dicitur, sive flos Myristica, ad cibos ac medicinæ usus tantoperè utilis. Tertia culleola durior est, ac lignea, præ cæteris, putamine regiæ nucis instar, nisi quod nigra sit. Ea nucem Myristicam continet.

Fructu maturo ac exteriore cortice disrupto, Macis pulcherrimè in rubrum colorem rutilat, eodem jam arefacto Macis item fissuras ducit, aureumque colorem adipiscitur.

Myristica duplex genus est. Masculinum oblongum, & aliud rotundius, quod validissimum ac præstantissimum habetur.

Nuces hæ cerebrum confortant, memoriæ vim acuunt, stomacho calorem & robur addunt, ventositates expellunt, bonum halitum conciliant, urinam citant ac fluxum ventris sustendunt. Valent in summa adversus omnes frigidiores infirmitates, capitis, & cerebri, stomachi, epatis, & matricis.

Oleum contra supradicta vitia validius & melius est.

Macis optimo remedio infirmitates stomachi sanat, digestionem promovet, omnesque pravos humores consumit, ventositatibus expulsis.

CAPVT LXVII.

Cardamomum.

Cardamomi forma.

CArdamomo Indi multùm utuntur ad ciborum apparatus; idem boni halitus gratia dentibus crebrò terunt. Tollit quippè pravos cerebri humores, ac alia vitia. Crescit granorum reliquorum modo, fægopyri instar, colore tamen albo, ac in flavedinem inclinato, folliculis granorum fægopyri similitudine, quibus 10. aut 12. grana continentur, ea Cardomomi appellatione veniunt. Duæ ejus species, magnitudine discretæ. A Malabaris *Etremilly* a Gusarattis, Decaninis & Bengalensibus *Hil*, a Mauris inter eos degentibus *Helachy* vocatur. Etenim hoc aromatis genus passim per Indiam divenditur, ac commerciis distrahitur. Plurimùm crescit Calecuti & Cananori in locis tractus Malabar, ac in insula Iava.

Vsus.

Ceterum ex supradictis partibus ad alias regiones transmittitur; in Lusitaniam rarò ob gravia nauli impendia, nisi quod nautæ subinde aliquid secum ferant. Quæ in India carnes ad cibos aptantur; eæ Cardamomo addito demùm comeduntur. Odore etenim ac gustu præstantissimè epulas adficit, si aliquod in India aroma.

Et virtus.

Annotatio D. Palud.

Avicenna Cardamomi duas species ponit. Unam Saccolaa quebir, id est, majus Cardamomum nominat; alteram Saccolaa regner, i. minus Cardamomũ. Id in Malabar Etremelli vocatur, in Seylan Encal, in Bengala, Gusaratta & Decan aliquando Hil, aliquando verò Elachi, à Mauris tamen, Ethnici enim per Indiam omnes id Dore vocant. Græcis antiquis, ut Dioscoridi & Galeno aliisq; Cardamomum ignotum fuit, & quamvis Galenus libro 7. simplicium scribat, Cardamomũ non ita calidum esse ut Nasturtiũ, at gratius & amœnius odore, quadam amaritudine admixta, tamen hæ notæ omnes cum India Cardamomo nequaquàm conveniunt. Dioscorides primo libro, 3. capite, hujusmodi cardamomum laudat, quod ex Comagene, Armenia & Bosphoro affertur, quamvis in Arabia & India tale nasci dicat. Addit tamen eligendum esse id quod plenum sit, ac lentum fractione, gustu amarum, & caput suo odore gravans. In eas regiones ex India Cardamomum venit ex quibus suum Dioscorides ducit, quod verò nec lentum fractione sit; nec caput gravans, nec amarum, nec ita acutum at Caryophylla.

Majus Cardamomum oblongam triangularemque culleolam habet; sive folliculum, quo leviter rubra grana continetur angulata. Minus item triangularem folliculum habet, distincta tamẽ brevioribus minoribusq; granis, tenui pellicula in medio existente. Idem triplex etiamnum est, minus, medium, minimum.

Stomacho virtute suâ calores adfert, cibum digerit, capitis vertigines sedat: cum Betela item manducatur, ad capitis ac stomachi à pituita purgationem.

CAPVT LXIIX.

Lacca.

LAcca quam Malabares, Bengalenses & Decanini *Assij*, Mauri *Lac*, Peguenses, apud quos optima commerciis distrahitur *Treck* vocant, ex Pegua in Sumatram permutatione cum pipere advenit. Indè Rubrum mare versus in Persiam & Arabiam mittitur, dicta ideò ab earundem regionum incolis *Loc Sumatri*, id est, Lacca Sumatræ quod ex Sumatra ad eos veniat. Conficiendæ autem Laccæ modus hic est. In Peguæ regno, aliisque locis in quibus Lacca fit, formicæ maximæ alatæ existunt. Hæ arbores quasdam prunorum specie scandunt, ex quibus certa gummi species defluit, id exsugunt, & circa ramos perinde Laccam ut apes mel, ac ceram diffundunt. Repletos porro ramos detruncant Domini, ac Soli siccandos exponunt, ita solutis mox ramis & exemptis, *Lacca* ipsa arundinis specie apparet.

Lacca quibus nominibus appelletur.

Lacca quid sit.

Digitized by Google

apparet. Verum & ligni abrupti aliquantulum subindè adhæret. Eo vitio improbatur, ac puræ lignosa illa nimis quàm cedit. Nec fragmenta aspernantur. Ex iis quippe collectis ac liquefactis, laccæ genus aliud fit, bonitate tamen inferius. Rudis etiamnum *Lacca* formicarum subinde alas complectitur, primùm colore exstat fuligineo, pòst vero in omnes colores, singulari Indorum elegantiâ ac arte distribuitur.

Annotatio D. Palud.

Laccam in pulverem redigunt ac liquefaciunt tùm omnigenos & quosvis colores admiscent, rubrum, nigrum, flavum, viridem, &c. atque ex ea baculos conficiunt, quales nobis hic venduntur ad sigillandi usus.

Lacca lecticas exornant.

Eâdem lecticas exornant, ligno enim quod jam illâ machina, quæ clinopegis in usu politum ac rotatum est, laccam cujusvis coloris adhibent, ac illinunt; illa calore ligni, quem id crebrâ illâ rotatione adipiscitur, liquefacta, eidem passim adhæret, unguis crassitie. Tùm stramine latiore aliisve siccis juncis poliunt, ita ut lignum prorsus contectum, nullâ ex parte appareat, speculi instar nitidum, jucundissimo adspectu, ac duraturo donec lignum integrum sit, modò elegantem cultorem habeat. Atque hoc modo in India sedes, cistæ, sellæ, aliáque lignea instruuntur. Singularis autem hoc in genere Chinensium industria notatur, illi mensas, sellas, thecas, capsulas, serinia, &c. ita pingunt, nostrâ omnium admiratione ad prodigiosi usq. ingenii signa. Eâdem *Laccâ* argentum omne implent, cultrorum scilicet capulos, quos extrinsecus ex argento faciunt, introrsum autem Lacca implent. Magna etiàm Indi subtilitate annulos conficiunt, qui ex auri massa solidi apparent, cum intus tamen cavi Laccâ impleti sint. Id fraudis vix quisquam deprehenderet. In *Ballagatta* & *Malabar*, *Lacca* quoque invenitur, sed rarior, maxima ejus copia in regno Peguæ est, indè passim per Indiæ nationes transfertur.

Annuli aurei Lacca impleti

CAPVT LXIX.

Annil sive Indigo.

Annil inter colores præstat.

Annil, alitèr *Indigo*, Gusarattis, *Gali*, aliis *Nil*, magni pretii color est, Lusitanorum commerciis expetitus. In regno Indiæ Cambaja nascitur herba Rosmarino similis, ea ut cæteræ herbæ, seritur ac suo tempore decerpitur. Siccatur primum, pòst humore inquinatur, ac tunditur, & repetita tum post aliquot dies siccatione, præparatur in viridem subtiliorem imprimis colorem, atdeinde cærnleo colore enitescit, quo ad nos delatus apparet. Melior autem est eo, si pulvere elegantiore teratur. Virtutem ejus flamma candelæ explorant, si enim pollinis instar resolvitur summam habet commendationem, sed in arenæ modum coactus pulvis reprobatus est, ita aquæ injectus natatu laudatur, mersus spernitur. Ceterùm maximâ æstimatione caryophyllorum pretium tàm in India, quam Lusitania superat; jampridèm annuis locationibus a rege conducitur; Ne hunc colorem temerè quis in India emat, aut in Lusitaniam transmittat.

Ejus virtus quomodo probetur.

Annotatio D. Palud.

Anil sive Nil teste doctissimo Camerario, qui in horto suo hujusmodi plantas habuit, glaucis foliis conspicitur, similitudine quadàm ejus herbæ, quam Barbam Jovis nuncupant, nisi quod latiora aliquantulum sint.

CAPVT LXX.

Ambarum, Muscus, Algallia sive Zibethum.

De Ambaro opiniones.

Ambarum aliqui spumam balenæ, alii excrementum, alii bitumen aliquod, ex fonte quopiam maris productum deficiunt. Verùm ex balenis non provenire experimenta docent; multis etenim in aliis locis repetiri posset, præsertim circa Biscayæ littora; capturâ plurimarum balænarum inclyta, nullo tamen Ambari quæstu. Ideo ex fonte aliquo; aut ipso maris fundo suis locis glutinoso; haud inani argumento creditur fluere. Plurimùm autèm invenitur; in tractu Soffalæ, Mosambicquæ, Melindæ, sive Abex; ac circa Maldivæ insulas; & Comorinense caput, licèt rarò. Sunt qui existimant esse insularum aliquas, sive rupium partes, quas mare undis tectas habeat, quæ subinde tempestatum impetu avellantur. Nam partibus sæpenumerò natat 10. aut 12. imo 50. & 60. palmorum. Ità Ambari insulæ. ferunt aliquando integras reperiri insulas ex Ambaro, quas cùm repetere vellent illi qui antea naves oneraverant, nullas invenêre. Anno millesimo, quingentesimo, quinquagesimo quinto, apud Comorini caput reperta est pars Ambari triginta quintallorum, ac primus ejusdem inventor Picem opinatus, rem magnis dignam opibus exiguo pretio vendidit, quæ postea dignitate materiæ agnita fuit. Inde aliquando Ambarum cum testis ac stercore marinarum navium in eo nidificantium mixtum apparet. Ceterùm cinericii coloris Ambaro maximus honos est, id albis venis distinguitur. Est & nigrum Ambari genus, verùm æstimatione inferius. Probatur aciculæ puncto, si oleum abundantius effluat. Ab Indis Satrapis, ac Regibus valdè expetitur, in ciborum condimenta. Venerem quoque adjuvat. Etiam multa concinnant ex Ambaro elegantiora, adjunctis Musci, Zibethi, ac Benzoini aliorúmque benèolentium specierum condimentis. Ex his pilulas sive globulos conficiunt, circumjecto argento ad odores,

Vbi plurimùm inveniatur.

Ambarum cinericium.

Virtus quomodo probetur.

Digitized by Google

quos ambulantes circumferunt. Sed & distincti argentei cultrorum ac pugionum capuli, operibus illustribus, impleti hisce aromatibus, apud Indos summâ elegantiâ nitent; à potentioribus etenim & Lusitanis hujusmodi artificia expetuntur magnoperè, summâ ingeniorum Orientis commendatione.

Ex Ambaro elegantiora confecta.

Annotatio D. Palud.

Ambarum Latinè, Arabicè Ambar, Picis quædam est species (ut & meritò author ait) ex certis fontibus alto in mari existentibus ejectum; Id Soli expositum mox duratur, ut alia quæ ex mari proveniunt. Ambarum hoc amœnitatem ob odoris, caput ac cor roborat, siccitate sua superfluos humores stomachi digerit, omni vitio ac infectioni adversatur, comitiali morbo oppressos juvat, contra defectiones animi ac suffocationes uteri sumptum, ac subjectum probatur. In summa senectuti vel maxime prodest, contra cunctas frigidas passiones.

Muscus unde

Almiscar sive Muscus ex China advenit. Bestiolæ ibi vulpeculis similes, aut catellis, ad necem verberatæ, ac plagis mollitæ putrescunt, cum carne pariter & sanguine. Ex pelle tùm incolæ crumenulas conficiunt, quæ filis undique consutæ venduntur. Vnciæ pondus fere habent à Lusitanis *Papos* dictæ. Ceterùm optimum ac præstantissimum Musci genus ex testiculis horum animantium colligitur; alterum licèt nomine Musci prostet, eandem tamen virtutem non habet. Vnde Chinenses, omni in re ut sunt elegantissimi, ità & crumenas has rotundas testiculorum forma effingunt, quò facilius ementibus imponant. Animal ipsum naturali instinctu cùm pretium testiculorum suorum intelligat, de fuga aliàs desperans, eosdem dentibus ac morsu avellit, & in lutrum velut libertatis abjicit. Ita occupato collectione testiculorum venatore, necem aliquando evadit. Multâ sanè versutiâ hoc odoramenti genus Chinæ populi vendunt. Iecinora etenim boum seu vaccarum, siccata & contusa admiscent, quibus musco imbutis crumenas impleant. Ea fraus cotidiano experimento agnoscitur. Muscus si tempore corruptus sit, & odoris expers crumenulæ eximitur, ac in mortario tunditur minutas in partes, deinde pueruli urina aspersus, ac plumbeę ollę inclusus, obturato probè ore, pristinam odoris virtutem, si modo aliquis etiamnum vigor subsit, adipiscitur.

Vbi optimus.

Animalis mira natura.

Muschi odor deficiēs quomodo reparetur.

Annotatio D. Palud.

Alii existimant Muscum enasci circa umbilicum bestiolæ cujusdam tuberis instar. Is qui flavedine pallet optimus est, cor tremulum ac frigidum confortat, ejusque cuncta vitia potus ac devoratus demit, maculas oculorum albas purgat, catharros humidos exsiccat, ac cephalæam ex flegmate obortam sanat.

Zibethū ubi.

Algallia sive *Zibethum* plurimùm in India reperitur, in Bengala scilicet. Sed ob gentis artes veteratorias, ac fraudulentas, quibus omne illud odoramentum, olei ac arenæ admixtione adulterant, ad augendum pondus nequaquàm tantoperè expetitur. Optimum *Zibethi* genus ex Guinea advenit pulchritudine & synceritate eximium. Nascitur ex sudore cattorum, quos *Algallias*, seu *Zibethos* nuncupant, qui etiam in has nostras regiones & in Hispaniam vivi deferuntur. Ea res cùm nota sit, longiore explicatione nequaquam indiget. Ad cæteras ergo species herbasque Indiæ pergamus.

Zibethū quid

Annotatio D. Palud.

Zibethum nascitur in posterioribus animalculi crumenulis, cujus & inde nomen catti Zibethini fluxit; sudoris instar, ut a Iohanne Hugone rectè scriptum est circa anum hujus bestiæ gignitur, ex calida humidaque facultate. Zibetho si umbilicus mulierum ungatur, matricis strangulationem impedit, ac libidinem fœminarum excitat.

CAPVT LXXI.

Benzoinum Gummi.

Benzoinum quid.

Benzoinum materiam habet thuri myrhæque similem, at majoris pretii, quod ad multos medecinæ usus serviat,

Benzoinum etenim amœnitate odoris sui cor roborat, caput & cerebrum. Capitis superfluos humores exsiccat, sensus fumo acuit; abscessu morborum prodest ac servit.

ac ad pilarum ex Ambaro, aliisque materiis odoriferarum confectionem, valdè expetatur. Crescit plurimùm in Sianæ regno in insula Sumatra, Iavis, ac regionibus circa Malaccam. Altissimæ sunt arbores, ramis ingenti crassitudine, foliis qualia limonum arbores habēt, trunco vasto ex quo gummi nascitur, quod *Benzoinum* vocant. Arbores nondum planè adultæ optimum gummi reddunt, atro colore, ac suavissimo odore diciturque *Benjuin de boninas*, id est, Benzoinum florum, ob beneolentiam. Alterum benzoinum *Benjuin Amendoado* vocatur, id est, Benzoinum amygdalorū, quod mixtum sit cum albi benzoini fragmentis, & nigri, specie amygdalorum per medium ruptorum. Huic tantam æstimationem non tribuunt. Etenim album *Benzoinum*, cùm ex annosis arboribus collectum sit, nèc eodem odore, nèc virtute eadē valet; sed cum nigro miscetur, quo facilius distrahi possit. Duo hæc *Benzoini* geuera optima sunt, ac in Arabiam, Persiam, Ballagattam, & Lusitaniam cōmerciorum usu dimittūtur. Maxima Benzoini copia in Siana, & Malaccam circa crescit quod in Iavæ ac Sumatræ insulis nascitur vilius est. Incolæ locorum in quibus nascitur *Comingion* vocant, Mauri ac Arabes *Lovanjavij*, quasi Thus Iavæ, Decanini & Ballagattæ homines *Udo*. Plurimùm truncos dissecant, ut ita faciliore

Vnde fluat.

Species.

Nomina varia Benzoini.

curſu

Digitized by Google

Fructuum Mangas, Cajus, Iambos, Iaquas, et Annanas, qui in India nascuntur, qui eſuſuaves, et Zimziberis, cujus e copia magna illic vilitas, virentis viva imago.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

curſu benzoinum effluat. Per Indiam negotiationibus valde expetitur. Inter odoramenta enim Indiæ præſtantiſſimum eſt, ſupra cuncta thuris genera.

CAPVT LXXII.

Thus & Myrha.

Thus in Arabia naſcitur.

THus in Arabia naſcitur, ac *Lovan* dicitur, ab Avicenna *Conder*: Gummi genus eſt, quod ex truncis arborum ut *Benzoinum* fluit. Optimum ex arboribus, quæ in montibus, rupibus & lapidoſis collibus creſcunt, provenit, tanta copia ut & naves inungant, loco picis. Indè in Indiam, Chinam aliaſque regiones defertur vili pretio.

Annotatio D. Palud.

Thus duplex eſt: Album, rotundum, & guttoſum, quod optimum eſt, ac maſculum vocatur, alterum nigrum ad fumigationes tantum probatum, nullâ majore dignitate. In India & apud noſtros, contra fluxum ventris thus remedium eſt, etiàm adverſus capitis morbos, catharros, nauſeam & vomitum, ac ſanguinis ſputum: cava ulcera diſſipat, recentiàque & ſanguine ſtillantia vulnera ſanat.

Myrha unde & quid.

Myrha Indorum lingua *Bola*, eodem modo quo Benzoinum & Thus naſcitur. Ex Arabia fælice advenit, ſed plurimam ejus copiam Abyſſinorum ſive Preſbiteri Iohannis terra interior mittit, inter Moſſambicquam & mare Rubrum poſita, undè ad alias regiones tranſmittitur.

Annotatio D. Palud.

Myrha ad medecinam utilis eſt, in menſibus citandis, ac partu. Item in tuſſi inveterata, fluxu ventris, ac dyſenteria.

CAPVT LXXIII.

Manna & Rhabarbarum.

Manna unde.

MAnnam Arabiæ ac Perſiæ regiones mittunt, plurimam tamen ejus copiam provincia Tartariæ *Vſbeka*, poſt Perſiam ſita. Vitris incluſa diſtrahitur, amygdalarum ſaccaro conditarum magnitudine, nulla aliàs certa formâ, quod particulatim ac minutatim habeatur: colore albo eſt, ac ſaccari guſtu, ad favi uſque dulcedinem. *Xercaſt* aut *Xerkeſt* Perſæ vocant, id eſt, lac arborum; nam ros eſt qui in arbores deſcendit, eóque ramis dependens; ut tempore hyberno e tectis aquarum congelatarum ſtiriæ. Colligitur mox ac in vitreis calicibus in Indiam aliaque loca defertur. A medicis enim ad purgationes corporum expetitur.

Ejus ſpecies.

Aliud Mannæ genus eſt quod *Triamjabin* aut *Trũgibin* indigitãt. Id ex aliis fructibus herbiſque colligitur forma canabini ſeminis majore tamen, fruſtatim proſtat, coloreque rubro ſeu roſaceo agnoſcitur. Quidam hujuſmodi mannam circa truncum ut gummi naſci putant. Ormutii ac in Perſia inter medicamenta purgantia locum habet, ab Indis non perindè, ut prior illa ſpecies diligitur. Verum & diverſa ab his mannæ ſpecies cum foliis ipſis admixtis, majoribus partibus, ſimilis mannæ Calabriæ, per Baſſoram ex Perſia, Ormutium & in Indiam advehitur. Ea pretio cætera mannæ genera ſuperat. Manna ſubinde & utribus, quibus in Turcia ac Perſia utuntur, advenit, liquida, colore albo, ſapore cum ſupradictis mannæ ſpeciebus eodem, ſimiliſque ad purgationes aliaque remedia virtute.

Annotatio D. Palud.

Manna coleram leniter purgat, mitigat ac minuit aſperitatem gutturis, pectoris & ſtomachi. Sitim reſtinguit. Verum quòd languidè purget, virtutem ejus thymo aut yſopo augent; Cum validis ea mixta purgationibus perfectiore operatione agit, ob amœnam dulcedinem naturæ omninò commodam.

Ceterùm de Manna paucis his contentus ero, cùm non tam ſingulari commercio celebretur. At quia de purgantibus ſermo eſt, haud abſurdum forè opinor, ſi aliquid de Rhabarbaro radice addiderim. Licèt autem ea nullâ certiore ſcientia deſcribi poſſit, in creſcendi ratione. Compertum tamen eſt in Chinæ regni interioribus duntaxat enaſci. Per provinciam Tartariæ *Vſbekam*, quæ Chinæ finitima Indiam ac Perſiam prætexit, Ormutium advehitur, atque indè in Indiam licet mari aliquando adferatur. Verum ea quæ terra venit optima eſt. Omnes enim herbæ ad medecinam pertinentes navigio allatæ corruptionem ac putredinem aliquam facilè contrahunt; Ideo terreſtri itinere per Turciam Veneti Rhabarbarum, ſupra Luſitaniæ Rhabarbarum, pretii majoris ac meliori bonitate habent, qui deinde illud ad noſtros uſus diſpergunt. Sed & Luſitanis talium tenue ſtudium eſt. Contenti illi tritis mercibus, hujuſmodi curioſitates non curant, Venetorumque commerciis facile permittunt.

Rhabarbari ex China quomodo creſcat ignoratur.

Medicæ herbæ quæ navibus vehuntur facile corruptiones induunt.

CAPVT LXXIV.

Sandali lignum.

SAndalorum tria ſunt genera. Vnum album, alterum flavum, tertium rubrum. Album, flavum, & aliàs præſtantiſſimum, ex Inſula Tymor advenit, quæ Iavis adjacet. Integræ hic albi, flavíque Sandali ſilvæ viſuntur, frequentíque hinc commercio per totam Indiam diſtrahuntur. Sandalum rubrum in tractu *Choromandel*, & *Tanaſſeryn*, in Peguæ terra fere creſcit. Arbores nuci penè ſimiles ſunt, ac fructum quendam ceraſorum inſtar habent, viridem primùm colore, poſtmodùm nigrum, nullo tamen guſtu aut uſu, quód ſtatim decidat.

Sandali genera unde.

Integræ ſylvæ Sandali.

Digitized by Google

Lignum duntaxat ipsum in pretio est. Id ab incolis locorum, in quibus nascitur *Chandanacon* dicitur à Decaninis, Gusarattis, Canarinis, aliisque Indis *Sercandaa*, Arabibus & Persis *Sandal*, undè & Lusitanis *Sandalo*. Flavum albumque Sandalum in India valdè expetitur, ab Indis, Mauris, Iudæis & gentilibus. Pinsunt hoc ipsi, ac tundunt, ut in pultem redactum unguēti more ad corporis inunctiones serviat. Refrigerat etenim corpus & sunt Indi aliàs odoramentis a natura conciliati. Rubri sandali apud Indos exiguus est usus. Valet contra fervidas febres, ungunt enim eo arterias, tempora ac frontem. Ad alias regiones magna copia transfertur, quòd summi in Medecina usus sit. Indi ex eodem ligno idola, sive *Pagodos* fabricant, ut pretium illis majus sit.

Vnguenta ex Sandalo.

Annotatio D. Palud.

Album, flavum, sive pallescens Sándalum, etiàm apud nos in usu est, inunctione cum aqua rosacea, contra fervidos dolores capitis. Hujusmodi cuncta ligna flavi, albi, rubriquè Sandali, adversus calidas febres probantur, contusa & hausta. Præterea sandala non tantùm confortant, verùm etiam exhilarant cor, miscentur ideo egregiâ probitate medicamenti cæteris cor roborantibus remediis, quæ contra hujusmodi pulsus conficiuntur.

CAPVT LXXV.

Palo de Cobra, sive lignum Serpentum.

Lignum Serpentum quid.

LIgnum Serpentum plurimum est in Seylana insula, humili arbore, cùm radice lignum id, quod Sepentum vocamus, constet. Colore albo ad flavedinem aliquantulum pertinet, durum ac gustu amarum, magni in India usus. Conficitur ut sandalum cum aqua & vino, atque epotum eo modo valet adversus febres ferventes, si uncia una absumatur admixta aquæ. Etenim contra venena omnia alióq. morbos, passionem iliacam, lumbricos, cæteraque corporis corruptiones pollet, præcipuâ virtute adversus morsus serpentum, undè & nomen traxit. Monstravit hujus ligni efficaciam Indis primùm bestiola *Quil* sive *Quipela*, quam viverræ forma multi ad mures gliresque profligandos, etiam ad delicias habent. Huic naturali simultate cum serpentibus magnum certamen est, ideóque læsa crebrò ad ligni hujus (quod in Seylan, ubi hæ bestiolæ multæ degunt, plurimum est) medecinam, certissimo contra morsus venenosos remedio, accurrit. Indè radici tanta æstimatio, ac in commerciis tam ingens pretium.

Fjus virtus.

Monstrata per animalis cujusdam industriam.

Garcius ab horto triplicem hujus ligni naturam describit quem adire potes.

Annotatio D. Palud.

Duplex Serpentum lignum apud me videas. Unum quod hic a Johanne Hugone describitur, constans arboris radice, album ac gustu amarum, rudi cinericióque cortice contectum. Alterum mihi Hispali misit eruditissimus Doctor Simon de Tovar, quod brachii crassitudine, cortice tectum est aliquantulum marmoreo, ac variato serpentis instar, introrsum item album & gustu amarum.

CAPVT LXXVI.

Lignum Calamba, aliter Lignum Aloes.

LIgnum Aloes, quod in India *Calamba*, sive *Palo d'Aguilla* vocatur maximè in Malacca, insula Sumatra, Cambaja, & Siana viciníque locis invenitur. Arbores olivarum forma sunt, licèt majores; detruncatæ non ita benè olent, propter viriditatem immaturā. Siccitate etenī melior odor crescit. Medulla ipsa odore præstat ac differentèr habetur, noveruntque Indi subtilissimè discrimen. Optimum *Calamba* vocatur; alterum *Palo d'Aguilla*. Probatur autem pondere, venarum nigrarum distinctione, ac olei majore fluxu, qui ad ignem exanimatur, crassitie item & magnitudine. Ex iis qualitatibus virtutes æstimantur. Ex hoc ligno pretiosa multa fiunt, singulari ac commodissimo odore, undè & Calambam aurum & argentum contra non caram habent. Post Calambam dignatione *Palo d'Aguilla* succedit; Est & alia ejus species *Aguillæ bravæ*, id est, sylvestris nomine, magno itèm in pretio; quòd Indi satrapis & sacerdotibus inde rogum defunctis struant, pari honore, quo apud nos marmorea sepulchra celebrātur. Verùm cùm supradicto *Aguillæ* ligno, sive *Calamba* comparari nequaquam potest. Sylvestris *Aguilla* plurima in Seilana insula crescit & in tractu *Choromandel*. Optimè autem notæ *Calamba*, itèm ea *Aguilla* de qua supra, circa Malaccam nascitur. Ex hoc ligno precatorios globulos rosariorum nomine notos, ac Crucis imagines conficiunt, maximo pretio quod sanè haud vanum est. Cætera etenim ligna odore superat, aliis regionibus haudquaquàm commune.

Lignū Aloes.

Medulla odorifera.

Quomodo probetur.

Rogus ex ligno odorifero.

Annotatio D. Palud.

Lignum Aloes, Agallochum Xylo, aliter Paradisi lignū, Arabicè Agalugen & Haud, incolis Gusarattæ & Decan Vd, in Malacca Garro, optimumque Calamba vocatur.

Hujus ligni multas species habeo; amœnas omnes odore, variatas & maculosas, pinguedine plenas densas adhæc & crassas. Lignum hoc haustum bonum halitum conciliat, languidum item & humidum stomachum, qui cibum respuit juvat, itèm prodest iis quibus debile jecur est, ac dysenteria & pleuritide laborātibus.

CAPVT LXXVII.

Radix China.

ANno primùm millesimo, quingentesimo, trigesimo quinto China radix

gentibus

Digitized by Google

China radix quando primum nota.

gentibus Indiæ innotuit, ignota antè, quòd tum morbus ille quem aliquando Gallicum, aliquando Neapolitanum; subindè Venereum, optimè Indicum (quòd in India vulgaris sit ac quodammodò patrius) vocamus, remedio ex Gvaycano ligno curabatur. Illud ex Hispaniarum India allatum, aurum contra non carum erat, at radicis hujus successione eviluit. Vt Chinarum regioni morbus idem universalis ac vernaculus est, ità divinæ providentiæ munere remedium item in promptu habetur. Idcirco leviter malum hoc indigenæ æstimant, securi ob præsentem medecinam. Neque pudori est quatèr aut quinquiès laborasse. Quinimo faciliori ratione ac methodo curatur, cùm alii morbi præ hoc ancipites ac difficiliores sint. Iam ipsa radicis vilitas maxima, cum Pardauvo dimidio, Lusitanicâ monetâ sesqui-Testoni pretio pondo ematur. Ægri ceterum hoc modo radice utuntur. In partes minutas ac rotundas scindunt eam, ad unciæ pondus, deinde adhibitis quatuor aquę amphoris decoquunt, ut aquæ dimidium consumptum appareat. Ea cotidie decoctio recens novatur. Præter hanc aquam nihil bibunt. Cibus tantùm est biscoctus panis, cum pullis gallinarum assatis, absquè adipe, sale, aut alio condimenti genere. Ità prandent. Cæna verò pane tosto cum melle (si ita videatur) explenda est. Ceterùm singulis diebus pressi vestimentis ac stragulis, ad sudorem decumbunt, eumque per horam aut sesqui-horam exprimunt. Triginta per dies victus hujus ratio continuata prodest. Imprimis vero aëris cavendi spiritus; tectis sollicitè capite ac auribus domum interdicto egressu custodiunt, atque ab omni re Veneâ studiosè abstinent. Hoc modo præsens remedium aderit, quod dolorum per artus ac membra majore accessione primùm exploratur, dissipatâ vi medicamenti per cuncta corporis. Hujusmodi dolorum asperæ punctiones, usque ad 15. aut 25. dies increscunt, quo tempore bona omnino spes inculcari ægris debet, quippe post eum terminum mitigatis aculeis sublatâque ægritudinis noxâ, redeunte pristino artuum vigore, & completa intra reliquos quinque dies sanitatis integritate; ut nullum amplius morbi vestigium appareat. Sed cùm Chinæ decoctum stomachi appetitum validè acuat, cavenda tamen est omnis ingluvies, ac arctè servanda dietæ ratio. Ea etenim si diei unius, imo horæ intemperantia circa cibum intermitteretur, malum repetitis à principio remediis haud dubiè curandum esset. Inveterati maximè morbi, aut in senibus, Chinæ præsidio facilè curantur. Humores enim tum modici sunt. Post 30. dies descriptæ hujus curæ alius etiamnùm potus vitabitur, ideo fragmenta radicis decoctæ, per uncias jam antè seorsum servata repetuntur, ac indies in olla ad potum denuo excoquuntur. Verùm ea decoctio nullâ consumptione, ut prior fit; sed duntaxat simplex adhibetur. Illa tum 20. aut 30. sequentibus diebus potu continuatur, sedulâ à piscibus, boum, vaccæ, porcorumque carnibus, aliisque gravioribus cibis abstinentiâ. Tum perfecta sanitas absque ulla remedii fraude consumabitur, ac exinde paulatìm ad promiscuos cibos æger se inclinat. Verum & 30. prioribus curæ diebus elapsis, liberior prodeundi extra domum facultas indulgetur, cum cautela tamen. Sudorem adhæc non amplius exigunt. Enimverò ad majorem fælicioremq. remedii operationem, ac firmam sanitatis restaurationem primo curationis tempore, corpus purgabitur, repetito item post quatuordecim, ac demùm post 30. dies purgatorio pharmaco. Ità, ut mille experimentis cognitum est, pristinus vigor redit. Ceterùm contra hoc malum Chinæ radix non tantùm valet, verùm etiàm adversus podagram, sciaticam, membráque frigore ac horrore correpta, expetita ideo à Carolo Quinto Cæsare. Eadem promiscuè omnibus anni temporibus nequaquàm probatur. Offendit enim ob calorem æstiva tempestate quandò Sol Canem, fervidum sydus habet, ut & hyberno, propter frigus. Veris autumníque temporibus omnimodò valet, consilio tamen medici, ac bono circa laborantium ætatem & sexum regionesque ipsas intuitu. Hoc modo Venereus in India morbus curatur. At in China, frigidiore terra, ac penè cum nostris regionibus eâdem cæli plagâ, idem decoctum unciis duabus aut sescuncia radicis in 4. amphoris augetur, ut duæ tertiæ aquæ partes consumantur, quæ ratio Indis ob fervorem regionis quam habitant, noceret. Etenim potissima circa morbum ac ægrotantis personam nota est. Quibus malum non perindè vehemens sit ii radicis minore quantitate, ac decocto non similiter valido juvantur. Adolescentibus decoctu gravius necessarium est, ob humorum abundantiam. Valentes, ac nullo malo pressi, si hac radice utantur, sanguinem bonum, imò carnem ipsam consumunt. Qui autem suprà modum eam adhibent, jecur ac pulmones detestabili fervore adurunt, erumpentibus universum per corpus pustulis, ac vomicis, translato malo in deterius, quod deinde majoribus remediis, ac difficultate vehementiore curandum sit. Hæc de Chinæ radice decoctiq. ratione breviter referre volui, ut illius virtus, ac modus innotesceret, parato contra nefandam mali vim tam facili remedio, cujus desperatione multi aut vitam ipsam amiserunt; aut eandem magnis doloribus, ac gravibus pœnis confectam transegerunt. Adversus ulcera item ex eodem morbo nata spuma radicis ac decocti valet. Probatur verò radicis bonitas ex pondere, albedine interiore.

Morbus Gallicus vulgaris in India.

Methodus curandi luem per Chinam.

China primo tempore remedii dolores auget.

Chinæ reliquæ virtutes.

Quando China tecute præbeatur.

China cum cura præbenda.

China quo modo probetur.

Digitized by Google

interiore, ac nodorum raritate. Quæ rubet deterior est. Arbor ipsa in modum spinæ excrescit, à terra trium aut quatuor palmorum altitudine. In radice remedium supra laudatum est. Viridis etiamnùm cruda comeditur, decoctáque sachari arundinis gustum habet, non tamen tanta dulcedine. Arbor raris foliis frondet, mali medicæ pullulantibus foliis haud absimilibus. In China *Lampaton* dicitur, ut ex testimoniis Chinensium accepimus. Atque hæc hactenus dicta sufficiant de China radice, à regione in qua duntaxat crescit ita nominata; Quæ restant medicis peritioribus permittimus.

Annotatio D. Palud.

China radix apud Ægyptios in usu planè est, non tantum adversus scabiem Indicam, verum & alias pravas adfectiones, cumprimis autem in iis quæ tabem ac maciem concitant probatur: tùm etenim radicem in gallinarum jusculo coquunt, ac aliquot diebus ægris propinant, quibus inde pinguedo ac coloris bonitas conciliatur.

China radix exsiccat admodum, sudorem expellit, corruptioni resistit, jecur roborat, aquam inter cutem curat, ac prava ulcera, scabiem & lepram. Venerea lue correptis prodest, tabidos confortat, ac lienis pravos crassosq; humores minuit.

CAPVT LXXIIX.

Amsion aliter Opium.

Opium. *Amsion* Lusitanis, Mauris, Indis, ac Aarbiæ hominibus *Amssion* dicitur, Latinis verò Opium, ex Cairo Ægypti, & Adena tractu Arabiæ, ac maris Rubri extremitate olim Lusitanis subjecta advenit, plurimum tamen ex Cambaja & Decan, Quod ex Cajro adfertur albet ac *Mecerij* vocatur, quod *Aden* mittit, aliique loci ad maris Rubri ostium nigrum & durum est, Cambajæ autem & Decanæ opiũ mollius est, ac rosacei coloris. Ceterùm succo papaveris quodam constat, gummosa lentaque materie, quæ ex eo fluit, scissionibus, fissionibúsque derivata. Indi multum eo utuntur, nominatim verò Malavares, ad quos magni commercii vice ex Cambaja defertur. Consueti eo uti pòst cottidie id sumere debent, aliàs mortem obituri exsiccatis medullis. Paulatìm autèm ejus usum esúmque induunt, indè consuetudinis vi invalescente 20. aut 30. grana ad pondus indies devorant, mirum dictu; si quinque quatuorve dies sine opii usu postmodùm sint, mors certa sequitur. Qui itèm, nullâ consuetudinis facilitate immutatâ naturâ id statim eodem pondere, quo adsueti deglutiunt, his funus itèm præsto est. Veneni quippe vim aliquam mihi inesse persuadeo. Sanè qui eo utuntur velut dormitãtes incedunt. Ideo multi ejus desumptione atroces animi curas, anxietatésque laborum ac molestiarum, mentis corporisque mergunt, plurimi vero id libidinis gratiâ appetunt. Seminis etenim flumen diutius suspendit, Indiæ mulierum expetitâ delectatione, quibus eodem momento naturarum cõcursus gratissimus est. Qui impensius id sumunt paulatìm in impotentiam ac sterilitatem abeunt, exarescente penitus semine, ut & Indi ipsi testantur. Satrapæ ideo eo exiguè utuntur, supradictas tantùm ad res expetitâ efficaciâ.

Quid sit.

Ejus usus mirabilis.

Haud sine veneni vi.

Annotatio D. Palud.

Opium succus est nigri papaveris, duplici specie. Prior quæ ex foliis & bulbis pariter exprimitur Graciſque Meconium dicitur; altera quæ ex bulbis fluit leviter discissis, ea opii justo nomine venit. Optimum gravius est, densum, firmum, gustu amarum, ac odore soporiferum, quod in aqua faciliter resolvitur, molle, album, sine nucleis. Turcæ Maslac nuncupant ac cottidie pisi magnitudine comedunt, non somni conciliandi gratia, sed firmandæ menti. Etenim bellaturi cumprimis appetunt, quòd eo cordis multum addi persuasum habeant, gratáque somnia excitari, imaginibus pulcharum mulierum consuetudinis. At apparet eos qui cotidiano id usu manducant somnolentos & marcidos existere, in verbis ac operibus vacillantes, ut ad res agendas minus idonei sint.

CAPVT LXXIX.

Bangua.

Bangua ab Indis usurpatur. INdis item cibus vulgaris *Bangua* est eadem virtute qua opium, valida. Semen est canabino seminii persimile, exiguius tamen nec perinde album. Planta quoque canabi comparari potest, quæ tamen corticem non habeat, ad funes aut alia utilem. Indi folia & semen ipsum comedunt, appetitus (ut ajunt) parandi gratia, veriùs autem explendis mulierũ desideriis. Promiscuè in pharmacopæorum officinis prostat, cum foliorum Banguæ pulvere, mixtum semen, adjectâ viridi Arecca ad conciliandam ebrietatem, cum mentis quadam peregrinatione. Quidam nuces myristicas admiscent, itèm macin eadem ad ebrietates potentia. Alii potentiores & opulenti camphoram, muscum, caryophylla & opium jungunt, quâ scilicet confectione exhaustâ jucunda oblivione curæ fileant, excitato risu ac mente in facetias & lepores compositâ. A meretricibus ideo expetitur, ut salibus ac lasciviæ illecebris gratiores appareant. Prima inventi gloria ex militibus, ac bellorum Ducibus prodiit. Hi longis militiæ malis, diurnis nocturnisque fatigati laboribus, hunc cibum apprimè expetebãt, quo securi ac ægritudinum obliti, membra mentésque suavi quietis voluptate recrearent. Etenim Bangua desumpta ebrietatem parat, spumáque os turbidum fædat, manifestis stultitiæ notis, in finem usque digestæ virtutis. Apud

Qua formâ:

Quove fine.

Indos in

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Bangua lethe curatum,

Indos in magno usu est. Similiter apud quosdam Lusitanos, plurimùm verò inter mancipia, quibus assiduus labor, acerbæ contumeliæ, ac servitus mæsta, hoc veluti delectamenti excessu recreahtur, & diluuntur, brevi ac parabili, contra graviu curarū, querimoniarumque asperitatem remedio.

Annotatio D. Palud.

Bangua Turcæ quoque & Ægyptii plurimùm utuntur. tribus modis conficitur, tribusq; nominibus distinguitur. Primam ejus speciem Ægyptii Assin vocant, quæ pulvere foliorum cannabinorum, cum aqua in pastillum redacto constat: Ex eo quinque aut plura frusta, castaneæ magnitudine sumunt; Ea post horæ spacium mentem adimunt, velut ebrietatis quadam vi; hominesque ipsi tanquam rapti hebetantur, sensibusque apparitiones mirabiles deprehendunt, quibus summoperè delectantur. Hac confectione plebs utitur, quòd exigui pretii sit. Cannabi hanc vim neque miretur quisquam. Etenim juxta Galeni sententiam, cannabum caput admodum implet: Alteram Bosa nuncupant, ea Assin efficaciâ superat. Ex Lolii farina paratur, atque cannabino semine, cum aqua, modo qui supra relatus est; alii succum exprimunt, eundemque præbent. Tertia Bernavi dicitur, quæ Bangua justa & vera est, quam ex India præparatam habent, ac à Iohanne Hugone hic describitur. Ex ea unciam devorant: Inde primùm alacritas quædam nascitur, mox loquacitas, cantionum ludicrarum festivitas, risus immodicus, magnis cujusdam jucundæ stultitiæ excessibus. Post horæ lapsum fermè in iracundiam incidunt, lites, jurgia, ac pugnas, quæ tamen parvo tempore durant. Subeunt postmodum mærores animi & anxietas, ac proni in lacrymas oculi languent, donec obrepente somno quies incidat, post quam ad sese redeunt. Hæc confectio histrionibus, ac iis qui conviviis ridiculi adhibentur in usu planè est. Aliud genus Ægyptii item habent, quod Bers nuncupant, quasi sanitatem unius horæ diceres; fit ex Piperis albi, fabaque lupinæ seminis sextante, uniúsque dipondii, opii, dipondiis duobus & sicilico, spicæ nardi, euphorbii, bertræ semuncia, mirchal, croci 15. scrupulis, in mortario marmoreo contusis, ac melle in condimentum præparatis.

CAPVT LXXX.

Camphora.

Câphoræ duæ species.

Camphoræ duæ species sunt: Optima quam *Borneo* insula emittit, altera deterior quæ ex *China* sive *Chincheu* adfertur. Ex arboribus nucis arboris magnitudine crescit, estque gummi, quod interiore arboris trunco coalescit, sudoreque stillatim effluit. Camphora hæc Borneina etiam in insulis Sumatra & Sunda, aliisque vicinis locis habetur. Magnitudine milii seminis est albo colore. In quatuor verò species dispergitur, ab Indis cribro excussa. Prius etenim cribrum minutis foraminibus, quod emittit, pessimum habetur, sequētia majore meatu sunt, ut de margaritis relatum est, indè etenim pretii ratio deducitur. Aliquandò fortè maculatam, vitiatámque humore, aliovè modo deformem Camphoram videas, quam *Banjanes* ex Cambaja, aquâ calidâ, sapo ac limonum succo purgare norūt, sub umbra positam ut siccetur, redeunte ita pristina albedine, ac ponderis ratione. Adulterant eandē Indi aliis gummi generibus, ac farinâ, ut sunt callidi homines in omni commercio. Hæc vera est ex *Borneo Camphorâ*, quam integram raro ad nos pervenire crediderim. Ceterùm Chinensis ex *Chincheu* maximâ multitudine per liba ac bulbos ubique distrahitur, vili pretio, cùm centum hujus *Camphoræ* pondo, unum duntaxat Borneinæ valeant. Miscent tamē pretiosam cum viliore communitèr, ita haud difficultèr distrahitur. Quòd autem hæc species magni in medecina usus sit, ac Indicis passim negotiationibus expetatur, eam ob rem naturam ejus usúmque explicare haud absurdum duxi.

Camphora cribrata.

Camphora Chinensis deterior.

CAPVT LXXXI.

Tamarinium.

Tamarinium variis in Indię locis nascitur, nominatim in Gusurattæ terra, ac Septentrionali supra Goam tractu. A Malabarensibus *Pulii* dicitur, à Gusarattis & cæteris Indis *Ambilii*, ab Arabibus *Tamarindi*, quòd *Tamaræ* in Arabia dactylos significent, ac fructus hic dactylorum maximè speciem habeat: Vnde illis *Tamarindi* dactylum Indiæ sonat, voce etiam ad Lusitanos derivatâ, qui hunc fructum *Tamarinio* indigitant, & dactylos omnes Arabiæ seu Persiæ *Tamaras*. Arbores ipsæ castaneæ sive nuci haud absimiles sunt, ramis multiplici foliorum serie insignibus, denso ac valido ligno. Fructus digiti longitudinem habet, in arcum lunatus, folliculis exterioribus viridibus tectus, qui siccati deinde cinerescūt. Intùs grana latent, fabarum magnitudine, hæc materia ista circundat, quam *Tamarinio* vocant. Viscosa ea manibus adhæret, ac ad cuncta Indiæ condimenta servit, acido quodam oxygari sapore, gratissimo in orizæ ac *Caryli* obsonia jusculo. Ceterùm sordidè *Tamarinium* coci exprimunt, dilapso per manus visco, putridorum ac defluentium mespilorum, digitis subactorum, specie: Ita ejus condimenti difficilis admodum inspectio esset, cùm tamen sereno gustu orizæ cæterisque obsoniis bonum probumque saporem commodet. Idem hic fructus viridis ac maturus ad purgationes pauperioribus sufficit, quibus Rhabarbari aut Mannæ pharmaca nimis quàm pretiosa sunt. Macerant autem *Tamarinium* aqua, eámque manè jejuni sumunt, fœliciſſimá cum purgatione.

Tamarinium quid.

Forma arborum.

Vsus ejus.

De Carylo superalocuti fulmus idq; descripsimus.

Tamarinium purgat.

Digitized by Google

gatione. Aceti præterea vice in culinis probatur, cùm & ipsius aceti vim quandoque superet. Nec Medici aspernantur; salubritèr id sæpè aliis cum herbis confundunt. Sale Indi *Tamarinium* condiunt ac in Lusitaniam, Arabiam & Persiam dimittunt, verùm & domi integrum cum folliculis servant. Ex arbore fructus vaginarum quarundam specie dependet, curviore tamen forma ut relatum est. Conservatur etiam saccaro fœliciter. Miraculi verò instar est quod iidem folliculi se subtrahant, ac sub foliis se condant in noctis adventum, nè frigus nocturnum noxium experiantur; diurno autem redeunte calore manifestentur, velùt securi de injuria aëris. Venditur materia ipsa exempta folliculis, ac in pilas glutinata, sordido adspectu, ac tetra ob viscositatem contrectatione. Pretio parvo ob copiam ingentem passìm comparatur.

Folliculi condunt se contra nocturnũ frigus.

Annotatio D. Palud.

Tamarindæ ab Ægyptiis Dereſinde vocantur. Arbores ex quibus creſcunt pruni magnitudine ſunt, denſis ramis & foliis Myrthi, floribus albis, Medicæ mali florum inſtar, ex quorum medio, quatuor tenuia ac alba fila emergunt, ex iis fabæ naſcuntur, quibus pulpa cum ſemine continetur; quam Tamarindam vocamus. Folia hujus arboris ad Solem ſe ſemper vertunt, eòque cadente ipſa ſe claudunt, occultatis fabis. Alcayri in hortis quaſdam ex hiſce arboribus vidi, atque unam prope S. Macarii clauſtrum; in deſerto loco, cæterarum herbarum, arborúmque infœcundo. Pulpa hac Turcæ & Ægyptii plurimum utuntur, in calidis morbis, & febribus, quamcum aqua pura epotant. Memet ego eodem in Syria remedio à gravi febre liberavi. Vulgaris ſanè medecina, illis etiam per deſerta iter agentibus ſervit. Valent item contra peſtilentes aliáſque putridas febres, ex bilioſis aduſtiſque humoribus ſuſcitatas, ac adverſus calidam jecoris renumque intemperiem probantur. Apud me videre licet folliculos integros, ſive fabas Tamarindarum, quemadmodum in Oriente creſcunt, etiã folia cum Canna fiſtula, in Ægypto a me decerpta. Foliis Tamarindæ arborum Ægyptii contra lumbricos utuntur. Fabæ teneriores, ut & Caſſiæ fiſtulæ plurimæ in Ægypto melle ſiliquæ, aut ſaccaro condiuntur, eo condimento ollas plenas mecum retuli.

Caſſia fiſtularis.

Canna fiſtula purgationibus aptiſſima, passim in India habetur, item in Cambajæ, Sianæ, Malaccæ ac vicinis regionibus. Verùm quòd in Hiſpaniarum India, aliiſque locis plurima ſit, ac cognita, ejus ideo deſcriptionem longiorem omiſerim.

Annotatio D. Palud.

Mille hujuſmodi arbores in Ægypto aſpexi, præcipue circa Damiatam, quæ urbs Ægypti jucundiſſima, Nilo adjacet, eo plane modo quo Campi Iſalæ, diſſita miliaris unius ſpacio a mari. Ægyptii Caſſiam vocant Chaiarambar. Arbores ſimiles ſunt nuci noſtræ, ſi truncum, ramos & folia adſpicias. Flores etenim flaveſcunt, odore probo, ex quibus fabæ naſcuntur Caſſiam continentes: Fabas has condiunt etiamnum ſine ligno teneras. Ægyptii Caſſiæ pulpâ cum liquido ſaccaro, & glycirhizæ ſucco utuntur, contra calculum, cunctáque veſicæ & renum vitia. Etiam adverſus tuſſim, ac difficultatem ſpiritus, cum Agarico; extrinſecus quoque ferventibus inflammationibus Caſſiam adhibent. Qui plura ſcire deſideret Mathiolum legat, aliоſque Medicos, qui Caſſiam diligentiſſimè celebrarunt.

CAPVT LXXXII.

Myrabolani.

Myrabolani.

MVltis Indiæ locis Myrabolani reperiuntur, in Cambaja ſcilicèt, Baſſagatta, Goa, Malavare, & Bengala. Multis generibus diſtinguuntur. Primum eſt quod Medici *Citrinum*, Indi *Arare* nuncupant. Id rotundum eſt, ac coleram purgat. Alterum *Embilicum* dictum, Indis *Amuale* vocatur. Hoc ad corii ſubactiones utuntur, veſcunturque eo etiamnum virente, apetitus cauſa. Tertium Indi *Reſonvalle*, medici *Indum* nominant. Illud octo angulis eminet. Quartum officinis *Bellericum*, Indis *Gutii* dictum, ſphæricam quoque formam habet. Quintum ac ultimum medici *Quebulum*, Indi *Aretean* indigitant. Huic oblongior forma eſt, ac angulis diſtincta. Arbores pruni ſimilitudinem habent, foliis tamen per ſupradicta genera diſtinctis. Prunorum quidèm fructus ſpecie ſunt, niſi quod quibuſdam anguli ſint; alii autem rotundiores appareant, ut ſupra relatum eſt. Tria tantum genera medicis Indiæ probantur. *Quebuli* nempè, qui in Cambaja, Biſnagar & Bengala creſcunt, ex quibus & condimenta fiunt, ac in Luſitaniam aliáque loca mittuntur. Item *Indi* ac *Citrini*, quos pariter condiunt. In *Batecala*, *Malavare* & *Bengala* gignuntur, ac cõmercio frequenti huc atque illuc diſperguntur. Guſtus Myrabolanorum idem eſt, qui prunis nondum maturis. Ceterum quod hic pharmacopæorum ac medicorum campus ſit, ideo plura deſino referre: Indiæ inter merces computantur ideóque & caput iis adſcripſi.

Diverſi generis.

Forma.

Guſtus.

Annotatio D. Palud.

Quinque hæ Myrabolanorum ſpecies, ad nos ex India ſiccatæ deferuntur; quædam etiam ſale conditæ, aliæ autem ſaccaro. Primam ſpeciem conſtituunt, quos Citrinos ſive flavos dicimus. Hi flavedine in virorem porrectâ commendabiles, firmi, denſi, ac viſcoſi, cortice craſſiore tecti, ſtomachum à colera purgant, tertianas aliáſque bilioſas febres tollunt, calida natura hominibus commodi. Altera ſpecie Indi veniunt, hi nigredine commendantur, bilem purgant, ac imprimis atram, contra tremores membrorum valent, pulchrum colorem reddunt, & agritudinem abigunt. Tertiam

ſpeciem

Digitized by Google

speciem Cheboli sive Cepuli faciunt, hi ex magnitudine laudantur, nigricantes ac in rubeum colorem porrecti, graves, quique aquæ injecti fundum petant. Phlegma ac pituitam purgant, mentem acuunt, visumque illuminant. Ad nos item conditi deferantur saccaro, aut melle. Stomachum eo modo purgant & roborant, aquam intercutem sanant, ac in febribus inveteratis probantur, appetitum quoque cibi adjuvant, & concoctionem promovent. Quarto loco sequuntur Emblici, quinto quos Bellericos vocamus. Communem ii ferè cum Chebulis virtutem habent, purgant enim corpus à pituita, cum primis cerebrum, renes & stomachum, orexim excitant, & vomitum cohibent. Emblici item conduntur, eodemque fine manducantur. Fructus hi omnes purgant, verùm modo diverso a Cassia, Manna similiumque medecinarum facultate; per astrictionem etenim operantur, & colligationem, exprimentes quod in partibus hæret: Quibus plura scire de hisce generibus lubido est, Mathiolum, Garciam ab Horto, ac alios petant.

CAPVT LXXXIII.

Species aliæ herbaque Indicæ.

Nardi Spica quid.

NArdi spica in regionibus *Sitor* & *Mador* (quæ cum terra *Decan* & *Dely* prope Bengalam confines sunt) crescit. Seritur, ac ex plantis crescit, altitudinis trium duorumve palmorum, tritici instar, quâ etiam formâ spicæ, quibus spica Nardi constat apparent, ferè ab ipsa radice mox enascuntur, juxta terrã, quo modo in Cambajam venũ deferuntur, ac indè ad alia loca.

Annotatio D. Palud.

Indorum Spica stomachum roborat, hausta ac imposita omnésque frigidas affectiones digerit.

Aloe quid.

Aloe, quam Arabes vocant *Sebar*, Decanini *Arca*, Canarini *Cate*, *Comer*, Lusitani *Azeure*, ex succo herbæ jam siccatæ fit. Ea herba Lusitanis *Baboza* dicitur, id est, salivaris. Copiosa est in Bengala, Cambaja, aliisque locis, præcipuè tamen in *Sacotora* insula, quæ ad ostium maris Rubri, sive *Mecca* freti jacet. Inde in Turciam, Persiam, Arabiam, ac Europam defertur. Fama hinc insulæ celebris est, cum & ab ea *Aloe Socotrina* dicatur,

Aloe Socotrina.

Aunotatio D. Palud.

Aloe purgatione stomachum à cholera tenacique pituitâ liberat, cùmprimis ea quæ lota est, omnes obturationes aperit, crudos humores digerit & a putredine conservat. Præterea stomacho impensè vires addit, acuitur adjectione Cassiæ, Macis, aut nucis Myristicæ. Præcipuè valet Aloe contra vomitus, ac stomachi crudos humores. Extrinsecùs quoque adhibetur serpentibus ulceribus cohibendis, ac ad collyria.

Anacardi fructus.

Fructus *Anacardi* dictus in multis Indiæ locis invenitur, in *Cananor*, *Calecut*, terra Decan, aliisque regionibus. Arabum lingua *Balador* dicitur, Indorum *Bibo*, Lusitanorum *Fava de Malacca*, id est, Malaccæ faba, propter similitudinem quam cum fabis habet, majore tamen forma quàm nostrates fabæ. Vtuntur eo Indi in lacte, contra spiritus difficultatem, lumbricos, aliáque mala. Viridé in *Achar* redigunt, cum sale & aceto quemadmodùm cunctos fere fructus speciesque, ut relatum est, condiunt.

Annotatio D. Palud.

Fructus hi nomen ducunt a similitudine cordis quam tuentur colore & forma, præcipuè jam exsiccati. Virides, ac etiamnum ex arbore penduli, quales in Siciliæ Ætna monte vidi, nostris fabis majoribus accedunt, sale condiuntur ut olivæ, ac commodè manducantur, succum continent crassum ut mel, sanguinea rubedine, valet contra maculas. Quod ad præparatos Myrabolanos attinet, exsiccant ac calefaciunt, memoriam roborant; cerebrum item & nervos, sensus acuunt, ac contra frigidas capitis passiones probantur.

Calamus aromaticus quid.

Calamus aromaticus in Gusaratta *Vaz* dicitur, à Decaninis *Vache*, à Malabarensibus *Vasnbu*, à Malacitanis *Daringoo*, Persis *Hoger*, & in *Cuncana* (quæ Goæ terra est, circumjacens versus Septentrionem) *Vajcan*. Arabes *Cassab* & *Aldirira* nuncupant. In multis Indiæ locis seritur, nempè in Goa, terrísque Gusarattæ & Ballagattæ. Antequam verò evellatur, odorem non habet. Fœminæ eo contra matricis passiones plurimùm utuntur. Valet item ad nervorum dolores mitigandos. Equis etiam plurimùm præbent, manè nempè contusum ac mixtum cum allio, cumino, sale, saccaro & butyro. Ea confectio *Arata* dicitur, equis valdè commoda, ut ajunt. Calamus aromaticus arundine, sive stirpe herbæ constat. Materia interior spongiosa, colore flavo apparet. Radix nullius usus est; valor penes arundinem ac medullam duntaxat habetur.

Ad equorum vitia valet.

Annotatio D. Palud.

Calamum aromaticum syncerum, ac justum, intimus mihi amicus & dominus Carolus Clusius describit, in doctissimis suis Annotationibus in Garciam ab Horto filio 127, cui ejus quædam frusta dederam ex Ægypto à me allata, qua in terra abundè reperitur, & usu consumitur. Vocant Cassab Eldereira: tenuis arundo est, quæ recens aureum pallentem colorem repræsentat, multis nodis distincta, ac in fragmina fragilis, intùs spongiosa, aranearum telarum instar, albo colore, ac lentore quodam, manducata, contrahens palatum, acri quadam amaritudine, quemadmodum apud me videri potest, ac ex Ægypto plurimùm habetur, qui Theriacæ suæ admiscent, & aliàs ea utuntur, ad urinam citandam mensesq; juvandos.

Costi nomina.

Costus quem Arabes *Cost* sive *Cast* nominant, Gusarattæ Cambajæ *Ulpot*, Malacitani *Pucho*; ad quos plurimũ transfertur, item ad

Vnde adveniat. item ad Chinenſes aliáſque regiones. Ex locis *Sitor* & *Mandor* ſupradictis advenit, ex quibus & Spica Nardi habetur: Inde in Cambajam & Indiam dimittitur, ac deinceps in alia loca. Arbor Sambuci ſpecie eſt, floribus albis odoreque valido. Ligno ac radice Coſtus conſtat, magnis commerciis verſus Perſiam, Turciam ac Arabiam diſtractus, quibus plurimùm terris in uſu eſt.

Quid ſit.

Annotatio D. Palud.

Coſti plures ſpecies habeo, Indicum à Garcia deſcriptum, cum notis ſuis omnibus, Arabicum & Syriacum ſuis quóque cum proprietatibus & ſignis. Adhæc aliud genus ſpecie Zingiberis. Indicus præſtat ceteris, menſes ac vrinam citat, matricem immundam abſtergit, hauſtus aut fomentatione adhibitus, conceptioníque idoneam reddit; contra ſerpentum morſus, pectoris dolorem, ac lumbricos valet.

Cubebes quid. *Cubebes* Arabiæ genti, Indis *Cubachini*, ſive *Cubabchini* dicuntur, quòd Chinenſes antè Luſitanorum in Indiam adventum, quondam eos ex inſula Iava, ſeu Sunda adferrent foli, in qua tantùm creſcunt. Chinenſes tum navigationis totius potentia, paſsim per Indiæ regiones, Orientíſque portus, tàm continentis, quàm inſularum negotiabantur. Iavæ incolæ apud quos creſcunt eos *Cuncuc* nominant. Piperis forma naſcuntur, ac arborem ederæ modo ſcandunt, folia piperis foliis ſimilia ferè ſunt, faſciculis quoque diſtincti creſcunt, ut piper, at ſingulis granis cauliculus ſuus eſt, ex quo pendent. Tanto eoſdem Iavæ homines in pretio habent, ut non niſi decoctos vendant, nè peregrinis exportandi, aut in hortis ſuis plantandi facultas eſſet. Magnis ſanè commerciis expetuntur nominatim à Mauris, qui vino immiſcent, quòd potentiam in Venerem adjuvent. Iavæ homines ferè iis utuntur adverſus ſtomachi frigiditates, alioſque morbos.

Qua forma.

Virtus.

Annotatio D. Palud.

Cubebæ fructus ſunt Piperis forma, majores verò aliquantulum, optimæ habentur, quæ denſæ, plenæ, graves & acutæ licèt non perindè ut piper, aliquantulùm amaræ, aromaticæ valdè & in dulcedinem porrectæ ſunt, ſtomacho calorem & robur addunt, ventoſitate & putredine languido, pectus à lenta pituita purgant, lienem confortant, flatus propellunt, ac proſunt contra frigidas matricis paſſiones; cum Reſina diutius maſticatæ cerebrum à flegmate purgant, eidemque robur conciliant.

Folia Indiæ. Folia Indiæ Indis *Tamalapatra* mali Medicæ foliis ſimilia ſunt, acutiora tamen, coloris luridi: venis tribus uſque in finem diſtinguuntur, quarum una medium ſecat, duæ reliquæ latus claudunt utrinque; Odorem pulcherrimum habent, Caryophyllorum æmulum. Arbor ex qua creſcunt juſtæ magnitudinis eſt, amat ripas lacuum, ſive fluminum, multiſque Indiæ locis viſitur, præcipuè tamen in Cambaja. Indi hiſce foliis plurimùm utuntur, unde & integros per ſaccos diſtrahuntur. Valent (ut ajunt) ad urinam ciendam, ac ad emendationem ſpiritus. Vermes tineaſve veſtibus adpoſitæ arcent. Spicæ Nardi virtutem ut opinantur in omnibus æmulantur.

Virtus.

Annotatio D. Palud.

Latini vocabulum hujus folii deduxerunt ab Indico Tamalapatra; nominant enim Malabatrium, Arabes Cadegi Indi indigitant, id eſt, folium Indiæ: Plurimùm transfertur, præcipuè Venetias. Vtuntur eo ad promovendam urinam, ad ſtomachi robur reparandóque oris vitio ex ſpiritus fœditate, &c.

Galanga quam Arabes *Calvegian* nuncupant, duplex eſt. Vna minor ac odorifera, quæ in Indiam ex China advenit, Indigenis *Lavandon* dicta, ac inde Luſitaniam mittitur. Altera major, quæ in Iava reperitur ac incolis *Lanqua* dicitur. Hæc odore non ita bono Chinenſi cedit. Plantæ ex quibus creſcit altitudine trium aut quatuor palmorum ſponte enaſcuntur, ac maxima Iavę palmos quinque habet: foliis lanceæ ferri inſtar appareat, albis floribus ex quibus ſemen provenit, quo tamen non ſeminatur. Verum Indi hortenſes inter lactucas id celebrant, deliciarum gratia, ac medecinæ; quam ex Galangæ ſemine obſtetrices, quas Indi *Dayas* vocant, concinnant. Ex radice planta, ut Zingiber, non item ex ſemine provenit. Magna ea ac longa, nodos ut arundo habet: Medica facultate apud Indos pollet multóſque ad uſus diſtrahitur.

Galangæ ſpecies quales.

Virtus.

Annotatio D. Palud.

Galangæ radices nodoſæ ſunt, intus & extrinſecus rubræ, curvatæ circa nodos, odoris boni ac guſtus acuti, forma & odore cyperi radicibus ſimiles: Vnde & multi eas pro cypro Babyloniæ habent. Calidæ ſunt & ſiccæ tertio gradu, ideo & ſtomachum roborant, ac dolores ex flatibus & frigore ortos adimunt. Fœdum oris halitum vincunt, pulſum cordis ſanant, cum plantaginis ſucco deſumptæ. Colicum dolorem ex flatibus ortum ſanant, ac contra paſſiones flatuoſas matricis valent. Veneris uſum firmant. Renes fovent, ac cotidie pondere minuto deſumptæ diuturnos capitis dolores tollunt.

Hæc illa ſunt quæ de herbis & ſpeciebus Indiæ mihi cognita fuere: Cætera abdita àc ſecretis Medicorum Pharmacopæorúmque cognita recludere, neque animus eſt néque ſcientia. Communes tantum & notiſſimas Indorum commerciis herbas retuli, ſatis meo judicio. Nunc ad reliqua pergere lubet.

CAP. LXXXIV.

Digitized by Google

CAPVT LXXXIV.

Sequitur Historia Margaritarum & Alioffari, Gemmarum, Adamantum, Pyroporũ, Topasiorum, Cyandrum, aliorum Orientalium Lapidum, ut vocant: Cum relatione Lapidis Bezar, contra venenum validi, aliorumque similium: Quomodo, aut ubi reperiantur.

Margaritarũ distinctio.

MArgaritas sive Baccas majores Lusitani *Perolas* appellant minores verò *Alioffar*, Arabes *Lulu*, Persę & cæteri Indi *Motũ* Malavares *Mutu*. Præcipua optimarum earumque quæ Orientalium appellatione veniunt piscatio, inter Ormutium & Bassoram in sinu Persico frequentatur, in locis *Bareyn, Catyffa, Fulfar, Camoron*, aliisque sinus Persici regionibus, ex quibus Ormutium deferuntur. Etenim Lusitaniæ Regis Procurator hoc tantum nomine, vt piscationi Margaritarum intendat Bareyni sedet; earum commercium Ormutii & Goæ frequens est. Aliæ item piscationes inter Insulam Seylon, & Comorini Caput habentur, magnâ quotãnis numerosaque captura. Ibi ab eodem Lusitaniæ Rege Dux constituitur, cum quatuor millibus & amplius urinatorum, qui ex hac piscatione tantùm victũ quæritant, sæpenumerò ingenti cum periculo, à piscibus, quos *Tubarones* sive *Hayos* nuncupant, ut alias declaravimus. Ceterũ Margaritis huius tractus cum Ormutianis nõ æqua ęstimationis pars est. Cedunt etenim ac a peritis facilè descernuntur. Circa Insulas *Borneo* & *Aynon* Margaritæ itèm inveniuntur, sed inferioris pretii. Ormutianæ cæteris præstant. Eas vrinatores aquam decẽ aut viginti ulnarum spacio subeuntes piscantur. Ostreis Margaritæ continẽtur, quæ majores habent supernatant aliquantulum; Minores *Alioffar* dictę in fundo maris ferè reperiuntur. Vrinatores nudi ac cophino succincti eundẽ confestim implent, scaphisque in ferunt, paratis ad illum finem, in quibus dispositi, vrinatores exonerant. Ostreæ mox in terrã abjectæ solique siccandæ expositæ sponte reseratæ Baccas manifestant. Completa ejus dici captura Piscatores cuncti cum Duce, militibus, Coadjutoribus, & Tutoribus regiis conveniunt, ipsamque prædam dividunt. Prima Regi portio cedit, secunda Duci & militibus, tertia Iesuitis, qui ibi Claustrum habent eamque provinciam ad Christianam fidem perduxerunt, quarta Vrinatoribus summâ cum æquitatis distributivæ curâ. Æstivo tempore piscatio hæc celebratur magnâ quotannis piscatorum clade, apud Comorini caput (ubi Regia piscatio est) quam, vel maris violentia, vel piscium morsus ingerunt. Hinc quotidiana mulierum lamenta, post consumatam piscationem audias, super maritorum ac filiorum funere, quam nec ideo omittunt, partim ob Lusitanorum metum à quibus impelluntur, partim ob pauperiem quam ita solantur, partim inducti viscosâ lucri cupiditate, quæ nullam periculorum considerationẽ adhibet, etiã summo alias in vitæ discrimine. Margaritæ in Ostreis subinde paucæ, aliquando plures reperiuntur, vel 200. ad grana quandoque. Quæ optimas Baccas habent planæ sunt & candidæ, *Cheripo* ab Indis dictę, ex quibus cochlearià fiunt ac testę ad potum. Cribris ex bractea factis Margaritæ venduntur, rotundis ea sunt foraminibus, in quę distincta, vicissitudine quadam subeunt foraminum, etenim alia grandiora sunt alia minora, octo fere in specie divisa, ex quibus Baccę, quę cadunt diversa item pretia nanciscuntur. Minutę illę sive Margaritarum quisquiliæ *Alioffar* dictę pẽr vncias venduntur, in Officinis & Medecina usum suum habent ac Venetias mittuntur, parvi in India pretii. Vt color Baccis serenior sit, Indi Orizam malè contusam, cum sale sumunt, quâ easdem fricant: Indè eximia illa claritas & perpetuus decor. Est & alia Ostrearum species Indis *Chanca* dicta, & Lusitanis *Mater Perolarum*: Illę precipuâ arte ad diversos usus ab Indis elaboratę, ad varia supellectilis genera; ornatusque eximios serviunt. Nam & Capsę, mensę, scipiones mulierum, tabulę lusorię etc. hisce ostrearum testis ornantur. Enimvero ex China multæ, figuris, floscŭlis ac maginibus decoratę adveniunt; & in Lusitaniam aliasque partes deferuntur, præcipuè tamen in India expetitę, in qua nulla pene domus inveniri posset, quin aliquid elegantiarum habeat ex hisce ostreis. Indorum quoque mulieres Armillas sive monilia ejusdem operis amant, ac in pretium Virginitatis eripiendæ sedulò deposcunt. Testudines India ad hęc plurimas habet. Earum clypeoli ad multos usus infinitasque elegantias serviunt, pectines nempè, calices, pateras, calculos lusorios etc. adaucto pulcherrimis coloribus eorundem nitore, ad summum delectamentum, ac velut extremæ artis miraculum, ęstimatione famosâ supra *Perlarum Matrem*.

Piscatio earum ubi.

Differentia.

Mos piscandi.

Periculum piscantibus ingens.

Margaritæ cribrantur.

Testudinum pretium ex arte laborata-rum.

CAPVT LXXXV.

Adamas.

ADamantes Arabes ac Mauri *Almas* vocant, Indi in quorũ terris nascuntur *Yraa*, Malacitani apud quos itèm exstant *Itam*. Fert autem eos terra Decan, post Ballagattam, propè civitatem *Bisnagar* ibi duo tresue montes, preciosis fossionibus nobilitati jacent sedulâ cura Regum *Bisnagar* custoditi, quòd lucrum ex annuis

Adamas ubi nascatur.

Digitized by Google

locationibus adferant multo maximum. Eæ autem ita limitantur, ut Adamantes qui pondere 25. *Mangelinos* superent ad Regem pertineant. *Mangelinus* verò grana quatuor continet. Qui eos occultant pœna capitis adficiuntur. Est in terra Decan alius mons item, *Rocca velha* id est Petra antiqua dictus, in quo preciosissimi inveniuntur à Gemarum peritis facile dijudicati, si cum cæteris conferantur. In urbe *Lispor* quę in eadem regione Decan, Goam inter & Cambajam iacet forum Adamantum venalium celebratur, maximo conventu eorum quos *Banjanes* vocant, ac Gusarattarum Cambajæ. Hi Goam emptos, aliaque in loca deferunt, callidissimi homines circa lapidum scientiam, ut & Christianis aurificibus, gemmarumque notoribus sæpè imponant. Cæterum eadem Petra antiqua Adamantes quoque natura ipsa præparatos habet, quos *Nayffes* dicunt, apud ipsos Indos summo in pretio positos. Circa fretum *Tanjapuræ* Malaccam versus Mons alius eodem nomine designatur, in quo Adamantes item reperiuntur, minores quidem, sed probi valdè ac ponderosi admodum, ideoque venditori quam emptori utiliores. Quomodo Aurum ita & Adamantes effodiuntur; fodina si usque ad Viri longitudinem excauata & exhausta fuerit, post tres, quatuorue annos redivivis incrementis denuo Adamantes habet. Quidam 100. aut 200. *Mangelinos* pependerunt, & quod excurrit sed rarà inventione. Topasius Adamanti persimilis est, nebulosior tamen ac minoris pretij, qui tamen suo in genere magni subinde æstimatur. Eâdem ratione qua Adamas multis in Indiæ locis effoditur. Sunt & albi Saphyri ac Pyropi, quos ab Adamante absque ope periti Gemmarij vix discernas. Habet India materiam quibusdam in regionibus Montium Crystallo haud absimilem, verum Crystallus dici non potest, quòd totus ea Oriens careat. At hæc materia *Berylo* dicitur. Parùm a Crystallo distat, in Cambaia, Pegua & Seylon plurimùm invenitur, multosque ad usus, concinnandis nempe rosariis, Annulis signatoriis, aliisque curiositatibus servit, à Christianis expetitis, ac etiam ipsis ab Indis.

Forum ubi.

Banjanes peritigemmarii

Topasius.

Crystallus Indiæ.

CAPVT LXXXVI.

Pyropi, Spynelli, Granati, Smaragdi, aliique nobiles lapides.

Pyropi multiplices sunt. Optimi quos *Carbunculos* vocant quo nomine veniunt, qui 25. *Quilatos* superant, rarò aliàs inventi. Præstantissimi colore & nitore *Tockes* ab Indis dicuntur, suntque Carbunculis similes. Alios *Ballax* indigitant minoris pretij, coloreque rosacco. Quos *Spynellos* nominant colore sunt igneo, ac priorjbus æstimatione cedunt, quod justo ac proprio pyroporum nitore careant. Sunt & albicantes quidam Adamanti similes ut suprà dictum est, sunt russi, albis cerasis maturis, colore pares; sunt & partim albi, partim rubri, partim ex Pyroporum, partim ex saphyrorum genere, infinita naturæ diversitate. Causa varietatis hæc est; Prior eorum color in montibus hærentium ac enascentium albus est. Ardore solis postmodùm ad maturitatem perfectionemque reduèuntur, quo tum colorem rubrum, jam consumati adipiscuntur, qualem suprà memorati Carbunculi & *Tockes* habent. Ante eam maturitatem educti, diversos colores habent eoque a splendore Carbunculorum quò remotiores sunt, minoris item æstimantur, licet sua in qualitate perfectiones proprias ac pretia magna etiam habeant. Quod autem partim Pyropum, partim Saphyrum induant, ac ideo ab Indis *Nilcandi* dicantur, fit ob vicinitatem Saphyrorum & Pyroporum, eadem in rupe enascentium, undè & inter se crebrò coalescunt. Arabes & Persæ pyropos *Iacur* appellant, Indi *Manica*. Saphyrorum duplex genus est, coloris cæruli unũ, alierum veneti sine Thalassini. *Hyacinthi Granati & Robassi* ex genere Pyroporum sunt paruæ tamen reputationis. Indi a colore jis nomen dant. Tanta autem earum gemmarum copia affluit Cananori, Calecuti, & in Cambaja, ut in omnibus nundinis ac platearum angulis prostent, per *Corgias*, quæ singulæ 20. species continent, stuveri unius aut duorum, ad summum pretio. Saphiri nequaquam pari in honore sunt cum Pyropis, post Adamantes tamen ac Pyropum tertio fere loco habentur. Pyropi, saphyri, aliæque jam descriptæ gemmæ in rupibus nascuntur ut Adamas, ac Calecuto, Cananore, aliisque ex locis Regni Bisnagar adveniunt. Plurimæ tamen & optimæ ex Seylon. Verum & has quæ in Pegua inveniuntur longè superant. Smaragdi quos Indi *Pache* vocant & Arabes *Samarrut* nulli sunt in universa India, licèt fama ferat quosdam inveniri at valdè paucos. Ex Cayro Ægypti Orientales quoque dicti multi in Indiam deferuntur. Ob raritatem pretiosi. Ex Hispaniarum India item adveniunt, Peguæ hominibus summoperè expetiti. Nam & quidam Veneti commercio hujusmodi ingentes divitias paravêre, commutatione factà smaragdorum cum Pyropis, quòd in Pegua Smaragdus Pyropum æstimatione vincat. Omnes hi lapides in Pharmacopœorũ officinis, ac medecina usus suos habẽt. *Turchinos* autèm Persia mittit, magnâ copiâ, ad centũ aliquot põdo, cum ipsa nimirum terra, quæ adhæret. Ex Ormutio in Indiam

Pyropi multiplices. Carbunculi.

Causa diversitatis.

Hyacinthi, Granati & Robassi.

Pyropi ubi nascantur.

Smaragdi in India nulli.

Precioſiores tamen quam Pyropi in Pegua.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Arundo Indica femoris penè habiti crassitudine.

Indiaens riet wasschende inde dicktè van een mans dije ofte been.

Indicus en truncus brachijs sepandit opacis
Grata etiam ut justis umbra sit agminibus
Vt nova protrudens in apertas exerat auras
Grandia germinibus sustinet ipsa suis.

Plooger.

Arbor admiranda
tam lata tandem
cont
Een wonderbaerlick
waerts wortelen
slieg

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Iaspis. in Indiam vehuntur; vili pretio quòd eos Lusitani Indive parvi faciant. Iaspidem Cambaja copiosè habet, quem nec magno honore dignatur. Ad scutellarum ac catinorum usus servit, colore viridi & Smaragdino. Chrysolithi in *Seylan*, *Cambaja*, & *Ballagatta* sunt. Hæmatites lapis *Alakecca* dictus qui sanguinis fluxum subito sistit, aliique lactis lapides, quòd lac mulieribus excitent, magno numero in Cambaja & Ballagatta habentur: Extantque in foro Goæ, in rosaria, annulosque signatorios, cæterasque mille curiositates distincti, maximi pretii cùm signatorius hujusmodi annulus duobus aut tribus *Pardauvis* quãdoque æstimetur. *Alambra* quoque in Cambaja reperiri potest, etiam Achates licèt is optimæ notæ ex insula Zeilana adveniat. Lusitani hunc similitudinis ergo *Olho de Gato*, id est, Felis oculum vocant. In Lusitaniam raro defertur; Nam apud Indos fœliciore laude quàm apud Lusitanos viget, præcipuè apud Chinenses ad quos copiosus emittitur. Virtutem narrant Indi quâ domini sui divitias ne minuantur conservet, quæ hujus quidèm lapidis præsidio augeri possint, imminui non item. Magnes Lusitanis *Pedra de Cevar* in multis Indiæ locis copiosè invenitur. Ad juventæ conservationem valet, fide Indorum, si quis cibo paululum Magnetis adhibeat. Regum inde ollæ & coquinaria vasa, ex hoc lapide fiunt, ætatulæ custodiendæ gratiâ.

Chrisolithi.

Achates.

Divitias domini tuetur.

Magnes.

Conservat ætatem.

CAPVT LXXXVII.

Lapis Bezar.

Lapis Bezar ubi inveniatur. LApis *Bezar*, qui ex Persiæ provincia *Carassona*, ac aliis Indiæ terris advenit, in stomacho ovis aut hirci nascitur, subjecto tenui stramine, quod in medio jacet, adhærente lapide, ac cingente stramen, ut sæpe experimentis cognitum est, eodem reperto. Lapis ipse extrinsecus planus est, ac nitidus, colore livido. A Persis iidem hirci *Pazan* dicuntur, lapisque ea ratione *Pazar*, Lusitanis corruptè *Bazar* sive *Bezar*: Indis *Pedra do Bazar*, id est, lapis fori, *Basar* enim Indis forum sonat. Vnde & *Basarucus* minutum genus nummi nomen habet, quasi forensem nummum, facilémque solutioni significares. Grande huic lapidi in India pretium est, contra venena validissimo ac præsentissimo remedio supra cornu Monocerotis in Europa. Probatur autem pondere ac magnitudine; Vulgares autem tres, quatuor, aut quinque octonarios ponderis habent, & quod excurrit. In Lusitaniam quoque mittitur ibique magni fit. In Persia ut dictum est invenitur, item in Vaccarum insula, ad sinus Cambajæ ostium, tractui continentis vicina, quam Lusitanica classis subindè adit, aquandi gratia, interfectis, multis tùm hircis, in quibus hunc lapidem inveniunt. Mittit eundem lapidem terra *Pan* Malaccæ vicina. Ibidem in porci felle lapis invenitur; qui majore quàm *Bezar* virtute adversus venena laudatur: Lusitanis vernaculo sermone *Pedra do Porco*, id est, Porci lapis dicitur. In Malacca valdè amatur, colore autem rubro conspicitur, lucido, amaro gustu, ac tactu Galliæ smigmati simili. Etenim usu ita exigente lapidem in aquæ pelvim injiciunt, quo post aliquod tempus exempto, aqua amaritudinem contrahit, omnemque veneni vim tollit, ut experimentis cognitum est. Lapis *Besar* duricie lapideâ nequaquàm ponderosus habetur. Ex herbis quibus hirci ac porci victitant (ut de Rhinocerote antè dictum est) lapidum horum incrementa salutifera colliguntur: Nam in aliis locis eadem animalia hoc pretio lapidis medici carent, nullúmque omnino habent. In urbe *Ultabado* terræ Ballagattæ post Goam lapis invenitur *Hageramini* apud Arabes dictus, inter Lusitanos *Pedra Armenia* (quod multos ejus generis Armenia habeat, cæruleo colore prono in virorem. Mauri eo corpus purgant aliósque morbos tollunt. Præter hos lapides & alii sunt ad medecinam idonei, sed quod non perindè clari sint, ac commerciis expetiti, eos hic describere nequaquàm curavi.

Quomodo & quâ figura.

Basaruci nomen unde.

Virtus ejus.

Quomodo explorctur.

Lapis in porci felle invêtus cõtra venena.

Vnde Besar lapis nascatur in hircis.

Armeniæ lapis corpus purgat.

CAPVT LXXXIIX.

Compendiosa narratio & instructio circa Adamantes, Pyropos, Smaragdos, Margaritas, aliásque nobiles gemmas. Quomodo rite dignosci possint, ac in justa pretia distribui. Primò de Adamante.

SCire cùmprimis oportet Adamanti supra cunctas illustres gemmas regnũ esse, quòd juxta ponderis rationem vendatur, justámque crassitudinem habeat, secundùm quam laboratur, ea si major sit, proba non est, minor statim agnoscitur. Eadem ex crassitudine, lapide etiamnum annulo incluso, pondus considerari potest exactè satis, quod demùm exempto Adamante certius exanimatur, ut ita valor computari queat. Reperiuntur autem antiqui ac vetusti libri, in quibus lapidum valores scripti extant nimirum *Quilatus* unus tanti, *Quilati* duo, tres, &c. eo pretio subsequenter, ad æstimationes omnium ponderum. Quoniam eo tempore venditiones emptionesq; non perinde frequentabantur ideo hujus libri ad manum copia necessaria habebatur. Ceterùm pretia certa hæc intelligas; circa pulchras purasque gemmas. Etenim quas macula notat, sordesque affligunt, certæ æstimationis nequaquàm feruntur. Enimvero quibusdam Dynastis ac Principibus curæ fuit hujus tam immensi lapidum pretii ratio. At ea nulla est, quàm in mentium

Adamas lapidum Rex.

Ratio pretii lapidũ temere exquisita.

Digitized by Google

vendentiúmque ritu aut arbitrio. Omnium enim rerum ea pretia sunt, quæ communis ementium consensus imponit. At supereſt etiamnùm ratio hęc. Adamas enim Quilati unius purus, si quinquaginta Ducatis æstimetur, eadem proportione major & perfectior, si major bonitas astruat triginta aut quadraginta millibus æstimandus venit. Porro gemmæ hactenus distractę nunquàm ita à pretio suo declinarunt, ut infra illud vænales extiterint: ac ad scientiam valoris Adamantis majoris, fas est cognoscere quo pretio Adamas unius Quilati tantùm vendatur, & Pyropus Adamantis ferè socius, itèm Smaragdus, quo intellecto circa maculas nebulásque adamantis altera consideratio habetur: juxta quas pretium imminuitur, ut æquitas exigit in dijudicandis Adamante, Pyropo, Smaragdo, cæterísque Orientalibus lapidibus. Primùm de Adamante agemus. Is velut præsultor est, juxta quem cæteri æstimantur. Virtutes ejus aut probitates hujusmodi sunt. Adamas omni ex parte perfectus, ita exstet oportet, ut superior mensula duas collaterales mensulas magnitudine sua contineat, reflexusque ex Adamantis fundo triplex, unam superiorem reddat, proportionatâ altitudine, dependentibus mensulis collateralibus à superiore, instar tentoriorum à verticali nodo demissorum, altitudinis integræ: Oblongior paululum esse debet, vitatâ formę quadraturâ, eo modo ut discrimen duntaxat oblongæ quadratæque portionis appareat. Anguli itèm sine vitio sint, acutuli, puri, splendoris integri, crystallinâ & illustri claritate nè quæ alterius coloris æmulatio aut nebulosus nitor appareat. Atqui hoc modo perfectus Adamas unius Quilati, facilè quinquaginta Ducatis venditur. Ceterum quòd is rarissimè inveniri possit, paucíque sint hujus perfectionis intellectu pleno imbuti, circa Adamantem elegantiæ ejus, quæ vulgari judicio approbatur, uniusque Quilati ac 40. Ducatorum pretii est, dissèremus. Ergo Adamantem si habeas minorem aut majorem cujus libet ponderis, bonitatis, aut vitii, considerabis primùm pondus ipsum, quod si te aliorum ea in re authoritas fallat, ipse intuens opinaberis minus semper quam alioquin species fert ut intra lucri fines manere queas; quo pondere constituto sic computa. Vnius Quilati Adamas ejusdem cum hoc nitoris, ponderis & bonitatis, animadverte quo pretio posset commodè distrahi (illud tamen minus semper constituendum est, nam utilius est quid minoris certóque æstimare, quàm majoris in dubio) ac deìn illud ut prædictum est memoria teneto; Tum ad pondus revertere, minus aut majus, idque duplicato ut alterum tantum accedat; si enim duo pendet, alia duo adjicies factâ multiplicatione: 2. & 2. reddunt 4. si tria pendet multiplica aliis tribus ut 9. reddas, ac ita deinceps, quo modo cunctos Adamantes in pondere quovis multiplicabis, si alterum tantum semper adjeceris. Quod autem ex ea multiplicatione procedit, cum pretio Adamantis illius unius Quilati antè constituto multiplicabis, eòque modo quod ex postrema multiplicatione reperitur Adamantis tui pretium est. At si in pondere dimidium aliquod incidat, nempè si Quilati unius & dimidii sit, computationem in dimidios Quilatos omnem rediges, ita ut tum quinque dimidii Quilati constituantur: diceſque quinquies quinque faciunt 25. eáque 25. multiplicabis cum precio quo dimidius Quilatus æstimatur; quodque inde procedit illius Adamantis pretium est. Si verò Adamas ita minutus sit, ut grani unius pondus accedat aut discedat, omnia pondera in grana deduces; multiplicabis supradicta ratione, quodque ex pondere oritur pretium est Adamantis cujus æstimationem indagare conaris. Exemplum. Adamas quidam duos pendet Quilatos, ejus qualitatis, ut unius Quilati existens 40. Ducatorum precium haberet, dimidii Quilati 10. unius grani Ducatorum duorum & dimidii: Vt nunc scias quo pretio sit æstimandus duorum Qulatorum Adamas, sic collige. 2. & 2. sunt 4. Ista 4. multiplicabis cum 40. Ducatis, ad quos unius Quilati adamas redigitur, ac inde eveniunt 160. Ducati; pretium Adamantis duorum Quilatorum. Si verò Adamantem habes Quilati unius & dimidii, in quinque dimidios Quilatos distribuendo sic computabis, quinquiès quinque sunt 25. hæc 25. multiplicabis in decem, indéque Ducati 250. eveniunt, quòd dimidius Quilatus 10. Ducatos valeat, in valorem unius Quilati ad 40. Ducatos, eóque modo Adamas unius Quilati & dimidii 250. Ducatis æstimabitur. Enimverò si Adamas 7. granorum sit, sic dices, septies septem sunt 49. ea 49. multiplicabis cum pretio unius grani, nempè duorum Ducatorum & dimidii, proindeque Adamas 7. granorum 127. Ducatos valebit. Ita semper Adamantis pretium facile detexeris unius Quilati habitâ determinatione, secundum Adamantis pondus, quem æstimare vis, ut exemplis suprà declaratum est. Ceterùm quidam Adamantes macula contaminati quàdam, haud ita grati sunt ut 40. Ducatis vendi possint, verùm juxta vitii magnitudinem à pretio deficiunt, ut tantum 36. 35. 34. ant 30. Ducatis Quilatus æstimetur; pro ratione improbitatis. Tum dimidii Quilati, aut grani difficillima circa pretium inquisitio est: Verum sic ages. Determinato unius Quilati pretio, juxta præsumptum Adamantis pretium, si tum in pondere Quilati dimidium, aut grana aliquot interveniant,

Æstimationis ratio circa Adamantes & pyropos.

Adamas quâ figura perfectus sit.

Adamantis æstimatio cõmunior.

Adamas si in pondere dimidiũ habeat quomodo æstimandus.

Item si granum.

Exemplum.

Adamantes vicioſi quomodo æstimandi.

Digitized by Google

niant primùm, scire oportet, valorem ejus, si unius duntaxat Quilati esset, ac tum computa quartam ejus pretii partem dimidii Quilati æstimationem habere. Hoc modo si Quilatus unus 40. Ducatos valeat, pretium dimidii Quilati decem Ducatorũ erit, ac grani duorum ducatorum & dimidii: quatuor grana etenim Quilatum statuunt, si proinde Quilatus 36. Ducatis æstimetur, dimidius novem, granũ duos & Testonem valebit, quâ ratione deincèps in omni Adamantum genere facillima pretii collectio erit. Eadem computatio in tenuiore Adamante, Pyropo & Smaragdo observatur, qui majoris pretii sunt ut postea dicemus. Etenĩ si ejus qualitatis Pyropus inveniatur, ut Adamantem unius Quilati sequi posset, eiq. sociari, 70. Ducatis æstimabitur, aut qui in pondere sociantur dimidii Quilati vel granorũ quorundam Adamanti, tum computatio per dimidios Quilatos, sive grana facienda est, necessariâ semper valoris unius Quilati cognitione: Hoc enim tene quartam partem 70. Ducatorũ dimidii Quilati, pretium esse, ac quartã pretii dimidii Quilati, unius grani esse æstimationem, quæ pretii indagatio etiam in Smaragdis observanda est, pro ponderis ratione.

Porro quidam Adamantes tenuiores exstant, splendoris summi, ii supra pondus ipsum valent, ac infrà splendorẽ quem habẽt: Adamas etenim tenui mensula admodùm ac humili aliquantulùm; si in summitate eandem perfectionem habeat, quam suprà retulimus, ac in Adamante crasso laudavimus, cui mensula perfecta est, ac latera in offensa, splendorem duorũ reddit; unumq. tantum pendet; ideoque hunc splendorem habens cujusvis magnitudinis, in summitate ad perfectionem laboratus, infra autem tenuis valde, semper justâ æstimatione dimidio minor est in pondere, quàm apparet, quod si infra non ita tenuis sit, majoris ponderis erit, cùm tamen ex pondere nullum commodum cernat. Proinde si mensula superior minor sit, latera autem majora plus quoque pendet, verum nulla utilitate circa pondus ita certò computabis dimidio minus hunc ubique pendere, quam apparet, priusquam enim præparetur, plurimum ex eo ponderis additaméto amittet. Enimvero Adamas qui extrinsecus majorem mensulam habet ejus formæ, angulos autem minutos, hic vix dimidium ponderis quod ostendit intuenti implebit, neque ideo deterior est, nisi minutissimus esset. Adamas infrà planè tenuis, in summitate autem pro ratione extremæ elegãtiæ perfectus, si unius tantum Quilati sit 70. Ducatos valet, maculis verò, aut vitiis quibusdam afflictus, juxta sordium rationem decrescet pretium-que manabit, modo quo crassiores Adamantes æstimantur, initâ semper computatione à dimidio ponderis quod habere videatur. Nempe si duorum Quilatorum appareat, unum Quilatum puta, si trium sex grana collige, quæ dimidium reddunt. At si dimidii Quilati interveniant, tum precium unius Quilati considerabis, ac indè dimidii, eádem ratione quæ in crassiore Adamantis exanimatione relata est. Idem granorum respectu observabis. Nullá enim nisi pretii differétia supereſt. Perfectus quippe ac tenuis Adamas unius Quilati, 70. Ducatos valet, ac sic deincèps pro ratione ponderis.

Adamantes minores põdere quam apparet.

CAPVT LXXXIX.

Pyropi sive Rubini.

PYropum æstimandum si habeas, qui mensulæ forma sit ductus, àc serviat sociandus Adamanti ejusdèm ponderis aut Quilatorum, si 24. Quilatos in colore & perfectione teneat, quemadmodum aurum 24. Quilatorum is tum probus erit & purus. Pyropus ad pondus nequaquàm venditur quòd certam, determinatamve crassitiem non habeat. Multi enim eum in tenuitatem elegantiæ gratiá deducunt, ut facilius fundum sive florem substernant, quæ tenuitas grata quidèm est, si modò intra fines elegantiæ hæreat. Enimverò summę perfectionis Pyropus, quà coloris, quà puritatis, crassitudinis & formæ 100. Ducatis æstimabitur. Rarò tamen integræ ejus perfectionis exstant, præcipuè qũi grándiores sint, latente semper aliquâ maculâ, aut vitio. Pauci adhæc intelligunt virtutes ejus summas, ideóque computationis gratia statuemus Rubinum vulgari judicio probum 70. Ducatos valere. Itáque cùm gemmarius alterum ejusdem artis rogat super Pyropo, quem non habet; veruntamen demonstrat dicendo: Rubinus est qui Adamanti tot Quilatorum sociari potest, habetque tot Quilatos in colore, indeque satis intelligit alter quæ sit magnitudo, quisvè lapidis color. Si vero Pxropum habeas etiamnùm rudem ejúsque pretium considerare velis, sic colliges. Rubinus ejus tantùm magnitudinis, quâ Adamantem Quilati unius sequi posset, eodem colore, puritate ac qualitate, iisdemque vitiis pro ratione lapidis, defalcatâ vitii ac turpitudinis indignitate, ejus erit pretii. Hoc pretium memoriá teneto ac Rubini tui magnitudinem considera, pondúsque Adamantis cum altitudine integra, cui sociari posset, tùm quòd etiamnum rudis sit, quantum discedere debeat ponderis, ubi laboratus fuerit. Post quam determinationem Adamantísque ponderis intuitum, cui jungatur alterũ tantum ex pondere sumes, multiplicabísque cum pondere quod inveniſti detetminato pretio in sequela unius Quilati Adamantis, quòdque inde procedit pretiũ ejus Rubini erit. In summa ubi definiveris cujus põderis adamanti sociari possit, tùm cum Adamantis instar in rationem

Pyropus põdere non vẽditur.

Pyropotum æstimationis optima ratio.

Digitized by Google

rediges, quodque ex pondere venit cum pretio multiplicabis quo Adamas Quilati unius taxatur. Rubinos nondum politos ac non potentes in mensularum formam redigi, nimirùm cùm ita rudes meliores sunt, quam politi, juxta pretium Adamantis cui addi potest æstimabis, ac lapidis altitudinem, bonitatem & vitia considerabis, inita tum cõputatione, quomodo ea in Rubinis in mensulas formatis, ac in Adamante intelligitur. Ceterùm & alios Adamantes reperire est, quibus mensularum ea forma non contigit, veruntamen ad monilia apti sunt, triangulari figura, vel in cordis alteriusve rei imaginem redacti, quod eo modo vitia tollantur, ac ipsum pondus servetur. Hi suo in genere perfecti, cedunt tamen mensulis in pretio, ob crassitiem quam infra nimiam habent, quæ pondus facit nulla tamen utilitate, imo majore incommodo: Prorsus ii tenues atque extrinsecus alias perfecti, pretium mensulæ crassioris cum sua altitudine habent quod 46. Ducatorum est, si unius Quilati sint, inque horum facienda æstimacione eodem modo ages qui supra dictus est, constituto primum pretio unius Quilati, ac sic deinceps.

Rubini nondum politi quomodo æstimandi.

CAPVT XC.

Vetusti & Orientales Smaragdi: Qui enim in Hispaniarum India insulis reperiuntur, dubia adhuc probitatis opinione feruntur.

Smaragdi perfectissimi pretium.

GEmmarii antiquiores Smaragdũ omni ex parte perfectum, colore, synceritate, forma & crassitie, tres Adamantes valere opinantur, quorum pretium nostrâ ratione centum ac 20. Ducatorum est. Et mihi illa persuasio vera fit. Attamèn hactenus nullus inventus fuit qui sive minor, sive major, omni ex parte absolutus esset. Sanè colore & forma perfectos invenias, claritate non item, semper enim pinguedo quædam latet introrsum, instar viridis herbæ, & similium. Ideóque Smaragdum computationis gratia statuemus, vulgaritèr perfectum qui 80. Ducatos valeat, ejus magnitudinis, ut comitari posset Adamantem unius Quilati duntaxat, nam etsi intùs quædam herba viridis lateat, modò aliâs sit perfectus, neque supra modum eo vitio laboret probus judicatur. Smaragdum ergo si habeas aut in formem, aut in mensulæ formã redactum, ejusque pretium velis animadvertere, primùm considerabis magnitudinem, cujus ponderis aut magnitudinis Adamantem sequi posset, tùm vitia & virtutes ejusdem, ac perpendes quo pretio Smaragdus hujusmodi vendi posset, non major Adamante unius Quilati. Quibus rebus terminatis computationem inibis, eo modo quem super Rubinis retulimus, sumpto scilicet pondere Adamantis cum quo comparari potest, cui alterum tantum addas, ac mox cum pretio unius Quilati multiplicabis, quo invento valor Smaragdi apparebit. Atque hic modus in omnium Smaragdorum æstimatione ritè observabitur, seu isti minores seu majores sint, probi aut improbi, semper tamen probè inspecta bonitatis aut pravitatis qualitate, secundum quam pretium fit. Quod si grana aut dimidius Quilatus adamantis cui adhibetur interveniat, tum per dimidios quilatos, granáque computabis, ut de Adamante & Rubino relatum est. Æstimaturus quemvis lapidem, si is è genere Adamantum sit, utique animadvertes cujus sit liquoris aut formæ, num altitudines suas undique impleat, aut superet, puruve sit in angulis, eorundémque labore, quãtum auferat a dignitate vitium, ne in pretii ordine error te errare faciat, sumpta æstimatione ab unius Quilati pondere: si Rubinus sit reputa magnitudinem ejus, cujusve ponderis Adamantem sequi possit, ac cautè minus semper pretium elige, ne te fortasse immoderata ejus dignatio fallat. Tum & coloris examen adde, num carchedonius aliquis lateat, impuruve sit aut tenuior, aliudvè vitium subsit, quod minuere pretium possit, in pondere & Adamantis magnitudine cui additur. Ea caute reputanda sunt, etenim si fallas planè de omni ratione pretii actum erit. Item observandum in constituendo pretio cùm ejus sit magnitudinis ut unius Quilati Adamantem sequi possit, nam pro eo ponderis argumẽto, si minus aut majus habeat pondus Rubinus tuus, pretiũ declinare aut augere poteris. Quod de Pyropis dictũ est idem de Smaragdis Orientalibus constitutum puta. Ceterùm restant rubei etiamnum lapides quos *Espinellos* vocant, horum in suo genere tanta quandoque perfectio est, ut Rubino comparentur. Sunt & alii quos nominant *Spinellos petræ novæ*, quibusdam *Robaßorum* color est, alii *Jacintos* reddunt, neque constat de genere sub quo judicari queant. Etenim gemmarii *Spinellorum* illis qualitatem proprietatemve negant, verùm in Robassos & Iacintos referunt, eã bonitate ut Spinellis pares sint, persuadent tamen Spinellos esse, ut formæ majus pretium nanciscantur, eosque Spinellorum politura expoliunt. Sanè Spinelli sunt politione, colore autem Robassi & Iacinti. Multos quoque Pyropos necessariò majoris elegantiæ gratia, polituràSpinellorum expolire debent. *Spinellus antiquæ petræ suo in genere probus & perfectus, in formam mensulæ redactus, qui Quilati unius Adamantem adsequi posset 40. Ducatos valebit. Ejus vitia, si habeat, deduces, ac à pretio subtrahes, prout de Pyropis relatum est Carbunculi candidi quos *Ballayßos* vocant pondere item venduntur, non tamen ea computatione quæ in Adamante & Pyropo observatur,

Minus pretiũ eligendum.

Espinelli.

Carbunculi candidi eorumque æstimatio.

Digitized by Google

observatur, nam semel tantum simpliciterque ea æstimatio juxta pondus fit: Nempe optimus Carbunculus Quilati unius 10. Ducatis æstimatur, si vitiis coloris, aliáve macula contaminatus sit eò minoris pretii erit: Verum is quem probum judicamus unius Quilati, 10. Ducatos valet, ut dictum est, duorum Quilatorum 20. trium 30. & sic deinceps juxta pondus aucto simpliciter pretio, ac pro vitiorum qualitate eodem imminuto, quod de unius Quilati Carbunculo determinatur.

CAPVT XCI.

Margaritæ, sive Baccæ Orientales.

Margaritæ Orientales pretio Occidentales superant.

ORiens Margaritarum præstantiâ excellit, supra Indiæ Hispanicæ loca, in quibus item Baccæ inveniuntur, at splendore ac claritate inferiores. Orientales lumine syncero illustres sunt; Occidentalibus tristis quædam & nebulosa synceritas est. Ideo superioribus pretium majus redditur. Habet Occidentalis ora quasdam, quæ nec Orientalibus cederent, verùm paucas admodum. Cetertim computationis nostræ gratia, bonas tantùm probatissimásq. Margaritas æstimabimus. Vnio ergo perfectus ex omni parte, qua splendoris, qua luminis sine puteolis, Sphærica formâ, aut in Piri speciem probè tornata, sine rugis, Quilati unius, Ducatum unum ferè valet. Atque hinc computatio deducetur, ut in Adamãte, Carbunculo & Smaragdo, ablatá sempèr pretii parte, pro vitiorum aut puteolorum, aliarumvé improbitatum nota. Constitutâ ergo ritè æstimatione pondus ipsum reputa, ac tum procedes in pretio, eodem planè modo qui in Rubinis ac Adamante observatur. Etenim Margaritarum vincula ac catenas ita observabis, si majores ac elegantiores plures sint, rectè arbitraberis catenam hujusmodi; nam ob multitudinem pares esse non possunt, ac bonitate majorum facilè minorum pravitas vincitur; sin e contrà appareant, tum quod ajunt. Ex inanibus paleis triturâ frumenti feceris. Hæc voluptatis causa curiosis scripta sufficiant. cum gemmariis, qui exactiùs scire volet, agat. Hic tantum velut per indicem quædam collegimus, ut aliqua hujus rei notitia supereresset, iis qui cum gemmariis agere velint, ne in universum hominibus in quæstum suum (ut vulgo fit) callidis fidere cogantur.

Margaritarũ catenæ quæ bonæ.

Authoris cõclusio.

CAPVT XCII.

Diversarum rerum in India gestarum me ibi sedente historia.

1583. Iaponię principũ filii Goam veniũt ac inde in Lusitaniam.

ANno 1583. mense Decembri Goam venerunt ex Iaponiæ insula sociati Iesuitis satrapæ tres regúmque filii, induti ritu Iesuitarum vestimentâ, ac infra 15. annorum ætatem etiamnùm constituti. Lusitaniam ex decreto petebant, ac inde Romam Pontificis visendi causâ. Goæ ad annum usque 84. manserunt, inde profecti in Lusitaniam, ac dein in Hispaniam, a rege Hispaniæque nobilitate summâ curâ ac cura excepti, maximísque honorati donis fuere. Romam postmodùm delati, Pontificíque opera Iesuitarum præsentati, ab eodem summo in honore habiti, Italiæ pleráque nobiliora loca peragrarunt, ubique donis ac muneribus locupletati, Madridam repetiverunt, ibi summa cum veneratione à rege discedentes literis muniti commendaticiis, ad proregem, cunctósque Indiæ rectores & capitaneos Anno 86. Lisbonâ solverunt, vecti navigio S. Philippi, quod in reditu in Lusitaniam capitaneus Draco posteà intercepit. Multas post navigationis molestias Mossambicquam venerunt, ibiq. navis onus suum suscepit, beneficio cujusdam navigii, quod S. Laurentii titulo ferebatur, in eumque portum se malo tempestate privatum intulerat, dùm ex India Lusitaniam repetit. Quòd autem tempus navigationis in Indiam consumptum esset S. Philippi navis, merces turbatæ istius navis S. Laurentii recepit, ac Lusitaniam repetiit. Verùm infœliciter intercepta quippe ab Anglis ut dictum est. Primum id navigium Indiæ quod adverso prædatoriarum classium concursu ablatum fuerat, tristi Lusitanorum omine, ob nomen quod ad Philippum regem respiciebat. Cetertim Iaponiæ principes sequenti anno Goam reversi magnis lætitiæ notis excipiebantur, quòd sinistra eos fama jam naufragos tulisset. Tum vestiti attalico panno, sive ut vocant *Brocado* Italo more fulgebant, post tam fœlicem navigationem, donis Italiæ principum conspicui. Goæ tempestatem *Monsonum* commodam expectarunt, quâ adeptâ in Chinam navigantes, in Iaponiam demum delati fuêre, magna indigenarum congratulatione, ac summo perfectæ navigationis miraculo: Quod liber editus de hac historia Hispanorum linguâ largiter admodùm testatur.

Postmodum Romam.

Revertuntur ex Europa.

Navigium ab Anglis quandò primum captum.

Principes in Iaponiam redeunt.

Anno 1584. Iunio mense, frequenti legatione Persarum, Cambajæ, Samorini, Malabarensium ac Cochini regis, Goæ inter alia pax inter Samorinum, Malavares ac Lusitanos constituta fuit. Eâ interim conditione, ut Lusitanis facultas esset ædificandi arcem, in portu *Panane* tractus Malabar, qui decem milliaribus à Calecuto distat. Mox inchoata ædificatio irrito conatu intercidit, ob fabulosi fundi infirmitatem, cui nihil superstrui poterat, quin confestim deficeret. Ideò post trium aut quatuor auri *tonnarum* temerarias impensas, ea ipsa desolata remansit. Potuisset opinione Lusitanorum arx hæc comprimere Samorini genuinam perfidiam, adempta omni portus commo-

1584. Pax inter Lusitanos & Samorinum.

Digitized by Google

commoditate, quam ad excursiones prædationesque usurpabant. Sed enim nihilominus alii secessus supererant, quibus assueti Malavares, eadem in navigantes latrocinia exercent, necquicquam indignantibus Lusitanis, ac Samorinum incusantibus, cui ad manum ignorantiæ prætextus erat, & impotentiæ circa coërcitionem talium. Hæ difficultates arcis perfectionem omnino sustulerunt. Sane in hoc tractu perfidi Malaveres, ac omnium nationum crudelissimi, quotannis classem Goa cient infestis prædationibus, ad defensionem maris. Occultis etenim ex locis erumpunt, habitantes in casis, ac inviis montibus, quos expugnare nemo potis sit. Imprimis in portu *Sanguiseo* dissito 12. mill. a Goa ad Austrum, initio tractus Malabar, ingés piratarum numerus versabatur, quotidianis mercatorum periculis ac damnis, Prorex ideo *Don Francisco Mascharenhas* Comes *Villæ Dortæ*, querelis multorum excitatus Samorino scripsit; Vti in hosce piratas jure suo animadverteret. At is rescripsit. Non esse sibi eas vires, quibus hoc hominũ genus compesceret, quòd si Prorex aliquid meditaretur in eos, ipsum id nequaquam ægrè laturum. Per Protegem ergò instituta 15. Liburnicarũ classis, Duce *Juliano Mascharenhas* fratris filio, portum *Sanguiseum* ex decreto petebat, ut eo destructo Libertas navigationis pateret. *Sanguiseu* insula est interiori tractus situ. hanc flumen circundat, multis vadis ac scopulis impeditum, ideóque non nisi alto maris fluctu navibus pervium. Deliberatione ergò habitâ bonum illis visum factum, si classem dividerent, unam ut partem Admiralius peteret, alterâ Viceadmiralius *Joannes Barriga*. Verùm cùm strenuo conatu liburnica admiralii remis incitata prænavigaret, contentio exoritur inter nobiles adolescentes, super loco aut ordine sequendi, quæ diutiore cunctatione, undâ maris abscedente, conatum ducis elusit, ipsasque liburnicas, huc illucque syrtibus ac vadis illisit, deserto projectóque hostibus admiralio. Vicarius admiralii cum alteram portus partem occupare niteretur, in eandem contentionem incidit, quòd cæteri duces legato tanquàm ignobili homini parêre nollent. Ita piratis auctus animus, qui jam omnes terrore ad montes ac deserta dilapsi erant. Speculabantur etenim navigia impedita, insulam ob siccitates inaccessibilem maris abscessu ipsumque admiralium littoribus inhærentem, nullâ auxilii spe. Ergò descendentes obtruncant milites cunctos, queis natandi ars vitam non servaret. Admiralius cùm à famulo natandi peritissimo auxilium certum oblatum rejecisset, fortitèr pugnando interiit. Caput hostes adfixum hastæ, in ludibrium nominis Lusitanici circumferebant ovantes. Auctâ undâ cæteri abivêre. Duces primùm Goæ comprehensi, mox liberati, ab omnibus tamen contumeliosè excipiebantur, ob desertum admiralium, quem universa civitas fortem ac strenuum virum beneuolúmq. admodum indignantèr deflebat, ipséque antè omnes Prorex, ob consanguinitatis vinculum. Denuò sub admiralio *Hyeronymo Mascharenhas* interfecti cognato aliâ classe idem portus petitus fuit. Ceterùm insulani certiores facti fugatíque domos casasque deseruerãt, quas incendium hostile mox consumpsit.

Hoc eodem tempore Cochini Rectores jussu Regis, ac Proregis telonium erigere conati, incursu multitudinis arma comminantis impediti fuérunt, in adventum usq. *Duarti Menesii*. Is adjutus a prædecessore tantum effecit ut civitas ipsa in speciem consensu prestito telonii extructionem permitteret. Id Regi Lusitaniæ ob frequens commercium magnam utilitatem ingensque lucrum reddit.

Eodem anno mense Septembri navis ex Lusitania Goam venit dicta *Bom Jesus de Caranja*, quæ afferebat adventare quatuor alia navigia, quibus & novus Prorex *Duartius Menesius* vehebatur, maximâ urbis lætitiâ, ut & omnes campanæ resolutæ, promiscuo sono, & sueto, cùm prior ex Lusitania navis advenit, eandem testarentur. Eadem navi aliquot tormentarii ex Belgio ferebantur, illi me allatis literis de statu amicorum magno meo gaudio certiorem fecêre. Aliquantò post alia navis adpulit ejusdem classis *Boa Viagen* nominata, quæ multos nobiles ferebat & Crucigeros, ad regis in India servitium, inter quos & frater archiepiscopi domini mei *Roque da Fõseca*. Cæteri præstantiores erant *Georgius Tubal Menesius* supremus signifer Lusitaniæ regis, futurúsque dux Soffalæ & Mossambicquæ, ob officia regi in India præstita, *Joannes Gomesius Silvanus* futurus Ormutii capitaneus, Franciscus Mascharenhas defuncti admiralii Iuliani Mascharenhæ, eo in prælio quod apud Sanguiseum insulam commissum narravimus, frater. Idem Ormutii præfecturæ destinatus fuerat, quo mortuo fratri Francisco eadem conlata fuit, regis beneficio in triennium, spe successionis post alios quibus idem munus antè datum fuerat præsumptâ.

Mense Novembri Cochinum venerunt reliquæ tres naues. Illę S. Laurentii insulam prætervectæ Mossambicquam non petiverant. Nomina harum erant *S. Maria, Arreliquias* & *As Chagas* quòd quinque vulnerum interpretatione prætoriæ nomen erat, qua prorex *Duartius Menesius* vehebatur, Præfectus anteà *Tangæ* in Africa. Et numerabantur hac duntaxat in navi 900. milites sive soldati, cum nobilibus qui plurimi numero proregem comitabantur, supra navales socios, quos ultra centum computabant; septẽ mensium spacio ea navigatio

continuata

Malavares prædones.

perfidi ac crudeles.

Portus Sanguiseo locus piratarum.

Ejus descriptio.

Expeditio Lusitanorum contra piratas Malauares.

Infœlix ob æmulationes.

Cæditur Admiralius.

Alia expeditio.

Teloniũ Cochini instructum.

Duartius Menesius Prorex

Digitized by Google

Proregis adventus.

continuata fuerat Cochinum usque. Cochinenses Proregem summo honore exceperunt. Is mox Proregi veteri significavit: Permitteret se interim etiamnum absente regnum archiepiscopo. Erat huic *Menesio* haud parva cum archiepiscopo amicitiæ ratio, quod pariter in illa Africana infœlici pugna sub rege Sebastiano capti a Barbaris extitissent. Explevit vetus Prorex successoris mandatum, ac Cochinum profectus eas-dem naves petiit, quibus in Lusitaniam rediret. Etenim defuncto Proregi fas non est in India remanere.

Amicus archiepiscopo.

Discedit defunctus prorex.

X. Novembris anno 84. navis *Carania* Goa Cochinum proficiscebatur, ut ibi Piper susciperet. Factores tum cuncti unà Cochinum abeunt, navésque mercibus onerant, post quarum deinde discessum Goam repetunt. Hac eâdem navi Prorex defunctus cum multis nobilibus Cochino discessit; institutâ in Lusitaniam navigatione.

V. Feb. anni 85. Prorex novus *Duartius Mensius* Cochino Goam venit ibiq. summo honore ac triumphis exceptus fuit.

Mense Aprili eodem anno sodalis meus ex archiepiscopi familia *Bernardus Burcherts* Hamburgensis Goa Ormutium abiit, Ormutio Bassoram, atque inde terrestri itinere Babyloniam, Hyrosolymã, Damascum & Aleppum, qua ex urbe binas mihi literas misit; quas Goæ accepi per Armeniæ hominem. His totius itineris sui relatio continebatur, quod parvo sumptu exiguisque periculis perfecerat, custoditus semper Caffylarum præsidio. Aleppo idem Tripolim Syriæ profectus naves ibi Anglorum invenit, quibuscum Londinũ ac postea Hamburgũ, prout ex literis ejus intellexi salvus venit.

Augusto mense Venetorum literis quas per terram mittunt certiores reddebamur de obitu Principis Auraici, Ducisque Alenconii, ac de matrimonio Ducis Sabaudiæ cum Regis Hispaniæ gnata.

Obitus Hugonis Iudoci Harlemensis authoris patris.

Mense Octobri XX. die Goam appulit ex Lusitania S. Francisci navis, cum Belgicis quibusdam tormentariis inter quos & aliqui literas mihi ex patria attulerunt de obitu Patris mei Hugonis Iudoci Harlemii. I. Novembris Cochinum venit S. Alberti navis. I. Decemb. Cananorum in tractu Malabar S. Laurentii navis tenuit, atque inde Goam. Multi in ea infirmi erant, absumptis morte 90. hominibus, quos longa continuaque navigatio nullo portuum solatio variis miseriis confecerat. Et restabant etiamnum eadem ex classe duæ naves sancti Salvatoris nimirùm, ac S. Iacobi quæ prætoria erat.

Sixti V. creatio nũtiatur.

Eodem hoc tempore Itali quidam terrestri itinere advenientes, mortem Gregorii XIII. Pontificis, ac Sixti V. creationem nunciabant. Naves Cochinum abivere legentes oram Malabar, Pipérque suscipientes. Mense Ianuario anni 86. instructæ Lusitaniam cogitabant.

1586.

Mense Majo anni 86. literæ capitanei Soffalæ ac Mossambicquæ Goam delatæ fuerunt ad proregem & archiepiscopum, super naufragio prætoriæ S. Iacobi. Ejus historia hujusmodi est. Post superatum Bonæ spei caput, ac ut Gubernator pessimè & incautè existimabat, evitatis cunctis periculis, inter S. Laurentii insulam & terræ continentis tractum prospero admodum vento navis ferebatur. Ibi syrtes quædam jacent, quas *Baixos de Judia*, Latinè Syrtes Iudaicas vocant, dissitæ ab insulâ S. Laurentii 50. mill. ac a continentis ora 70. è regione tractus Soffalæ computatæ 22. & dimidio gradu, ad Australem Æquinoctialis lineæ plagã, cum & 90. mill. etiamnum a Mossambicqua distent. Syrtes hæ constant potissimum Coralino lapide, puro, acuto, atro, candido & viridi, terribiles ideo haud immeritò, quas quisque gubernator sedulo caveat. Etenim navis salus universa in Gubernatoris perita prudentia sita est, nullo jure contradicendi reliquis concesso, ut & regio edicto cavetur. Enimverò cùm circa has syrtes S. Iacobi navis cursum teneret, Gubernator computatione initâ putavit periculum jàm se omnium scopulorum evasisse, nautísque imperat, Vela cuncta panderent, ac Thoracia explicarent cursu recta Mossambicquam versus instituto, positâ omni majoris periculi reverentiâ. Ceterum repugnabant socii quidam, ac periti talium officiales navigii, quibus cura eadem est discendiq. studium, circa cartas marinas, ac Gubernandi artem, dictitantes nondum effluxisse periculorum omnium metus. Verùm & supereſſe scopulos, ac nocturnum tempus; quod procellis opportunum, quo minùs vela prorsus essent explicanda impediret. At urgente faro ac impotentiâ dominandi, præcipitatâ gubernatoris mente, omnium insciti am & imperitos animos damnavit, potestatéque sua usus: Vt imperata nautæ facerent inclamavit. Itaque obedientibus cunctis ac postmodùm tacentibus, navis obscuro Lunæ lumine circa mediam noctem in syrtes illas defertur, planè ut impetu venti málè secundi scopulorumq; terribili acie in duas partes velut limâ dissecto ligno carina cum duobus foris scopulo adhæreret, reliquáque superior pars eadem vi impulsa aliquantulùm, mox iisdem petris illideretur. Tùm malis detruncatis clamor virorum ac mulierum varius exoritur, qui vel ipsas nubes penetraverit. Sanè multis mortalibus onerata nauis, quòd prætoria esset, supra quingentos homines habebat, triginta mulieres, multósque Iesuitas ac Monachos. Instabat haùd dubium exitium, ac certa ante oculos mors, compulsis cunctis ad ultimas preces, mutuamque veniæ delictorum implorationem, horrenda prorsus imagine, quantam quisque animo reputet. Admiralius *Fernandus Mendosa*, Nauta, Gubernator

Naufragium S. Iacobi navis prætoriæ.

Advertat Gubernatores naviumque Rectores: Ne temere fidant computationibus suis, ac propriæ scientiæ moniti hoc exemplo, cum ea inflatio præcipua causa fuerit hujus naufragii.

Digitized by Google

Gubernator aliique 10. aut 12. confestim in minorem scapham desilientes, eam gladiis evaginatis strictísque defendebant. Velle se locum aliquem idoneum dictitantes explorare, in quo ex reliquiis fractæ navis lembum colligere possent, capiendis hominibus commodum, quo dein terram firmam repeterent. Ea spes aliquantulum socios tenuit. Verùm frustrà tentatis omnibus ii qui in scapha erant ad navem redire non ausi, timore expugnationis continentem ex decreto petiverunt ac distributis quibusdam *Mermelladis*, biscocto & vino in scapham ab initio temerè conjectis, post 17. dierum fluctuationem, magnáque difficultates, famem & sitim in Africam pervenerunt. Non revertente scapha auctóque interim dolore sociorum navalium, superior pars navis inter duos foros quo in loco major scapha servabatur a lateribus disrupta, eandem mutilam tamen, ac undique laceratam manifestavit. Ceterùm cùm ejus reparandæ maxima apud omnes desperatio esset, Italus quidam *Cyprianus Grimaldus* cæteros cohortatus in scapham se primus cum ense dimisit, eamque restaurare occæpit, subsequentibus operámque mox navantibus aliis. Hi 90. numero erant, at undique injectis scaphæ brachiis, utriusque sexus homines adhærebant, tristi ejulatione auxilium flagitantes. Sed gravabat ea multitudo naviculam ac facile ima oceani petivisset, nisi amputatis dependentium brachiis manibúsque, ejectis quibusdam inermibus, sævo sed utili remedio pondus levatum fuisset. Quis autem ululatum istum recensere posset, qui discedente lembo ab iis quos diræ tempestati ac naufragio mancipatos navis Prætoriæ fragmenta tenebant ferebatur? reddente flebiles voces undæ fremitu, ab manentium abeuntiumque parte, quos quidem spes tenuis solabatur. Egestas enim certa parvúsque navigationi successus, ne hoc quidem effugium commendabat. Etenim multitudo navigantium nimia erat ipsáque navicula male consuta perfluebat multis in locis. Ideò ne omnes perirent paritèr communi consensu Dux creatur, Nobilis Mixtus Indiæ, cui sese cuncti subjiciunt facturi quod imperaret. Hic usurus ea potestate quosdam subitò ejiciendos digito denotabat, invalidos primum. Inter hos & faber erat, qui naviculæ commissuras juverat, Is post Mermelladi viníque gustum, quem unicè flagitabat deindè in mare conjici se facilè passus est. Sed & alius ex iis quos in Lusitania novos Christianos nominant ad similem exitum vitæ corripiebatur. At frater huic junior eadem in scapha erat, qui surgens prece humili flagitavit; Vt illum germanum suum jam neci destinatum dimitterent, ac se velut succidaneam hostiam, si ita videretur, marinis fluctibus immolarent. Esse fratrem

Fratris mira pietas.

ætate prudentiorem, àc arte magis idoneum, qui sorores communes, familiámque certiore auxilio sublevaret. Hac exauditâ supplicatione, junior tristi, calamitosóque spectaculo in pelagum conjicitur celebratissimâ pietate laudandus, quæ Castoris Pollucísque antiquatam gloriam in se meritò transferat. At divinum propitium numen tam inclito facinori non defuit. Etenim sex horarum spatio continuo natatu scapham insecutus, petitúsque subindè gladiis nè naviculam occuparet, tandem strictum ensem manu arripuit, quem, licet jam vulnere adacto manus scinderetur, nequaquàm dimisit, donec permoti invicti hominis fortitudine cæteri eum reciperet. Quos ego duos fratres Goæ & vidi & cognovi. Ceterùm hi post 20. dierum miserias, mirabiles exantlatas, Admiralium in terra firma invenerũt, ac cum eo lembi prioris socios. Qui in navi remanserant contextis ac colligatis tabulis, quas Lusitani *Jangadas* vocant salutem sibi adferere conati, omnes periere, duobus tantùm ad continentem usque provectis. Ibi tum ab unda liberatos cunctos aliæ exceperunt molestiæ, spoliati enim a *Nigritis* sive *Caffris*, exutíque vestibus inter diram famem summàmque pauperiem ad locum pervenerunt, quem factor Ducis Soffalæ & Mossambicquæ habitabat. Is aliquantulùm refectos ac instructos in Mossambicquam dimisit, ut inde Indiam peterent. Ex quibus postmodùm in India multos familiares habui, veracitérque rem gestam accepi. Sexaginta omnino homines salvi jratum Neptunum, ac inopiam reliquam itineris evitarant, quibusdam etiam post naufragium fame confectis. Reliquos unda hausit, nullo postea signo navis aut hominum. Ita unius ob noxam & furias navis ea tota cum tanto mortalium numero interiit; salubri exẽplo adversus audacis Gubernatoris impotentiã. Ceterũ idẽ tantę cladis author in Lusitaniam cùm venisset apprehensus primo, àc deinde dimissus, aliud navigium ex optimis cum gubernãdi cura ánno 88. suscepit, magnâ viduarum ac pupillorum detestatione. Idemq. S. Thomæ nomine circa easdem syrtes perdidisset, nisi lucis advenientis beneficio monitus, clavum avertisset. At reversus ex India circa Bonæ spei caput, destinatum naufragium denuò evitare non potuit. Ibi enim rupta navis, absorptis cum Rectore cunctis hominibus, vindictam ut multi existimabant divinam explevit. Hanc historiam stylo uberiore retuli: Vt quorundam Gubernatorum ignorantiam ac superbiam castigarem, quibus cùm navis commissa sit sociique cuncti haud dubiè summoperè curare debent: Ne indignè ad tale munus accedant. Hæc res mense Augusto anno 1585. accidit.

Anno 1586. mense Majo duæ naves mercibus 1586.

Digitized by Google

cibus diversis oneratæ Chaulo (portus est Indiæ) fretum Meccæ Rubri maris petebant, instructæ a Lusitanis habitatoribus Chauli, qui ipsi in navibus cum essent a Turcarum liburnicis capti fuêre, ac intercepti. Hæ fabricatæ in portu *Sues* interiore situ propè urbem Cayrum ad Maris rubri littus, tùm Orientis navigationi infestæ universam Indiam timore compleverant.

Turcæ naves Lusitanorum mercatorum capiunt.

Indè eodem mense adornata per Prorege classis, magnitudine eâ qualem vix viderât adversus Turcas Rubri maris bello destinabatur, quo confecto eadem; volente ità Prorege, Ormutii hybernaret, ac Regi Persarum *Xatamæ* auxilio esset, subitura sinum Persicum, contra cõmunem hostem. Præfectus maximæ huic classi erat *Ruy Gonsalves da Camara* Ormutii quondam Capitaneus vir gravi obesóque corpore, ac ideo ad belli munera inutili. Multi hunc nobiles ac præcipui Indiæ Lusitani sequebantur, auidi honoris adipiscendæque gloriæ. Ceterùm classem Mare rubrum versus navigantem, infœlices tranquillitates excepêre, ac præter opinionem diuturna navigatio, consumptis ideò cibis, famèq. acerba subortâ, quæ multos homines neci dedit, miseriisque magnis adfecit. Id primum malum erat majoris præsagum. Nam in Maris rubri ostio commisso cum Turcis prælio, in Lusitanos adversa pugnæ fortuna gravitèr incubuit, ut in varia infami fuga dilaberentur, cùm & Turcæ victoriâ fœlicitèr usi, tractum *Abex* ac *Melindæ* invaderent, civitatesque Lusitanorum fœderatas *Patan* & *Bravam* caperent, ut inde si quæ commoditas præsto esset, Lusitanis majore vi nocerent. Ceterùm ipsa classis vastata ac dispersa Ormutium discesserat, ibique hybernaturi novo conatu naves restaurabãt, ac infirmos plurimos curabãt, decretâ suo tempore expeditione in Persiam. At (ut relatum est) crasso abdomine gravis Præfectus, alium substituit *Petrum Homen Pereiram* nobilitate haut perinde inlustrem, militari tamen gloria clarum, eique injunxit ut in ora Arabiæ loco *Nicolu* infestos quosdam piratas navibus ultrò citròque Bassorâ Ormutium commeantibus castigaret. Hujus ergo expeditionis gratia cùm Lusitani liburnicas terræ *Nicolu* admovissent, ipsarúmque è mari multas subduxissent in littus, accincti impetu tantùm, nullo ordine hostem petiverunt, frustra reclamante Duce, cui ob ignobilitatem parére noluerant. Tantam confusæ multitudinis imperitiam, sine Duce dispersæ, subductis navibus, ereptisque subterfugiis speculati Arabes equites, qui ad campos discesserant, reparatis animis Lusitanos, Lunari flexu invadunt, ac palantes crudelitèr interficiunt, necquicquàm tentatâ fugâ cùm nullum in subductis lembis præsidium reliquum esset. Octingenti eâ clade Lusitani ceciderunt, paucis elapsis, qui in tempore liburnicas ad mare deduxerant. Memorabilis vero pugnæ eventus, quòd interfecti fere primates nobilesque essent, in India famosissimi veterani, ac multis antea periculis superstites, cùm vix unquam uno prælio tantum Lusitanorum periisset. Eodem prælio Belgæ Tibicinis fortitudo insignis emicuit. Is à Lusitano signifero abjectum vexillum Lusitaniæ, & ab hostibus susceptum, ardore accensus militari, rejectâ in dorsum tubâ pugnãdo penetrans usque ad eum qui abstulerat, eodem confosso ac interfecto, recuperavit, & ad suos retulit postea id defendens fortitèr, horæ pene spacio donec accumulatis cæde quam patrabat, multorum hostium cadaveribus, cum ipso signo procumberet, gloriosus, confessione ex ea pugna reliquorum Lusitanorum, supra cunctos commilitones. Dux ab initio impotentiam suorum animadvertens discesserat, ac è liburnica facinora suorum contemplabatur. Magno Indiæ dolore clades hæc accepta fuit, & privato Archiepiscopi, cujus fratrem eadem hauserat, cum multis nobilibus junioribus ac veteranis.

Expeditio in Turcas Rubri maris.

Adversa Lusitanis.

Altera expeditio in Nicolu locum.

Nihilo fœlicior.

Clade deterrima in veteranos nobilesque.

Tibicinis Belgæ virtus.

Eodem tempore Ormutii Regina Goam venit Machometi antea avitis imbutâ disciplinis, tunc verò Christiano ritu baptisata Patre seu susceptore Vicerege, àc indito Philippæ nomine, in memoriam Philippi regis. Formâ hæc erat pulchrior, alba ac grandioris staturæ, fratrem habebat juvenem etiamnùm qui pariter baptisatus in Lusitaniam abibat, cum *Mathia Albucquercquio* Ormutii olim Capitaneo, offerendus Regi. Ceterum Reginam ipsam in uxorem duxit Lusitanus nobilis, *Anto. Dazevedo Coutinho*, cui Rex nuptiarum causa Ducatum Ormutii indulserat, annuo fructu ad ducenta millia ducatorum æstimatum. Maritus cùm anni dimidium summa concordiâ cum uxore vixisset, navem instruxit, Ormutium petiturus, ut ibi aliquos Reginæ uxoris suę reditus susciperet. Illa amore adflicta, tenerrimè ut remaneret orabat, aut saltèm secum una ferret haud grave onus adamatam mulierem. Ceterùm occasione precibus adversâ, cùm maritus circa terrã *Bardey* in extremitate fluminis Goæ etiamnùm hæreret, exspectans tempestatem, illa confecta desiderio (ut ajebant) subita morte correpta obiit, eodem die quo Lusitanus enavigaverat. Magnus ideò Goæ luctus, quòd hęc prima ejus regionis Regina Christianam religionem susceperisset, illiúsque amore regnum reliquisset, privatam in domũ Lusitani nobilis matrimonio translata. Funus magnificè celebratum fuit.

Regina Ormutii Goam venit.

Baptisatur.

Matritatur.

Moritur ex amore.

Cum luctu magno hominum.

Mense Augusto anno 86. Goam venit Mossambicquæ homo ex Lusitania, vectus galeone Malaccæ. Is quædam ad Proregem adferebat, àc naufragium navis *Boa Viagen* quæ anno 85. superiore ex India discesserat certò

Digitized by Google

Naufragium navis Boa Viagen.

certò nunciabat. Id obveniſſe ſuſpicabamur circa Bonæ ſpei caput, ex immenſo onere, quo affecta navis fatiſcebat. Affirmabant etenim ſupra novem dodrantes aquæ eam tenuiſſe cum Cochino abiret. Quamvis licèt juramento nautæ ac cæteri Officiales adacti adſerere ante ſuſceptam navigationem teneantur, navem ſufficere tanto itineri, eandemvè nullo modo divulſam aut imminutam eſſe iidem tamè nullo religionis metu vitia reticent. Ne quæſtus ſuos amittant ex deſtinatis locis quos habent ex privilegio, ipſamq. ratem ergò iniquo onere ſupprimunt, ut tempeſtatibus cunctis obnoxia regi nequeat. Ideò miraculi mihi cujuſdam vice eſt navis Iudiæ Luſitanorum avaritiâ onerata ſalva in portu Luſitaniæ, ſi vel navium tenuem apparatum, nautas ac ſocios rudes navalis ſcientiæ, vel confuſionem, rerúmq. perturbationem in navali ſupellectile inſpexero, quam ipſi homines expoſiti teſtantur, enarrantes perpeſſa pericula timoréſque. Hoc autem naufragio nobiles multi perierunt, qui Indiæ in rebus Regi miniſtri fideles, jam aucti teſtimoniis more recepto præmia ſperata ſollicitarent. Cum iis itèm interiit legatus *Xatamæ* Perſiæ Regis, qui confirmandæ amicitiæ cauſa ad Regem Hiſpaniarum mittebatur. Et erat hæc delecta a legato navis quòd velificandi dexteritate ſupra cæteras inſignis eſſet. Aſt poſt hujus obitum, nemo eo munere, navigationem hanc tentavit, durante nihilominus inter duos hoſce Reges contrà Turcam fœdere. Minima navis quæ Cochino Luſitaniam petit *Milionem* auri æſtimatione comprehendit, & hæc ſingularibus divitiis pollebat. Vndè tantæ jacturæ circa opes facilis æſtimatio haberi poteſt, exceptis mortalibus, quos idem periculum involvit. Indè pauci anni ſunt, quos non aliqua in abitu redituvè navis lugubres faciat.

Ex nimio onere.

Et perfidia inſpicientiæ.

Vnde ſalva Luſitanorum navis miraculi inſtar eſt.

Perilt naufragio hoc Legatus Perſarum ad Regem Philippum.

Minima navis Luſitanorum Milione auri habet.

Menſe Septemb. anno 86. Goam quatuor naves venerunt Prætoria nempe *S. Thomæ* titulo, *S. Salvatoris*, *Arelikias* ac *Bon Ieſus de Carania*. Deſiderabatur *S. Philippi* navigium, quod eadem in claſſe Liſbona diſceſſerat, déque eo hactenus nullus rumor increbuerat.

Fine Novembris è Goa diſceſſêre naves eædem legentes oram Malabar Piperis excipiendi cauſa, poſt Cochinum venerunt, quo in loco duæ fere ſemper naves onus Piperis nanciſcuntur, cùm aliâs omnes merces iibdem cæteræ habeant. Ceterùm Goæ præparabatur navis alia Aſcenſionis titulo quondam, quæ Chinam & Iaponiam aliquando viſitaverat, empta a conductoribus navium, vice navis *Caraniæ*, quòd eam Cochini ob vetuſtatem inutilem deterebant, novamque inſtituiſſent ejuſdem nominis, cujus fabricatio ob diſſidium inter Conductores exortum expleta non eſſet. Hac *Noſſa Senhora da Senaco* dicta Dominus meus Archiepiſcopus in Luſitaniam navigavit, ob diſcordias quaſdam & ſimultates, quæ illi cum Prorege ac Conſiliariis interceſſerant. Et quamvis eum obnixe nobiles ipſeque Prorex cum univerſa plebe orarent, ut ab hac profectione deſiſteret, tamen tenax propoſiti ac immotus familiam omnem dimiſit. Erat Archiepiſcopus Regi carus ac metuebat Prorex aliique: Ne Regi inſuſurraret, quòd parum ſecunda fama Proceres Luſitani, Præfecturas regioſque reditus tractarent. Quoſdam ex ſuis retinuit. Navem conſcendit domúmque ſuam aulæ magiſtro commiſit, ipſúmque me ut reditus ſuos reciperem Goæ manere voluit. Nam tum Iubilei aurei *Santæ Cruſadæ* nomine tempus erat, deſtinatis pecuniis ad captivorum redemptionem, qui in prælio cum Rege Sebaſtiano etiamnùm in Africa detinebantur. Et creaverat me Archiepiſcopus Scribam generalem *Cobranſæ* per univerſam Indiam, cum clavi una, ex iis quibus arca aperiebatur, ad pecuniæ cuſtodiam deputatâ, adjunctóque probo ſtipendio, quo obligatus reditum Domini mei exſpectarem, juxta fidem quam illi dederam. Ita Ianuario menſe Cochino vela fecit Anno 87. ſub eo Gubernatore, qui S. Iacobi navem ſyrtibus Iudiæ ut narratum eſt inflixerat.

Archiepiſcopus in Luſitaniam abit.

Cauſa abitus.

Iubileum aureũ quo tempore in Indiã miſſum.

Cùm autem ordine ſuo (ut nullâ onerãdi confuſione facilis tributorum collectio eſſet) Cochini naves onus præſtolarentur cæteris inſtructis, ſola quæ *Arelikiæ* dicebatur ſupererat. Quę cum jam onerata eſſet, Officiales ac Conductores muneribus excæcati ſaburræ aliquid eduxerunt, ejúſque loco Caſiam impoſuerant quæ tum in Luſitania magnis pretiis vendebatur. Naves autem anchoris fixæ, ad milliare à continenti remotæ onus ibi ſuſcipiũt, quod æſtivo tempore mare fluminis inſtar tranquillũ ſit. Tempus navigationis tuba per urbem nunciat, quo accepto concurrunt cuncti navigaturi, deducti à familiaribus & amicis, qui cum *Tonis* & *Pallengis* ita ſcaphas ſuas indigitãt, pane ac fructibus bellariiſq. inſtructi maximo cum tumultu navem infinito numero cingunt. Illa undiq. impleta etiam funes capitales ſub aqua preſſa onere occultat, foroſque ſuperiores ciſtis accumulatis coacervatiſq. ingenti mole oſtendit, inferioribus cunctis angulis impletis, ac ad miraculum uſque conſtipatis mercibus, ità ut tempore velificationis vel intra menſem nautæ ordinis circa rectũram navigii haud potentes ſint. Hoc modo (fert enim ita conſuetudo circa cunctas) inſtructa navi hac *Viador da Fazenda*, ſeu Regius inſpector acceſſit, qui proteſtatione ſuo more inita quæſivit. Num tantæ navigationi ratis ſufficeret. Reſponderunt ſufficere (ut fertur) ſubſignatione adhibita,

Hiſtoria pereuntis nauis Arelikiæ.

Onus immẽſum navium Luſitaniæ.

Digitized by Google

adhibita, licèt quidam negent. Ceterùm magno clamore inspector iste jussit funes amputari, ac vela dimitti, cum bonæ viæ imprecatione. Sequebantur illi lembi qui miliaris unius sæpe spatio comitantur placido mari. Verùm velificante hoc modo navi Gallinæ quædam cophinis inclusæ ac foris inter alia impositæ evolarunt, ingenti multorum contentione, super gallinarum proprietate disceptantium, accurrentibus cæteris, ut in tali re solet. Quamobrem cùm in unam partem navis turba incumberet, illa saburrâ exemptâ, cujus loco casia successerat, ab ea parte quæ multitudine premebatur, collapsa languidè ac sensim fundum petiit, exstante tantum aplustri palmo. Homines quidem omnes lembis illis qui insequebantur excepti, ac summâ fortunâ fatis erepti, salvati fuerunt; submersis duntaxat mancipiis, qui compedibus vincti effugere non poterant. Quis autèm jacturam tantarum divitiarum facilè explicet? Cistæ duntaxat aliquæ urinatorum beneficio quæ foris impositæ erant servatæ fuerunt, corruptis tamen ferè mercibus. Cætera mare illud opulentum occultat. Inquisitione quidem qui saburram eduxerant petebantur, sed latebant noxii, suppressâque interim tempore facinoris magnitudo elanguit.

Malacca obsessa.

Eodem mense rumor afferebatur Malaccam multâ fame ac miseriis premi, ut & navis quæ ex Lusitania eo proficiscitur, victus inopia ibidem permanere cogeretur, cùm & Sumatræ fretum ab inimicis obsessum esset. Ne qua navis in Chinam aut Iaponiam abiret. Rebellione Regum Sumatræ, *Achem* & *Jor* prope eandè Malaccæ terram in firma hæc obsidio suscitata erat, quòd a Capitaneo Malaccæ contumeliis essent adfecti. Rumor hic magnum Goæ motum intulit; omnis etenim illius urbis fortuna ex navigatione Malaccæ, Chinæ ac Iaponiæ vicinarúmque insularum pendet. Collecta ergo classis indicto civibus tributo, exactáque a Mercatoribus pecuniâ, congregatísq. hominibus, quòd præteritis cladibus India tota exhausta esset.

In cujus solamen classis collecta.

1589.

Anno 87. mense Majo *Galliotta* ex Mossambicqua Goam venit, nuncians S. Philippi navem Mossambicquæ excepisse Piper navigio S. Laurentii advectum. Id eam ad insulam perfluum penitùs ac rimosum multisque in mare projectis bonis tenui salutis spe miraculoseque servatum venerat. Hac S. Philippi navi vehebantur Principes Regúmque Iaponiæ filii, ut aliás declaravimus, eademque Galliotta quæ hosce rumores adferebat Goam adpulerunt. Hæc item certiores nos reddebat de successu classis Goæ anno 86. Decembri mense instructæ, versus oram *Melindæ* ac *Abex* in vindictam cladis quam *Ruy Gondisalvus da Camara* acceperat ut narratum

Expeditio classis instructæ contra civitates Melindæ.

est, & castigationem obsidorum, quæ præter fidem ad Turcas desciverant. Præfectus autem classi erat *Martinus Alfonsus de Mello*. Is navium operâ regiones Abex atque Melindæ inter Mossambicquam & Rubrum mare sitas invasit, remotísque jam Turcis ac per Rubri maris secessus in propria dilapsis, totam penè terram vastavit, *Patanamque* ac *Bravam* urbes nihil tale cogitantes recepit, interfecto in fuga Patanæ Rege, cujus caput hastæ infixum diu in foro publicè Goæ appatuit, in terrorem. Ea victoria conlapsos Lusitanorum animos aliquantulum restituit. Classis inde Ormutium abiit ut Regi Persiæ ex Proregis jussu opem ferret. Ceterùm milites morbus invasit, ac ex eo mors, vita functo item *Martino Alfonso Mellæo* Capitaneo; ideo nullo alio facinore clara domum rediit.

Fœlix successus ejusdem.

Eadem classis dum Abexinorum oram petit, propè insulam *Zamzybar* dictam decidens (quæ 6. grad. jacet ad Austrum. 70. milliarium distantiâ versus Mossambicquam ab urbe Patana, ac remota 18. mill. ab ora) S. Salvatoris navi Cochino Lusitaniam perenti obvia fuit. Ea in latas diducta rimas, ejectis cunctis mercibus, Pipere aliquo excepto, ad quod descendere nequibant certo naufragii periculo natabat, crebris sentinationibus tantùm hactenus salva. Verùm insperatum hoc auxilium adfuit, ac navem hominesque ab interitu vindicavit, Ormutiumque deduxit. Ibi exportato pipere, cæterisque mercibus navigium minus fabricarunt, quo iidem mortales cum pipere aliisque reliquiis, post multa pericula ac molestias in Lusitaniam salvi venerunt.

Navis S. Salvatoris erepta periculo.

Septima Decemb. anno 87. Galliotta ex Mossambicqua veniens nunciavit quatuor ad eam insulam naves adpulisse, Prætoriam nimirum S. Antonii, S. Francisci, Dominæ Nazarenæ, & S. Alberti. De S. Mariæ navi quæ eadem in classe ex Lusitania abiverat nullus rumor erat. At post intelleximus eam in Lusitaniam quædam ob impedimenta recessisse. Post 8. dies eædem naves Goam venerunt, maxima omnium lætitiâ.

Eodem tempore arx Columbo Lusitanorum in insula Seylon à Rege Seylon *Raju* obsidebatur, magna obsessorum angustia, cui levandæ dimissa classis ex Goa sub Duce *Barnaldino de Carvalho*.

Arx Colsibo obsessa.

Quo item classis ex Liburnicis triremibus & Galeonibus Malaccæ obsidionis levandæ gratia è Goa navigabat. Huic Præfectus erat *Paulus de Lyma Perejra* nobilitate ac veteris militiæ gloria illustris, Præfectus antèa Chauli ob victorias insignes conspicuus, ac earum gratia ad hanc expeditionem delectus.

Classis Malaccæ obsidionis levandæ causa.

Fine Novembris quatuor supradictæ naves Goa

Digitized by Google

ves Goa Cochinum profecti, ibíq. collecto onere Lusitaniam repetiverunt.

Sequenti Decembris mense, durante etiamnùm obsidione arcis Columbo, in insula Seylon Goæ homines alteram classem instruxerunt, magnis impendiis sub Architalasso *Manuele de Sousa Coutinho* nobili ac perito belli viro, qui Dux olim eadem in arce obsidionem fortissimè pertulerat à Rege ideo majore dignitate auctus, postea ut suo loco referemus Prorege mortuo in Indiæ totius Regium gubernatorem evasit. Hic conjunctus priori classi, paritérq. dispositis ordinibus ad insulam contendit. Ceterum *Ragiu* animadversâ Lusitanorum multitudine sibi metuens omnem exercitum abduxit, àc arcem obsidione magno cunctorum gaudio levavit. Ea tum à Lusitanis viris & victu repleta fuit. Vndè confectâ fœliciter re Goâ reversi magnis triumphis ab urbe excepti fuêre.

Altera classis ad subsidium obsessorum in arce Columbo.

Discedunt hostes.

Aprilis mense sequenti ejusdem anni Goam rediit classis *Pauli de Lyma* victoriâ contra hostes Malaccam obsidentes, & adapertâ navigatione in Chinam aliásque regiones inlustris. Res autè hoc modo gestæ. Cùm fretum Malaccæ classis hæc subiret, obviam ea habuit navem Regis *Acheini* in Sumatræ insula. Is hostis Lusitanorum àc præcipuus author hujus obsidionis extiterat. Eadem ergo navi filia Regis illius vehebatur, desponsata Regi *Ioor* fœderis roborandi novandíque cum eo contrà Lusitanos causâ. Et accesserat muneris loco tormentum ingens bellicum, quale nunquàm antèà India viderat. Id postmodum Regi Hispaniarum miraculi velut instar missum fuit in navi Malaccæ, quæ circa Terceram insulam naufragio periit, cùm & ipsum tormentum magna mole eductum, etiamnùm hodie in eadem insula conspiciatur, quod ponderosius non nisi summa cum difficultate in Lusitaniam possit transmitti. Vt ad propositum redeamus. Navem hanc Lusitani cœperunt eamque deprædati quæ acta essent facile intellexerunt. Communicatis itáque consiliis cum classe Ioor profecti, militéque bono ordine exponentes, urbem munitam palis, ac lignis, straminéisque casis locupletem, diffugientibus metu oppidanis cœperunt, totamque incendio vastarunt. Præda ex hac urbe uberrima, singularis autem 2500. Tormentorum æneorum, quæ omnia in Indiam vehebant. Erant sanè quædam ex iis exigua ut sclopetis nostris comparari possent, alia majora, egregiè laborata àc flosculorum imaginibus adornata, quæ edocti a Christianis transfugis indigenæ facili ingenio præparant. Horum Apostatarum passim aliquem numerum invenias, qui damnati ob facinora, metu gravioris supplicii abnegatâ fide Ethnicis sese dedunt, ac eos adfecti magnis honoribus in mala nostra instruunt, bellicásque artes edocent. Licèt vero tormenta multa habeant, peritia tamen explodendi (ut apparet) carebant. Ea etenim mox deseruerunt. Ideo Lusitani victoriâ tantâ inflati Malaccam contendebant, ibíque excepti summis triumphis Regem *Acheini* intellectâ filiæ captivitate ad pacem compulerunt. Ea demùm magnis a Rege præmiis sollicitata, inter Lusitanos ac Regem concluſa fuit, patefacto ità ad sueta commercia mari, magno Goæ gaudio, qua in urbe Aprili mense victores multâ prædâ graves, solenni victorioso. hymno prosecutus populus fuit.

Victoria Pauli de Lyma cõtra Reges Sumatræ.

Capitur filia Regis Ioor.

Tormentum Indorum ingens.

In urbe Ioor capta 2500. tormenta.

Apostatarum opera confecta.

Pax inter Lusitanos & Regem Acheim.

Sequentis Maii mẽsis XV. die obiit Goæ Prorex Duartius Menesius intra 4. dies sanitate convulsâ ad mortem, febre continuâ ac fervidâ, communi apud Indos morbo. Ægritudinis quidam hanc causam arbitrantur. Increbuerat rumor per literas Ormutio ad eum missas, ex Venetorum tabellariis, qui terrestri passu Indiam petunt, adventasse Archiepiscopum Lisbonã, ac à Rege summis honoribus exceptũ. Ea res dividiæ erat, quòd simultas illi constaret cum Archiepiscopo percutiente metu animum. Ne quid is detulisset, quod iratum sibi Regem redderet. Hac consternatione febris orta hominem falso mœrore ad mortem adegit. Etenim ut è navibus postea inteHeximus Archiepiscopus ante octiduum adpulsus navis in Lusitaniam, in ea mortem obiverat, pari fati potentia sublatis duobus æmulis, eodem penè tempore. Exequiarum Proregis summa celebritas hujusmodi est. Locus sepulturæ in monasterio est, quod tribus Regibus Magis dedicatum, ordinis S. Francisci in terra *Bardes* ad ostium fluminis sive ingressum Goæ jacet. Cadaver ideo Proregis Regiæ triremi imponebatur, quæ undique panno atro tecta erat, ac aplustris nigri coloris conspicua. Deducunt cuncti nobiles. Accedenti claustrum Regum Magorum quod 3. mill. distat a Goa secundo flumine mare versus Monachi Franciscani obvii id excipiunt, àc templo illatum nondum terræ mandatum, justis sacrificiorum festivitatibus celebrant. Tum literæ sigillatæ adferuntur, quæ numeris arithmeticis signatæ, ignoratos eò usque, ac futuros Gubernatores post mortem absentiamve Viceregis continent. Has literas quas *Viat* vocant decreto Regis Iesuitæ custodiunt, & quotannis à Rege emittuntur: Vt designatus iis Gubernator coràm nobilibus, rectoribus ac auditoribus à Iesuitis apertis sigillis legatur ac dennucietur: Quod si prioribus literis apertis Gubernator in iis notatus, aut jàm defunctus vita sit, aut absens, sequentes recluduntur donec status Vicerex occurrat, quo reperto reliquæ literæ à Iesuitis in custodiam recipiuntur;

Mors Proregis Duartii Menesii.

Causa.

Exequiarum Proregum ritus.

Quomodo Prorex successor mortuo, publicetur.

Digitized by Google

piuntur; ſin verò ſcriptus Prorex aliquo in loco Indiæ aut Orientis cum munere ſit, mempe Dux Moſſambicquæ, Ormutii aut Malaccæ, is mox munus iſtud relinquit, atque hanc Proregis dignitatem capit, donec a Luſitanorum Rege alius mittitur. At ſi talis in Luſitania, Chyna, Iaponia, aut ultra Bonæ ſpei caput degat, tùm aliæ literæ recluduntur. Itaque hoc quoque funeris hujus tempore conſummato ſacrificio Ieſuitæ accedentes, cum ſupradictis faſciculis literarum, nondum humato (ita mos eſt) defuncto Prorege, priores numero regio ſigillo clauſas aperuerunt, magnâ omniũ aſtantium exſpectatione. Prodiit ergo *Mathias Albuquerckius* olim Ormutii Capitaneus, verùm anno ſuperiore in Luſitaniam cum Archiepiſcopo enavigaverat, ſanandi cruris cauſa, quod ruptum ac malè reſtitutum habebat: ignarus hujus fœlicitatis. quam ſi præſciviſſet, næ ille navigationem illam opportune diſtuliſſet. Ideóque hoc abſente ſequens charta recluſa *Manuelem de Souſa Coutinho* nominabat, qui arcem in inſula Seylon obſidione levarat, ut antè ſcripſimus. Ea illi oblata dignitas magnorum miniſteriorum ergo, quibus Regi utiliſſimus fuerat, ſummâ omnes admiratione adfecit, indignantibus plurimis quòd humilioris hic nobilitatis gradu, potentioribus multis eſſet præpoſitus. Verùm diſſimulato dolore ſuetis eum gratulationibus ac fidelitatis promiſſionibus cũcti excepêre, ac deſerto cadavere defuncti Proregis, triremi eum, demptis triſtibus apluſtris, noviſq. floridis injectis impoſitum, Goam magno tubarum tibiarumque ſtrepitu, ſolemni hymno proſecuti ſunt. Ibi juramentum ſuper privilegiorum obſervatione præſtitit, recepto vetuſtóq. more, atque inde deductus in vaſtatum morte Proregis palatium, novâ illud ſupellectile, àc familia replevit & exornavit. Deſertum vero mortui cadaver tertæ à familiaribus mandatum, ſine ulla alia memoria ad privatam conditionem quodammodò redibat.

Emanuel de Souſa Prores publicatur.

1538. Anno 88. Iunii, Iulii & Auguſti menſibus hyems ingens totam Indiæ oram vaſtavit, pluviâ ſuprà alios ejuſdem tempeſtatis imbres denſâ & continuâ uſque ad primam Septembris à decima Iunii, multâ ac fœdâ plurimarum ædium ruinâ, quòd ex lapide admodum molli, terráque pene calcis loco juncto conſtent.

Hyems triſtis.

Eodem Auguſti menſe in urbe Goa memorabili cæde Belga quidam interiit. Eam longiore ſtyli ſerie narrabo, quod & Belga fuerit interfectus & exemplum ſit omnibus, quantum effrœnis Indiæ mulierum luxuria ad cuncta ſcelera ac facinora valeat.

Cædes Belgæ cujuſdam.

Adoleſcens ergò *Franciſcus Coninck* nomine, Antverpiæ natus, ex artificio gemmarius, primo juventæ fervore, ad exoticos mores cognoſcendos proclivis, Venetias proficiſcitur, ibíque avunculum quem habebat adiit. Is cognatum ſuum ſtudioſè promovere conatus, eundem Aleppum Suriæ miſit, pecunia aliqua inſtructum ut ibi & artificium quod noverat exerceret, & lucrum aliquod faceret, ſub reliquarũ rerum experiẽtia. Ceterum Aleppum veniens protervia juventutis tantum abfuit a quęſtu, ut ſortem, quam ab avunculo ſuſceperat, penè ſuſtulerit. Ideóque cùm cęteri ſodales confectis negotiis domuitionè cogitarent, ſolus ille avunculi juſtam iram extimeſcens reſiliit: Vt deinde habito cum quibuſdam Venetis conſilio, illorum ſuaſione *Caffylæ* ſive præſidio militari ſeſe adjunxerit, Ormutium petiturus, ut ibi arte ſuâ gemmarumque notitiâ ſortis jacturam repararet, ac inſuper in peculium ſibi aliquid adderet. Baſſoram itaque cum Venetis quibuſdam venit, ac Baſſora navigio vectus Ormutium. Cæteris tabernas ſuas erigentibus lucrumque aliquod meditantibus ipſe jam ereptus oculis ac jurgiis patruæ linguæ, reliquam pecuniarum partem genio dedit ac cuticulæ; nihil cogitans præter ea quæ animo adlubeſcerent, donec redeunte ſaniore mentis parte, proditum ſeſe inopiæ agnoſceret, atque adempta prorſus redeundi facultate aliud egeſtati remedium meditari debuerit. Goæ gemmarii in honore ſunt ac quæſtuoſa ibi eorum peritia habetur. Hanc urbem animo concepit adire. In quam cum veniſſet tabernam erexit ac artificium ſuum propalavit. Ceterum habitabant ibi Belgæ quidam continui Proregum Tibicines ac Tympaniſtæ, horum ita conſuetudine ſollicitabatur ut in diem victitando lucrum ſuum impenſis æquaret. Deindè cum reliqua revertendi domum ſpes abſciſſa eſſet Goæ ſibi multis de cauſis manendum ſtatuit, jam ad matrimonium quoque converſo animo familiariſque rei inſtitutionem firmiorem. Erat tum Goæ inter advenas vetuſtos quidam *Johannes du Xena Diepæ* in Gallia natus. Is tympaniſta olim Proregis tractu temporis uxorem duxerat Æthiopici generis ex Ballagatta, Chriſtianis tamen imbutam diſciplinis, atque tympano, fabricandiſq. arculis, ac triremium palmulis honeſtè ſatis ſe ſuſtẽtabat. Huic ex ea uxore duo filii erant & unica filia. Quòd autem in peregrinis regionibus advenæ homines libenter conveniant, præſertim in India, ubi cuncti planè licet pauci cujuſvis nationis familiariter inter ſe agunt, exceptis Luſitanis, qui rejectâ aliarum gentium conſuetudine ſoli degunt, *Franciſcus Coninck* hanc quoq. tympanotribæ domum familiaritèr frequẽtabat, exceptus liberali ſemper vultu a Patrefamilias ac Matre, intuitu connubii, quod illi inter eum filiámque votis benignis deſiderabant ob artificium quo in India inclytus erat & expetitus, ſæpè multis

Ejus hiſtoria.

Franciſcus Coninck gẽmarius adoleſcens Aleppum proficiſcitur.

Rẽ profligat.

Ormutium abit.

Proterviam facit.

Pœnitet.

Goam proficiſcitur ob quæſtũ gemmarum ibi celebrem.

Digitized by Google

blanditiis tentato ejus animo, quarum iis in partibus homines summi artifices existunt, quibus demum inescatus adolescens puellam undecim annorum sibi copulari permittit maritali nexu, pollentem juventa ac corporis egregio statu, sed pessimis imbutam artibus, ac extremo lasciviæ excessu deterrimum scelus natam. At enim is opinione sua fœlix matrimonii hujus fœlicitatem sæpe mihi prædicavit, adeptus nempè fœminam tantis naturæ dotibus insignem, cujus & amore furens, pudicitiam infami zelotypia custodiebat, neque concivibus suis aut familiaribus fidens, cùm interim alius, de quo parva ei suspicio erat, supremi infortunii cladem misero marito conciaret. Ceterùm ex matrimonii contractu certam pecuniæ summam parens dotis causa promiserat quam dum non præstat, gener interim habitatione victúq. una cum patre in domo frueretur, officinæ quoque, ab altera ædium parte concesso loco: Diu ita vixit: Verum senex erat pater, ac confectus morbis jamque vita excedit; ut nulla superesset amplius Francisco spes solvendæ dotis, cùm adhæc aucta prolibus familia victuque morte parentis imminuto, ipse subindè cogeretur suis opibus culinam instruere, fumúmque excitare. Cœpit hæc res Francisco displicere mihique sæpe difficultates suas ostendebat, ac jurgia quibus cum socru malè pacem domestica tuebatur; petens velut ab amico consilium. Testatus ego nolle me causam dissidio dare inter socrum & generum; dixi tamen: si ego ibi essem conducturum me domũ aliquam in qua familiæ meæ seorsum prospicerem, atque ipse si hoc modo maxima qua posset comitatis rationis a socru divertetetur cum nulla pecuniæ exsolvendæ spes reliqua esset, haud abs re sua faceret. Verùm ille contentiosè abducta uxore prole & mancipiis domum matris deserit aliamque sibi conducit, proposita ibidem gemmariorum pergula satisque uberi quæstu in majoris lucri spem victitans. Interim pulchra illa socrus Æthiopici generis haud oblita sive lubidine sive iracundia exstimulata filiæ persuadet exotici amoris cum milite dulcedinem. Nomen huic erat *Antonio Fragoso* qui Francisco aliàs perquàm familiaris nulla suspicione domum ejus frequentabat, atque uxorem clam marito dedolabat cum præsumptione haud falsa delibatæ pudicitiæ puellæ ante ipsum connubii tempus vulgari & frequenti in India facinore. Sanè cùm etiamnùm cohabitaret matri potitus opera maternâ amoribus suis haud dubiè per quadriennii tempus mariti thorum presserat, jámque habitanti propriis in ædibus eadem familiaritate insinuatus, licèt pensili claustro cubile obseratum esset, sæpè tamen emeritum latus (ut ille ait) retulerat. Interim ex China Theodoricus Gerardus Enchusianus quidam advenerat. Is hanc Francisci uxorem è fonte baptismatis susceperat, atque hinc gratulatorium adventus sui convivium præparans, Franciscum cum uxore meque unà invitat ad domicilium suum quod extra urbem habebat. Verùm illa castitatis suæ memor, hominis in cœlibatu viventis, more Indicarum mulierum, refugiebat consuetudinem, ac à conviviis hujusmodi abstinuisset; cujus reverentiæ intuitu excusavit se hospes mihi utque invitamentum suum in aliud commodius tempus differrem petiit. Celebratur itáq. convivium in ædibus Theodorici, præsentibus marito, conjuge, matre, fratre, ac mancipiis, ex Indiæ ritu, Expletâ fame, incitatisque potu mentibus placuit demùm campos petere neque procul aberat prædium cum horto amplo quod Francisci socer parvâ pecuniæ summâ ob destructas ædes convulsásque fores ac fenestras olim comparaverat. Intrant ergo convivæ, delatáque eo coquinaria supellectile, lætas ejus diei dapes instruunt. Ceterùm fortè circa hunc locum cum amico quodam deambulanti mihi, nihilque tale cogitanti *Franciscus Coninck* ante fores hujus horti occurrit; jam madidus, manúmque reluctanti injicit, penéque invitum mensæ, cæterisq. convivis adhibet. Ast ilicò me conspecto diffugiunt matronæ Indico ritu, quo virorum consuetudines vitare coguntur. Maritus cœnam licèt maturius instrui jubet. Accumbimus uxore tamen absente eriamnùm, quæ castitatis nempè tenacissima, nobis adsidere formidabat, & identidém marito roganti hanc excusationem objiciebat, quam ille conversus ad nos integram idoneámque autumabat. Inter hæc ministrantibus mancipiis ac ultro citróque commeantibus supervenit Antonius Fragosius, euaginato gladio quem sub pallio occultabat munitus, ac in conspectu mancipiotum Francisci, Theodorici & meorum, nullo mariti aut contubernii 4. passus duntaxat absentis metu, concultata omni reverentia, castam illam conjugem dextrâ prehendens deducit ad cubile, destructæ ejus domus, quod ipsum sine pavimento aut fenestris perspicuum patebat. Ibi illo rejecto, quo tegebatur, more fœminarum, amiculo ac terræ ne turparetur jacens, impositò, Veneri cum adultero operabatur, luce etiamnùm clarâ, nec verita famulitii, nostrorùmque si quid tale audivissemus vindictam. Ceterùm miles 10. aut 12. contubernales præparaverat, qui si ipse aliquo fuisset tentatus discrimine dato signo convenissent, nosque omnes trucidassent, ablatâ vi mulieret, exemplo in India cotidiano. Verùm ea fœlicitas nostra fuit, ut ille re perfectâ discederet, atque ipsa conjux bellè habita, mancipiis tale facinus admirantibus, rogantibúsque quâ audacia hujusmodi factum tentaret, responderet, se modò

Vxorem ducit annorum xi.

Pulchram at improbam.

Socer interim moritur.

Quo mortuo consiliũ petit a Ioanne Hugone.

Discedit a matre.

Quæ malè cõsiliata persuadet filiæ Adulterium.

Antonii Fragosii adventus.

Vxorẽ palam Fracisci adulterat.

Confidentia mirabilis.

Digitized by Google

ſe modò amori ſuo indulgere poſſet, ipſam mortem haud pro malo habiturã. Eſſe hunc ſibi validum amatorem, quem antè quadriennium in delitiis habuiſſet: Maritum autem hominem ebriũ, ac ſegné tali fœmina, qualem ſe arbitrabatur dignum non eſſe. Hęc iſta quindecim tum annos nata magna contentione effutire auſa, mox depoſitâ illâ jampridem ſuſceptâ pudoris perſonâ, convivio noſtro ſe infert lętabunda, ut ſaltationibus cęteriſq. voluptatis generibus cõvivas recrearet, præcipuo mariti gaudio. Veſperi reſoluto convivio diſcedentibus nobis hiſtoria omnis ex mancipiis innotuit, cum periculi manifeſti in quo illo tempore verſabamur reputatione. Atque ipſe Franciſcus vago murmure jam ab aliis de parũ pudica uxoris vita certior factus, ignotum etiamnùm timebat adulterum. Fragoſium nec ſuſpicione quidem præſumpſerat. Quinimò & huic velut intimo, ac omnium horarum homini, ſecretò narrat probrũ conjugis ac adulterium, quod hactenus diſſimulaverat, ſperans aliquandò ſe poſſe ſimul ſtupratorem cum uxore invenire, ac pari necis genere obtruncare, qua in re conſilium Fragoſii, ut hominis amiciſſimi petit: Is laudat Franciſci mentem, adulteram deteſtatur, operámq. ſuam abundè vel in obtruncando adultero pollicetur. Ità abeunt. At is altâ longè cogitatione ad mulierem contendit, eiq. mariti deliberationẽ aperit, qua permoti rebus ſuis proſpicere cogerentur, ſublato quem timebant, in eumq. ipſa cæde digeſta. Igitur anni 88. Auguſto menſe, cùm Franciſcus cœnam paraſſet, porcellúmq. aſſatum ſuis præbere vellet, invitato etiam Fragoſio, adhibitáque ſocru, quæ ut videbatur haud ignara erat inſtituti flagitii, ltcèt poſtmodũ innoxiam ſe eſſe uſquequò inclamaret, extremæ ei ſtruuntur inſidiæ. Miſerat idem ad nos apud pictorem Belgam cœnantes porcelli partem; familiariſque noſter qui eam adferebat epoto ibi calice ferè impos mentis, ac velut dormitans accedebat, ut facilè ex hac Franciſci cœna convivæ noſtri mali aliquid majoris augurarentur; Eſt autem Indis herba *Dutroa*, quam ſuprà deſcripſimus, ea vino injecta, ac epota hominibus mentem ſubtrahit, eoſdem gravi ſopore adficit. Hanc marito propinaverãt, ita ut alias potu ſaucius, cubile citiùs peteret, ac cum uxore diſcederet, occluſis foribus, ac ſub cervicali collocata clavi, ſolito more. Ita in ſomnum compoſitus, ſtertere mox occępit, vi potionis ac herbæ. Horâ noctis undecimâ Fragoſius armatus probè, ac ſocio ſtipatus facinoris (ut ipſe poſtmodùm prædicabat) meditati ignaro fores tacitè pulſat, famuloſq. qui infra dormiebant hortatur, ut ſibi aperirent. Illi Dominum jam in lecto collocatum, ac occluſas introrſum graduum fores cauſabantur. Ceterùm uxor vigilans, ac ſomni etiamnùm expers feneſtram aperit ſcalámque ut acciperet monet quâ ſeſe ædibus admota cubili inferret; hac præparata confeſtim aſcendit, blandeque à muliere excipitur deductus ab ea ad mariti lectum, in quo ille altum dormiebat, parum ſibi metuens, aut uxoris perfidiam; aut ejus quẽ amicum ſemper habuerat ſcelus. Inſit ergò fœmina. Hunc tu amice mi ebriũ ac hæreticum, continuis nobis inſidiis infeſtum, ſititoremq. ſanguinis noſtri ac amoris mutui perpetuũ impedimentum, ſi quæ tibi virtus meive caritas, ſuprema vindictâ corripe. At ille nihil cunctatus gladio pectus Franciſci tranſverberat, mox latus haurit, & poſt mortem alia item vulnera ingerit; ita ut miſer ille ſomnolentus ac marcidus vita caderet. Exindè gemmas cunctas abripiunt, quas maritus artificii cauſa à multis ſuſceperat, 40. millibus Pardauvorum æſtimatas, communi computatione, gladiúmque proprium digitis inſerunt, quaſi illos appetens interficere conatus eſſet, atq. defenſionis ergo occubuiſſet. Sed alia erat rei veritas, quam & famuli inferiore domus parte cubantes intellexerãt. Fugientes itáque infantem duodennem, quem temerè adſumpſerant, aliquo in loco abjecerunt orta luce demùm inventũ, necquicquàm turbantibus cuncta, ob fugam dominæ mancipiis, ac juſtitiæ opem implorantibus. Etenìm Ieſuitarum clauſtrum malefici homines petierant, rogante ibi locum occultandæ fugæ milite, quod defendendi ſe neceſſitate cõpulſus homicida extitiſſet, partémq. gemmarum maximam offerebat, quam illi ſuſceperunt ut Dominis reſtituerent, rejecto nihilominus Fragoſio qui latibulum orabat. Poſtero die, licèt gravibus edictis monerentur, qui eoſdem occultaret, tamen nequaquam inventi ſunt, poſt modicum deindè tempus uiſi in urbe *Chaul*, quæ 30. mill. à Goa Septentrionali tractu diſtat, ſecuri pœnarũ, obliterata ſceletis memoriâ, quod Indiæ regionibus familiare & coridianũ eſt. Cadaver occiſi deſolatũ in ſequętem uſq. diem à Germanis demùm humatũ fuit, cum ne teruntium quidẽ mater ad funeris impenſam erogare vellet, tanquã aliena ab affinitate omni, velut ignoti hominis. Licèt interim ſicariũ victu & pecunia circa navigationẽ in Luſitaniam juvaret, quam eadem in claſſe nobiſcum ſuſceperat, viſus à me in S. Helenæ inſula, ſingulari confidentiâ ac audaciâ inſuperabili, quam velut nullius ſceleris conſcius præferebat. Adeò ut matri promiſerit reverſurum ſe impetratâ delicti veniâ, ducturúmque filiam in uxorem, neq. dubitaverim ego de ſucceſſu promiſſi, ob horũ in India virorũ promiſcuam labem, ac conſueta facinora, ſi modo de veniâ impetrandâ cogitaverit. Ita hãc cędè ampliore hiſtoria deſcripſi; Vt Indiæ mulierũ libidines peregrinis innoteſcerẽt, quibus ſingulis annis 20. aut 30. mariti fere cadunt, pari

Cœnam Franciſcus inſtruit exitiabilem ſibi.

Potat Dutroam.

Dormit ebrius.

Cæditur.

Fugit adultor.

Digitized by Google

uxorum fato quæ a maritis item suspicione adulterii aut comperti vindictâ trucidãtur. Ceterùm ipsæ hujusmodi mortem parvi æstimant, dictitantes: Nihil esse jucundius aut glorioſius morte quam amoris ergò ſubeant, cùm vel diram necem ſuavem exiſtiment, cui Venus cauſa ſit. At huic mulieri genuina libido inerat, combuſto etiam fratre Goæ publicâ flammâ, ob Sodomiæ crimen, ſocero, Franciſcoque etiamnùm vivis, quod quidem facinus germani de uxore ut probri alicujus ſuſpicionem haberet Franciſcum nequaquam monuit. Eſt etenim fatorũ quædam ſeries ac ſucceſſuum humanæ vitæ ordo quidam, nullis cavendus cautionibus; deſtinata huic exitio miſero Belga.

Septembris XVI. anno 88. Goam navis ex Luſitania applicuit S. Thomæ titulo, nuncia adventus 4. navium in Moſſambicquam ex Luſitania, quæ poſteà Goam quoque adpulerunt. Nomina autem erant *San Criſtoval, Santa Mario, Sant Antonio, & Noſſa Señora de Concepçao.* Illæ mortem nobis nunciabant Archiepiſcopi Domini mei *Frat. Vincentii Fonſecæ.* Obierat in itinere in Luſitaniam 4. Auguſti anno 87. cùm navis plagam quæ inter Flandricas inſulas & Luſitaniam eſt teneret. Poſt octiduum enim ab ejus obitu in Luſitaniã venit; ſuſpicio veneni hauſti in India à quibuſdam cauſabatur, alii apoſtema aliquod diſruptum conjiciebant. Ceterùm ſubito morbo paulò antè mortem etiamnùm validus in necem abiverat, antequàm Teſtamentum conderet, ejectâ adhæc per vomitum magna veneni copiâ. Ibi tùm ornatus Epiſcopali indumento, mitrâ, annulis & pallio in mare conjectus fuit. Sanè variè ejus mors animos hominum in India adfecit. Gaudebant quibus gravior fuerat ac odioſus ob reformationes quas obtendebat, dolebant autem amici ac pacis curioſi, præſertim verò familiares & domeſtici, quibus ex illius reditu magna melioris fortunæ ſpes erat, ob præmia quæ ſalvus a Rege ſuis poſtulaſſet. Eadem fati violentia priora quoque conſilia mea turbavit. Eram devinctus Archiepiſcopo ac in ejus reditum intentus, induxerámque in animum diuturniorem, imò perpetuam in India manſionem, cui jam per omnia velut indigena adſueveram. At poſt eam domini mei mortem, alia mentem cogitatio vellicare occæpit, patriæ nempè amicorúmque memoria: Hanc indies ubi exardeſcere ſenſi, & tanquàm è cineribus adultam ſuſcitari, ipſe quóque locum feci haud inſuavibus deſideriis, ac planè animum conjeci ad reditum in natales oras. Illud conſilium firmavit mors fratris mei *Guilielmi Tinnii*, qui mecum in India fuerat, & profectus *Setuballo* Luſitaniæ *Hamburgam* ac Scotiæ littora circumvectus, Septentrionali tractu, tempeſtate perierat. Parabatur tùm ex Proregis authoritate navis impetrata a Piperis conductoribus, quòd magnam piperis copiam naves Luſitanorum legittimæ ſuſcipere nequirent. Cum autem diverſæ ſint piperis & navium conductiones inter Regem ac conductores, hoc in caſu lex hujuſmodi obſervatur. Suprà quinque decretas naves quas ſingulis annis præparare debent naviũ conductores, nulla nauis oneratur: ſi quæ merces ſint tanta abundantiâ, ut eas naves illæ quinque omnes ſuſcipere non poſſint, tùm conductores iidem requiſiti à Piperis conductoribus Regiiſque miniſtris, unam navem ſive plures numero decreto addere coguntur, quæ oneri ſufficiant. Quod ſi recuſent, tum Prorex cum miniſtris Regiis naves pro arbitrio ſuo inſtruere poterit, eáſque pipere conductorum onerare, aliiſque mercibus, quæ reſtant, in Regis lucrum, nullo conductorum navium reliquo quæſtu: Vt tamen quinque eæ ordinariæ naves ſuum anteà onus habeant. Ideo navis S. Crucis titulo à Rege Malabarum Cochini fabricata, ac eo nomine ab oppido Cochini quod Luſitanis *Sancta Crux* dicitur, in honorem Luſitanorum quibus amicus eſt, (cum & à Rege Luſitaniæ armorum frater vocetur) donata, ac Luſitano poſteà cuidam vendita, qui Chinam & Iaponiam eadem petierat, ſummâ curâ Proregis inſtruebatur. Erat hæc 800. *Laſtorum* valida, ac Luſitanicæ navigationi ſufficiens. Piperis etenim conductores a Vicerege petierant, ut eam emeret. Is ex lege ſupradicta conductores navium advocat, eóſque ſuper emptione hujus navis ob reliquam Piperis copiam alloquitur ut ea in re Piperis conductoribus ſatisfacerent, neceſſitate nunc ità volente: Reſpondent illi haud commodam fore hujuſmodi emptionem conductorum collegio; Proinde ſi ex re putaret Regis, eam ipſe emeret, ac reliquis mercibus oneraret, ſervatâ tamen, quinque navibus legittimis, onerandi, ſuſcipiendíque merces prærogativâ. Pœnituit demùm hujus conſilii conductores; Speraverant Piperis nihil ſuperfore; præter eam ſpem navis tantum penè mercium habuit quantum cæteræ. Empta itàque fuit Regio nomine decem millibus *Ducatorum*, pecuniâ per Piperis conductores Regi præſtitâ ea conditione ut iidem navales ſocii rem nauticam curarent, qui in Chinenſi navigatione a Luſitano fuerant cõſtituti. Inter eos erat Theodoricus Gerardus Enchuſianus *Coneſtabilis* ut vocãt, ſive Baliſtarius. Is hac opportunitate repetendæ Luſitaniæ, cùm 20. annis in India habitaſſet, gaudebat. Ac mihi quoque ob familiaritatem eadem navis placuit. Ceterum conductores Piperis Germani ſuos in India Teutonicos inſtitores ſive factores habent *Fuckarorum & Velſarorum Auguſtopyrgenſium* nomine, qui eo tempore partiario lucro

Piper

Mors Archiepiſcopi Fonſecæ.

Ioannes Hugo cogitat de reditu.

Conductionis navium ac Piperis ratio.

Navis S. Crucis nomine inſtruitur.

Quam Iohannes Hugo appetit.

Digitized by Google

Piper tractabant. Hi singulis in navibus institorem habent, cui Rex locum & victum præbet. Igitur institura piperis in S. Crucis navi ab iisdem conductoribus, seu eorum legatis mihi conceditur, quòd familiaritate eos devinctos haberem; quam deindè adeptus nihil antiquius duxi, quàm ea quæ ad navigationem pertinent præparare; Diplomate a Prorege impetrato, quo absque nemo ex India abit; Testimoniis item cameræ rationum, Regis, ac Generalis Matriculæ, quâ omnes qui Indiam petunt cum stipendiis suis continentur; Ea jussu Proregis computatione habitâ subducûtur, ac quod Rex ut debitor præstare tenetur adjicitur, cum tempore habitationis ac ministeriorum in India exhibitorum, ut reditum in Indiam posteà parans certa præmia impetrare sibi queat pro illorum testimoniorum ratione. Licèt autèm revertendi animo carerem, eadem tamen studiosè omnia conquisivi. Etenim necessaria super reditus cogitatione simulatio erat, quo abitum facilius impetrarem, quem Prorex libentèr concessit, adjectis omnibus iis testimoniis. Itàque valedixi potis ac familiaribus, quos ægrè relinquebam iis jam velut patriis insinuatus, terræque tanquam natali solo adsuetus. At vincebat tùm avitæ regionis amor, cujus speratâ dulcedine admodùm illectus gravem istum discessum paulispèt levabam.

Institoris immunus adoptatus.

Testimoniorum ratio discedentibus.

Novemb. mense anno 88. naves Goa profectæ Malavarem & Cochinum oneris suscipiendi gratia petebant.

Ejusdem 23. die cum S. Crucis navi vela fecimus itineri incipiendo. 28. *Honorum* venimus. Ibi prima Lusitanorum arx est in tractu Malabar, distátque à Goa ad Austrum 18. mill. Is locus nobis primis ad suscipiendum piper designatus erat. Antè etenim nulla eum hac gratia navis frequentaverat. Verùm post modùm quotannis destinanda erat una, quòd Reginæ Baticolæ, cujus ditio vicina est, Honorùmque complectitur, singulis annis septem aut octo millia Quintallorum Piperis tradituram sese promisisset, modò precii dimidium ante sex menses præcipitatâ solutione ipsa teneret. Tum paulatim piper tradit. Id conductorum piperis factor, quem *Honori* habent colligit, ac ad pondus suscipit, in tempus usque onerandarum navium. Ità in aliis tractus Malabar locis *Mangalor* nempè, *Barselor*, *Cananor*, *Coulam*, &c. Institores degunt, qui piper eodem modo congregant. Verùm ad intelligendam piperis conducendi rationem hæc tenenda sunt. In quinquennium piperis conductio extenditur. Conductores quotannis sortem emittunt, quæ triginta millibus Quintallorum sufficiat, modò Rex naves instruat. Promittit ille quotannis quinque naves. Periculum conductores manet ex maris fortuna, item sumptus in onerandis pipere navibus, monetæque casus in abitu, ac piperis in reditu. Idipsum salvi Regi præbent, cui Quintallus piperis 12. ducatis cedit, quod ex pipere desideratur Conductorum damnum est; nullâ Regis obligatione reliquâ, nisi circa piper quod illi mundum & siccum in domo Indiæ præbetur, certo semper lucro, nullóque periculi metu. Cetertim conductoribus suæ leges & privilegia sunt validissima, quibus nemo contradicere audeat. Ita nullus præter hos in India piper distrahit sub pœna capitis, arctissimâ legis custodiâ. Sortem piperis emptioni destinatam nulla causa licèt aliàs necessaria delibat, aut imminuit: Nemo aliquod impedimentum adferre potest, quando pipere naves implentur. Tum vel ipsa Regis negotia seponuntur; intentúsque Prorex cum cæteris Indiæ Ducibus, nihil præter piper procurat; favorem ac custodiam requisitus a Conductoribus omnem adhibet. Eo fine & institores suos emittunt Magistri ex omni nationum genere exclusis tantùm Hispanis, Gallis, & Anglis. Piperis *Bharus* in India ferè emitur 28. *Pagodis*; Bharus autè 3. *Quintallos* & dimidiũ habet Lusitanici ponderis; ita ut *Quintallus* unus 12. *Xeraphinos Pardauvos* valeat & 4. *Tangas*. *Quintallus* autem habet 128. pondo. *Pardavus* vero valet tres *Testones*; sive 30. stuveros æris gravis. *Tanga* ad 60. *Reysos* sive 6. stuveros æstimatur, ità ut summa 12. sit Dalerorum, 60 grossos Flandricos valente Daléro, ære gravi, juxta Lusitaniæ monetam, & 24. stuverorum ejusdem æris, exceptis etiamnum impensis omnibus ac navigationis tempestatibus. Verùm multitudo lucrum fert, modò salva navis advenit. Naves earùmque armamenta cum restaurationis ac reparationis obligatione singularibus locationibus à conductoribus habentur, in periculũ planè conductorum: Regi certam pecuniæ quantitatè salva navi exsoluũt, teneturq. propriis sumptib' naves exornare, ac singulis annis quinque decreto numero emittere. Adhæc milites gratis vehunt ac alunt, navisque officiales ac socios a Rege institutos patiuntur, nullâ conductorum in talibus contradicendi licentiâ. Hoc modo in piperis negotio aut ipsarum navium instructione periculi nihil Regem attingit, fraudatus tantùm pereũte navigio conductionis circa idipsum mercede, ac pipere quod illi certo pretio tradendum erat; lucróque circa ejusdem distractionem. Atq; hinc tenui cura præsidia Lusitaniæ navibus à rerum nauticarum administratoribus emittuntur, cùm alitèr id auxilium curaretur sub Regibus Lusitaniæ, quibus naves piperque ipsum privatis rationibus veniebat olim. Licèt autem Regio promisso classis præsidiaria apud Flandricas insulas navibus Indiæ adesse teneatur, deducendis iis Lisbonam rarentèr tamen post eam locationem ejus rei

Vela facit S. Crucis navis tractumque legit.

Piper suscipit apud Honorum.

Conducendi Piperis ratio.

Quare hodie raro præsidia navibus Indiæ emittantur.

Digitized by Google

ejus rei gratia classis adornatur, illumque ad locum emittitur.

Piper optimum.

Decembris sexta impletum fuit navigii nostri onus 6700. Quintallis Piperis. Estque id optimum hodie Piper quod circa tractum *Malabar* colligitur, magnitudine ac plenitudine eximium. Eodem die vicinum tractui Malabar æquor velificabamus, terræ contigui, quùd mare a medio nempe noctis Orientalis ventus e terra vela impleat, in meridiem usque continuus, quo tempore Occidentalis ventus afflat e mari terram. Duobus hisce ventis navigatio perficitur. Etenim Orientalem ventum validiorem cognosces, ideò & tractus propinquitatem amant naves: Nam si longiùs aliquantulùm abeant, difficulter terræ vicinitatem repetiverint, cùm Occidentalis clemens admodum sit. Ita nobis evenit maximeque deindè laboravimus ut tractui accederemus, cum discrimine retardandæ totius in Lusitaniam navigationis, prout exempla aliquot docent. Ceterùm universus Malabar tractus amœno planè adspectu nitet, facileque è navi prospicientibus colles omnes, monticuli ipsæque arbores apparent ut numerari queant. Terra ipsa fertilis viridisque prorsus adlubescit. Decemb. 11. *Cananorum* venimus. Arx ibi altera Lusitanorum est ut in tractus descriptione explicavimus. Ibidem morati per aliquot dies malos quosdam suscepimus, aliáque ad navigandum necessaria, quorum eo in loco magna copia est. Persequentes hoc modo tractum *Calecutum*, Pananam, aliaque loca prætervecti 24. Decemb. *Cochinum* venimus, ibique 20. Ianuarii diem exspectavimus anni 1589. Interim stipata navis instruebatur omnibus rebus ad navigationem pertinentibus, in opportunum destinatumque navigationi tempus, quòd aliæ naves jure contractus supra relato priores sint. Ordo autè hic est. Naves Piper magnâ curâ eorum qui a Rege vel conductoribus statuuntur suscipiunt, ejusdem quantitate superioribus duobus foris finitâ, quæ nempè saburræ imponitur, sequentíq. tabulato. Asseres autem saburræ injiciuntur distincto eo loco in cubicula, nimirùm à majore malo usque ad navigii posteriora: Remanet tum certum aliquod spatium à malo usque ad fenestram, sequunturque mox alia cubicula. Hæc minutum supra foramen habent sive fenestellam, Piperi infundendo idoneam, sic usque ad summitatem cella quæque piper capit. Hoc subindè modo 30. cellas, quas *Payoos* vocant intra saburram duosque superiores foros enumeres: Quibus demùm completis foramina stuppa ac pice stipantur, numerisque notantur arithmeticis, ut earum quantitas constet, Piperisque pondus. Is locus inter malum & fenestram reliquus aquæ, vino, ac lignis ad navium necessitates destinatur, in quem cottidie & descenditur & ascenditur. Supra foros alios ab utróque latere collocatæ officialium cameræ, factoris nempè, capitanei, nautæ, gubernatoris, &c. stant, alieque navalium sociorum cellæ, quas mercatoribus imponendarum merciùm gratiâ deindè magnis præmiis elocant. Iisdem in foris a malo ad puppim promptuaria sunt, quibus biscoctus panis, Tormentarius pulvis aliáque nautica armamenta custodiuntur. Reliqua tabulata locáque mercatorum omnigenis mercibus implentur, quæ tamen cistis, sarcinis ac marsupiis includantur. Etenim suscepto Pipere ad navem duo custodes Regii mittuntur, tertiusque sarcinarum ordinator stipatórque. Hic vicarios sub se decem aut 12. tenet, qui soli sarcinarum locandarum facultatem habent, nullo super hoc negotio jure nautæ. Navigationis quidem moderator curam juvat, nihil tamen componit. Hinc navibus nihil quod non ante descriptum sit infertur, *registroque* regio adjectum. Dat *Veador da Fasenda*, id est, Inspector Regius chartam hoc fine in qua merces cunctæ speciatim enumerantur, quas navi quisque mandare velit. Absque ea nullas ordinatores isti susciperent. Præter Chartæ hujus beneficium evincendi sunt illi largitionibus summis ut bonum locum sarcinis donent, eásque cum curâ deponant: Facessente ea liberalitate frustra inclames, mercibus desertis ac neglectis. Hujus donativi cupidine naves supra modum onerantur ac implentur, ut ne minima quidem latebra supersit, cùm ex hujus ordinationis munere supremus ille stipator 700. aut aut 800. Ducatos quæstu suo referat, cæteríque custodes similiter, largitionibus hujusmodi ditati; Favore autem Proregis Inspectorisvè Regii munera hæc tribuuntur, indéque omnes penè naves ità cumulatis onerantur sarcinis, ut pondere ferè pressæ mergantur, ac ea necqu icquam moveri possint, quæ ad navis regimen pertinent. Nautarum etenim sociorumvè navalium nullæ hoc in negotio partes sunt. Illi onerata demùm navi gubernacula ejusdem suscipiunt. Ipsa onere suo prægravis, supremo in tabulato, serie octo aut novem cistarum cumulatâ repletis prora, puppi, eoque loco, in quo gubernator sedem suam habet ollis ingentibus, cistis, caveis, vasculis, gallinarumque receptaculis, in labyrinthi quandam confusionem formata, vix expedri potest. Formidolosum illud mare solius Divinæ clementiæ spe animati homines ità tentant, rudi cum turba sociorum navalium. Etenim in nostra navi vix 10. ex 50. sociis gubernaculum tractare norant, marinarum rerum imperiti, ac favore tantum ea ad munera delecti. Simili imperitia mesonautæ ac tormentarii degunt, quare ingruente procella nullum in hisce hominibus præsidium reperiri potest, conversis

Ventorũ circa tractũ Malabar conditio.

Ordo in onerandis navibus.

Socii navales Lusitani rudes.

Digitized by Google

versis cunctis ad cœlestium numinũ opem, repletáque navi passim tetro ululatu. Cochini valde frequentes lembi sunt quos *Tones* nominant. Ex integro ligno sive trunco cavantur ac subindè 20. dolia aquæ continent, quam ad naves deferunt stantes a terra ad unius mill. spacium; Facili pretio aquam vendunt Indi, ipsáque navis dolia; ollis suis aquariis libenter implent magnâ commoditate navigantium. Ex flumine Cochini *Magatta* aqua hæc petitur bona valde. Cochinensis terræ urbisque descriptionem supra in tractus declarationededuximus. De India ergo hæc sufficiant; Reditum meum porrò ut promisi cum fide referam.

CAPVT XCIII.

Reditus meus ex India in Lusitaniam.

1589. ANno 89. Ianuarii primo die navis S. Mariæ titulo vela fecit; ea vetustissima erat. Etenim quæ prior Cochino abit leviores ad Bonæ spei caput tempestates experitur, quæ crescente anno violentia majore ingruunt. Tum quippe Sol ab Austro in Septentrionem prolongatur. Novæ ergò ac validæ naves in ultimum tempus servantur, quòd eæ tempestates facilius superent. In S. Helenæ insula usque ad 25. Maii diem (is enim a Rege ordinatus est) reliquarum adventũ priores exspectant. Porrò classis specie Lusitaniam junctæ petunt. Inter Indiæ enim ac S. Helenæ insulæ tractum nullius præsidii auxilium requirunt; securæ a piratis, cum & tormenta cuncta inferiorem navis partem habeant, locata ibi ad faciliorem in superando Bonæ spei capite navigationem. Sextâ Ianuarii navis dicta *Nossa Señora de Consepçao* velificavit. Decima Admiralius S. Christophori titulo. XII. navis S. Antonii, XV. navis S. Thomæ hujus classis maxima ac opulentissima. Postremò, XX. nempè die Ianuarii, navis nostra S. Crucis nomine vela fecit. Eramus numero 200. & quod excurrit, cum nautis militibus ac mancipiis. Pauci etenim ex India milites abeunt, impetratâ a Prorege veniâ, ad offerenda ministeria Regi, ac prœmia sollicitanda, ob navatam jam ab aliquo tempore in India operam. Quibus verò peculium exiguius est ii Lusitaniam repetere nequeunt, quòd naulum persolvere non possint: Proindè multi Indiæ mulieres adsciscunt in connubium, ac ita sæpè summas per miserias victum quæritant. Nauli pretium ad minimum 200. aut 300. Pardauvorum est circa victum duntaxat ac potum: Eam summam gregarius aliquis miles haud facilè colligit, nullâ ope nobilis alicujus, adfinis aut potentioris amici adjutus. In reditu etenim militi nihil Rex præter vecturæ immunitates largitur, cistæque 4. palmorum altitudinis ac latitudinis, longitudinis verò 7. locandæ facultatem. Hoc præmio nempè post triennii in Regis causa consumpta stipendia adficiuntur. Cista autem hæc neque vectigal, neque naulum solvit. Alteram insuper cistam in navis alvo habent, eadem immunitate: hujus sæpè locum in India mercatoribus vendunt, isque 40. & 50. Pardauvis emitur. Vocantur hi loci libertates, quos emptores vendentium nomine notari procurant, ut in Lusitania privilegio immunitatis gaudeant. Navales itèm socii, mesonautæ aliique officiales; qui ad Lusitanicam navigationẽ notati & adsumpti sunt, præter cameras vecturæque immunitates cistam ejusdem magnitudinis habent, similique privilegio quorum stricta ratio habetur, licèt post locata navigia ac vectigalia cistæ omnes ad domum Indiæ Lisbonæ deferantur inspiciendæ, num ex prohibitis Piperis, Anilique mercibus quid habeant. Etenim si has invenerit inspector, cætera omnia in fisci potestatem decidunt. Sed & cunctarum mercium initur æstimatio, quæ si centum *Milreysos* transeant, ex eo quod supra illam summam est vectigal solvunt. At Regum tempore hæc non ita tractabantur, quisque tum cistam suam recta domum deferebat, custodibus duntaxat monstratam. Et questus suos produnt nautæ circa imminutas libertates, verum frustrà. Hanc itèm ob causam rari milites Lusitaniam repetunt, vix 100. ex 1500. qui annis singulis in Indiam proficiscuntur. Ceterùm Prorege discedente, aut aliquo ex nobilioribus, fit ut illis longis insignes ministeriis ac devincti milites aliqui insinuati unà abeant. Id beneficium gregarii summum opinantur, ac per diutina officia magnoperè ambiunt. Quo modo quotannis 20. aut 30. milites una in navi collocantur, mancipiis ac linteamine, quod vilioris in India pretii est pulchrè instructi, ac aliàs nitidi splendidè patriam repetunt. Ipsa navis in reditu mundior, ac numero sociorum non perindè squallidorum pauciore onerata, abundéque quà victus, quà cibi instructa, aromatico odore fertur, speciesque suas quibus undique scatet suaviolentia summâ prodit. Distributio autem navigii hæc est. Gubernator superiore puppis parte sedem suam habet ad dextram duobus tribúsve cubiculis definitâ: Nunquam descendit, imperiis duntaxat intentus, quibus nautam monet, modò ut vela pandat, modò ut contrahat, suo fungitur deinceps munere. Solem considerat, ac in diarium navigationis gesta refert, velificationis etiam cursus, quibus signis, quo vento, quavé tempestate iidem peracti fuerint. Nauta eodem in loco sinistram tenet, pari cubiculorum numero. Inde argentea fistula navigationem moderatur, malum tantùm majorem regit, ejúsq. vela ad suum usque locum.

S. Marię navis abit.

Quando maximæ citra Bonæ spei caput tempestates.

Ioãnes Hugo enavigat.

Pauci milites ex India abeunt.

Causa.

Privilegia nautarum.

Distributio navis ac officialium.

Gubernatoris munus.

Nautæ officium.

Idem

Idem navem ipsam ac armamenta cuncta curat, vela cùm necessitas postulat distribuit, quæ à sociis deinde consuuntur; Tormenta subducit ac producit statis temporibus. Necessária autèm nempè rudentes, funes, clavos, &c. à factore & scriba postulat. Illi traditas res annotant, reddendæque rationis gratia libris inferunt. Celeustes in prora degit argenteâ item fistulâ insignis, minimum is ad proram velum regit, ac anteriora lintea, anchoráque figit. Proreta ad malum majorem extrorsùm ad sinistram moratur, nam ad dextram locus est promptuarii navis ac culinæ: Habet itèm cubiculum sibi, argenteamque fistulam, Mesonautis præest, sentinationibus, purgationíque navis, ac funibus restaurandis, & scaphæ curæ intendit. Conestabilis à malo interiore loco clavum versus sub foris prioribus sedet, facie ad nautam directâ, ut ex fistulæ nauticæ sono tormentariis mandet, pedis laxationem arctationemque. Idem tormenta curat, eorúmque armamenta. Progubernator operam duntaxat Gubernatori præbet, ejúsque vices obit. Et supersunt etiamnùm ex sociis navalibus tres quatuorvé peritissimi, qui sedem quiescente Gubernatore tenent. Circa proram Sociis navalibus ferè loca tributa sunt. Tormentarii prope Conestabilem degunt, sub foris. Mesonautæ ad omnia ministeria tenentur à clavo tamen repelluntur. Eum socii duntaxat navales gubernant, navémq. necessitate volente dirigunt, excepto sentinandi ac acatii sublevandi officio, quod milites cum mancipiis obeunt. Faber fabricæ intendit. Victor stipationi. Ita licet in manifesto naufragii periculo nemo tamen extra ordinatum sibi munus quicquam aget. Capitaneus porticum ac cubile posterius habet, militibus eorùmq. vigiliis solùm intentus. Gubernator, Nauclerus, Celeustes magnificè habiti, pelves, calices, ac pateras ex argento tractant; mancipiis quisque à suis servitia trahit, omni rerum abundantiâ. Reliqui non perindè lauti plures calamitates obeunt; cuivis sui cura incumbit, ut diximus. Ceterùm in hisce navibus Rhodiæ legis nullus usus est, quæ enim res tempestatis ergò levandæ navi ejiciuntur, eorum detrimento amittuntur ad quos pertinent; quæ jactura communiter in miseros Mesonautas plurimùm cadit; quòd horum cistæ ac sarcinæ ad manum sint, iisque nihil sit quo stiparoribus sarcinarum boni loci habendi gratia gratificari possint.

Celeustes quid agat.

Proreta.

Conestabilis.

Progubernator.

Socii.

Faber.

Victor.

Capitaneus.

Nullus legis Rhodiæ usus.

Hoc modo velificantes ad Phœnicem lineam Æquinoctialé petebamus per 150. mil. perseverante eodé cursu ad 7. usq. grad. Tum Libonotus succedebat cursu instituto versus Bonæ spei caput navigatione anté hoc tempus inusitata. Cochino enim navigare solebant ad Mesolibonotum & Vpolibonotum per Maldivæ insulas, aliásque infinitas syrtes, in S. Laurentii insulam, ex qua demum Bonæ spei promontorium petebãt. Ceterùm Gubernator iste cujus olim apud Iudaicas syrtes impotentia S. Iacobi navis fracta fuerat, ac modò hac in classe opulentissimum S. Thomæ navigium regebat, cursus hujus novus author inventórque extiterat, syrtium nempe, periculosarumque cautium vitandarum gratiâ, quibus multæ naves illisæ interibant. Ea res gratiam illi apud Regem, Præfectósque nauticarum rerum conciliaverat, eodemq. tractu Archiepiscopum dominum meum deduxerat. Sané eundem ferè naves ex Malacca in Lusitaniam proficiscentes tenent, vasto in mari, extra omnem insularum syrtiúmque occursum: Hanc ergo navigationem cùm opportunè Gubernator iste aperuisset, è carcere dimissus fuit, conjectus antea ob præcipitatam navis fracturam in vincula, succesitque decretum Præfectorum maris, quo deinde cunctæ naves hunc cursum observarent, quem securum esse à scopulis ac cautibus comperissent, existimantes hoc modo naufragiis posse occurri. At nequaquàm ab hac parte erratur prorsus. Præcipuum malum ego oriri censeo ex nimio onere, quo naves supra modum gravantur. Secundò ex imperitia sociorum navalium, praváque inspectione aut visitatione circa navigii, ac armamentorum aptitudinem. Hinc infinitæ naves (ut retulimus) pereunt, quin & idem hic Gubernator cum S. Thomæ navi circa Bonæ spei caput submersus fuit, fatiscente ob nimium onus navigio, dissipatísque violentia fluctuum iis in partibus rabulis omnibus, extra omnem aliàs syrtium aut scopulorum metum. Neque ideo navigationis hunc tractum improbaverim: Tutissimus est licèt aliquanto remotior, pulchro ac syncero fluctu, cum vetus ille syrtibus aç insulis innumeris scatens periculosus sit.

Ob securitatẽ delectus.

Causæ naufragiorum.

Ianuarii XXX. Æquinoctialem transmisimus, posteróque die navem conspeximus, quam S. Thomæ existimabamus. Eodem die è navi adolescens nobis decidit, quem omni conatu scaphæ beneficio reperire studebam⁹, verùm frustrà impeditâ eà naucleri sarcinis, ut interim adolescés 2. milliarium spacio a nobis segregatus, fluctibus abriperetur, antequàm scapha parata esset.

Æquinoctialem transmittunt.

Tertiâ Februarii ad navem accessimus, quam S. Thomæ cognovimus. Cum ea colloqui desiderium nobis erat. Verùm ubi nos illa agnovit ex funibus albis, ex Indię *Cayro* confectis, decepta opinione, quòd ex prioribus aliquam existimasset clavum avertit. Erat enim fama S. Thomæ navigium velificationis laude cæteris præstare: quâ contumaciâ moti officiales nostri, suam item ratem averterunt, ac ibi tum ingens in nautis & gubernatoribus studium, circa honorem artémque superandi maris, ante-

Novus cursus

vertendíque

Digitized by Google

vertendique cæteros. Ea æmulatione pleræque naves miserè pereunt, quod nullo periculorum intuitu quisque Bonæ spei caput ante alios superare nitatur, cujus facinoris gloriam pòst in Helenæ insula jactare non desinunt. Verùm S. Thomæ navis ad Bonæ spei caput accedens, adverso vento repressa, deductis velis, objecit sese tumido mari, cùm nostra infirmior recedere cogeretur, percussa insanis fluctibus. Eam velitationem Lusitani patrio vocabulo *Payrar* nuncupant. Ceterùm in rupe aut scopulo vix tanta duricies, ut pelagi furoribus hoc in tractu resistere possit, tantum abest ut lignea navis, agitata continuo, illisis in tabulata undis, sempiterno fragore durare queat, necquicquam juvante validitate navis, cui Lusitani temerè nimis fidebant. Enimverò post aliquam hujusmodi jactationem tristi naufragio S. Thomæ ratis in partes divulsa succubuit, pontúmque omnem reliquiis tabularum cistarum ac cadaveribus implevit ut passim tragico spectaculo circa Bonæ spei promontorium conspiciebamus, ac post in Helenę insula ex aliis audivimus. Erat hæc res plena mærotis nobis cumprimis, ejusdem in periculi metu etiamnùm hærentibus, cùm & timorem augeret in navigio debiliore validioris interitus. Erat quippè S. Thomæ navis opulentissima inter cunctas Indiæ, optima velificationis famâ, egregiè compacta, jam altera tantùm navigatione vix fatigata, à multis ideo in pleniorem securitatem delecta, quam & *Paulus Lyma Pereira* conscenderat, obsidione Malacæ levatâ clarus, & 30. annorum stipendio in India inlustris. Sed is concepta majoris gloriæ spe, ac ingentium cum opum cumulo, uxore, liberis, multísque præclaris Indiæ hominibus comitatus, pari fato cum cæteris submersus, fortunæ undarumq. ludibriũ dirum extitit. Multi ex nostris sociis cùm aliqua periculi vis ingrueret cõquerebãtur, quòd S. Thomæ navem, quæ extra aleam calamitatis suâ firmitate esset, non intrassent. Verùm ità fors pertinax insolẽtem ludum ludere humana iudicia decipit. Ad propositum ut redeam. Durante etiamnùm prẽternavigandi studio in sextam usq. Februarii, tandem S. Thomæ navem antevertimus 7. gradu ad Austrum. Post illà nunquam visa nobis, ad caput Bonæ spei fractas tantum tabulas nostris oculis obtulit, dispersasque sarcinas undarum impetu. Cujus naufragii historiam in S. Helenæ insula plenius intelleximus.

S. Thomæ navis perit.

Furores maris circa Bonæ spei caput atrocissimi.

Eodem die ingenti pluvia ventique procella acatium nobis disruptum erat, ac à malo avulsum. Aquilo jam à linea ipsa continuo flatu persistebat accedente subindè Circio adsiduis cum tempestatibus procellisque, usque ad 20. grad. altitudinem quam XXV. Februarii naneiscebamur. Ibi tùm clarior aura sub Notapeliote vento, quem Lusitani communem sive generalem appellant; qui 12. gradu fere exspectatur nobisque 20. aderat adfulsit. Causam opinabamur ex remotiore à terra cursu, quem in altum provecti extra tritum ductum maris tenebamus. Ventus hic usque ad 27. & 28. grad. durat fermè. Tùm varii discordesque flatus navigantes excipiunt, donec Bonæ spei caput superaverint, omne pene tempestatum genus eo in tractu experti.

Flatus varii circa Bonæ spei caput.

V. Martii 25. grad. Apeliote vento tempestas maxima cum imbribus densis gubernaculum nostrum destruxit, bisque reparatum penitùs dissipavit, ut sine clavi ministerio deductis velis omnibus objecti turbulentissimis irati Neptuni fluctibus, qui navem ita undique invaserant, ut nullus in ea siccus constaret locus, per duos dies, noctesque duas nataremus, continuâ procellâ, ac terribili pluvia vexati. Eadem in nocte supra galeam acatium, alliisque in locis, spectabamus signum quod Lusitani *Corpus Sanctũ Petri Gundizalvi* vocãt, Hispani *San Elmo*, Græci Ovidio teste *Hellen & Phryxũ*. Id velut melioris auræ præsagũ notant, hominesque fistulâ nauticâ convocant, ad fælicioris astri salutationem. Vt Astronomi referunt signum hoc è magnis humiditatibus & vaporibus generatur, candelæ formâ, caliginoso splendore huc illúcque saltuatim agitatum, nullâ quiete: Apparebant autèm quinque quatuorvè hujusmodi faculæ magnâ meâ admiratione. Quamvis autem tempestas talium curiositatum delectamenta facilè prohiberet multi tamen spectandæ hujus rei causa ascendebant: Quatuor ista lumina *Coronam nostræ Dominæ* Lusitani uocant, læta aliàs & melioris auræ signa, ac jam inde in navi nostra alia boni ominis facies erat. VII. serenitas illuxit tumque ingens cura oritur circa clavi restauratione, convulso etenim ferro aliud non supererat, quare quibusdam in Mossambicquam navigatio placebat, ut tantisper fune clavus regeretur. Sed vicit ea sententia quæ ad conficiendam navigationem promptior erat. Capitatos porro quatuor clavos ex navis subligaculo eduximus, qui minores erant, atque inde nullius usus. Ex Bassæ ergo camerâ (Tormenti genus est) incudem fecimus, adjectis struendo foco carbonibus ligneis, ac ex duobus boum tergoribus fabrilibus follibus confectis; eóq. modo ex forcipe uncinato duos tresve capitatos clavos, foraminatósque formavimus. Vnus ex iis ruptus etiamnum operi inserviebat, ferreo insuper vinculo religatâ clavi convulsâ parte. Id opus bidui erat. Tum sublatis velis solemnibus votis iter ingressi 28. gradum & dimidium consecuti, circa terræ Nativitatis altitudinem ferebamur, licèt remoti ab ora continentis, alto in mari 400. mill. & quod excurrit. Tempestas tum suavior adfulgebat sub Notape-

Tempestas summa.

Corpus Sanctum signum bonæ auræ.

Clavum reparant.

Digitized by Google

Notapeliote vento. Hoc in Nativitatis terræ tractu usque ad 32. grad. difficillima navigatio celebratur, eaque vel ipsas capitis Bonæ spei tempestates superat, ut exempla Annalibus Lusitanorum inserta satis probant ac docent. Hic apparebant passim nobis S. Thomæ navis fragmenta & mœsta indicia. Omnes profecto cum timore maximo hunc maris tractū emetiuntur nautæ, tum rudentes complicant, tormenta in sabunæ loca dimittunt, cunctáque minoris pretii utensilia in mare dejiciunt, omnibus rebus ad faciliorem navigationem compositis. Serenitas etenim nunc placidissima adlubescit, quæ mox in tetram versa procellam cuncta dissipat. Claro hic lucidóque aëre nubecula quædam exoritur pugni magnitudine. Ea à Lusitanis *Oculus Bovis* dicitur. Vbi hanc videris licèt in summa tranquillitate, ità ut rudentes velaq. malum feriant, tamen continuo omnia lintea deducenda erunt, summa cum celeritate. Mox quippe navi imminet, ac ingenti procella eandem in Tartarum dejiceret, ut accidit secundâ in Indiam navigatione, absumptis tum fœda tempestate, ac nondum cognitâ septé octove ratibus. Ab eo tempore majore custodiâ Lusitani id signum observarunt. A Nativitatis terra donec Bonæ spei caput superaverit horum turbinum quassationibus subjicitur navis.

Terræ Nativitatis tractus terribilis.

Nubeculæ mirabilis exortus ex qua procella citatur.

XII. Martii altitud. 31. grad. ventus adversus nos excepit, inde tranquillitas, collectis ideo velis, iisque deductis fluctuabat navis, summo in periculo cùm in hac mundi plaga undiq. fluctus maris adunati, uncinatique navem veluti forcipibus comprimant, gementibus ex omni parte ad singulos impulsus commissuris. Hanc tempestatem ergò nautæ summoperè timent. Nos ità quatriduo ferebamur, velitabamúrque in adversas undas, Lusitanorum vocabulo *Payrantes*. Malum adhæc ad proram constitutum ut parùm firmum suspicabamur. Itaq. & funibus malos ac ipsam navem cingebamus, procellis illis in XVII. usque diem objecti. Tum paulo fœliciore vento vela fecimus, at sequenti die ventus denuo adversus ac fœdus ingruit, disrupto acatii ligno, quod deductis iterùm velis sedulò refecimus, sine velis interim ad 20. usque Martii, nullo successu itineris jactati, tantùm circa 13. grad. ingentibus pelagi undis. Et apparebant tum multæ aves Anatum magnitudine quas Lusitani *Antenales* vocant. XX. Martii ventus instabat melior, vix secundus tamen, sed vela fecimus. At XXII. vento planè adverso maxima tempestas incubuit ut & vela cogeremur deducere, quæ vix contineri poterant, cùm vel ipsa navis regi nequiret, fluctuationibus agitata supra modū. Ergo tantis coacti periculis orthiacem proræ alligamus, ejusque beneficio ferebamur, repulsi huc illucque pro ventorum arbitrio, ut aliquod ita levamentum nanciscceremur. Tum & cistæ omnes, ollæ, vasa, ipsaque major scapha in pelagus ibant, solemni in tempestatibus dejectione. Per biduum ac binoctium hac tempestate adficiebamur.

Procellæ ingentes.

Ceterùm XXV. Martii meliore cælo ventóque velis factis Caput repetebamus. Tum morbus universalis qui os invadit gingivásque solvit, socios cunctos vexabat.

Octava Aprilis post 15. dierum velificationem secundam, terræ propinquitatem quibusdam indiciis exploravimus. Viridior hic enim aqua apparebat nullo tamen fundo, cum juxta nautarum conjecturas continens 40. tantum mill. distaret. Et aves videbamus quas *Mangas de Vellugo*, id est, Manicas sericas Lusitani vocant, quod circa alarum extremitates notas nigras holoserici colore habeant, cætera albæ & cinericię. Ex hisce avium apparitionibus certa capitis cōjectura innotescit, interiore parte, nempè circa sinum lacus, qui 33. gradu & dimidio jacet, ad oram quæ Mossambicquam respicit.

Aves capitis Bonæ spei propinquitatē arguunt.

Nonâ Aprilis nocte 35. gradu & dimidio nova tempestas exoritur, vento adverso, tantâ procellarū vi ut recedere cogeremur, nequaquā potentes fluctuum, jactationisq. illius, quæ multas alioquin naves perdidit, magnitudine ac violentia maris oppressas. Quamvis enim secundo vento redeuntes haberemur, fluctus attamen navem prorsus abscondebant, vinctam alias funibus, ac undique cinctam nè ingentium undarum mole aliquando fatisceret, cùm & continuis item sentinationibus juvaretur. Præterea extremitatibus singulis Dolonis funis erat alligatus, qui usque ad Gubernatorem pertingebat; talem quindecim fere homines tenebant. Gubernator sua in sede erat, ac Progubernator in puppi stans maris impetum observabat. Decem aut duodecim viri clavum tenebant, aliique socii vela regebant. Cùm autem undæ insurgerent navique imminerent, inclamabat Progubernator, mox Gubernator homines qui clavum tenebant appellat, funesq. in istam partem flecti imperat. Item socios cæteros ac celeustem monet: Vt eo modo maria peterent, quæ si laterali impulsu in ratem incidissent, tùm de totius navigii ac hominum salute certissimo interitu actū fuisset. Erat tùm cœlum ejus qualitatis in illa orbis parte, cujus apud nos est nondum glacie adstrictis aquis. Vnde & deformes, metúq. cuncti exanimati squallebant, dejecti spe, ac continuis laboribus, nemine excusato, circa sentinationes, custodiámque clavi, & veli, exhausti, cùm nec somno tempus sufficeret aliquod. Adhæc pinnam clavi disrupit tempestas, cum necis periculo sociorum ex ea convulsione. Verùm avertit illud malum Deus, quibusdā tantùm malè habitis.

Regimen navis in summa tempestate.

Fluctus vehemens.

In deci-

Digitized by Google

De reditu in Mossambicquam deliberant.

In decimum quartum diem hæc procella durabat. Tum nullâ emendationis ſpecie reliquâ, officiales navigii omnes cõveniunt, navis in Bonæ ſpei capitis tractu ſuperando debilitatem conſiderant, Moſſambicquæ hybernandum eſſe ſtatuunt, ibíq. reſtituẽda ratis damna. Id conſilium proteſtatione primùm factâ ſignatũ erat cùm ſocios plebemq. ingens mæror invadit. Haud quippè minore periculo Moſſambicquam navigarent, cùm terra Nativitatis denuò ſuperãda eſſet, quę vel ipſum Caput terrore fluctuum vinceret. Eáq. interìm in Moſſambicquam navigatio omnem itineris ſucceſſum rumperet. quòd alter annus exſpectandus eſſet, in rerum omnium ſummâ caritate (cum cuncta neceſſaria ex India Moſſambicquam deferantur, magnis ibi diſtrahenda pretiis) quam meſonautæ pauperculi non ferrent, conſumptis rebus ac facultatibus extremæ miſeriæ teſtimonio, poſt 500. mill. navigationem, quæ etiamnùm antequàm navis Moſſambicquam veniret ſupererãt. Has ob cauſas ingenti murmure adverſarum mentium navis ſtrepebat ſummâ Ducis culpâ, cùm nihil in tota navi tanta in rerũ inopia ſupereſſet, undè funiculus aliquis cõmodè poſſet confici. Ceterùm nauclerum Dux incuſabat, quòd neceſſaria nequaquàm poſtulaſſet. At is poſtulaſſe ſe ferebat traditámq. fuiſſe Cayri materiam, ex qua rudentes fiũt Capitaneo, qui deindè lucri gratia dimidium vendiſſet, ſuúmque ex eo theſaurum impleviſſet. Hiſce defectibus pleræq. naves laborant. Nos ergo Moſſambicquam verſus ferebamur, magnâ omnium ſociorum cõtumaciâ, qui officialibus parêre nolebant. Etenìm miſerrimo ſpectaculo undíq. mortuorum corpora apparebant, ciſtæ ac ſarcinæ, conſolatione tamen noſtra, quod (ut Proverbium habet) communia mala minus lædant. Sed erant hæ reliquiæ naufragii S. Thomæ, quod tùm ignorabamus, ſuſpicati duntaxat dejectiones quaſdam.

Dei tamen favore præter ſpẽ perſeverant navigantes in Luſitaniam.

XV. ejuſdem mẽſis tranquillitate magna ad XVII. ferebamur diem. Altitudine tum Solis inſpectâ 37. grad. inveniebamus magna omnium admiratione. Moſſambicquam enìm navigantes diminuunt, nóſque cùm eundé curſum teneremus, ac quinque diebus a 35. grad. navigaſſemus, loco 30. grad. 37. habebamus. Verùm fluctuum magnitudine repreſſi, ſolius Dei nutu in navigatione verſus Bonæ ſpei caput etiamnùm fueramus, cùm omnes Moſſambicquam cogitarent. Et ipſe Gubernator licèt aliàs fluctuũ non rudis, hunc tamen motum ut illegittimum mirabatur, ac Deum qui curſui noſtro faveret ſolùm nuncupabat. Eodem die aquam viridé reſpeximus, & aves eas quas *Mangas de Vellugo* vocant, certa capitis indicia. Tum excitati omnes profectionem in Luſitaniã ſuadent, ac generali conſilio concludunt, cum maxima omnium ſociorum lętitiâ, quibus cũcta experiri antiquius erat, quam in Moſſambicquam navigare.

XIIX. Aprilis haud minore quàm antea tempeſtate jactabamur, in ſummam deſperationem conſternatis omnium mentibus, ac ad mortem ſolemni delictorum expiatione diſpoſitis. Cedebant autem levandi oneris cauſa ciſtæ, ac ſarciniæ mari, etiam caſia, aliáque quæ ad manum veniebant. Ceterum XIX. veſpertino tempore fœlicior aura illuxit meliórque ſpes. XX. ex Solis altitudine 36. gradus intelleximus aquamq. viridem, aves *Alcatraſes* & plurimas Phocas, certiſſima oræ Africanæ ſigna. Ventus eo die laxior erat, omnium bonâ ſuperandi capitis opinione propter aquæ continuum virorem uſque ad 22. Aprilis, tùm ejecta bolide fundus nequaquam explorari poterat, ſigno optimo ſuperati capitis *das Aguilhas*. Id 32. grad. eſt, diſtatq. a Bonæ ſpei promontorio 20. mill. quod nempe 34. & dimidio grad. jacet. Quòd autem circa hoc caput fundus inveniri poſſit ad 30. aut 40. mill. à firma, nos ejus amiſſione hoc ipſum emenſos eſſe facile conjiciebamus. Et certiore ſigno mitiores fluctus excepêre navigium, plano mari, ac in æquoris lenitudinem redacto, ut ex Tartaro in Paradiſi quaſdam delicias videremur delati.

Superant caput das Aguilhas.

XXIII. Aprilis Bonæ ſpei caput prætervecti magnam omnes lætitiam teſtabamur, cùm tres menſes tréſque dies elapſi fuiſſent à prima noſtra Cochinenſi navigatione, nullo terræ adſpectu exceptis quibuſdam capitis propinqui ſignis. Rarò id contingit; nautæ enim omnimodo ſtudent terram aliquam conſpicere, ut certiore deinde curſu S. Helenæ inſulam petant. Nam ſi ab eo deviaverint inſulam nullo modo recuperare poterunt, propter ventum, qui eo in tractu ſemper ad Notapelioten vergit. Capite ſuperato mox vento ſecundo utebamur.

ac mox Bonæ ſpei.

XXIV. Aprilis Gubernator ut ſolverent honorariũ capitis Bonæ ſpei homines imperavit, in *bonæ viæ* gratulationem generali gaudio omnium. Tùm enim reditus in Indiam non timetur. Antequàm enim caput emenſi fuerint ſucceſſus itineris in Luſitaniam incertus eſt. Et erant tum poſt nos 50. milliaria ad caput illud famoſum Orientem verſus. Superati promõtorii certiſſima ſigna ſunt trunci craſſioris arundinis, qui in eo tractu 15. aut 20. milliaria à firma fluctuant, aveſque quædam Luſitanis *Feyſoins* dictæ, Alcyonum ſpecie, albæ, nigríſque maculis diſtinctæ, certo a reliquis avibus diſcrimine. Hæc manifeſta ſigna ſunt, ac Gubernatoribus notiſſima. A promontorio curſus in S. Helenæ inſulã in Caurum & Meſocirciũ tendit. XXVII. Ap. vento adverſo uſq. in ſequentẽ diem trãquillitatem adepti 30. grad. ad Luſitaniæ latus navigabam⁹. XXIX. ſecũdo véto ferebamur ad lineã uſq. generali ac ſempiterno. Vulturnus

Signa promontorii ſpei ſuperati.

Digitized by Google

is est sive Euronotus: Vt indè securitate optimâ navigantibus summa quies sit, cùm maximus ventus galeæ velum ad mediam usque partem tantùm deducat.

S. Helenæ insula apparet.

Duodecimâ Maii matutino tempore obtulit sese conspectui nostro *S. Helena* insula, tanto cum gaudio, ut crederes cœli compotes fuisse socios. Ipsa 2. mill. distabat ad Africum, rectóque cursu petebatur, ut torméti ictu eam contingeremus. Accedentes superata quadam extremitate ad Caurum, terram legebamus ad Corum tantæ altitudinis, ut muro ad cœlum usq. erecto similis esset. Ita cursus noster ad sesquimilliare perseverabat, in aliam usque extremitatem quę ad Zephyrum inclinabat. Ea superatâ mox naves apparebant, quæ ante nos ex India discesserant. Ad milliaris medii spatium ab extremitate ista stabant, ad lapidis jactum à terra, ut ipsa in Euronotum vergat. Ob altitudinem autem insulæ naves veluti in portu degunt. Etenim ventorum murmur supra apluſtrum exauditur, qui tamen navigiũ nullo modo lædant. Maris hic altitudo est 25. aut 30. ulnarum. Qui autèm terram non contingunt ad lapidis jactum, ii aliquandò ventorum impetu abripiuntur, ut insulã postmodùm repetere nequeant. Ideò nobis propiùs accedẽtibus ob altitudinem terræ ventus cessavit, quo sine, cùm navis regi non posset, in terram dilapsi eramus, magno nostro metu, ac terrore interitus, circa navem ejusque merces. Ceterùm mare ibi syncerum est ac altitudinis etiamnum 10. ulnarũ & accurrebant aliarum navium socii, qui navigium reduxerunt à terra ad

Ad eam accedunt.

Ejus altitudo ac fida statio.

Statio naviũ in S. Helenæ insula.

stationẽ, quam reliqua classis tenebat. Ea è regione vallis est, inter duos montes altissimos, in qua S. Helenæ dedicatum sacellum visitur. Naves quinque hic stabant Malaccæ nempè, S. Mariæ, quæ eo in loco per 15. dies fuerant, conjunctæ circa Bonæ spei caput, S. Antonii, & S. Christophori prætoria; ante 10. dies eæ advenerãt, & Cõceptionis navis, quæ pridie quàm nos accesserat. Solùm ea quæ S. Thomæ nomine insignis erat desiderabatur. Ea, ut & nos ex signis collegeramus, aliæque naves exploraverant, penitùs perierat. Ingens etiam Prætoria nostra periculum evaserat, perforatis tabulis vermium morsu, quæ tamen novæ erant, ac prima tantùm navigatione imbutæ, ut 20. palmos aquæ haberet, continuisque sentinationibus navem tueri deberent, ejectâ mercium penè medietate circa Bonę spei caput. Quin & submersa fundum petivisset circa S. Helenæ insulam absque aliarũ navium operâ. Reliquæ suos timores habuerant, suaque pericula, quorum narratio tum erat in ore omnium. Ante tres menses ex hac insula navis ea vela fecerat, quæ superiore anno Ormutio discesserat, cum reliquis mercibus ac hominibus S. Salvatoris navis, quę à Lusitanorum classe servata circa oram *Abex*,

S. Thomę navis interitus.

Ormutium (ut narravimus) deducta erat Mossambicquæ hæc in hybernis fuerat, Caputque maturius prætervecta in Lusitaniam sola abiverat, relictis quibusdam in insula ægris (ut fieri solet) quos sequentes postmodùm naves adsumũt: Hi nunciabãt fuisse Britannicum ad S. Helenæ insulam navigium, quod per fretum Magellanicum navigarat, mare Australe, juxta Philippinas, per Sundæ fretum, quod è regione Malaccæ jacet inter Iavam & Sumatram, quo in tractu Chinæ navem ex iis quas *Junckos* vocant, auro ac argento oneratam in prædam convertisset: Ex eadem Lusitanum Gubernatorem adsumpserat, ac cursum postea caput Bonæ spei versus direxerat, delatum inde hanc ad insulam, in qua socii templum vastaverant, imagines ac altare confregerant, relicto gladio cum lebete, post aquationem factã discedentes. In Malaccæ navi Factor Piperis erat Gerardus Af husius quidam Antverpiæ natus ac Lisbonæ habitans, qui eadem in navi Lisbona ante biennium solverat. Malaccæ enim propter antè narratam obsidionẽ diutius hæserat, emortuis intemperie aëris ejus plagæ multis hominibus, ut ex 200. tantum 20. aut 18. superessent. Cum hoc, amico meo jàm antè discessum meum ex Lusitania in Indiam, libens sermones junxi, gratias agens fortunæ jam parenti, quæ post tam diras insidias, in loco eo ex improviso nos sociasset. Ab eodem Malaccæ pleráque intellexi, & aliarum insularum vicinarum memoranda, circa mores, & consuetudines negotiationis. Ex sequentibus hisce figuris S. Helenæ insulæ situs apparet. Itèm insulæ Ascensionis, ad veram (ut opinor) effigiem.

Ioãnes Hugo Gerardũ Afhusium in S. Helenę insula compellat ac inter se pericula commemorant.

CAPVT XCIV.

Brevis insulæ S. Helenæ descriptio.

INsula S. Helenæ, ita dicta, quòd à Lusitanis Helenæ sacro die 21. Maii inventa sit. 6. milliaria ferè complectitur, 16. & dimidio grad. jacet ad Æquinoctialis Australem plagam, distantiâ à Bonæ spei capite quingentorum & quinquaginta Hispaniæ mill. ac ab Angolæ sive Æthiopię tractu milliarium 350. & a Brasiliæ tractu 510. mill. Hæ duæ terræ viciniores sunt ac proximæ. Ipsa alta admodum ac montuosa est, nubibus ferè continuò contecta. Soli cinerea quædam siccáque qualitas est, arborúmque (quæ ibi multæ sunt) naturalium ac sylvestrium lignum non nisi ad ignem extruendum ferè valet, materiâ adustâ, in argumentum venarum ignium flammæque quibus insulæ pene omnes vexantur. Etenim hæc quibusdam in locis sulphuris substantiam habet. Antè Lusitanorum adventum nulla ibi animalia vixerant, nullúmque fructus genus creverat, aquæ tantũ dulcis abundãtiâ inlustri loco. Ea è montibus cadit inque vallem

Situs S. Helenæ insulæ.

Altitudo.

Aquarum jucundissima copia.

Digitized by Google

Quem capiant cœlum lymphęque salubria tellus,
Quęque novo semper gramine parturiat,
Quę facilè admittat gremio et producat alendo
Quod peregrè intulerit provida cura solo:
Fanum Helenę capiat teneatq; nisi arctius ingens,
Orbe procul nostro clauderet oceanus.
Ploogerb.

Anno Dñi. 1589.

Insula D. Helenæ sacra cœli clementia et æquabilitate soli ubertate et aquarum salubritate nulli secunda, sed inhabitata; hic receptus navium ex Or. India redẽtium, sita in altitudine 16. graduum, ad austrum lineæ æquinoctialis.

Het Eylant van Santa Helena, met soetheyt en eenpaerigheyt van lucht, vruchtbaerheyt des aertrycks en soete wateren seer begaest, maer onbewoont, een goede verversinghe der geener die wt Oost Indien comen leggende op die hoochte van 16. graet ten dien zuytzyde vande linea equinoctial.

Ioannes Hugonis à Linschoten Auct. Baptista à Doetechum sculp.

Illvstribvs ac Generosis Dominis D.D. Philippo Edvardo et Octaviano secvndi Fvggeris, Dnis in Kirchberg, et Weissenhoren.
Nobilibvs itidem præclaris ac prvdentibvs Dnis. Marco Matthæo Welsero ac sociis Dnis svis clementiss. ac honorandis, honoris et obsequii ergo D.D.
Ioannes Hvgonis à Linschoten.

Aguada Velha

Bico

S.ta Helena

O galliaõ de Malacca

A. naõ Capitayna S. Xpuaõ

A. naõ nossa Sra da conçepçaõ

A. naõ Sa. Maria Souta Capitayna

A. naõ Santa Cruz

A. naõ S. Anto

Digitized by Google

Vera effigies et delineatio Insulæ Sanctæ Helenæ, qua Ortum Occasum, et Septentrionem spectat, sitæ in altitudine 16. graduum ad Austrum Lineæ æquinoctialis.

Waerachtighe affbeeldinghe ẽn gedaente vant Eylant Sancta Helena, vande Oost, Noort, ẽn West zyde gelegheñ op die hoochte van 16. graeden, aende Zuyt-zyde vande Linea equinoctiael.

Dit is den eersten hoeck diemen om loopt, ontrent ẽẽ roer schoet daer by heen seylende.

Aldus verthoont hem d' Oost zyde vant Eylant Santa Helena alsmen vande Cabo de boa esperança aff comende daer op gen seylt en daer langes heen nae de Noort westen hoeck toe loopt.

Den eersten hoeck alsmense om geloopen is, soo seyltmen West en West ten Noorden daer langs by heen.

Aldus verthoont hem de Noort zyde vant Eylant Santa Helena alsmeder tot op een roer schoet nae by heen seylt.

Alsmen deesen tweeden hoeck om is, soo sietmen terstont die Reede daermẽ anckert.

Aldus verthoont hem de west zyde vant eylant Santa Helena als menden op de Reede geanckert seylt ontrent een roer schoet want lant aff.

Den tweeden hoeck

AMPLISSIMO CLARISSIMOQVE VIRO D.D. FRANCISCO PETRO MAELSONIO ENCHVSANO ORDINVM HOLLANDIÆ ET WESTFRISIÆ APVD PRINCIPEM MAVRITIVM CONSILIARIO ORDINARIO ETC^a. IOANNES HVGO A LINSCHOTEN L.M.D.D.

Ao 1141

Baptista a Doetechum sculp.

Digitized by Google

vallem infinita descendit, circa sacelli locum, fluitque porrò in mare per torrentes aliquot derivata. Hic vasa sua Lusitani implent, ac linteamina abluunt, jucundissimo spectaculo: Miraculi quippe instar sit aquæ suavissimæ perpetuus nitor, copiosis è fontibus inter montes in vallem descendentis, cùm tota insula aridæ sit glebæ, ac rupibus petrisq. undique squalleat. Lusitani paulatim animalia multa invexerunt fructúsque in vallibus plantarunt, quorum nunc tanta ubique abundantia est, ut fidem ea penè excedat. Damarum ibi, caprearum, aprorum, perdicum, columbarumq. innumerabilis multitudo est. Inde cuivis venatio libera, quæ nunquam exhauriri posset. Lapide aut baculo ob summam copiam ad necem licèt adigere. Fructus verò fici Lusitaniæ, poma granatensia, aurea, limones, tantâ passim copia adsunt ut Paradisi cujusdam delicias impleant, fœcundo & florente semper proventu, quòd pluvia singulis diebus sexies septiesve cadens fructus riget, quos mox sol clarus illustrat, divitisq. virtutibus pluvii sereniq. cœli, adauctâ fertilitate. Sponte itaque propagantur fructus omnes, Lusitanorúmq. negligentia fit, quo minus in eam reliqui Lusitaniæ Indiæque fructus delati sint, cùm haud dubiis incrementis, ob loci temperatam qualitatem provenirent. Neq. piscium deest fortunata captura. Nam ii multitudine ingenti ac mirabili insulæ subjectum mare possident, ut vel clavi adunci hamatiq. beneficio fœlicitèr attrahas, quod in longum tempus sufficiat. Siccât hos pisces nautæ multi generis, sapore optimo, supráque omnium piscium gustatas carnes, ut homines cuncti testâtur, qui hoc in tractu aliquandò morati sunt. Majore vero cõmoditate saxa ad maris littus sal habêt, qui ad præparandos condiendosq. cibos sufficiat. Vt insulã hanc paradisi quædam fortuna illustret, cum summa ac necessaria Lusitaniæ naviũ refectione. Providentiâ sanè divinâ erecta altitudine eximiâ, remotáque a cæteris insulis ac firma velut cymba destituta in mediis ponti fluctibus apparet, certissimo ad recreandos nautas asylo, à qua cum aberrassent quandoq. miserias maximas subiverunt, admoti Guineæ tractui, ut ibidem imbres aquæ suscipiendæ gratia exspectarent, in Lusitaniam postea semimortui delati. More recepto ægri exponuntur in hanc insulam, cum orizæ, biscocti, olei, aromatisque aliqua quantitate: Piscium carniumque copia supereſt. Navibus enim abeuntibus animalia quæ ob metum scopulos montesque petierant redeunt in vallem, ac facilè tum comprehenduntur. Ægri hic in sequentem usque annum remanêt, quos tum naves accedentes adsumunt. Mox ferè sanitatem recuperant ob aëris temperiê, quæ eodem semper cœli ventorúmque statu durat: Ceterùm Regis edicto incolis caret, ne ii lapsu temporis insulam in privatos agros redigant, ac communioni huic ineptam reddant. Anachoreta ante aliquot annos hic vixerat sacelli curandi gratia religionisque ergò. Verùm is capreas hędulósq. mactabat, atq. ex pellibus lucrum aucupabatur. Cognitâ re in Lusitaniam postea abductus fuit. Itèm ex navibus aliquando elapsi duo Nigritæ, *Caffres* ex Mossambicqua, Iavę unus homo, cum duabus ancillis montibus sese rupibúsq. inviis occultaverant. Hi fœcunda mox generatione 20. numero facti classe discedente insulam vastabant, plurimumq. fructibus nocebant, clausi præsentibus navibus casulis suis, quas in rupe habebant, lociſq. ad quæ nunquam Lusitanus venerat. Vbi eos turba nautarum vidit omni conatu captivitatem eorum procuravit, at frustrà ob inaccessibiles aliis secessus, quibus continebantur. Demum expresso regis jussu capti ac in Lusitaniam devecti fuêre. Hinc usque in hodiernum tempus nullos incolas habet, præter relictos ægros. Navibus eo delatis sub arbore quisque diversorium sibi instruit velúmque tentorii vice extendit. Arborum multitudo maxima est, faciésque tum velut oppidi alicujus apparet. Quisque sibi ex venatu cibum parat, fructus itèm, pisces ac ligna, linteamina abluit, corpus curat, generali itèm instituta supplicatione, multorum hymnorum concentu, factisque sacris in gratiarum actionem, ob superatũ Bonæ spei promontorium, devictâmq. tempestatum maximarum molem. Ibidem nomina hominum insculpta corticibus ficuũ arborum videas ęternâ in memoriâ. Ea crescente arbore excrescunt itèm in palmi aliquandò magnitudinem. Et restabant jam ab anno 1510. & 1515. antiquis ac grandioribus signata literis. Atque hæc de S. Helenæ insula sufficiant.

Animalium abundantia.

Fructuum.

Cœli fœcũda qualitas.

Piscatio copiosa.

Sal.

Paradisi quædam delicię.

Incolis caret S. Helenæ insula.

Nautarum in S. Helenam advenientiũ victus.

Nomina notata in arboribus.

XXI. Maii ipso S. Helenæ die, festóque Pentecostes, post omnium rerum necessariarum prępparationem vela iterum fecimus relictis 15. ægris, ac mancipiis aliquot, quæ clàm aufugerant è navibus.

Discedit classis e S. Helenæ.

XXVI. Maii vespertino tempore, cum S. Mariæ navigio colloquebamur posteróque die manè cum galeone Malaccæ, pomeridiano verò tempore cum Admiralio, qui ut eum in Ascensionis insulam sequeremur mandabat. Eodem die servus nobis è navi in mare decidit, quem conati recipere nequivimus, secundo vento avecti. Eodem die vespertino tempore, Ascensionis insulam conspeximus circa quã tota nocte hæsimus obliquãtes cursum, ne eandé amitteremus. XXIIX. explorabamus fundum anchoris idoneũ. Prætoria enim navis rimosa aquam multam tradebat, ita ut vix servari posset, suadête hominũ turba merciũ omnium in eam insulã expositionem, ut vacuata navis tutius in Lusitaniã proficisceretur, cùm &

Ascensionis insulam aspiciunt.

Digitized by Google

Prætoriæ periculum.

merces in ea insula satis essent tutæ, quod vel nec intra 20. annos aliqua eo navis veniret, ob scopulorum horrorem, præter quos insula nihil habeat. Nos propè accedebamus juxta pulchrum candidúmq. littus. Ejecta bolide 30. & 40. ulnarum altitudo apparebat, licèt verò propiùs naves terræ admoveri possent, officialium tamen consilium, qui scopulos ac petras causabantur, deterrebat: Ne turba iis invitis aliquid de mercibus statueret; cùm interìm sentinas duas sese è cæteris navibus mutuo accepturos pollicerentur, quarum beneficio navis salva evaderet. Etenìm nobiles omnes ipsumque Admiralium sentinatio exercebat, nullâ exceptione, ut cæteri eo exemplo confirmarentur. Ex S. Mariæ navi ergo sentinam duxit, ac item è nostra, licèt ea quoque non omnino firma esset, multíque traditionem sentinæ dissuaderent, inspectâ longitudine navigationis ac circa eandem variorum successuum fortunâ: At vicit eam sententiã supplicatio humilior, necessitatisque quam patiebantur intuitus. Deliberaverat Præfectus aliquot merces exponere oneris levandi causa, aliísque in navibus collocare, si serenitas adfulsisset. Verùm ea occasio postea non extitit. Quocirca infinitas per miserias laboresque transigere navigationem compellebantur, donec destinatus portus adesset.

CAPVT XCV.

Insulæ Ascensionis descriptio.

Insulæ nomẽ unde.

INsula hæc Ascensionis nomẽ habet à die Ascensioni Christi sacra. Intuenti quam S. Helenæ major apparet, àt sublimi non æquè situ. Montibus tamen & collibus abundat. Octavo & dimidio gradu jacet Australis Æquinoctialis tractus ad Caurũ; à S. Helenæ distat 190. Hispaniæ mill,. & a

Ejus situs.

Aqua caret.

Linea 140. Aqua dulci ac virore frondium planè caret. Montes habet rubri coloris, ex ea terra (ut a longe spectantibus apparet) quam Hispani *Almagre* nominant. Rupibus porro aspera est, adustique soli. Multi a S. Helenæ aberrantes in hanc inciderunt, commodam ibi aquationẽ opinati, Verùm ea (ut dictum est) nulla reperitur. Ceterùm littora quædam candidissima ac pulcherrima apparent, innumerabili piscium multitudine, quorũ gratiâ plurimæ quoque aves illectæ degunt. Anserum pullorum magnitudine existunt, àc libero volatu navem nostram invadebant securrissimè, humeris àc capitibus hominum insidentes, atque ideò capi faciles. Caro earũ piscoso sapore haud æquè delectat. Illam vero audaciam ac confidentiam, nullo hominum terrore, ex insolentia iis in locis eorundem oriri credo. Circa hanc ìtèm insulam, àc inter S. Helenæ & Æquinoctialem, alati multi ac volucres pisces reperiuntur, halecum magnitudine.

Avium multitudo & audacia.

Alati pisces.

Acervatìm volant ab aquis ad 3. aut duas ulnas elevàti, sustentantque se alis madefactis, siccatæ enìm jam, ulterius volatum negant. Tum unda mersi volatum repetũt, metu piscium insequentium, quibus in prædam cedunt fugientes. Hoc modo in naves nostras subinde decidebant, destituti humore quo alas movẽt. Ab insula Ascensionis cursus fere in Vpocorum tendit, ad primum usq. gradũ Septẽtrionalis tractus, qua in plaga scopulus jacet, qui subindè adspectui sese offert *Penedo de san Pedro* dictus, & ad hunc usque locum hoc cursu ab insula Ascensionis 300. mill. computantur.

Scopulus.

V. Iunii lineam Æquinoctialem iterùm superavimus, ad conspectum Borealis astri relati, quod à linea amiseramus, 10. grad. a Cochino. Et discedebat tum Australe sydus, Sole meridiano tempore in Austrum porrecto, qui ab alio lineæ latere Septentrionalis nobis fuerat. VIII. Iunii 4. grad. ad Boream cessabat Notapeliotes ventus generalis, qui nos secundo flatu à capite Bonæ spei hucusque deduxerat, succedente pluviarum ac malaciæ intemperie. Guineæ etenim accedebamus, cujus tractus ad 9. usque grad. durat. Pluviæ ac tranquillitates in XX. Iunii, undecimo gradu perseverabant, dispersis indè navibus, quas Rector tãta in malacia gubernare pro arbitrio suo nequiverat. At undecimo gradu conjungebamur, spirante ibi Boreapeliote vento, quẽ generalem nominant, perpetuis in hoc tractu flatibus, usq. ad trigesimum, àc 32. grad. facto initio à sexto aut septimo. Ventus hic arctior est, semperque ei accedendum, quòd cursus noster penè omnis ad Caurum ac Boream tendat.

Æquinoctialem lineam superant.

Generalis ventus.

XXIII. Capitis Viridis altitudinẽ superabamus, decimo quinto grad. XXVI. insulas ejusdem decem numero. Incipiunt decimo quinto grad. porrectæ in decimum nonum. A Capitis Viridis firma à 70. mill. usque ad 160. distãt, mare versus porrectæ. Ibi pontus sequitur *Sargassi* dictus. Aqua etenì omnis herbâ contegitur, camporum instar, vixque humor apparet, magno penetrantium navium molimine, cum omnino vis magna ventorũ requiratur. Cretæ marinæ speciem herba habet, uvasque similes iis quæ crispæ vocantur, vacuas tamen. Lusitanis *Sargasso* dicitur à similitudine herbarũ in puteis crescentium, quas *Sargasso* vocant. Originem harũ in hoc tractu herbarũ nescimus, cùm nulla vicinitas insularũ appareat, atq. Africę ora quadringenta milliaria distet, & quod excurrit. Suspicantur quidam ex fundo eam enasci, quem tamen nemo ibi explorare potuit. Cùm Indiam naves petunt has in herbas non incidunt, propius enìm oram legũt, atquì hæ herbæ hoc in tractu tantum inveniuntur, à viginti gradibus nempè usque in 34. tantâ densitate àc mole, ut insulæ cujusdam speciem præferant. Frigidius hac plaga

Capitis Viridis insulis accedunt.

Mare Sargassi herbidum.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Frigidum cœlum hic.

hac plaga cœlum est, quo modo in nostris regionibus nullâ etiamnum glacie. Hanc tempestatem Lusitani summoperè horrent, ac malignæ hyemis loco habent. Vltimâ Iunii altitudinem graduum viginti trium nacti, Soli ex diametro verticali opponebamur, quòd Sol eadem altitudine esset. Sub Tropico Cancri navigabamus; finali cursu Solis ad Septentrionale latus, unde ad Lineam revertitur, ac porrò ad Austrum. Bis item Capricorni tropicum superaveramus, nempè ad Australe latus, primùm apud insulæ S. Laurentii finé, ac secundò vigesimo tertio gradu, postquàm Bonæ spei caput præternavigassemus. Secundâ Iulii circa altitudinem Canariarum insularum provecti viginti octo ac 29. gradus numerabamus. Distant Canariæ ab Africæ ac Barbariæ ora a 30. ad 80. milliaria, atque ad dextram remanent nobis. Easdem insulas hoc in volumine haud omiserim describere, quòd non vulgaria quædam habeant notatúque haud indigna.

Tropicus Cancri.

Canarias vident.

CAPVT XCVI.

Compendiosa Canariarum insularum descriptio.

Canariarum nomen.

INsulæ Canariæ numero 7. à multitudine canum ibidem primùm repertorum nominatæ, apud antiquos Fortunatæ dicebantur. Nomina autem earũ hæc sunt; *Magna Canaria, Teneriffa, La Palma, La Gomera, El Hierro, Lanzarotte, Fuerte Ventura.* In *Teneriffa* insula mons est *Pico de Terraira* dictus. Is multorũ judicio altissimus montium perhibetur, in 60. milliaria adspectui navigantium patens. Augusti & Iulii duntaxat mẽsibus ascẽditur, reliquis enim anni temporibus nive squallet contectus, cùm in ipso insulę vicinarumque solo nulla unquam nix appareat. Trium dierum ascensu superatur, in vertice planiciem habet, ex qua cœlo sereno ac lucido circumjacentes insulæ conspici possunt, licèt quædam 50. mill. distent, ac totidem in circuitu comprehendant. Tempore hoc cum ascenditur plurimi sulphuris lapides è cacumine ducũtur, ac in Hispaniã mittuntur, quales mihi in insula *Tercera* nauta ex *Teneriffa* adveniens demonstravit, lapidémq. hujusmodi in rei testimonium dono dedit. In Ferri insula res admiratione digna supra omnia orbis miranda notatur. Maxima hæc inter illas septem insulas in adusto ac arido solo nullas aquæ venas habet, præterquàm circa littus maris, ubi aquæ aliquid reperitur, quod tamen remotum ac exiguum, parvo beneficio, ac penè nullo insulam adficit. Ceterùm Dei singulari munere erga mortales ac pecora arborem habet, cujus species ignota est, nullâ similitudine cum aliis cognitis arboribus. Foliis longis est, arctis, ac perpetuò virentibus uulla immutatione. Hanc semper nubeculâ circundat & tegit, eadem specie ac forma immutabili. Ex hac in folia adsiduus humor cadit, qui limpidissimo deinceps liquore, in cupas distillat, ab incolis circa arborem constitutas, tantâ copiâ ut non tantùm hominibus, verum & armentis pecoríque abundè sufficiat. Nemo miraculi hujus aut fontem, aut causam recensere potest. Ad dextram harum insularum prodigium aliud intra 100. milliarium distantiam notatur. Ibi namque sæpenumerò insula cõspicitur, quam vulgò *San Borondon* vocant; ex improviso in eam multi inciderunt, qui amœnitatem, fertilitatémque terræ summoperè prædicant, hominésq. eam inhabitantes Christianos esse volunt. Hispani ex Canariarum insulis profecti hanc summo studio multi quæsiverunt, verùm frustrà. Vnde & variis narrationibus, vel magiæ suspicione aut exiguitatis insulæ, quam continuò nubes tegant, aut maris fluxu, qui naves avertat, apud Hispanos tractatur, cùm tamẽ compertum sit pro vero, insulam extare, ac in rerum natura esse. Canariæ fertiles admodum sunt, ac fœcundæ omnium rerum ad victum pertinentium, frumento, ac excellentissimo vino inclytæ, quod indè in alias orbis partes defertur. Sacharo item celebres sunt, à mercatoribus Hispanis, Lusitanis, aliorúmq. locorum ideò frequentatæ. *Stapelam* sive conventum Indię navium habent, quibus ibidem vina, cæteráque necessaria præparantur. Pecore, ac camelis abundant. Ab Hispanis hodiè habitantur, mixtíq. iis indigenæ sunt *Guanchæ* vocati, ac longâ consuetudine in Hispanorum mores jàm transcripti. Caput *Canaria major* est. Ibi Episcopus degit, cum inquisitione, & Regii tribunalis audientia, manante ex eadem imperio in reliquas Canariarum insulas.

Montium altissimus in Teneriffa.

Ferri insula ejusque miraculum.

Prodigium insulæ Borondon.

Vinum Canariarum inclytum.

VI. Iulii altitudine triginta duorum graduũ generalem ventũ Boreapelioten amisimus, adepti malaciam ac apparebat etiamnùm herba illa *Sargasso* quæ mare totum ibi tegit. X. ejusdem secundum ventum recuperavimus, trigesimo quarto gradu, mare item syncerum, relictâ herbarum istâ colluvie. XIIX. altitudine 30. grad. eramus, qua insulæ *Corvo, Tercera*, ac Lisbonæ fluminis situs notatur. Omnibus hisce diebus multæ nos tranquillitates vexaverãt, posteróq. die Occidentalem ventũ nacti fuimus prosperum, multíq. tum volucres pisces apparebant, Asellorum minorũ magnitudine. XXII. eodem vento insulam *Flores* dictam conspeximus, & eam quæ *Corvo* dicitur, vicinam superiori. Indè ad Eurum, usque ad Terceræ insulam 70. mill. cõputantur. Hoc tempore homines in navi nostra debilitati lõgis diuturnísq. miseriis, ac fame exhausti, quòd omnia penè corrupta essent, quæ ad victũ pertinebãt, variis morborũ generibus, circa oculos, pectus, ac gingivas putredine

Insulã Flores aspiciunt.

Navalium sociorum miseria.

Digitized by Google

adfectas deterrimè vexabantur. Nàm & multi dulcioris aquæ inopia orizam cum marina decoquebant. Reperiebantur ergò aliqui emortui sub foris, jam triduani aut quatriduani, rigente cadavere, lugubri sanè spectaculo. Quatuordecim ità nobis homines perierant pervulgato inter mancipia ac liberos malo. Eodem die circa vesperâ cum insulis *Corvo* & *Flores* accederemus vela tria aspeximus, quæ consternationem haud parvam nobis intulerunt. Petebant enim Prætoriam classis nostræ, cúmq. ea; item alterâ ex classe, tormentis agebant diu, quo argumento Britannorum myoparones esse facilè collegimus fluente cum Anglicis signis apluſtro. Triginta vasorũ myoparonem hujusmodi arbitrabamur. Nocturno tempore nos insequebãtur, quo Lunæ clarâ luce propter insulam *Fayal* navigabamus, posteróque die, inter *S. Georgii* insulam quæ ad dextram erat, àc insulam Gracioſam, quę ad sinistram manebat, insequẽte nihilominus Anglorum manu. Deliberabant ii; Myoparoq. unus recessit altum petens, arbitratus navem aliquam defectã etiamnùm à tergo hęrere. Verùm mox rediit, communicatisq. consiliis navem nostram ex occasione cui *Sancti Georgii* insula inferior erat invadunt, ut terræ nos impellerent, navique damnum memorabile inferrent. Parumque id mali aberat. Etenìm animosè Britanni tormentis àc baliſtis nos petebant, quibus ea periculi manifesta ratio timorem ingentem incusserat, consternatis omnium animis; rudentes ac vela tormentorum illi ictus vastaverant; navem ipsam non item. Nemo ex nostris sese audebat ostendere, tantúsque in navi strepitus erat, ut confusionem quandam rerum hominúmque dixisses, tormentóque emisso uno, eidem denuò implendo vel horam tribuere cogebamur. Reliquæ naves nulla nostri cura sublatis velis quanta poterant cum vi portum petebant. Appropinquabamus interim *Tercerę* discessitq. ergo classis Anglorum, infinito nostro gaudio. Ceterùm fodicabat animos nostros alia solicitudo, nempè super ipsius Terceræ statu, quomodò enim ea insula teneretur ignorabamus, quòd nec classis ulla Lusitanorum consueta appareret, Anglíque (ut dictum) liberrimè adeò vagabantur. Non minor insulam Terceram anxietas tenebat. Suspicabantur etenìm incolæ hostes nos esse, àc ex classe Anglorum Terceræ occupandę causa missos, quod Britanni deducto apluſtro nostris sese junxissent, àc velut ejusdem classis adventarent. Ergo insulani dromades duas eo a Rege missas ut navibus Indiæ voluntatem suam indicarent emittunt, quæ nos specularentur, cæq. postquã amicas cognovissent, propius nullo metu accedebant. Anglorum navibus ea præda visa est. Itáque antevertunt nos àc dromades petunt, quibus amicitiæ imago imposuisset nisi tormentis è nostra classe significati fuissent animi partiũ, dato signo quo moniti terra sese occultarent. Angli ubi id animadvertunt in mare provecti nos relinquunt, dromadesque accedentes nunciant insulanos omnes in armis esse ob Draecki Angli metum, qui (ut ex Portugallia allati rumores ferebant) insulam meditaretur invadere. Nunciabant itèm infaustum classis Hispanicæ Britannico bello destinatæ successum, Angloſque Lisbonæ sese portis ostendisse. Velle ergò Regem ut Tercerę stationẽ subiremus, ibíque alia ejus consilia exspectaremus, quòd in Lisbonã navigatio haud tuta esset. Mœrore hęc res affecit classem omnem. Periculosa enìm circa Terceram classium statio est, patulo mari, quam naves Indiæ nunquàm experiuntur, emittentes tantùm scaphas recreationis, àc refectionis causa, ipsæ interim cursum obliquantes. Sed premebat regis mandatum, àc à Cómerlandio Anglo manifestum periculum, qui subindè quibusdã bellicis navibus comitatus, mare hoc infestum reddebat. Ergo 24. Iulii S. Iacobi die naves nostræ sex numero, quinque nempe ex Orientali India, àc una Malaccæ Anchoras emittunt, stationẽ subeuntes sub arcis præsidio, antè urbem Tercerę Angram: Indè mox dromades tres aut quatuor emisimus, quæ Regem de adventu nostro certiorem facerent, àc consilium peterent. Magno hanc stationem metu tenebamus. Augusti etenim mensis initio summus ibi procellarũ impetus sævit, nulla defensione aut tegumento, cùm ventus ab Austro & Orientaliore Australi plaga fluit. Tum navibus sæva vis incumbit, præcipue Orientalis Indiæ grandioribus, & ob oneris nimietatem regimini àc moderationi ineptis.

Quarta Augusti nocturno tempore ingruẽte Australi vẽto altano naves procellis concussæ magno in periculo versabantur. ne ad terram dilaberentur, àc ita dissipatæ confractæque interirent. Tormentis auxilii necessarii testimonia reddebãt; cum omnes navium officiales penè in terram, more Lusitanorum haud probo, vulgari tamen, egressi essent, relictis tantùm in navibus mãcipiis quibusdã ac mesonautis. Strepebant per urbem campanæ omnes, oppletáque ea fremitu dissono, clangoribus maximis turbabatur, cùm maris commota sævitia, neque insulanos ad navium, neque nautas ad insulæ accessum permitteret. Navis nostra S. Crucis in terram sæpenumero vergebat cui illisa haud dubiè disrupta àc penitùs vastata exstitisset. Avertit id malum Deus. Navis Malaccitana rudentibus ruptis cùm non sufficerent homines qui in navi remanserant reparationi, ac alterius anchoræ emissioni, detruncatis multâ vi malis in rupes descivit, aqua usque ad superiores foros protinus mersa. Tùm velut pacatâ maris iracundiâ ventus in

Caurum

Mort.

Britannorum naves classem invadunt.

Eamque qua Ioãnes Hugo návigabat petunt.

Periculosa circa Terceram statio.

Quam tamen necessitate volente classis Indiæ subit.

Tempestas ingens naves adficit.

Digitized by Google

Caurum fluxit, sævitiáque ipsa undarum conticuit. Quæ aëris immutatio ni accidisset, eandem fortunam cæteræ quoque naves perpetiebantur, jam decreta malorum funiumque dissectione, salvandorum hominũ gratia. Hac Malaccitanæ navis submersione multæ merces opulentissimæ peribãt, quod ea ditissima sit, polleatque Molluccarum, Chinæ, àc aliarum insularum opibus. Ita teterrimo tristiq. spectaculo fluebãt passim Damasceni panni, vestes sericæ, Porcelanæ, aliæq. similes merces, pretiosa rerum facie contecto littore undisque hujusmodi sarcinis. Quasdã sanè res servarũt ex iis quæ ad manum erant, ac tempore per urinatores aliquìd Piperis, Caryophyllorum, ac Macis eduxerunt. Verum maxima pars bonorum interierat, quæque restabant corruptione infecta erant. Includebantur reliquiæ mox *Alfandegæ* sive Telonio regio per Regis curatores, ut vectigal regi ex jure suo salvum esset, miserabili conditione eorum, qui post trium annorum inenarrabiles fatigationes, àc extremam miseriam, in Malacca (ut alias narravimus) perpessam, nunc naufragi, à curatoribus Regiis summum jus obtendentibus, ex corruptis iis facultatibus, ne obolum quidem impetrare poterant, licèt cautionem vectigalis nomine abundè offerrent, ut eo modo vitam, quam vix aliter tueri potèrant, sustentarent. Quinimò dromades se pollicebantur instructuros, ac debitâ fidejussione præstita, bona in Telonium Regis delaturos, suo periculo, àt frustrà, cùm Regii Curatores classem è Lusitania præsidiariam affore identidem recensèrent. Demùm Piperis conductorum importuna efflagitatione, licentia conceditur cuique imponendi facultates suas, quibusvis navigiis, ac Lisbonam in domum Indiæ deferendi, postquàm ibi per annos duos ac dimidium hæsissent miseri homines in summa inopia, ac suprema rerum desperatione. Largitione autèm maxima opus est, circa hujus telonii præfectos, ut mercium quam citissimè vectigal describatur, ac numeretur, aliter trium ferè quatuorve mensium cunctationem subeas. Elegantiæ si quid naves habeant, id magistris vectigalium ferè cedit, cum quibus licèt ipsi pretium sese daturos polliceantur, nulla tamen hujus rei nomine legis actio est.

Malaccitana navis perit.

Octavâ Augusti deliberationem inierunt navium moderatores cum insulæ gubernatore, disceptantes quid porrò faciendum esset inclinante anno in tempestates metu similis naufragii, quod modò accidisset. Navis ergo cujusdã validæ præsidio, quam *Galeonem* vocant, quæ eo tempestate delata erat, cum Brasiliam peteret, Gubernatorem ejus terræ vehens, abitum concludunt, licèt absque Regiæ sententiæ arbitrio. Magno in timore vela dant. Ego amicus factori Malaccitanæ navis, precibus ejus motus, cui adjumento esse volebã, & quod Piper omne ad eosdem magistros pertinet, rebus meis ordinatis per eos qui discedebant, privatis commendationibus in insula remansi, exspectaturus, dùm bona servo, iisq. intendo, quorũ bonam partẽ per urinatores eduxeramus, Regis promissam præsidiariã classem. At hæsit ea, nósque triginta mensium fastidiosissima mora confecit, ingenti sociorum calamitate, ac pravæ circa marinas res Lusitanorũ curæ argumentò. Trigesimâ Augusti eædem naves paritèr insulæ accesserunt, sine anchoræ tamẽ emissione, hactenus usæ fuerant adverso vento, aquæque premebantur inopia. Ea erat reditus ratio. Pridie Anglus Commerlandius sex aut septem navium classe Terceræ littora præternavigaverat, jamque oculis erepto eo naves Indiæ commode se propipiunt, adsumptis adhàc quadringentis Hispanis ex insulæ Terceræ præsidiariis. Vsæ prospera navigatione intra XI. dies flumen Lisbonæ subeunt, magna omnium cõgratulatione. Quod si diem unum etiamnùm hæsissent extra flumẽ, Capitãneo Draeckio classe quadraginta navium succincto, ac Cascayo admoto cùm ipsæ anchoras tollerent, triremium vi abductæ, in prædam cessissent. Quâ rerum serie facilè hujus navigationis summa difficultas considerari potest, inter belli, maris, cœliq. mala, cum earum rerum quæ ad nauticam facultatem pertinent tenuissima cura: Vt prodigiosus quodammodò adventus navium Indiæ haùd immeritò haberi possit.

Joãnes Hugo ceteris discedentibus in Tercera manet mercium Malaccæ navis causa.

CAPVT XCVII.

Asorum sive Flandricarum insularum descriptio.

INsulæ *Asores* seu Flandricæ septem numero jacent *Tercera* nempe, *S. Michaelis*, *S. Mariæ*, *S. Georgii*, *Gratiosa*, *Pico* & *Fayal*. Reliquæ duæ *Flores* & *Corvo* Asorum nomine non cõprehenduntur, licèt hodie sub eadem gubernatione pariter novem insulas statuant. *Asores* autem ab Accipitrum multitudine dicuntur. Primum earum copiam inventæ habebant, nunc nulla hujusmodi avis apparet. Flandricas verò à Flandris vocant. Primi quippe habitatores insulæ *Fayal* Flandri extiterunt, hodieque ibi etiamnùm familias habent, hominum gestu ac capillo Flandris similium, manetque torrenti nomen in locò quem colunt. *Ribera* enim *dos Framengos*, id est, Flandrorum torrens dicitur. Caput insularum *Tercera* est, dicta vulgò *Insula de Jesus Christus de Tercera*. Milliaria quindecim aut sedecim complectitur, altissimo æditoque rupibus solo, ut invicta habeatur, cincta undique velut muris, nativo opere, quo deficiẽte validum continuò propugnaculum succedit. Portum sinumve defendendis navibus aptum non habet. Ante *Angram* tamẽ urbem

Insulæ Flandricæ septem. Nomina.

Caput insularum Tercera.

Digitized by Google

Angræ sinus. mare lunari flexu patens, velut oris hiantis forma; sese in aliquem portus speciē sinuat. Inde civitati nomen, ab ore aperto vel bicorni Luna, cujus formam Lusitani *Angra* vocabulo appellant. Ab una parte ubi se velut cubitus extendit montes duos habet Bresijl Mons. *Bresijl* dictos, qui in mare excurrunt ea figura ut procul tanquam ab insula sejuncti appareant. Altissimi autèm sunt, ità ut visus sereno cœlo ad 15. usque mill. libere excurrat. Duæ ibi lapideæ columnæ stant, ex quibus custos, adventus navium, insulæ demonstrat. Quæ enim ex Occidentali parte, Australivè, India utraque nempè, Brasilia, Guinea, Capite Viridi, aliisve locis veniunt, ex Occidentali columna sublatis vexillis Columnæ ex quibus insulanis signum datur advenientiū navium notantur, quæ si plures quinque numero sint majore vexillo classicóque signantur. Ex Orientali columna sublatis ad eandem notam signis naves ex Portugallia, aliisque Orientalibus locis, sive Septentrionalibus venientes cognoscuntur, cùm columnæ hæ ob altitudinem urbi universæ conspicuæ sint. Ita nihil ex mari novum, quod non continuo omnem insulam pervadat. Nam & per omnes montes mare spectantes, tales vigiliæ dispositæ Gubernatori, Ducibusque Arces. insulæ significant; Ne quid detrimenti capiant. Ad pedem prætacti montis *Bresijl* arx jacet, quæ alteri castello ex diametro respondet, in sinus supradicti defensionem: Ne qua navis absque arbitrio castellorum aut exeat aut intret. Metropolitana insulæ civitas *Angra* reliquarum quoque insularum *Asorum* caput Cathedrali honore, Gubernatoris, Tribunalisque juridici authoritate pollet. Ab hac urbe ad Borapelioten distat tria mill. altera urbs *Villa de Praya* Villa de Praya in Tercera insula. dicta, id est, Littoris civitas. *Praya* enim littus sonat, ipsiusque oppidi situs littoralis est, frequentia negotiationis tenui, quòd portu planè careat, nisi tempestate eo delatis navigiis, quæ ibi bona sua *Angram* porrò deferenda exponunt. Est ea muris cincta, satis probâ fabrica, populosa minus, agricolas cives habet. Ager vicinus frumēti Ager insulæ frumenti ferax. feracissimus est. Cetèrùm universa insula admodùm jucunda frumenti multum habet ac vini. Exportari tamē vina nequeunt, quòd tenuiora sint, ac firma parum, plebi ideo in potum cedunt, cum ditiores vinis Piscium copia & carnium. ex *Madera* ac *Canariâ* utantur. Piscium, carnium, animalium, aliarumque rerum necessariarum in necessitate quæ insulæ sufficeret copia est. Oleo duntaxat ex Lusitania adventitio utitur; item sale, ollis, patinis, figulina supellectile, aliisque hujusmodi utensilibus caret. Fructus. Fructus fert; Persica varii generis ac numerosa in miraculum usque copia; Cerasa, pruni, nuces, castaneæ parvo numero sunt. Verum poma, pira, mala aurea, limones, &c. sufficiunt. Herbas omnes, plantásque, brassicam, raphanum, &c. certo statóque anni tempore præbet. Præcipuus hic fructus ac singularis sub terra, raphani aliarumque radicum instar crescit. Plantæ arbores sunt vinearum formâ, foliis tamen diversis; terræ incumbunt. Fructus *Batatas* Batatæ. vocant, libræ magnitudine, parvi ibidem pretii; plebi in optimum àc præstantissimum alimentum serviunt. Major iis in Lusitania dignatio est, quam copia in Tercera imminuit. Alius hic fructus videtur frumenti modo sēminatus, ex radice grāminis Insulæ descriptio. sive foliorum crescit, sphærica forma penè, pisi instar. Gustum suavem habet bulbocastanis similem, duriore tamen cortice. In aliis regionibus magni fit, hic ob multitudinem vel porcis projicitur. Eadem in Insula passim planta invenitur, altitudinis virilis staturæ, nullo fructu, cum duntaxàt radix mollis àc flava in aureæ comæ, sericíve teneritudinem deducta, ab incolis ad lectorum tomentorumq. implementa ser- Qua radice tomenta impleant. viat, plumarum, lanæque loco. Curiosus aliquis (ita opinor) ex eadē materia textile aliquod opus facilè concinnaret. Ceterùm Præcipua ex glasto negotiatio. præcipua negotiatione hinc Angli, Scoti ac Galli glastum quo in coloribus utuntur petunt, cum pannorum aliarúmque mercium permutatione. At Anglis commercia postmodùm interdicta sunt. Aves sylvestres insula multas non habet. Eę quas Canariæ aves. *Canarias* vocant ubique magno numero volitant. Inde multi aucupes circa earundem distractionem hic occupantur. Coturnices etiam plures habet, aves domesticas, Gallinas Africanas, &c. Venandi hic nullum studium, quòd terra duntaxat Cuniculos quosdam alat. Piscium æstivo tempore magna copia est, nam hyberno mare piscationi haud commodum; Ianuario etenim, Februario, Aprili, Martio, àc etiam Hyems. Septembri mensibus, id variis procellis commotum fremit. Terra ipsa montuosa, multis locis deserta, arboribus àc sylvis inculta, itineribus haud æquè patet. Rupes Rupes Tercerę. undique asperrimæ eminent, velut in Adamantum aculeos porrectæ, ut plantam permeantis secare valeant. Ex etiamnùm vineis consitæ, æstivo tempore, densis foliis conspectum omnem impediunt, mirabili Quæ vineas habent. natura inter saxa & scopulos fixis radicibus, velut inaccessibili summitate. In campis, locisque planis vinea non crescit, gaudetque petris, quibus ex eo proventu magnum pretium est. Terra plana, quæ in quibusdam locis multa est, præcipuè apud *Villam da Praya*, frumento ac glasto felix habetur. Ideò incolæ exotico opus non habent, nisi summâ anni sterilitate, licèt præter habitatores vexilla XIIII. Hispanica tu- Hispanicum præsidium. tandis finibus eodem frumento alantur. Miraculo tamen sit frumentum aliósque insulæ fructus non durare supra annum integritate probâ: Quæ anni spacium superant ea corrupta minimi valoris sunt. Vt tamèn frumentum custodiant incolæ, idipsum

Digitized by Google

DA TERCERA. QVE ESTA EM 39. GRAOS.

AÇOR

ILLVSTRI ET GENEROSO DNO CHRISTOPHORO A MOVRA VIRO INTER CVBICVLI REGII PROCERES PRIMARIO, REGNIQVE ORDINVM CONSILIARIO, RERVM LVSITANICARVM, ADMINISTRATORI VIGILANTISSIMO, ALCANTARÆ COMMENDATORI ET INSVLARVM TERCERÆ ET SCTI GEORGII PRÆFECTO DIGNISSIMO DNO SVO MVLTIS NOMINIBVS COLENDO. IOANNES HVGONIVS A LINSCOTEN OBSERVANTISSIMÈ DEDICABAT.

Baptista à Doetechum sculp:

S. Bento

S. Lazaro.

S. Sebastiaõ.

O. Porto. das pipas

Angræ Vrbis Terceræ que insularum quas Azores vocan maxima & copioso glasti proventu ditiß.ª accurata cum ree delineatio Hanc ob Episcopi præfecti et regij senatu auctoritates aliæ tanque supremam respiciunt. Aucte. Ioannes Hugonius A. linschoten. aº. 1595.

Affbeeldinge vande Stat Angra, met het Slot op het Eylant Tercera, welke alle de Eylanden onderworpen zyn, diemen Azores ofte de Vlaemsche Eylanden nomt, door de residentije des Bischops, en des Conincks Goverueur, en Raet aldaer, ende Tercera wel de grootste, en ryckste, van allen door het gewas, en verhandelinge van het Pastel. door Jan Huygen van Linschoten. aº. 1595.

Vda mari saxo stabilis ditißima glasto
Fruges ferre bonas non remuente solo
Maxima vicinas inter Terçera profundi
Hac specie occiduis eminet alta vadis.
Ploggerb.

1.50 en 1.57

Ipsa frequens populo agricolis hæc Angra receptus
Pinguia Terçeræ qui iuga bobus arant.
Tuta quod arce, sacro quod præside & aucta senatu
Imperium rex huc transtulit omne maris,
Insulæ ubi quas falconum conspectus Azores,
Nescius id; Flandras nauita Belga facit.

Hoogerb.

A CIDADE DE ANGRA NA ILHA DE IESV XPŌ

Moinhos.
S. Luzia.
Castello
N.S. da Graça.
C. do Capitão
S. Sebastião.
Chafs.
S. Cat.ª
S. Fran.co
N.S. da Conceiçam
Chafs.
S. Pedro
As coas
SS. CED
A. Conceiçao.
Praça.
N.S. do Remedio
A. Esperança.
A. Sè.
S. Ioaõ.
Camara.
A. cadeia.
S. Gonçalo.
O Corpo Santo
A. Misericordia.
Sprital
O Collegio.
Alfandega
As bicas
A. Prayinha.
Porto novo
O Cays
Os Fachos.
As Cruzes.
Os tres paus.
S. Antonio.

Digitized by Google

Frumēti servandi mira ratio.

idipsum sub terra condunt, ad quatuor vel quinque mensium spacium. Estque singulis civibus in platea certa eum ad usum effossus puteus rotundus, terrâ levi duntaxàt operâ educta, orificio viri descendentis capaci, formatóque operculo cui nota domini insculpta stat. Hujusmodi fossæ frumentum suum quisque quod habet post messem Iulii imponit, terra ac operculo tegit in Nativitatis usque domini tempus. Tùm educunt idem integrum & incorruptum omne incolæ, licèt quidam tantùm educant particulatim quo uti velint, reliquumque eodem in puteo relinquant. Post supradictum hoc defossionis consumatū tempus, durat per reliqua anni tempora, in cistis aut arundineis cupis, nullâ movendi necessitate. Cetertùm insulanis præstantissimum ex bubus lucrum est. Illi cornibus grandioribus cunctos Europæ boves pulchritudine ac specie longè superant. Nomen omnes proprium habent, eoque à domino evocati inter armenta dege ntes accedunt. Solum altum ac collibus frequens hujus insulæ concavum quis diceret, ita sonus aliquis incedenti, velùt è cavea, occultisque subterraneis speluncis respondet. Sanè terræmotu crebrò concutitur. Ignes quóque ac flammarum spiracula habet. Nam & hodiè in *Tercera* ac S. Michaelis insula loci inveniuntur, ex quibus vapores fumosi assiduè oriuntur, adusto undique solo. Item fontes in quibus ovum velùt ignis beneficio coquas. In *Tercera* insula tribus mill. ab *Angra* fons occultâ quâdam proprietate lignū omne injectum lapidescere facit, temporis lapsu, ut ipse experimento cogniovi, ex arbore cujus radix ab ea parte, qua aquam fontis tangebat in petram durata erat, altera verò ità constituta, qualitèr cæterarum arborum radices apparent. Ligna diversa ac præstantissima præbet Tercera, inprimis Cedrum, tanto numero, ut vilitèr in naves, carros, ac struendo foco consumatur. Aliud genus ligni ibidem est *Sanguinho* dictum, pulchro, sanguineóque colore. Sunt & ligna alba ac flava genuinis optimisq. coloribus. Vndè multi hic artifices elegantiora ex variis lignis fabricant, cistas, promptuaria, scriptorias thecas, &c. quæ in Lusitaniam mittuntur, expetita præsertim a classe Indiæ Hispanicæ, quæ hic semper sese reficit. Nam in Lusitania ac Hispania opus hoc elegantissimum est, ac amatum summoperè, quod tamen capsulis artificiosisque Nurenbergensium operibus cedit: Sanè ligni varietate genuinoq. colore pollet. Præter relata enim ligni genera ex classe Hispanicæ Indiæ alia insuper advehuntur, versicicoloria, in jucunditatem adspectus admirabilem, quem nec pictura elegantius posset adfiere. Ceterùm insula *Pico* 12. mill. à *Tercera* dissita ligni quoddam genus fert *Teixo* dictum, quod amplissimum ac regium lignum est. Nam & regio edicto cavetur: Ne quis illud violet, cùm ministri regii duntaxàt ejus secandi curam habeant. Est autem duritie summâ, colore introrsum rubro, coccineo undulato, pulchritudine eximiâ; quæ temporis longitudine etiamnùm augetur. Has insulas omnes Lusitani habitant. Post Lusitaniæ tamen nuperos motus Iberum militem Tercera suscepit, cum ejusdem nationis Gubernatore. Illud præsidium propugnaculis ac castellis insidet; Lusitanorumque neminē injuriâ aliquâ adficit. Miles quippe nullus absque venia extra urbem in agros abit. Indè viarum omnium continua securitas per universam insulam. Advena insulam circuire aut obequitare non potest. Lusitanorum ita edicta habent, sed vel peregrino mercatori vicus olim in urbe assignabatur, in quo merces suas venderet, atque ex eo non discederet. Hodiè liberiore ambulatione urbs tota agrique patent, interdicta etiamnum oræ collustratione. Nobis ea singulari Gubernatoris benevolentia concessa fuit. Itáque bis equis à Gubernatore oblatis insulam circulari conspectu hausimus. Cùm enim sub Regis ministerio haberemur, tanquàm Lusitani indigenæ reputati, nulla majore difficultate incedebamus. Gubernator tùm à me obnixè petebat totam ut insulam delinearem, cujus ille imaginem ad Hispaniarum Regem emisisset; At eam molestiam laboremque excusationibus removebam. Civitatem tamen *Angram*, cujus hic exemplar vides, figurâ ipsa ad Regem missâ, delineabam cum castellorum ac propugnaculorū situ; eo modo benevolentiæ Gubernatoris insinuatus. Degebant nobiscum eodem in diversorio Gallus & Scotus mercatores, qui pari circumspiciendæ insulæ studio ardebant, verùm Lusitanis denegantibus, atque timentibus, Ne aliquis explorator temerè accedat. Vt ad insularū descriptionem revertamur: Aër hic ubiq. bonus est. Morbi patrii pauci tamen sunt. Sideratio Lusitanis *O Ar* quæ hominem debilem ac claudum reddit ex omni parte corporis, aut aliquo ex membro. Sanguinis suffusio Lusitanis *O Sangue* cùm subitò in vultu circa oculos, aut alia corporis parte sanguinei tumores exoriuntur. Duo hi morbi præcipui sunt, ex tempestatibus, procellis, humiditate locorum, ac vehementi ventorum flatu procedentes. Nàm tanta hic vis ventorum est, ut ferrum ac saxa ædium penitus consumat. Ipse vidi in Telonio Regio quod ante sex annos ædificatum fuerat, ferreos clathros, crassitudinis brachii ad straminis tenuitatem redactos, ipsósque lapides adesos, ac ad nihilum deductos. Ideò fere in frontispiciis ædium lapides collocant, quos circa littus insulę sub aquis latentes eruunt. Ii validius cōtra ventos durāt. Insula præter supratactas civitates

vicos

Boves Tercerę cum quæstu habentur.

Solum concavum.

Terræmotu crebro concussum.

Fontes calidi.

Fōs qui lignū in lapidem mutet.

Cedrus.

Ligna varia.

Ligna Teixo.

Præsidiarii Hispani Tercerę.

Insulam Iohannes Hugo inspicit.

Civitatis Angrę delineatio per Ioannem Hugonē

Morbi Tercerę.

Ventorū vehementia.

Digitized by Google

Vici Terceræ. vicos complures habet, nempè *S. Sebastiani*, *S. Barbaræ*, *Altares*, *Gualvam*, *Villam novam*, aliásque mansiones, ita ut ubique culta sit exceptis sylvestribus locis quæ tantum absunt a cultura ut transiri nequeant. Præcipuo quæstu glastum incolæ tractant, nempe qui agricolæ sunt, atq. præparationi glasti sese dedunt. Cæteri ex classibus Indicis, Brasiliæ, Capitis Viridis, Guineæ aliarumq. regionum lucrum captant. Tercera opportuno situ ferè cuncta navigia lucrosissimis navigationibus celebrata excipit. Ibi tùm incolæ victum, merces quas habent, fabricataque reculas distrahunt, advenientibusque divendunt; eo tempore in Terceram cunctis insulanis vicinis commerciorum gratia commeantibus. Angli hinc prædatoriis lembis continuo mare exercent, spoliandis navigiis, quæ ad hanc insulam divertunt. Adeò nunc plures classes insidiarum metu hasce insulas evitant, magnis incolarum dispendiis, gravíq. navium incommodo. A Tercera ad Notapelioten 27. aut 28. mill. distat *S. Michaelis* insula, in longitudine penè 20. mill. habès, vicis, mansionibusque frequens. Lusitani eam colunt; eodemque aëre, similibusque rebus ut Tercera fruitur. Præcipua urbs *Punta Delgada* dicitur in qua Britannorum, Scotorum ac Gallorum majore frequentia, quàm in Tercera, glastum, ob ejusdem ibidem eximiam copiam, supra bis centena Quintallorum millia singulis annis, distrahitur. Frumenti quoque feracissima est, ut sæpe aliarum insularum inopiam sublevet. Nullos eadem portus habet. Altum undique mare fremit, minusq. tutum quàm circa Terceram: At nullum ibi porrò propugnaculum prohibet, quo minus ingruente tempestate plenum oceanum petãt periculi vitandi gratia, quòd circa Terceram non conceditur. Ideo advenarum classes S. Michaelem libenter petunt. Vexillum item Hispanorum ad custodiam urbis *Delgadæ* arcem servat. Ab insula *S. Michaelis* ad Austrũ 12. mill. dissidet insula *S. Mariæ*, 10. aut 12. milliarium circuitu, nullo commercio præterquàm figulinæ terræ celebris. Glasto enim seu *Pastello* caret. Ea tamen quæ ad victum necessaria sunt affluunt. A Lusitanis habitatur. Hispanis præsidiariis non tenetur, quod scopulis immanibus circundata, ab incolis satis superq. servari queat. Eo tempore quo in Tercera morabar *Commerlandius* Anglus aquationis ac victus gratia hanc insulam petebat; Sed idem magna suorum clade, acceptóque vulnere ab incolis, discessit. A Tercera ad Circium 7. aut 8. mill. distat insula *Graciosa* dicta; 5. aut 6. milliaria duntaxat complectens. Amæna admodum ac jucunda, fructus fert varios, quibus & Terceram ipsam instruit. Lusitanos habet incolas, nullos vero custodes milites, quòd ob exiguitatem, præsidii sumptus ferre nequiret. A Tercera ad Corum, post 8. vel 9. mill. *S. Georgii* insula conspicitur, longitudine supra 12. mill. arcta tamen duorum aut trium milliarium latitudine. Montibus frequens est & sylvis. Pastelli aliquid habet. Incolæ agros colunt, & fructus, quos subindè in Terceram devehunt. Cedrum arborem abundè fert. Ejus ligna à Terceræ artificibus, qui situs causa ibi degunt, valde expetuntur. A S. Georgii terra ad Africum insula *Fayal* jacet; quæ 17. aut 18. mill. continet, post Terceram & S. Michaelis, tertio loco celeberrima. Nàm omnium rerum ad victum necessariarum adundantiâ præstat. Armentis & piscibus adfluit, ipsamq. vel Terceram instruit. Glastum item habet, ac ab Anglis ideo frequentatur. Statio præcipua circa hanc insulam apud *Villam Dortæ* est, ibi item naves vasto mari objectæ jacent. Civitati arx parùm firma adjacet. Quòd autem incolæ conquerebantur de magnitudine sumptuum, ac præsidii molestia, offerentes ipsi custodiam insulæ ex suis, Rex Hispanos milites abduxit. Ceterùm Commerlandius post tenuem defensionem, ortamque inter incolas dissensionem insulam cœpit, castrum destruxit, tormentáque salo mersit, abductis quibusdam dromadibus, seu ut vocant *Caravellis*. Ideò correptis principibus castigatísque à Rege, novum admisere militum ex Tercera præsidium. Plurimi hic Belgæ habitant, verùm jam longâ consuetudine Lusitanicâ linguâ utẽtes, quòd naturales Belgæ emortui sint. Valdè nostrates amant eosdemque lubentèr conspiciunt. A *Fayalo* 3. mill. ad Notapelioten, & à S. Georgii insula 4. mill. ad Austrũ, ac à Tercera ad Mesolibonotum 2. mill. insula *Pico* jacet 15. mill. longitud. Nomen habet à monte *Pico*, qui altitudine Montem *Pico* Canariæ superare dicitur. In insula Tercera sereno cœlo conspici facillimè potest, ut vix milliare distare videatur, cùm 25. mill. fere distantia cõputetur. Nam in extremitate insulæ *Fayalum* versus jacet. Vertex ultra nubes tendit, cùm mons nubibus cœli, & horrisonte tectus sit. Fama huic insulæ inde magna. Fructifera est & lignum fert copiosè, Cedrum nempè, ac pretiosum illud quod *Teixo* vocant. Hic & naves quædã fabricantur ob ligni copiam. Pecora habet, ac vini multum, fructúsque præstantissimos, inter quos & mala aurea sapore excellenti, Terceræ, ac Lusitaniæ hominibus summoperè expetita. Caput harũ insularum civitatem *Angram* à me delineatam adjicio. Ibi statio navium, Mons Bresil & Arces apparent.

Incolarum commercia.

S. Michaelis insula.

Glasti ferax.

S. Mariæ insl.

Gracioſa insl.

S. Georgii insl.

Cedrus.

Fayal insula.

Capitur ab Anglis.

Belgæ insulam Fayal colunt.

Pico insula.

Mons altissimus.

Mala aurea præstantissima.

CAPVT XCIIX.

Insula Corvo & Flores.

A *Tercera* ad Occidentem, usq. ad insulam *Floras* 70. mill. enumerantur. Septem

Insula Flores.

Digitized by Google

Septem mill. complectitur, nihil commercio dignum fert præter glaſtum. Pecudes nutrit copioſe, patet omnibus advenientibus, etiàm Anglis, quòd incolæ eos arcere nequeant. Ab hac ad milliaris differentiam exigua inſula jacet circuitu tria aut duo mill. continens *de Corvo* dicta, à Luſitanis itèm habitata. Inter has duas inſulas aut circa eas Anglorum naves feré continuò verſantur, exſpectantes claſſes Indiæ Occidentalis. Nam illis hæ ex Flandricis inſulæ primùm apparent. Incolæ parum indè fœliciter vivũt, objecti prædationibus, àc bonis ſæpe exuti. Tercera jacet 39. grad. eadem altitud. qua Liſbona, diſtatque à Liſbona ad Occidentem ac Orientem 250. Hiſp. mill. Atq. hęc de Flandricis inſulis ſufficiant, quę alias noſtratibus ſatis innoteſcunt.

Inſula de Corvo.

CAPVT XCIX.

Geſta quædam memoria digna, eo quo in Tercera morabar tempore.

Fulmine tacti duo homines

ANno 1589. ſecunda Octobris in inſulæ Terceræ civitate *de Praya* duo homines extra urbẽ in campis prope muros fulmine in mortem adacti interierunt.

XIX. ejuſdem in Terceram venêre XIV. naves ex Occidentali India, oneratæ *cochenillia*, tergoribus boum, auro, argento, margaritis aliiſq. mercibus. Quinquaginta numero fuerant cum ex *Havanæ* inſula diſcederent, verùm canalis exitu, ex iiſdem XI. ſæva tempeſtas oborta confregit, cæteræ etiamnuùm diſſipatæ, huc illúcque vagabantur. Poſtridie ex eadem claſſe navis ut ſtationem ſubiret inſulæ propinquabat, àt in obviam Anglorum navem, quę tria duntaxat tormenta habebat, cùm incideret, ipſa duodecim ejuſdem generis baliſtis, quas *Gotelingas* dicunt inſtructa, obortum fuit certamẽ tormentis emiſſis. Etenìm à longè ex inſula concurſum hunc ſpeculabamur, mittebátq. Gubernator lembos duos cum ſclopetariis in auxiliũ: verùm ii antequàm accederent nobiſcum viderunt navem ab Anglis quaſſatã, àc fundũ petentem, erectis velis, nulla eminente reliqua parte: Ab Anglis ferè triginta homines cum Capitaneo ſcapha excepti, àc in terram expoſiti fuerũt, pereuntibus etiamnũ pene 50. hominibus, àc divitiis, bis centenorum millium Ducatorum, circa aurum, argentũ, & margaritas fœdè ſubmerſis. XXVII. quatuordecim ſupradictæ Sevillam profectę propè Hiſpaniæ oram à Britannis interceptæ in Angliam abductæ fuerunt.

Capitur navis Hiſpanorum ab Anglis.

Capiuntur XIV. naves ab Anglis.

Hiſce iiſdem diebus Commerlandius Anglus circa has inſulas navigabat, crebróque ad *Muſcetti* (torméti genus eſt) ictum ſtationi *Angræ* accedebat. Tum & *Graciosam* àc *Fayalum* adivit, ut narravimus, dromadeſque multas abduxit, conſternatione univerſali inſularum. Poſt tres quatuorvé ab ejus diſceſſu dies, in *Fayalum* venerunt ſex Indiæ naves, ſub duce *Johanne Doryes*, quibus 14. milliones auri argentique vehebantur. Ibi expoſito onere, refectiſq. properè navibus, àc mox eodem reſumpto, nullo poſtea diſcrimine in Hiſpaniã adpulerunt. Reverſus Commerlandius ereptam tanti lucri fælicitatem doluit.

Commerlandius.

Menſe Novembri duæ ingentes naves in Terceram venerunt: Prætoria nempè & Vice-prætoria claſſis argenti. Diſperſerat eaſdem hyems procelloſa magno naufragii periculo ut ſententione ſalutem tueri cogerentur, & ſæpenumero Britannorũ adventum exoptarent, quibus vitæ ſervandæ gratia libentèr omne Argentum conceſſiſſent. Verùm Commerlandius licet eo in tractu velificaret, iiſdẽ tamen nunquàm obvius fuit, ut inde magnas poſt miſerias ſtationem *Angræ* ſubiret. Ibi citiſſimè exoneratæ magnâ opũ vi, ſupra 5. milliones argenti oſtendebant, in laminis 8. aut 10. librarum; contecto promontorio, littoréque argenteis laminis, ac ciſtis Realorum ſignatorũ plenis, maximâ videntium admiratione. Millio deciès centenã millia Ducatorum valet; & excipio etiamnũm margaritas, aurũ, gemmas, aliáque pretioſa regiſtris nondum inſcripta. Admiralius hujus claſſis erat *Alvarus Flores de Quiniones* æger tum ex morbo Indico, ex quo deinde Sevillæ obiit. Hic literas à Rege amplas habebat, cum imperio maris in omnes naves, ac terras, ad quas veniret. Summo ergo honore à Terceræ Gubernatore ſuſceptus. Hic cum Gubernatore deliberans, conſilium init ob infirmitatem navium Britannorùmque incurſiones, mittẽdi naves duntaxat ipſas vacuas in Hiſpaniam cum milite præſidiario, ut Rex certior factus argentum, àc opes claſſis ſecurè curaret Sevillam vehi. Eam ob rem cuſtodiendo argento, corporiſque curandi gratia in Tercera remanebat *Alvarus*. Hic ſexaginta millia *Ducatorum* in margaritis, privatis opibus ſuis reſervata habebat, quas quidem nobis venales offerebat, receptis pro iiſdem aromatibus, ſeu nummis per epiſtolam collybiſtarum. Demùm duas haſce naves tam ex ſociis, quam militibus, trecentis aut quadringentis hominibus inſtructas tẽpeſtas conſumpſit. Prætoria enim vi maris convulſa abibat in ima oceani, cum omnium qui ea ferebantur interitu. Vicepræ-toria inclinatis malis prope *Sentuvallum* terræ adjecta, in partes diſrupta fuit. Ex ea homines aliquot natando ſalvati, rerum geſtarum, diræque fortunæ nuncii erant.

Divitiæ claſſis Hiſpanicæ ex India.

Alvarus Flores.

Ejus divitiæ.

Hoc eodem menſe naves duæ grandes ex Hiſpanorum India venientes, ſtationíque Terceræ ad dimidii milliaris ſpacium accedentes, in Anglicæ navis occurſum incidẽtunt, quæ poſt tormentorũ diuturnos ictus naves eas Indicas binas cœpit in conſpectu totius inſulæ. Cauſa hujus animoſæ prædationis hæc

Angli duas Hiſpanorum naves occupant.

Digitized by Google

tionis hæc erat: Sub Gallorum titulo Angli quidam ante 8. menses glastum in Tercera navi excipiebant. Verùm eorum fraudem detexit aliquis. Ideo navis in fiscum redigitur, bona omnia Regis in commodum venduntur, sociique cuncti comprehenduntur, libera in custodia habiti, quòd insula ferè clausi carceris vinculis velut teneantur, licèt postea Dominico die post scopulum *Bresijl* dilapsi piscatoriumque lembum nacti aufugerint, petentes navem Commerlandii, qui tum forte id marenavigabat, remanentibus duntaxàt in insula gubernatore ac mercatore, qui fidejussores dederant. Huic gubernatori in Anglia gener erat, uxorísve frater. Is ubi affinis sui captivitatem intellexit à Regina veniam impetrat instruendæ navis, reparandíque damni ex Hispani alicujus captura, ut eo modo fratrem suum redimeret. Idem ergo has duas naves, ut modò narravimus occupavit, astante mihi Britannico eo rectore. Captis navibus cum opulentia; supra ter centena Ducatorum millia, socios omnes dimisit in terram, retentis tantùm duobus nobilibus misitque ad Gubernatorem literas, per Rectorem ex Hispanis, quibus indicabat velle se permutare cum fratre suo hosce duos nobiles; si ea illi sententia esset dimissurum se eosdem; sin minus abducturum in Britanniam. negavit Gubernator: adjungens; petendam eam esse gratiam à Rege, quam impetrare possent ipsi iidem nobiles. Convivio hunc Hispanum Rectorem nostro admovebamus, qui pugnæ ordinem referebat, Anglorúmq. ordines laudabat. Postea idem Rector Anglus nullo persoluto lutro aufugit.

Causa.

1590. Ianuario mense anno 1590. navis una in Tercerâ venit ex Hispaniarum India, tristis nuncia interitus 100. navium, circa Floridæ tractum, ex quibus hæc sola supererat: Inde computatione inita ex 220. navibus, quas anno 89. ex Nova Hispania, S. Dominici, Havana, Capite viridi, Brasilia, Guinea, &c. constabat discessisse, 14. tantum, aut 15. naves salvas advenisse cæteris submersis ac tempestate deletis.

Damnum ingens Hispanorum.

Eodem Ianuarii mense in Terceram advenerunt ex Sevilla quindecim aut sexdecim naves, pleræque Belgicæ àc Bretannicæ aliquæ, eam ob navigationem arresto detentæ. Militibus plenæ erant ac omni bellico apparatu instructæ, suscipiendum ad argentum àc transvectionem *Alvari Floræ*. Eo autèm tempore cùm plurimi ibidem venti mare exagitent, navis nulla stationem audebat subire, quæque ei se commiserant aliquæ, detruncatis malis infinitis in periculis versabantur, vastato ex eadem classe Biscayæ navigio, rupibúsque illiso, salvatis tamen hominibus. Ideò reliquæ naves altum tenebant, sparsæ pro venti arbitrio in XV. diem usq. Martii, ut toto hoc tempore nullum anchoræ ejiciendæ momentum esset idoneum, aut subeundæ stationis. Cessante procella incidit in hanc classem subito Anglica navis 20. vasorum, quæ ob ingentem ventum vela cuncta pandere nequibat; Hanc capiunt Lusitani, vexillúmq. Anglicum trophæi instar puppi imponunt suæ. Verùm a statione haud longe occurrunt iisdem duæ Anglorum naves, quæ jacturam eam penè reparassent, nisi civitatis arcisque propinquitas Lusitanis, tormentis emissis, favori fuisset. Angli omnes compedibus vincti inter se bini tenebantur. Hos sub foris positos vindictæ acri Oestro percitus Vexillifer Hispanus, quòd fratrem in classe Hispanorum, quæ Angliam petebat amisisset, pugione nudo aggreditur, àc sex junctim sedentes jugulat. Duo, qui id facinus videbant reliqui, evitandæ cædis causa in mare desilientes ibidèm submersi sunt. Scelus hoc Hispani omnes detestabantur; Lisbonámque Signiferum miserunt, quem Regis dejnde sententia damnavit, dedendum Reginæ Britanniæ. At amicorum precibus ereptus supremum tamẽ capitis supplicium luere debebat; Ni Veneris sanctà die Lisbonæ Capitanei cuncti congregati, ipsi veniam summa prece impetrassent.

Capitur Anglorum navis

Facinus.

Duæ eæ naves, quæ Admiralium classis (ut dictum est) insequebantur, altum petentes, in navem remotam â classe ac desideratam inciderunt, eamque cœperunt, expositis in terrã hominibus. Erat hæc eadem navis quam in Tercera confiscatam narravimus: Vendita enìm fuerat Hispanis ex India venientibus, àc nunc ad S. Lucæ oppidum delata, eodem arresto ad hanc navigationem adacta. Pollebat sanè velificandi celeritate, verùm ab Hispanis directa non item; abducta ergo pristinis Dominis in Anglia cessit.

XIX. Martii supradictę naves 19. numero vela dederunt, argentum vehentes, àc generalem Præfectum *Alvarum Flores de Quiniones* cum suis, instructæ omnes milite, armamentis, àc necessariis rebus, eo animo ut vel ad internecionem usque hostibus resisterent. Cursum, versus S. Lucæ portum direxerant, repugnante tamen vento, qui eas præter voluntatem ac *Alvari* decretum Lisbonæ flumini intulit bonâ fortunâ. Propè caput enìm S. Vincentii viginti Anglorum naves jacebant, quæ classi huic occurrere avebant. Verum alia Hispanorum sors extitit, sine cæde aut pugnâ, quę aliâs fuisset dubia, peractâ navigatione.

Hispani sub Alvaro feliciter enavigãt.

Mense Martio anni 90. in Tercera insula Cometa conspiciebatur, sive crinitum sydus. Durabat 4. noctes, caudâ in Austrum porrectâ.

Primâ Augusti ad Gubernatorem Terceræ ex Lusitania & Hispania delatæ literæ significabãt, antè duos annos elapsos, navigasse ex Anglia 22. naves, ex quibus septem

Lusitanorum

Digitized by Google

Luſitanorum Indiã peterent, quinque vero Malaccam. Ex quinque duæ perierunt in tranſitu freti Magellanici, reliquæ ad Malaccam acceſſerunt, quid autem ibi egerint eæ literæ non continebant. Ceteræ ſeptem ſuperato Bonę ſpei capite in Indiam delatę, oram Malabar tenuerunt, ibíque ſex Malabarum liburnicas cęperunt, item duas Turcarum triremes occuparunt, ex freto maris Rubri venientes, quibus dein abeundi licentiam permiſerunt. Navibus aromate oneratis porrò proficiſcebantur: Vbi autem onus ſuſceperint, quævè frequentaverint loca, haùd plane novi. Hæc ita ſcripſerat Indiæ Prorex, dimiſſis literis Venetias, àc indè Madridam.

Auguſti ſeptima 20. Anglorum naves ex quibus quinque Regiæ erant Terceræ ſeſe objecerunt, ſub Duce *Martino Forbiſchero*, expectantes claſſium ex Hiſpaniæ India adventum, aliiſque Occidentalibus locis. Inſulas hæc claſſis omnes concuſſit, Fayalum præcipuè ex qua Tibicen Anglus tormento ictus miſſus petendi cibi ac potus gratia à Gubernatore Britãnos omnes in vindictam concitavit, adeò ut Terceræ Dux lembos quoſdam cum pulvere tormentario, panéque biſcocto eò mittere cogeretur; verùm nihil mali porrò ab Anglis ejus rei gratia tentatum.

Claſſis ſub Martino Forbiſchero.

Eodem tempore naves duæ onerariæ ex Luſitania venientes Terceràmque petentes, medio mari, duas Reginæ naves invenerũt. *M. Johannes Harckles* præerat: Eæ onerarias apprehendunt, ac poſteà dimittunt: Nunciabant nobis naves ſingulas Anglorum 80. torméta habere; Capitaneumq. *Dracum* canalem Angliæ ſervare, ut claſſi *Carunhia* venienti (quæ 80. navium erat, milite, victu, ac armamentis inſtructarum, miſſa in Bretanniam ad ſubſidium ligæ Galliæ) intenderet, àc eſſe adhæc apud S. Vincentii caput 10. naves, ut elapſas Indiæ naves circa inſulas certò interciperent.

Prima Septembris in S. Michaelis inſulam myoparo venit ex Braſiliæ portu *Pernanbuco*, afferens Pernanbucum appuliſſe Admiralium claſſis Indię, quòd a S. Helenæ inſula aberraſſet, neceſſitateq. coactus hunc portum petiiſſet, licèt alitèr Rex omnino velit, ob vermes qui in hac parte naves corrodunt. Admiralius hic *Bernaldinus Rybiro* dictus anno præterito 89. ex Liſbona cum quinque navibus in Indiam profectus fuerat. Quatuor ſalvę in Luſitaniam redierunt, quintam (ut creditum eſt) quòd nuſquam ſeſe oſtenderet tempeſtas abſumpſit. Prætoriam duæ Britannicæ naves obviæ miſerè vaſtaverant, verùm & ea ſalva portũ tenuit.

Vermes navibus infeſti.

Quinta ejuſdem menſis dromas in Terceram venit ex inſula *Corvo* cum 50. hominibus, quos Angli eam in inſulam ſpoliatos expoſuerant. Erant hi ex navi Hiſpanicę Indiæ, nunciabántq. præter illam quatuor etiamnum naves ab Anglis captas, cum dromade in qua Regis arbitrium erat ſuper navibus Luſitanicæ Indiæ, eſſeque eos claſſe quadraginta navium Dominos maris, ut ne lembus quidem elabi poſſet. Ideò & Indiæ Luſitanicæ naves altitudinem 40. & quadraginta duorum graduum currebant, atq. indè Liſbonam evitantes itèm S. Vincentii caput, aliter vix ſalvæ, manus Anglorum evaſiſſent, quòd omne tum mare Britanni tenerent: Vt & Rex *Hauanæ* claſſi mandaret moram in alterum annum. Ne prædæ eſſet, licet ea cunctatio nautis damnoſa valdè ſit, multíque clam ſeſe abripiant, quos omnes Angli captos exponebant in terram, ut in Terceram ſemper penè aliquos exutos homines appellere videas.

XIX. in Terceram venit dromas cum officiario Regio, qui navis Malaccæ ereptas naufragio facultates quarum gratia nos ibidem morabamur curaret vehi in Luſitaniam. Profectus etenim erat e *Carunhæ* portu, cum 40. bellicis navibus *Alonſus de Baßan* ut claſſem utriuſq. Indiæ cuſtoditet; ſub eo præſidio Malaccæ quoq. bona uſque ad flumen deducerent, Verùm ob ventum adverſum ad inſulas accedere nequibant, præter duas naves quas tempeſtas à reliquis diſperſerat. Hæ claſſem nullam conſpicientes eandem quæſituræ diſceſſerint. Atque interim Rex conſilium mutans claſſem revocat, Indiæque naves jubet opperiri (ut dictum eſt) ſublatâ noſtrâ ſpe avehendarum mercium, àc in commodius tempus dilatâ.

XXIII. Octobris in Terceram adpulit dromas nuncia ex quinque navibus, quæ anno 90. Liſbona diſceſſerent navigaturæ in Indiam, quatuor reverſas poſtquam quatuor menſes abfuiſſent, Prætoriámq. ſolam enavigaſſe, quæ poſt infinitas miſerias ac 280. hominũ mortem in Malaccam delata fuit. Vehebatur hac navi Prorex *Albuquercquius Mathias*. Is nè illius dignitatis adminiſtrandæ facultatem amitteret, obſtinatâ mente infauſtum hoc reliquis iter emenſus erat. Viri hujus probata virtus, cùm etiamnum (ut ego eundem in India cognovi) Militem Ducémque ageret laude ſumma, apud Indos celebrata, dignáque imperio tanto habebatur. At id ille nactus, mutatis moribus, arrogantia faſtidioſus, multa indigna commiſit. Inter alia navi ſuæ appingi Fortunæ typũ curaverat, quam ille baculum manu tenens agitaret, cum hoc ſymbolo. *Quero que vencas*, id eſt, volo vincas: quod a Cardinale aliiſque nobilibus eum deducentibus notatum, ſtoliditatis haud-quaquam reprehenſione caruit.

Mathiæ Albuquercii conditio.

XX. Ianuarii ex Luſitania in Tercera intelleximus Anglos cępiſſe ratem, quam Rex in Luſitaniæ Indiam mittebat nunciam reditus navium Proregi. Ea quòd cæteræ naves reverſę eſſent plurimum argenti ferebat, quin-

Digitized by Google

Capiunt Angli naves in Indiâ missas & ex Minæ loco venientes.

bat, quinquiès centena Ducatorum millia, ex Realis 40. stuverorum, aliáſq. item merces. Eodem tempore occupatam constabat navem auro oneratam ex *Mynæ* loco venientem, duásque alias naves pipere ac aromatibus oneratas, quæ Italiam peterent. Earum Piper duntaxat 170. mill. Ducat. valebat. Has naves Angli in Britanniam abduxerunt.

Mense Iulio anno 91. terræmotus insulam S. Michaelis quassavit, à 26. Iulii usque in 12. Augusti continuus, ut nemo ædibus se tueri auderet, turbâ omni per campos dispersa, quos miserabili fletu repleverat.

Terræmotus terribilis.

Ruebant etenim plurimæ ædes, totáq. penè urbs *Villa Francka* dicta funditus pessundata interibat, destructis omnibus monasteriis ac domiciliis, quibusdam adhæc hominibus ruinâ oppressis. Terra aliquot in locis patula hiatus præbebat, translatæque sunt rupes, vastatis ac collapsis quibusdam montibus. Tantâ sanè motus violentia, ut mare ipsum tremeret, navésq. quæ stationi adjacebant, prorsus quasi mundi cardines vertendi essent. Fons item erupit subitò é terra, limpidissimæ aquæ scaturigine, per quatuor dies clarus, ac deinde obturatus. Audiebantur mugitus subterranei & dira tonitrua, velùt si Dæmonum catervis antra oppleta fuissent, deficientibus multis præ timore & vita & animo. Tremuit itè quatèr Tercera, ut converti videretur, nulla tamèn celebri jactura. Terræmotus hisce insulis penè assiduus est. Ante 20. annos adeò alio quodã motu mons altus, qui apud *Villam Franckam* jacet, dissipato vertice ac comminuto, totam pene urbem terra obruit, multósque mortales suffocavit.

XXV. Augusti in Terceram venit classis Regia ex *Farolo* 30. majorum navium, ex Biscaya, Lusitania, ac Hispania, & decem Belgicarum, quas *Vliebotas* vocãt, Lisbonæ aresto ad ministeriũ Regis coactæ, exceptis aliis minutis lembis, ac *Pataxis* quibus speculandi curandarumque rerum necessariarum classi studium erat. Præsidiaria esset hæc classis navibus ex Hispaniarum India venientibus; Germanicæque naves merces amissi Malacitani navigii in reditu susciperent, ac Lisbonam veherent.

Classis Hispanorũ in Terceram missa.

XIII. Septembris prætacta classis *Corvo* insulæ accedebat, circa quam Angli stabant, succincti classe sexdecim navium, exspectantes classem Indię ex qua jàm aliquot occuparant. Admiralius *Thomas Hauwer* Britannus, cognoscens Regiæ classis potentiam, imperat suis; Ne aliquas naves adorirentur, aut a sua discessionem facerent. Cetèrùm Viceadmiralius *Richardus Groenvelt* non obstante Prefecti jussu, cum navi quam *Revengam* vocabant classem universam Hispanorum adit; Ordinibus se infert, tormentáque quanta potest vi explodit. Verùm suis non pari ardore subsequentibus destitutus, continuo sex septemve navium corona cingitur. Ibi pugnat validè, sese defendit, hostibus nocet, duásq. naves, unam *Vliebotam* novam adhuc sexcentorum vasorum, ac Biscayæ alteram, tormentis conficit, fundóque donat. Demum post 12. penè horarum conflictum capitur. Ceciderant ex Hispanis 400. ex Anglis centum, cum idem Groenveldius in penitioribus cerebri ex balistæ ictu vulnus suscepisset, ex quo postmodùm obiit. Læsus hic deferebatur in S. Pauli navigium, quod *Alonsus de Baßan* generalis Præfectus classis Hispanicæ tenebat. Ibi ei chirurgus Hispanus vulnus obligat. Verum colloquium ejus Alonsus recusabat, cæteris tamen nobilibus ipsum adeuntibus. Mirâ animi cõstantiâ tandem, quòd lethale vulnus esset, ad mortem sese cõposuit, testatus primùm ignavia fœdissima sociorum derelictum se, ac proditum, mori fidelem Reginæ, ac hactenus gloriæ plurimæ compotem, summa cum animi sui tranquillitate. Mortui cadaver mox in mare projectum fuit. Erat hic Richardus nobilis in Anglia summus, stimulatus ergò ad bella, Reginæ se suáque sponte obtulit, multis sane facinoribus clarus, ac insulis timendus, famosusque Dux. At insitâ crudelitate suis perinde infestus ac metuendus ob sœvitiam imperabat. Nam cùm velo polleret velificandique arte navis, nauta ut vidit desertum Richardum à sociis, illud explicare voluit, ac effugere manifestum periculum. Sed obstitit Richardus crucem minitatus iis, qui velo manum admoverent mortique se ac suos audaci confidentia obtulit. Vitreos idem calices pertinacia insigni naturæ epotos, solemnibus in conviviis dentibus rumpebat, ac deglutiebat, fœdus cruento ore, sanguineisque ob aciem vitri gingivis. Superstites Anglos victores per navigia distribuerunt, Capitaneũ nempe, Nautam, ac alios, quibuscum deinde in Terceram enavigant, ut rates suas eo certamine destructas repararent. Cum socio itáque meo inspiciendi causa littus peto, ac navem Biscayæ ex 12. Apostolis magnam sub Duce *Bertandono*, qui Generalis Biscayę navium in classe Hispanica olim fuerat, conscendo. Dux uisos nos advocat, invitat humanitèr, prandioque quod etiamnum celebrabat admovet. Dux Anglus captus ei adsidebat, holosericam vestem nigram indutus, ex quo tamen nihil intelligere poteramus, quòd præter Anglicam & Latinam, (qua etiam *Bartondonus* aliquo utebatur modo) nullas linguas calleret. Impetrat postea Anglus veniã à Gubernatore adeũdi insulam, in qua accinctus gladio, (qui ei honoris causa concessus ac relictus fuerat,) & diversorio nostro se intulit, cúmque Anglo illo mercatore cujus socios elapsos naravimus colloquitur, ac à Gubernatore cõvivio honorificè excipitur. Nauta item ad

Richardi Groenveldii facinus.

Mira naturæ pertinacia in calicis vitrei manducatione.

insulam

inſulam delatus in diverſorio noſtro erat, in decem fere locis vulneratus, ex quibus demũ plagis inter Liſbonã & inſulas obiit. Scripſit Dux Anglus literas ad Admiralium Angliæ, quibus rei geſtæ ordinem explicabat, eidem Anglo Mercatori eaſdem relinquens curandas. Poſteà Liſbonam delatum hunc humaniter habvére Luſitani ac *Setuballo* cum cæteris captis Britannis in Angliam remiſerũt.

Claſſis Hiſpanica etiamnùm circa inſulam *de Corvo* permanebat, uſq. in Septembris ultimã, collectâ tum ac adunatâ claſſe 140. navium ex Indicis Hiſpaníſq. ratibus. Tempeſtas enormis. Ceterum ea dum velificationem Terceram verſus parat immanis tempeſtas ſubitò oritur qualem inſulani memoria hominum haud fuiſſe prædicabant, tantâ maris iracundiâ, ut fluctus, altos illos horrendòſque Terceræ ſcopulos ſuperarent, vivoſq. piſces injicerent, ſeptẽ aut octo dietum continuâ procellâ, terribili fremitu undarum, ventorúmque, ut vel nos in inſula degentes ſupremus horror haberet. Concuſſis interim vaſto in mari navigiis, quæ rupibus illiſa, paſſim interibant, ut undique nil niſi confractas tabulas, hominúmque fluctuantia cadavera aſpiceres, triſtibus nunciis cladium continuarum huc illúcq. diſcurrentibus. Vaſtat naves Hiſpanorum fœdè. Supra 12. naves circa Terceram ità fractas cognovimus; ut per 20. dies poſt ejus tempeſtatis ſævitiem, nihil operis haberent antiquius homines quam cadavera impulſa littoribus educere. Ipſa itèm pridé captâ Anglorũ *Revenga* navis ſcopulo illiſa frangebatur, propè tractum Terceræ pereuntibus 70. viris, quos Gallæcos, Biſcaynos, ac Anglos aliquot captos habuerat, ſuperſtite tantum uno, qui per rupes ſeſe propipiens, confracto cerebro, ac corpore multis adfecto plagis, ex adpulſu per maris violentiam in ſcopulos, Tragœdiæ ejus eventum denunciabat; Confeſſione delictorum expiationẽ implorans, quâ peractâ, mox obiit. *Revengam* navem plurima ex ære tormenta olim muniebant, quæ tunc mare cuncta preſſit, cum ſpe tamen inſulanorum eadem æſtivo tempore educendi. Inter eas itèm naves, quæ circa Terceram ſtangebantur erat & Belgica, albæ Columbæ titulo, ſub nauta Cornelio Martino Schiedammenſi Batavo. Naufragium luctuoſum. Hic impotentia Dũcis, ac militum, quos centum numero vehebat, cùm tempeſtate jactatus huc illúcque impelleretur, & in Terceræ inſulæ conſpectum veniſſet, cogitur, ac compellitur, minis & verberibus, inſulæ accedere, terramque quam ſibi portum inſcitiâ damnoſiſſimâ præſumebant, ſubire. Reſtitit nauta, ſed fruſtra, reclamante Duce. Ergò jàm ætate provectus, ut vidit mortis diræ manifeſtas ſpecies, terræ appropinquans, filium quem in navi habebat arctè complexus ſupremis illum verbis compellat, utq. ſe ſalvaret quanto maximè poſſet ſtudio, nullâ ulteriùs ſenis habita cura monet. Iuterìm navis in ſcopulos, qui eo in tractu aſperrimi ac horridi inſulam muniunt dilabitur, ac in partes confracta abit, decidentibus utrinque patre ac filio, cæteriſque hominibus. Stabant incolę quidam ſubere extremitati funium alligato, quibus eos in terram protraherent, verùm fruſtrà ob turbulentiam maris, ut ex eo numero hominum, quindecim duntaxat ſalvarentur, quibus & crura rupta erant, comminutáq. brachia. Inter hos & nautæ iſtius filius, quatuórque Belgæ pueri videbantur. Reliquos Hiſpanos, Ducem, Nautámque mare abſorpſit. Circa alias inſulas non minor clades fremebat. Nam circa S. Georgii duæ naves perierũt, circa *Pico* totidem, circa *Gratioſæ* tres, ità ut mare prorſus tectũ eſſet tabulis, horrendo ſpectaculo. Propè S. Michaelis inſulã 4. naves mare hauſit, ac inter Terceram & S. Michaelis tres, penetrante naufragorum clamore, ad inſulanorum uſque aures. Ceteræ altum tenebant, malis privatæ, ac penitus diſſipatę, ita ut ex 140. navibus triginta duæ tantùm, aut tres in Hiſpaniam & Luſitaniam ſalvæ venerint, poſt varias moleſtias, ac infinitos labores. Hoc ſane navium fœdo triſtíque interitu mercium Malaccæ navis reliquarũ vectura in Luſitaniam ceſſavit, nobíſq. aliud commodius tempus erat exſpectandum.

Naufragia varia.

Ex centum, quadraginta navibus 30. duntaxat ſalvæ.

Ceterùm Piperis conductores, dominíq. mercium reliquarum, quas ex Malaccę navi ſalvatas in Tercera cuſtodiebamus, quòd nulla alia ſpes ſupereſſet, à rege ægrè veniam impetrant implendis navibus proprio periculo, quibus in Luſitaniam merces aveherent; cautionemque præſtant ac fidejuſſores, deferendi eaſdẽ in Indiæ Liſbonæ domum, ut rex tributa colligat, ipſíque modò in Tercera facultates ſuſciperent ſub regiſtro, &c. Ideo Fliſſingenſem quendam Piperis Conductores emiſerunt in Tercerã, cui Caryophylla, Macis, nuces Myriſticæ, aliáque aromata pro onere cederent tantùm denegata ſuſcipiendi Piperis facultate, quam Rex nondum conceſſerat. Ea circa Novembris finem advenit, quodque tempeſtates tum periculoſæ eſſent, ac mare ab Anglorum navibus tutum, præproperè rebus cunctis curatis vela dedit Liſbonam repetens. Ea vehebar & ego nullo occurſu, præter navium decem Hollandicarum, quę fruméto ac tritico oneratæ *Lyornam* petebant Italiæ portum. Ità Deo favente anno 1592. Ianuarii ſecundâ die Liſbonę flumen ſubivi, cùm novem anni à diſceſſu meo ex eodem portu eſſent elapſi. Ibi uſque ad Iulii menſem hętens res meas curavi, eiúſq. 17. Setuballum proficiſcebar, quo in loco naves quędam erant Hollandicæ, quas conſcendens Setuballum 22. Iulii reliqui, curſu in Hollandiam directo, claſſe 12. navium. Altum petebamus quòd ventus adverſus eſſet. XXVI.

Piperis cõductores merces ſuperſtites Malaccæ ſuo periculo curãt avehi.

Enavigat Iohãnes Hugo.

1592.

Hollandiam repetit.

ejuſdem

Digitized by Google

ejusdem perpetua tempestate cum alia navi ejus classis ad palmi distantiam duntaxat concurrebamus, magno submersionis periculo, vixque expediri poterant res nostræ concursu antennarum, tenui spe salutis ni auxilio divino segregatæ tandem rates fuissent; cùm alterius navis minimi veli malus decidisset classemque relinquere cogeretur. Perfluebat & alia disruptis compacturis; quam recipiens se Gubernator, deinde littori illisit, ut mortales eo modo salvos tueretur.

Primâ Augusti cùm altum teneremus in 90. mill. quòd adversus nos ventus impelleret, tres naves conspeximus, sed mox extra adspectum ferebantur. Quarta tres aliæ classem subibant; Nos Biscayæ existimabamus; tribus quatuorvé tormentis per nostros explosis discesserunt. XVI. etiamnùm flante adverso vento victus cibúsque, quòd quindecim essemus itinerantes, præcipuè circa potum imminuebatur, ut ordinem mensurámque instruere cogeremur; adhuc 120. mill. distabat *Heysant* medio ponto (ut vocant) nobis circa 46. grad. degentibus. XIIX. tempestate obortâ tres è classe nostra naves sequi nequibant, convulsæ nimium. XXIV. ejectâ bolide fundum indagavimus magnâ omnium lætitia. Erat enim initium canalis inter Angliâ & Franciam. XXVII. navigantes nos in canali duæ Anglorum naves speculabantur, verùm mox oram repetiverunt. XXIIX. terram *Goutsterræ* & *Dortmuydæ* vidimus. Postridie insulam *Vectim* superavimus, oram semper legentes. XXX. capita subibamus, ibi navis Reginæ stabat, àt subductis ea anchoris oram Angliæ repetebat, nulla nostri cura. Ibi prope *Doeveram* quatuor viros exposuimus, àc mox vento valido Septentrionalem pontum sulcabamus, nullo impedimento. Prima Septembris cœlo caliginoso ventóque in Caurum porrecto terræ adspectus nobis ademptus erat. Cetertùm vespertino tempore occurrebant ex Orientalibus oris duæ naves, quæ ut sese sequeremur admonent, quòd Texaliæ insulam agnovissent. Nósque interìm detectâ terrâ, quam Texaliam arbitrabamur relictis reliquis ad eandem accessimus. Verùm *Vielandiam* agnovimus, magno nostro periculo, cùm oram temerè subjissemus, tendentibus alio cursu in Texaliâ reliquis navibus. Vento utebamur parùm secundo, & ab inferiore ora cursum vix poteramus repetere, accedente adhæc magna vi tempestatis subitæ, ità ut minimus malus rumperetur, cùm major antè nutasset duro gemitu. Indè multi desperâtes anchoræ eo in loco emissionem suadebant. Ceterùm Dei nutu ventum adepti clementiorem, magnâ difficultate circa Solis occasum Texaliam sine fundi ullo exploratore tenuimus, quòd ob uenti impetum nemo auderet occurere. Ibi Dei magnam bonitatem experti, suetâ in talibus gratiarum actione anchoras dimisimus. Secunda Septemb. manè *Conestabilis* noster dùm tormenta purgat, in lætitiam adventus nostri celebrandam, ante Enchusæ urbem triumphaturus, ignis pulveris nitrati cochlear invasit, eique dexteram eripuit, aliáque corporis membra fervore offendit, Id infortunium gaudio nostro moderamen attulit.

Errant in terræ adspectu.

Cum gravi periculo.

Texaliæ statiouem tenẽt.

Tertia ejusdem Enchusiam intravi, ibiq. matrem, fratrem, sororémque incolumes repperi, cùm jam XIII. anni & dimidius à discessu meo elapsi essent.

Enchusiã intrat Iohannes Hugo post XIV. penè annorũ peregrinationem.

Deo summo sit laus, sit honor,
sit gratiarum actio in
omne ævum,
AMEN.

FINIS.

Digitized by Google